

Dat spiegelhel der moniken

<https://hdl.handle.net/1874/338686>

Hs.
5 F 18

Aevum medium.
Scriptores ecclesiast.

N°. 518

K & PEF
N: 18

T. 1020

(vroeger 518)

1020 (*Eccl. 518.*) *Membr. 4°. 171 ff. Saec. XV ineuntis.*

Dat Spieghel der moniken (aan S. Bernardus toegeschreven), fol. 1—17a.

Fol. 2a. Hyr beghint dat spieghel der moniken. Ten alder irsten seltu merken waer om du ghecomen bist toten cloester etc.

Profectus (*religiosorum*, toegeschreven aan S. Bonaventura; in 't Nederlandsch), fol. 17a—171b.

Fol. 17a. Hier begint die tafele... vanden iersten boeke uan profectus. Fol. 18a. Die uoeredene uan profectus. Fol. 171b. Hijr eyndet dat ander boec uan profectus.

„Dit boec hoert den susteren toe ynt groet huus by sante meertens kerchof.” — Afkomstig van B. Huydecoper; Henr. Calkoen; N. Hinlopen; Archief der Stad Utrecht. — Vgl. Huydecopers Proeve, uitg. d. Lelyveld I. 53 vv.

N° 4

669.

Dat spieghel der monicken. - ^(in het Hollandsch) Profectus. -
 Twee Alper perchaemt met gekleurde initialen
 in een bands. In. vande "susteren van't groot huus
 by sante Meritens kerchof." (later in de bibliothek van
 B. Huydecoper.)

1 deel 1/3

cccl. 518.

Hs.
5 F 18

Aevum medium.
Scriptores ecclesiast.

N°. 518

K v R E F

N: 18

T. 1020

(vroeger 518)

Dat

Pro

N° 4

I

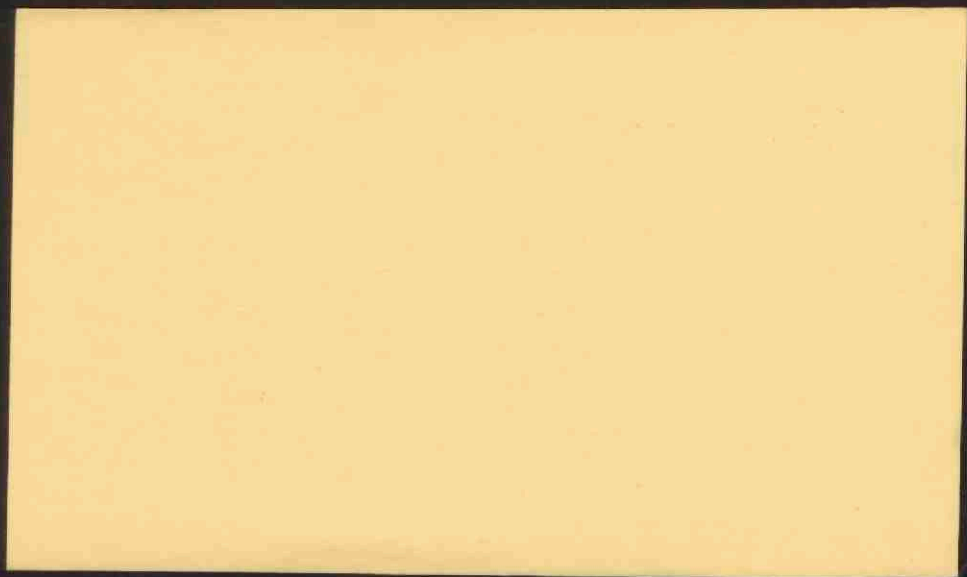
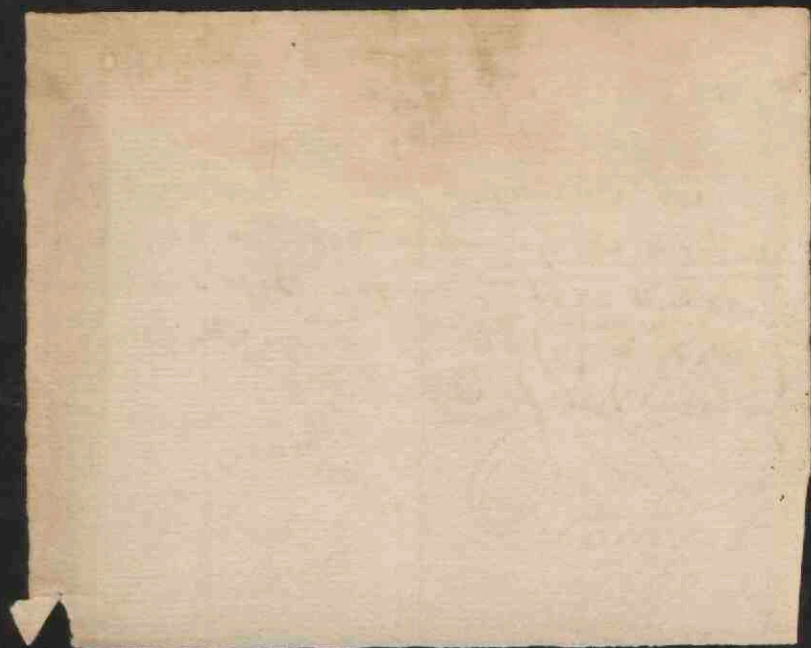
J

van den Nederduitschen Profeet,
waaraan fuiten 't Exemplaar, 't welk
de H. Hinlopen bezit, en een gedeelte
Heere Huydecoper toebehoorde, en
dat 't welk in myne Bibliothek
is, [^]my geen bekend zyn,
is, [^]z. Lelijveto aank. op Huydecoper
Proem 1 D. bl. 53 e. v.

Hs. 1020 (5.F.18)

Collatieformule:

(1 fly-leaf, paper, 19th cent.), π^2 (1a, 1b, two
original vellum fly-leaves), a - y^8 (2-169),
 z^6 (175, the last 4 leaves blank).

1a

h - ur

Het Boek Proleus Belgiorum
aangedaelt in die Maeten bin
Junen Mt. 1190. f. 78 col. 2

PROLEUS

PROLEUS

Wetius

Wetius

Hijr beghint dat spiegel der mo

DEn alder risten seltu merken waer **inken**
 om du ghecomen bist totten doester of int con
 uent. om niet anders en quamestu hier dan
 alleen om god op dat hi solde sijn dyn loen in
 dat ewighe leuen. alsoe alstu om niemant anders hier gheco
 men bist. alsoe en saltu niet afterlaten du en arbeids neern
 telike dat te uer arighen. al siestu exempel na laenheit in e
 ne anderen. Du bist hier ghezymen om gode te dienē. dien sal
 dich sijn alle creaturē te dienē. want sie niet en heuet dan van
 hem. ende sonderlinghe is sculdich hem te dienen die mensche
 vā dien dat hi is. en vā dien dat hi weert en vā dat hi mach ^{dien}
 En al is dat sake dat hem alle creaturen dienē na hoere re n
 machte. vele meerre allet die mensche sculdich dien hi niet
 ghescreuen en heuet als ander creaturen. mer bouē dien he
 uet hi en ueraert mit verstandeulle. en heeft den ghe edel
 mit vrien wille. en heeft den ghemaect heer der werlt ende
 hem seluen ghelike. en heeft sijn natuer acughenome. en he
 uet hem exempel ghelaten te leue mit sinen leuen. en he
 uet oen verlosse mit sinen bloede vanden ewighen doot.
 en heeft hem ingheset sinen heilighen gheest ende heuet hē
 sijn vleysch ghegheuen in eenre spise. ende heuet hem besor
 ghet als een moder hoer derye kindekin. en heuet hem be
 wet te gheuen dat ewighe leuen te erue. **Sich hoe seer wi**
sculdich sijn voer ander creaturē hem te minnē en bouen al
die ons bouen ander creaturen der werlt ghemint heuet.

Ande want du dij seluen. **Van gheschoer lamheit**
 niet en ghetroues te weren wat god wil daer in hebstu
 dij ghegheuen onder enen anderen. op dat hi dij regier ende

hebste hem din hant ghegheue in professien op dat hi dij leyde
inden weghe godes. ende aldus en ist dij niet gheoorloft vo
errmeer te leuen na dinen wille. mer na den wille dyns ley
ders. daer hi dij ghebiet te gaen daer saltu aliene gaen. en
dat hi dij uerbiet dat saltu laten. want die ene kint wil le
uen sal sinen meester volghen ende after laten sine eyghen vinding
ghe. ende des ghehikes die sieke mensche die gheerne correctike
ghesint waer sal holden die diece die hem die physiker set. In
desen manieren en saltu niet segghen of doen dattu vermo
deste dat dyn ouerste niet hebben en wil. du hebste dij hē
ghegheuen omme dat ryc der hemelen. daer omme en bist
tu dyns selues niet. mer des ghenen den du dij verwoft he
ues. Ende hier omme en is dij niet gheoorloft te doen sonder
sinen wille. want hi is here van dinen willen. en als een me
sche een anders dinc ghebruket tegheus sinen willen dat
is diece ende die diece en comet niet inden hemel. onse rege
ters sijn inder stat ons heren ihesu xpi ouer ons. en daer om
me sullen wij hem onderdanich wesen als gode ende niet
als menschen. want om horen willen en hebben wij ons
niet onderdanich gheworpen. mer om godes willen. en die
knecht en is niet meerre dan sijn here. Alsoe saltu dij hem
ghenue dat hi vryliken dij ghebeden mach te doen en te
laten dat hem dinker dat dij oerbaertic is. want ist dat hi
dij ouerlic soe is die knecht bouen sinen here. en die dusti
pel bouen sinen meester **van vrede te holden mitten pre**

3 **H**ebbe alwes vrede mit dinen pre laten
laten en sijn hem achter horen rugghe gheen qua
et. noch en hoertes niet gheerne. want god sinderlinghe
n dese sinden wicket inden onderlaten inder teghentwor

Digher tijt. noch en weghe hoer ghebreke niet givet. mer mede bidt mit hem. als mit menschen. want in vele bewin-
 dens en mach men ghebrek niet wel scrijven. Mer dat wy
 in hem begripen dat is meer onse scolt dan van hoer sin-
 den. want het uallet die wile dat een doet noer gued.
 want wy sijn menighe niet en weeten dat wyt ordelen
 vor quaet. **Eer** sie in diuer herten. en versinaet den ghe-
 nen niet die in sijn stat is. hoer ordinaende ende settinghe
 die sie setten om dine oerbaer en min niet qualiken a-
 noch en hebben gheen uer drier in. want sonder saeke
 en doen sijn niet. al ist dattu niet weres. die simpessike
 en eenuoldehke wandert in den weghe godes si en staden
 hem niet. het vromet hem tot meerre verdienen. Die
 waer ghehoersam mensche sal alsoe noer gaen in des
 conincs werch. dat is in den gheboden godes al waer dat
 saeke dat daer ghene statuten ... der mensche en ware die
 hem dwonghen. noch al solde. hi hem setten dwinghe en
 hoden van allen dat hem niet en dient tot sijne ewigher
 salicheit. want bi den statuten waerden belet diere lude
 ghebrecke die die mate niet holden en comen. Na dat ghe-
 set is van ghehoersamheit wilc een beghin is gheestelics
 leuens. **Laen** wy voert tot anderen piten en rist tot oe-
 feminghe des lichaems en daer nae tot gheesteliker oef-
 ninghe. want rist en is niet dat gheestelic. mer dat vleic
 is. en daer nae dat gheestlic is of manerlic is **vander mate**

Make een weint alstu moghes **des wakens**. . . .
 vor metten op dat dyn gheest gheerich waerde to go-
 de in dine ghebede op dattu daer nae sober en mingher sijste
 in den dienste godes. ende in sine loue en alstu ontwaken war

des soe werpe wech alle dme ghedachten en dwome die di ge
dromt sin inder nacht als dij die duuel gheerne beoeren sol
de. en dat wste van dmen ghedachten ende werken offer gode
in dme ghebede of mit gueden ghepenile mit oefunghe des
lichaems of mit kanelen ~~mit~~ datstu enighe denocie aighes
ende die ydele ghedachten die enen dan alre meest moeyen
doe van dij. En hier dme suldi alden dach deuoter wesen en
bereider to allen guede werken **vande dienste godes**

lyent

5

Aden dienste godes soe en wes niet traech noch verdriench
mer dwinc dat ~~harde~~ te dienē den gheest. stant eerbaerlike ^{lyche}
en singhe vromelike uor den enghelen die daer by dij sin.
lachen en idel woerde staue daer du uor den oghe der god
liker mogheuheit mit reuerenaen staen selc. Die woer
de der psalmē breghe uoert onderseidlike ende uolmake
like. en en loep niet lichtueerdlike dwer dat wer en ganc
niet vut eer die gheade gheemdet sin ten dade noet. Fer
men die gheade beghinnet. soe uerwecke dijn herre to deu
oen. En want wys niet en den soe sin wij also traech en la
we noch to gheene deuoen beweghen. En aldus gaen wij
van daen als wij ingheughen colt ende onbouden. sich dattu
inden beghinne van dij werpes idel ghedachten en dattu
merkes op die dinghen die men singhet anders en moghel
tu daer of niet gheledicht werden. Na dat ambocht so holt
dij naerstelike in deuoen diestu ontfanghen hebbes. ende
en swert dij niet staphants vut tot idelen dinghen. En ist
dat sake dattu ghene deuocie en hebste vā binnē holt dij noch
tan weckelike van binnē in swaerheit der zeden gode te eten en

ofu moghes

6

Ilander mēsthe tot goede exempel **vande capitel**
Aden capitel en spreec niet vele dan dat harde oerbaer

en lachelike. dyt
schult segghe oer
modelike

he is en dat selue oermodelike en alstu berespet waerdes soe ant
 worde lachelike en en onsculdich dy niet alstu berespet waerdes
 Is datmen dy rades iraghet van einghen dinghe soe segghe vry
 like dat dy oerbaerlike duncket welen. Is dat sie niet en doen
 na dine rade en advies niet noch en wil tme niet hardelike be
 stierme laet dy ghenoghe dattu dijne consaenae ghenoech ghe
 daen hebbes. In iemant te wrogghen van ghebreke wes auct
 uallich en seg dattu wees ghedien neghen die reghel. en neghes
 die ordinae die gheset is sonder hanc en mit lasten woerden
 en mit ene ghelaten aensichte. en dattu niet en weetste dat en
 biste niet sculdich te segghen En wil niemā besuldighē van
 wane want die waen dicwile bedregghet. die ghene dier dy
 gheset heuet salt uoer hem selue segghen is hi daer neghe wor
 dich. en is hi daer niet neghenwordich soe ne moghestu niet
 pronen dattu segste wantu ghene tughe en hebste En wil ni
 et beswaert werden als me dy besuldighet. niet segge dine
 scolt selue oermodelike ist waer ende cleyne datmen dy beryt
 want meer confusie saltu hebben is dattu dy hardelike onscul
 dichste dan oft u behes oermodelike dine scolt. niet ist groet en
 niet waer ende mochtet ander mensche schenden soe beghere oer
 modeliken datmen dy hore. ende segghe mit corten en mit last
 ten worden dattu daer niet sculdich aen en bist. die knecht go
 des en sal niet ontsien confus te weerden vande mensche da
 er die consaenae hem niet en besuldicht uor gode. niet sal
 uerduldelike hiden dat hem god toe sent te hiden. **Van be**

Wanneer du berespet werdes van **respene**
 emghen ghebreke soe ual op dine knien en seg dijn
 scolt. dit is een olde settinghe in gheesteliker uersameninghe
 vanden heilighen ghegheuen. du sulre hier om arbeiden also

als dñ is ghegheuen ^{die} een oerde van dñe ouersten. also ghit die
voert die nae dñ comet also verre als in di is mit woerden
ende mit exemplen. Noch ghene quade ghewoenten en leere
noch en brenc daer in. Noch en laet niet wech gaen enighe
guede ghewoente van dñre uerlunnemisse noch in di noch
in enen ander. Wie dat ander mensche exempel laet her
si gued of quaet hi sal delachtich wesen die werken sijnre na
uolghers mder pmen of inden hemellichen loue. **vander ca-**
felen...

Als du ander tafelen lites so wil niet haer **felen...**
wardes ende dar wardes sien. noch wie bij dñre si
den sit ende wat hi doet en wat hi uor hem heuet. du salte
allene gode uor oghen hebben en dñ selue. **E**t mercklike
en niet gullike oft niet uerlader en mochtet werden. en
kort dñ niet vut altemael op die spise als een hongherich
hont die niet uerlaet en mochte werden. Nocht niet wilden
oghen noch mit onrustigher herten en sich omme wat dat is
op der tafelen en en beghere niet ere to saden dñ oghen dan
dñ maghe niet danc den heir daer uan dat dñ dat werden
mach. en heb altoes lieuer wat ghebrece te hden dan te o
ueruloyen. en uerlmae niet datmen dñ voerleete noch
tinnig niet monweerden ist te luttel ghesoluen of ghetoket
mer dencke dat menschen mit min ende snoder dinghen he
hden. en dattu uerwarpsse solden som ander gwoete leckerme
rekenen: armoede die lieue vriendinne xpi behaghe dñ in
allen dinghen en om helle vriendlike mder tafelen. inder
spise. in cleeren in ymbolen in boken in tinnere in alle
Sich wat oetmodigher ghelaet hebben die arme hoe sim
pel antwoede. **E**n en laet ghene claghe uan dñ ghehoert
werden uan dat die spise te luttel ghesoluen is of dattu te snode

uele

uor

die gheedeer biste mer reken di owaerdich diere dinghe die du hebste. want van ghebreke der werste dinghe walter die graec immersten dinghen in eenre gueder consdenae. en des ghelikes weder om ouerulodicheit vwerster dinghen maect armode immerster dinghen. **vander mate des**

Onder mate teven of te drinken **eens en drinkes** is swaer te gheuen een regel mer holt dat middel tusshen desen twee dattu mer alsoe luttel en nemes dat tu alte crancke werdes en den ghemenen arbeit met wen en moghes. **De** en nim also uele met. dattu oueruids n spise en drinc onbequame waerdes te bidden of te lesen of to wen dat oerbaerlic is tusshen desen twee soe weert hier bet diet ondersoect heuet **vanden driniter**

9

Opten driniter wes rustich op dat memāt wouiste of ghelyndert weerde van di. hooner du ontwake werdes so ghedencke alte handes godes en danke hem. want hi waker op ons als wy slapen om ons te behoeden. **Mer** du beghinste to slapen so dencke eerst om gode en spreec diu gebet of denke wat godes op dactul hier in onclapen werdes en so sal di die slaep soerer wesen en selte hebben reyne dromme en selte ontwaken werden iningher en du selte snelliker opstaen en du salst lichaer weder comen toe der denoan diestu haddest: en al ut den ghenē die slapen mer te spen dat sie onwetende wen of dat si hiden het is nochtant seer onbehoertic dat een gheestlic mensche leit ende slaepet als een beest mit vuygheworpen handen en mit anderen leden onnamertic. **Ende** hier ome ligghe wy alte meest ghedeert en ghegordt om ghene macht to hebben die hande laten te gaen haerwarts en daerwarts ande

10

naecten lichaem en ^{om} bereder te sijn op te staen to beden

11 **A**nder mate des slapens **vand' mate des slapens**
holt dat voerseit is vander mate teren also dat die
leden en die sinne vermaect warden uander rust des sla
pens. en die mensche niet en weerde latwer en dwimper
na uerstandnisse. want die langhe slaept dient den sin
de tjs der dogheden naerre alstu dat middel niet wel hol
den en moghes darstu vjt der bernender minne noerdurft
te dyns lichaems wat oncreckest binvilen. dan du uan
vleyschliker minen onder die mantel der bescheidenheit
dijn lichaem ver vodelste. na datter ghescreuen staet beter
is die ongherechtochheit des mannes. dan dat weldoen des
wines. dat is hi is beter die oncrecken is mit hemelicher be
gheerten en daer vjt sijn vlesche pynghet mit voerdurft
te oncrecke. dan die uan vleyschliker begheerte sine lichaem
ghist al sijn ghemac. en al is dit gued en bequaem to ene
gheesteliken voerganc. nochtant sal men bescheidenlike
doen. op datter lichaem niet uerder niet en weerde eer sijn tijt
en op dat hi oec volghen mach dat conuent sonder murmu
rieren. en die strenghheit der orden mitte ander broders. wat
die na di come in een conuent die en merke niet wattu voer
hem. ghearbeit hebste inden conuente mer sie sien aen
wat exempel du hem voer draghes in waken in arbeide in
eren ende in ander punten vander orden in welken si wille
dat die olste vander orden hem voergaen anders soe weer
den sie ghesent na hem. of si begynnē soe na to volghen
ende sparen hoer lichaem meer dan noet is en nūte is. si
en merke niet wat sie uan binne goeds verdient hebben
mer wat si uan buten tvenen. gode bistu sculdich mincheit

des guede wille

hem

6
van binne en dine euen kersten gued exempel van buce. op
dattu van beide mogheste doen. so is dy noet bescheidenheit
waer by du dine lichaem mogheste brodelike castren op dattet
niet den gheest hinderlike en sij ende du et oec bescheidenlike vo
des dattu staende binnes **vande arbeyde**

Goeten ghemenē arbeit wes bereet in die koke in der
kerken en in anderen dienst. en alre liefste to den dienste
die ander uersmaden te doen. als holt te draghen dat luyts te
vegghen. die potten scoen te maken en ander ymbodē vanden
huse en die vultus byt den huse te draghen. en der broders
a wtcken te reymghen vanden wormē of hoer uoeten te wassche
en bouen al gheerne den sieken te dienen **vā dienē ter misse**

Goeter misse diene gheerne. want dat is een enghels
dienst. die enghelen dienen haren heeren gheerne o
uer al. In desen dienste is menigher hande vrucht ghelegghen
eerst dat een mensche een gued werk doet. en ander male
is een werk der godliker liefden. ten derde male een werk
der deuocien daer du gode mede nakes inder bedinghe. Ten
vierden male ist een werk der enghelen. mit wien du gode n
dienste daer hi neghenwordich is en byt desen sulle sie dienstich
tich wesen want du hoer mede werker luste. En hier om en
is die priester den du dienste met allen soldich uor dy te bid
den mer oec alle die daer bstaen wiker dienst du dwelt. van
mer alle die heilighe kerke al eerrike wer is sculdich voer
dy te bidden wantu aller ghelougher mensche dienste vo
erste die hoer heeren die vande hemel comet mit groter deuo
cien en mit danc en mit loue gheerne dienē solden. her mach
anne ongaen onse heer god en loentem in dese leuen die gher
ne dient ter misse toren heilighen sacrament. welk sacrament

m eenre manere
een sunderlinghe

mer heiligher noch mer beter wesen en mach in hemel en in eer ^{werdich}
de en dat ^{en} bewysinghe is godlike liefden tot ons waert her en en
schijnt dat god niet min en doet in dien dat hi waerdich te co
men vande hemel opc oltaer dan die hi vande hemel quam en
nam aen menscheleke nature. en hier in heeft hi ons ghelaten
sijnre weladen ghehuechnisse als dat hi mensche wart ende
ons dat hi verlosen heuet en dat hi gheglorificaert wart. en
ons rechtveerdich maken wil. en mit desen besloet hi daer of
die figure. her is salicheit dien dicke to den sacramente te gaen
die mit duoden daer toe gaet en seer doechsom is en hem
selue niet en hoet alleen van groten sinden mer oec uā lich
ten woerden en werke en ghedachten. al ist sake dat wij alle
cnc sullen sochtuoudich wesen vander doech mer sunderlinghe
als wij hier togaen willen **Van bychten**

14.

Dicke selu bychten ten minnesten drietwars in die we
ke en eenuoldeke den priester als enen enghel die wil
te die heymelicheit dyns herten. Ende onsculdich di niet noch
en lichtweghe dine sinden niet. noch en segghe sie niet bedec
telike datter dyn biechter niet uerstaen en mach wattu meen
ste. mer segt apetike al dattu ghedaen hebbes. en wil daer
niet vertellen historien of ander lude werke. etc punte seg
ghe bi sunderlinghe dattu ghedaen hebste sint die tijt dattu
leste biechste dat segge mit worten worden en puerlike. ende
en make gheen langhe verrecke als van allen. wāt her sol
de moyemisse inbringhe den biechteren. want die moghet
tu gode daghelijc bi di selue in dine ghebede belien en ghemā
te van hem epfichen. Ende luntel vromet die biechte du en heb
ste wille voertmeer di te hoeden van dattu biechtes en naer
telike di te beteren. **vander cellen**

Inder cellen of inden conuente wes gheerne. en daer doch
 dat di uordert tot diuer ewigher salicheit of dat di heren
 is to den van dine ouersten. also seer solste minne gheho
 erfamheit al waert sake dat men alle tijt di ghebode to den dat
 tu doen solste dactiue gherne angaen wolste en dattu dyus
 selues niet wesen en solste noch een woert te spreken sinder
 oerlof noch te gaen daer dactiue noerdurfinch waerste. also wy
 lesen uanden olden uaders in egypte welker doecht wy nae mo
 te nolghe sel wy hoer glorie uertinghen. **I**es der heilighen le
 uen en leze op dattu ueruoermodicht werdes op dattu ghele
 ert wardes. op dattu ontsleken werdes to deuonen. op dattu
 verwecket weerdet to studeringhen der heiligher scriften
 op dattu uerlicht werdes to uerstandemisse des ghelouen **E**nde op
 dat du werdes to onderscheiden twaer uande uallicheit. dat gued uan
 den quaden en die sinde uander doocht. en medicin aeghen
 die ondoecht en becoringhe. **E**nde les daer dine gheleert ghe
 sien te waerden noch om subtil te waerden noch en les die a
 scrift met die di niet en uordenen to salicheit. wat idel din
 ghen te lesen maect den mensche ydel ghedachte ende bene
 met enen menschen deuone **vander disciplinen**

15

wancet du di to hem gheleert ende

en onse ghebede kende en te uste met om

Nimmermeer en wes also seker noch alsoe hennelike
 du en holste di ciuillike in allen dinghe in sien
 in tasten in ruken en in anderen punten als oft u ghesien
 wordes van iemant. want die heilighe enghelen die mit
 ons sijn sien alle dinghe die wy doen. welke wy en sul
 len oec siet ons god onse redher. **O**ec oec siet ons onse
 constaent die een ghenich is al der dinghe die
 wy doen en die ons daer of wtroghet. **D**ie me
 er ontsiet aeghemwordicheit der menschen da godes

16

en sijnre conlaenen en der heiligher enghelen die en is
met een wyne minne. want hi hem niet en kiert vander
onwedich omme die minne des waren goedes niet uā vresen des
uerhesens tytliker eeren die en is gheen waer diene rit
ti die meer begheert den mensche behaghen dan gode dien
du solste meer begheren to misaghen dien begheertu
meer te behaghen en menāt en mach dienē twee hēre
die contrarie sijn **hoe du dy salt hebbē onder die vroe**

17 **O**nder die vrodere wes scamel granoel sanch **der** . . .
se matid iwe spreke en soetlic en neerstich. en holt
die ordinaanc. en nochan uā strencheit en wes den ande
ren niet lastich. nimmermeer en oefene onghewonden
spot noch en sprec niemant to boeslike woerde noch en hoer
sie niet gheerne. want dat dy lust to horen. dirst uūc du
sprakest daer oec gheerne of ; die knecht godes sel in alle
sinen werken en woerde also knysch wesen dat hi niet alleen
oncken sal dat onbetamelike lijt. mer daer men letke din
ghen by verstaen moghē al sijn sie ghewantelt mit hoefcheit

18 **A**lle dyn seden dyn **van schemelheit** || **du**
woerde dyn ghesichte dyn ganc sal gheuer wet sijn
mit oetmodigher scamelheit also datter niet vā houeerdic
heit in en blike of van dulle toenheit. **Scamelheit** is die me
ste uerairinge in enē gheesteliken mensche. **Dese drie** beho
ren to den ionghen te vorsten. als scamelheit. swighē ende
ghehoersamheit. also datter anne hope to is dat hi wedich
sijn sal werden. daer dese drie niet in en sijn also
als die vrese go. des ordimert den mensche vā bn
uen tot goecheit. **Also** ueruert scamelheit den
menschen vā buten toe sedicheit. **Aieman** en sij di also

hemelike daer du uer gheest scammelheit voer. nochtan aller
di hinderde in dien dinghe die oerbaerlic waren ghemien of
uoer waren so is di die scammelheit te maten. met int alle
wech te werpen mer sie is te regieren en te ordineren in
doechden also als ander natuerlike begheerten. **hoe du di**

Dijn ganc sij triep hebben salst in dine ganc
noch en loep niet lichtelike sonder noet. noch en holt
niet op ghereet dyn houet. mer een weinich neder ghedruc
ket. noch sich niet wide om int dine oghē noch en hebbe ghe
en onghelaet int dine arme. als die wide to ontwerpen. noch
en ganc niet alle dese werltlike ludē doen int enē ghemaecte
ganghe mer stichtelike en oetmodelike of tu uan dinen ghe
bede quameste. **van sitene**

19

Hstu sites soe neighe di niet aerechlike op die side. noch
en rec dijn been niet verre vut en sanderlinghe als
ander mensche daer bi sijn. want onmanierlicheit des licha
ems is een teken eens oninnichs herre. **van lathene**

20

en alle wed om
een manerlich
des licha is een
teyke des un
ghes herre

Dijn lachen sal sijn sacht en selden en sonder saakeren
en meer bewisende wesen goder tierenheit dan ont
bondenheit. wes int enen vroliken ghelaet niet dwinch noch
onwaerdich **van woerden ende uā achter spraken**

Dijn woerden sullen sijn sachte en dijn antwoorde sal sijn
oetmodich sonder bitterheit of lelic berespens of spot
tens. also formeer dijn woerden to enē anderen also als du
sie niet qualike nemē solste van enen anderen. also spreec
vanden ghenen die niet teghentwoordich en is of hi bi di waer
ende lusterde to en du dat wilstes. **Aemant en duchte van di
dattu sine name yet vernimē selte. het is alte seer te laken
in enē gheesteliken menschen dat hi yet spreect vā yemāt**

22

Calr

dier met hi en is dat hi met spreken en solde diere waer
hier hi Ende en hoer met gheerne yemant achter rugghe
spreken. mer vbet of nederleit moghste. her en uor
dert di met mer du waer ditz belivaert op den ghenē
daer after spreke af is of op den ghenen diese spreket
waer om du uoertbrenghen ver dat goet is dat di mach
sichten en den hoiers ende brec daer mede den after clap
En en wil met toeren nyemaren. wāt si makē dat her
te wursten en nemen een mensche sijn deuone en bren
ghen die tijt onnutelike we. en al dattu weeste en seg
met vjt als een vat sonder deusel dat vluchtēs vjt stort
al dattet in heuet en comt in die ouerynichheit en in al
sche. en en wes met gheerne onder uele volkes ten si
datmen daer rede van gode of uander sielen salichheit. En
wes met toepende inden spreken. noch alte haestich dat
vjt te gheuen dattu hebste. hoer di also als dattu after me
mans rugghe en spreeste. also meld met den after spreker
den ghenen daer hi van spreect. op dat hi gheen quaet ver
moghen en arighe op den achter spreker. her mach wel
welen dat die ghene die uandē anderen spreect en meen
ret also quahken met als machlichte verstaet die ghene
den du dat segste. en hi machlicht wert verweet te hate
die mensche of wil dat wreken en machlicht die ander sey
der simpelike en en hadde ghenē wille den anderē onsuys te
spreken. of machlichte althant als hjt sprac doe berou
wer hem en meende dat hjt hem uoertmeer hoeden wil.
Mer seghede men emghe woerde van yemant die uatwaer
dat hi si wiste soe machmen sie hem segghen. en noemen
met den ghenen die sie di seyde op dat hi weete mochte wa

er hi hem uoer hoeden soldē en uochtan niemā en haredē

Hoet dij naer stehke van **van beueninghe** 23
 beueninghe. nimmermeer en ghyt yemaur te uer
 staen dat in dij te prisen is. noch en wil in ghenē plinē y
 del glorie hebben. **C**omme en mach yet lofhas in dij wesen.
 ten uer staen ander tude wel al ist datt uūt swighes ende uer
 hudest soe saltu meer behaghen **E**n ist dattuut selue seg
 ghest ende dij louest du salte bespor werden en uoer in
 et gheuekent **E**n du salt hem nushaghen die te uoer uā
 dij ghebetert worden; en hier ome en saltu niet uerber
 ghen dat gūed dat in dij is mer allene om god; **D**er ma
 lediendē woerde lasterlike woerde lichtueerdighe woerde
 werlike woerde. onnuete ede. est selike woerde. wattan
 al secht men sie in spot sie moten ewelike mit enē ewel
 ken banne van enen gheesteliken menschen gheuer wt
 wesen: **H**ier of segghet sinre iacob. wie waent dat hie
 gheestelic hi en sijn tonghe niet en bedwinc mer uerleit
 sijn herte des menschen gheestelicheit is idel **van ydelē**

Vdele woerde vhe ouer al daer sie... **woerden...** 24.
 sijn. want al uer moet men dattet ghene grote sin
 de en is te spreken. uochtant die ghewoente dier af ma
 ket enen gheesteliken menschen gwoet hinder van enē alchiant
 gheesteliken uoertganghe. **E**n dicwile gheschiedt al
 se wij onse tonghe oncbinden in idelen woerden. alle wijt
 niet en merken soe glide wij allencelen tot scadeliken
 woerden. vjt welken som tijt comen bedrucke der
 onsaenuen. ende oncbondenheit ende knaghtinghe der
 onsaenuen. **S**piret gheerne uan gode: ende hoer dier
 lieuer of. wanttet uer wecket den mensche tot doghet

en tot denoien. **H**ore oetmodlic en uedelic die guede a
woerde die ander menschen spreken. en niet en dispu
ner weder. alle sounghe den alle sie wat guedes hore
op dat men niet en wane dat lies niet en wesen. Soe wil
len sie daer of disputieren. op dat men sien moghe dat
sie daer wat of wesen. **S**ie en begheeren ghene stichtin
ghe. mer hem seluen te wenen. ende hier omme werde
ghelindert vele gueder collaen onder gheesteliken me
schen. **E**n en wilt niet kuen om ewighe punte
mer wike to hant want ist guede ende waer dat die an
der uoed brenghet ten behoert di niet weder te stane
om di te tonen. **M**er ist niet gued. soe seg dan een be
ter. sachtmodlic ende oetmodelic bewise die waerheit
en en arguwier niet buterlic en alsoe corrigierstu de
anderen best. . . **Vanden Spreken**

25 **A**stu sprekest soe en spreec niet lude mer mit ene
behaggheliken aensichte. en zedlic en wese rustich
En dattu aldus sprekest dat sal sijn stichtelic ende oer
baerlic. En wes niet ropende ende stolt koene uoer di
nen oelderen ende sonderlinghe uoer dinen ouersten
niet woerden. mer sachtelic en uerueerlic en hoer
oer leer. want den oelden hoert toe ander lude te leeren
en den ionghen hoert toe te lusteren en te leeren na hem

26 **A**wilt niet ledich **van ledicheit te suluen**
saten en lusteren na nyemaren en na fabule wat
cune quade arechstu daer of alle dattu dyn tyt onnut
teken toe brenghet. En van dier ghewoenen saldu lude
staede an sachtelic en acu oetmoedicheit. En nochten
daer en bouen soe ghifstu anderen lude quaet exempel

Allen wegheden en gueden **van pensinghe** 27

zeden set uoer dy dat beste ende dat daerste spieghel. ende
 dat alre uolcomenste exemplar alre heilicheit dat leuen
 en die seden des soen gods ons heuen ihesu cristi die ons
 daer omme uanden hemel is om ons uoer te gane inde we
 ghe der wegheden ende te gheuen een ewe des leuens ende
 der seden mit sinen exemplen en leere ons alle hem sel
 uen. op dat wy alsoe alse wy na naturen ghemaker sin
 na den beelde sijn. alsoe solde wy weder ghemaker
 werden na onser macht in hem na te uolghen die sijn
 beelde in ons beulect hebben ueruids sünden. **A**lse uo
 le als hem een mensche pijn te gheliken in weghe
 den. also uele sal hi hem inder glorien ghebker wesen en
 naerte wesen. **H**ar ist in diner herten sine woerde sine
 zeden ende sine werke. hoe oecmodelike hi hem hadde ou
 der menschen. hoe goederuertic onder den iongheren. hoe
 zaelic in eten en in drinken. hoe ontfarmich ouer die ar
 men den hi hem selue ghelycte in allen dinghen dat sijn
 vjctuerwoerne ghesinde was. hoe dat hi niemende uersina
 de al was hi oec inalaetsch. hoe dat hi mitten rike niet en
 sinekede. hoe vry hi was van sorgghen deser werlt en niet
 anxtuoldich om noedruite des lichames. hoe saamel ende
 hoe knysch in siene. hoe uerduldich tot allen lasten. En
 hoe zachte in antwoerden. hi en pijnde hem niet te wre
 ken mit heiden en mit saepe en mit biteren woerden
 mer mit zachten en oecmodighen woerden des anders a
 quaetheit ghelont te maken. hoe matelike in alle sine
 wesen. hoe sochtuoldich omme der mensche salichen. en
 hem daer omme gheweerdich te steruen. hoe dat hi selue

ghecome

gaf een exempel alles guedes. hoe dat hi sauwede vrenden
ke callinghe mit wiue om exempel te gheue andere lu
den. also dat die iongheren hem uerwonderde doe hi alleen
sprac nutten wyfken van samarien want hi des niet
ghewoent en was. Ende merke hoe uerduldich hi was
in arbeyde in onghelyc datmen hem dede. en in ghebre
ke van noedructe en hoe medelidende nutten ghenē die
in lieden waren. hoe dat hi medeleet mit onnuonaectheit
der cranchen. hoe hi sauwede woerde en werke daer hem
yemant an stoten mochte. hoe hi die sundaren niet en
uerstaude. hoe goedertierlic hi ontfenc die ghene die in
penenraen sint. hoe ghenoechsam in allen dinghen. hoe
vliach te beden. hoe bereet te dienen alle hi seluen seghe
de. Ic heb mit middel van u gheweelt alle een die dient.
hoe sober te waken. hoe ghehoersam sinen olderen. hoe hi
vloec alle bewinnghe en twinghe der sunderlicheit. De
se en veel ander sijne werke moete wesen in dijner ghe
huedmissen. alle dattu in al dinen woerden ende werken
sieste tot hem alle tot enen exempel. sittende liggheude ga
ende staende etende drinkende en sprekende mit ander lu
den of allene. En vut desen saltu meer hem minne. en salt
grae sijne gheselschap en beuueve tot hem crighen ende
in allen doegheden saltu nuonaecter wesen en weerden. dit
lijc dine wyfheit. din ghepens. en din studieringhe altoes
van hem wat te pensene. waer van du uerwecket werdes
hem nae te uolghen of hem te minne. penseste dese dinghe
en ederkantwes sie soe bringhestu die tijt nuttelijc toe ende
dine zeden beeterste na sine leuene en wandringhe. Ende
sich altoes in hem hoe dat hi hem hadde of hebben mochte

na dme vermoeden. want alre uolcomenste had hi hem
in allen dinghen. want in allen was hi altoes die beste

Allen dinghen die du doest **van idre glorie**

28

Soe hoer di van beuouinghe wese sijt in alle dinghen
alt we behoert enen gheesteliken en armen menschen
En en wilt niet hebben vreemde wise in gane noch in en
ghen leden. Nochen brece dine stemme niet in dme san
ghe. want wilt gode behaeghen in dme sanghe. hoe du
dan puerliker en simpeliker singhes hoe du dan meer he
behaghes. **N**iet dattu begheert dien te behaghen diet ho
ren soe ist idel glorie Ende behaghestu di selue soe ist licht
ueerdicheit. **B**egheerstu stichticheit der gheerne diet ho
ren inden sanghe. alsoe veel alstu idelheit sanwest alsoe
veel stichtestu sie. die here siet meer aen deuoaen en puer
heit dan ant gheluyt der stemme. lichaelic moghestu wo
pen to gode den heer. want hi is bi allen die oen aenwope
inder waerheit. **D**ijn menninghe sal meer wesen inden
dienst gods; daer uen woerden der heilighe scrifte mo
ghestu orghen enen gheesteliken sin. en ontfekinghe
der deuoaen. dan lichtueerdelic die noten te singhen en
aillende die stemme te breken **E**n al wenen ueel lud go
de dienst daer mede te dwene. want hadde god ghemint
gheluyt der stemme soe soude hem wallusten te horen in
sanctorien pipen en leyden spil. en der uoghele sanc die
leer suete en lustich nae haerre wys. god heuet ghenuech
te in puerheit en in deuoaen des heren. **W**at dat god niet
en achtet dat en soude oec niet achten die knecht gods.
laet di ghenoech sin in behaechlicheit dme leden. stem
me woende ende cleder ist datter niet inme apenbaert dat

we

sin

Stade doet den ander diet aensien noch emghe sake en ghif
te sundighen. Ghene houerdicheit ghene ydelheit. ghe
ne oncbondenheit ghene onnutte diwicheit ghene onuer
duldicheit ghene sunderlincheit en weerde uan dy ghelien
noch uernomen **hoe du dy buuen salt hebben**

20
Allet dy gheualt dattu uoen huse salt gaen soe be
gheer ic dattu daer aenech to biste En en ganc mer
vjt ten en si dattu ghehoersamheit daer to dwinet ofte
ghebot of emghe orbaerlike of redelike saken. het is
dicke becer enen gheesteliken menschen ind hues te bli
uen ende uerhudet te wesen vanden mensche. dan vjt te
gane en onderit uolc te weseue. die mit gode wil uereindht
weseu. wat dat een mensche uan mincheit uergaderit
ind hues dat uerstryt of uerlieset hi meer als hi vjt
gaet dan hiet meerret of hoelt want wy hebben dicwyl
onderuonden in ons en in anderen menschen dat die wa
deringhe miter werlt ende grote bekommerisse ind
vjtwendighen dinghen benemē enen mensche sine deu
oe ende maket laen die vuircheit des gheestes en maect
weec den sterke willē der wegheden En maket oncbondē
dat herte en maket aanc die ueerlicheit to te nemen
in wechden. ende leert weelde te minnē en die tijt sonder
oerbaer to te bringhen. en ucel ydelre woerde te sprekē
ende spot ende truerie te oeffenē; dat ghebet se uerlinnē
en die gheade; haestlic en traechlic te segghen. Daer nae
gaen in die wacere der beoringhen mit schip des herten
doer die gate der oncbondelheit ouerunds diwicheit uā
deuoacen En alle sie niet en weerden vjrgheuen mit on
delsokene der conlaenaen. en sin eyghens states ende

mit biechtene. en alle die gace mer ghestopt en werden mit
 eerustigher huede soe wassen die waere der bevrughen
 en uerdienken den mensche ende makene onswys. **D**
 en seg ic daer om mer dat du dy salt swaer hebben in ghe
 hoersamheit allet dy gheboden wort vjt te gane. mer
 daer om op dattu mer lusten en sal te dwalen buce huys.
 also dattu mine salt alle veer alst in dy is in dine huse te
 bliuen ten si dattet ghehoersamheit des ghemene oerbaers

Heyliche **vanden oghen te behoeden** 30
 Altu ven huse gaest soe en sie mer wide dine op der
 straten op dattu mer en siest daer du nae of becoert of te
 ghehindert werdes in dinre bedinghen. of fantasiën en
 en dromen daerfarghest inder nacht. **D**auid uel in o
 uerspil want hi ven wyf onbehoerlike stensach die hi om
 lichte uoer me en begheerde. **D**ine oghen moten sijn in di
 nen houede dat is dine ghedachten moten wesen ghekiert
 tot onsen heren ihesum cristu die een houet is alre lede
 der heiligher kerken dat is alre ghelouingher menschen
 alsoe dattu mer en merkeste dreadinghe uan buce dan alle
 uele allet noet is en oerbaerlic. alsoe dattu weder thues to
 mest altu vjt ghenghes. dat is alsoe deuore en reyne van
 herten vry uā ymaren en minne swighe der rellen

HAltu wanderste **hoe du dy hebben salt alstu wa** 31
houer lanc soe wes wedelamich ende derst . . .
 nimmermeer en schelde teghen dine ghesellen om emich
 dine al duncker dy dat dhyt bet wetes dan hi. of meer
 reches hobbes. mer haestelic wyc mit sachmodichheit
 ende swighe. want uan scheldene wort seldom yemant ghe
 beert; denke bistu selue in dy to ontrede nauwe machstu

Vmmmermeer enē anderē te wode maken. beghins ierste
vandi seluen. ende dan soe moghestu lichelijc corrigieren
enen anderen want alstu weruch biste ende wilt enen
anderen leren die weruch is soe rekent hier dattu her leg
gheste uan onuerduldicheit dattu hem pinghē wilstē dan
vyt gueden rade dattu hem bi vederlike leren wilstē. Meer
wort hi ghesicht van exemplen dymre uerduldicheit dan
van enighen reden die du hem uoer legghest. Die wecht
en wert niet gheleert mit ondgheden. alsde en machstu
mit onuerduldicheit niemant leren verduldicheit noch
mit houerdicheit oetnodicheit. wes ghesellich inden we
ghe mer niet oncbonden. noch den gheest der bedinghe en
doe niet vyt om gheselstaps wille. neme ene tijt te bedē
en te pensene. alse wal inden weghe als inder herberghē
En en wil niet dij seluen altemale uersinnē. noch en den
ke niet dattu wilt uersten hent du to hoes comest.
want alstu alre seer uerwoelt biste van deuonen soe mo
ghestūit qualic weder halen. Dit en legghē ic nochtant
niet dattu dij alle uolcomelijc moghest holden inder sel
uer gracen ende deuonen inden weghe als inder huse. mer
op dattu wetes ene maer daer du na salt richten dinen
blyt na dinen uermoghen nutter helpen van gode.

32

Alstu onder den mensche *van gueden exemplen*
biste soe hoect nauwe also veer alst in dij is van
allen dien dat hem gheen goed exempel wesen en mach
alst wal betaemt enen trouwen dieux gods. die al
tes sal sueken en uoertletten die eer sijns heren ende
te stouwen sijn onneer nae sijnre machē. want wi sijn
vanden ghesinne ons herē ihesu cristi. En alsoe alle die

vader des ghelminnes wort gheceert uan redelicheit sijn
 ghelminnes alsoe salai weeten wat wy doen onder de men-
 schen dat gaet iets wat coten loue gods ons heeren. of
 wt sijn uersmademisse. En want wy sonderlinghe ghe-
 sac sijn onder die mensche op dat sie uan ons gheliche soe-
 len werden. Iutel soelen hem vromē onse woerde at-
 dat wy sie niet en sichten mit gueden exemplen. En ist
 sake dat wy soe onuolmaect sijn dat wy hem gheen gu-
 ed exempel der dogheden en konnē bewisen. soe laet ons
 doch sauwen die dinghe die wy plegghen te begripen onder
 gheesteliken menschen. als werlike nyemaren te uer-
 drucken of daer nae te lusteren. of lecher spise bereit te
 werden om ons. of sachte beddinghe en duerbaer. noch
 en laet ons niet vuyghenen enighe vonke des toerns.
 of wydrachtich noch boefheit noch spoclike woerde. En
 sonderlinghe laet ons sauwen ghuricheit. op dat wy niet
 gheheuen en werden noch ghemerct dat wy staen na
 staen. want in dien solde wy haectelic onweert wer-
 den saghen sie dat wy daer nae stonden dat wy hem te
 den te uersmaden. **vanden wiuē**

Hoet dy als du mit wiuē sprekest datu sie niet
 vlicelic an en sieste noch bider hant en nemest
 noch niet te na en lictes noch lachelic toe en lacheste
 noch mit hem en rimest. noch en soekest hieken mit
 hem te spreken. want al waert sake dat dy al dese pā-
 ten ghene becoringhe in en brechten. noch want soninghe
 menschen solden quāet vermoeden uan dy hebben en
 soldest arighen enen quādē namen. des du niet lachelic
 soldest quijt weiden: Alsoe hoelt dy mit allen wiuē

33.

alle ofte dijn prelaet bi dijn waer of late en hoerde al
dattu daddest of sprakest of wie dat dijn ouer quame
en saghet dattu dijn niet schamen en dinstes noch gheen
quaet uermoden hebben en mochte van dijn daer nae
En ist dattu minne raed niet en uersmaecte. soe rade
ic dijn dattu nimmermeer sonderlinghe vrientscap en
hebbes mit enighen wiue ia al weer sie oec heilich
wante behaluen uleyschlike becoringhe die daer die
wile of comet als ment niet outliet dat quade dat u
uerborghen is onder die ghedaente des guedes **E**n behal
uen dat quade uermoden en quaden name die daer of
comet soe maket die sonderlinghe begheerte den men
schen grote onruste in sijn herten. want hi aloes he
pint te wone hoer die minne die hi wt hoer heeft en dat
begheert sie hem weder te wonen **E**n wan dat onder
wilen niet en gheschiet soe is hi drouich. en duchtet
dat sie onweerdicheit op hem heeft en dat sie sijn niet
en achtet of dat sie niet en bidet uoer hem. en hier om
me wert sine begheerte laen. **D**es wort sie bedriefft liet
sie dat hi een ander wijs vriendelic gruet of dat hi te
langhe merret dat hi sie niet en liet of niet en gruet
En soe ueruit sie het hem dan. dat hi een ander lieuer he
uet dan hem. en wort toermich hent soe langhe dat hi niet
hoer smeket en sie te weden set. **D**ese en veel deser ghe
like gheuallet dat truferye is. en teghen gode **E**n een
gued mensche sal dese dinghe staen. en sijn herte da
er niet mede becommere. oer ghebet en mach dijn al
soe veel niet vromē. alle die becoringhe des herre in
gheestlike uoertganghe hindert en oec want ghebet

swaerheit des heren. anders moghestu deyne betru-
wen hebben uandē uerdienste dāne ghehoersāheit
die du gode ghelouet heuest voer sinen vicarius dāer
uor dinen ouersten. **M**er woldstu vimmer arghelic
uan hem oerlof hebben en hier node saghe soe en ga-
estu niet in die dāe die arctus is int scaepstot der
heiligher kerken dat is der heilighen versamm-
ghen. want arctus en quā niet om te done sine wille
mer den wille syns uaders. en aldus werstu een dief
en een moerder. Een dief wantu dinē vryen willen
ouergaueste dinē ouersten. den benemste hem neghē
sinen willen. Een moerder. wantu mit sulken ex-
emplen dodest andere sinpele menschen. **Ene ueruet-**

35

Op langhe deser noersaruenre dinghe volgher
dat ic mit corāen woerden ouerlope deser hier nae
uorsaruenre dinghe soe wes minch to gode en dān
herre laer to hem na dinē vermoghē. wes dinen o-
uersten oetmoedenike ghehoesā. noch en hebbe ghe-
en quaet uermoeden op hem. noch en uersmae sie m-
et. noch en ordle sie niet. noch en murmurier niet
van hem. wes minen brueders vredsāminch. verdul
dich to handen woerden. En wil niet lichtelike iemāt
ordelen. en wes niet quaet vermodich. wes dien-
tich. en sunderlinghe den sieken inden oetmoedi-
ghen dienste. ditwile bedē. wes sedich inder kerken
aendenike gode. wese bescheiden in noetdurste en ma-
nich die noet sin witen lichame mede te onthoeldene.
wes gherne inder armen. vhe ydele worde. sinre sin-
pelic satelic ende wredhe. wes zeer waerachtich. din

woerde Coelen sijn uaste als een eer. en spreec acht me
 manes rugghe quaet. noch en hoer niet gheerue ach
 ter sprake. ende en hate niemant. en en wes niet hoe
 uerdich in dine woerden ende leden. verstaec dat ghelt
 mine heilghe armoede. vlie die wiue. al die eer der we
 relt tekene niet weert. heb medeliden mit die mi
 den sijn. wes kuyfich in allen dinghen En wie dese voer
 ghenoeemde punten en reghele holt die uerde ihesu cristi
 leuet in hem **hijr. beghint ene vermaninghe**

Een iewelich gheestelic mensche sal daer na aerber
 den dat hi hebbe wylmicheit des herten en des licha
 mes. stadighe ogthen en niet uerheuen. en die oie be
 cloen tot fabulen ende tot rymaren te horen. en hoert
 hi sie dat hi des niet haestelic en gheloue noch ander men
 schen en uertelle en neme siner woerde wouwe wa
 er en spreec luttel. en behoede sine hande en sine ander
 lede en heb et enen ghestadighen en rpen ganc Ende
 sober noedruffte ende slaep. Gheestelic ghepens ende
 die stadelic. en lese dat beste. en en hebbe ghene ydele
 clappaedse En sal wesen onder d'vuch sine ouersten. en
 in reuerenaen hebben oelde lude. en te sine minne mi
 ne. en begheeren dichte neder te wesen en te vromē d'v
 gheuen dier du mede wiste. Niet alte strenghe en niet
 alte lichte. mit enen vvoliken aensichte. mit minne in
 der herten tot allen menschen. en heb in dine werke
 bescheidenheit En ghedenc stadelic hoe en waer mede
 du die tijt toe brenghest. hoe dat die wechden in dij wal
 sen of minnen. welke sunde of welke wechden in hem
 meest reguert ende merke aen gueder lude zede en

36

doegheden. en die doghet die meest in hem regnert aec
ke hian hem. hi merke des enen oetmodicheit. des ande
ren uerduldicheit. des enen caritate en minne en des an
deren bescheidenheit. **A**umer meer en bescherme hi he
nde capiele of en onsculdighe hi hem. noch en antwor
de niet uerkuerlic als hi oec onsculdich hi ontfie hem
dat hi ment en schende mit woerden noch mit exem
plen. hie en hiet ghene sunde deyne of die minste. wat
er en is gheen lichte sunde daer god mede uertoert wort
dicutyl sal hi biechten. en heb mit alle ghene eygheschap
en haestelic uerghete dat onghelyc dat hem ghedaen is
En wese seer ghehoersamich en seer uerduldich en seer
ripe. en seer oetmodich en seer deuot en stadich in
ghebede **E**n uersinac soudenheit der dederen en dencke
hoe hi was eer hi bekiert was **E**n hoe hi nu wese **(w)**
sal nu hi bekiert is en waer omme hi come is in de
gheestelike uersamunghe en hoe hi sgher wesen sal al
se hi steruen sal. ende waer hi dan hene sal des hi onseker
is. en aldus soe ouerlope hi sijn leuen soe mach hi waer
lic gheestlic wesen. **W**ij waer om en denck die mensch
mer altoes waer om en waer toe hi ghecome is in
gheestelike uersamunghe en waer omme dat hi die we
relt en al dat der werlt toe behoert achterghelaten he
uet. hi quam in die gheestelike uersamunghe om gode
uoert aen te leuene hem selue te steruene. **E**n hi leue
van binne sonder ophoelden mit herten en mit gheeste
opghericht tot hemellichen dinghen. **E**n leue uā bucen
mit heilighen werken des helen tichames. en hi sterue
sins selues uan binne ouermids ouermids warach

oghen werde des heren en uersnamisse alle certscher dinghe die hem hinderen moghe aen den weghe der salicheit die hi beghonne heuet; en sterue van buten ouerwinds onder bugheleicheit sijns selues onder ander mensche en verwerpinghe sijns selues En wesen alwes oetmodich inder vresen godes; oec sal een iewelic gheestelic mensche deuot wesen in den bedeluyse. In den capitel waerachtich. in den reuencer mach. in den dorre rustich. in den ghedachte liuev. in allen dinghe uoerhoedich En hi leer lude die pme en die diuesheit des uleysches om dat rike godes

In dinen heren sal *van vrede te hebben* 37
welen sochuooldicheit blyscap en wysheit In den monde traech te spreke. voerpenninghe des swighens In den werken vliachteit. Gimpelheit in wandringhen En cersamlyheit in den uoertganghe. *Hier uolghet nae*

En *staet ende leuen een euegheliken menschen* 38
iewelic mensche die voert *die we nemen wil...*
nemen wil die sal arbeiden om puerheit des heren. en niet en doe hi daer en teghen Ende besatjen voerledene sinden. en hoeden hem uoert van toecomenē sinder en wederstaen die neghenwordighe sinden. en make sine constancie reyne mit dicwyl te biechten en salwe ledich. en becomeringhe mit vrywendighen dinghen. ende en menghe hem niet mit lichtueerdicheit. mer lere bi hē selue bliuen. en nu lesende. nu bedende. nu pensende en ontfac gode in die begheerte sijns herte En hi oeffene hem dicwyl tot waerre vryheit en werde des gheestes. **D**wilen neme hi ene bequame vren. en mach wesen alle daghe dat hi hem selue onderloeke weer hie we ne

mer in gheesteliken leuene dan hi afnemet. **A**et alle
dinghe sal hi aensien die men doet, mer vnuerwone
puncten die hi nae mach uolghen. **E**n hi lese sine gheade
denocelic. en hi sijrpe in alle sinen seeden, en heb luttel
en oetmodighe worde, en hi wese stedich inde ghebede
vrolic en guedwiltich inden arbeide, en heb stedighe o
ghen en die ter ceiden gheclaghen, en heb een suuer ho
ren met gheneighet tot uymare mer toe goeder collan
en. **h**ie swighe al stille of spreke oerbaerlike woerde
Sijn lachchen sal wesen selden en eerustich en alle sine
werke selen wesen sedich. **D**ese puncten behoere den
menschen tot hem seluen. **h**ier na sal hi hem seluer sno
der rekenen dan iemant anders, en allen menschen wes
dienstichich en doe reueruac. **E**n wes onderdanich dine
ouersten en andere minren menschen en wes ghehoer
sam sinder murmurere en mine datmen di bescheit
wanneer men di beint mer du onschuldich aen biste
soe onschuldighe di oetmodlike, en mit ghehke mode
die gueden en die quaden te draghen, en en wille me
nant schade doen, mer alle mensche begheer te vromen
en mine vriende en viande, en en wil niemant ach
ter rugghe spreken, mer di seluen berispe en ordele
Aet allen mensche hebbe urde, behoelden der waerheit
doe liener dat gheimene werc dan dyns selues. **I**nder
uergaderinghe hoelt zedich, heb altoes wille toe te ne
men in doechden, en draghe uoer dine enen menschen
een gued exempel en wes bescheiden in allen puncten
Bernardus seghet denc alstu bist in gueder ghesel
scap datu met en moghest altoes bijhem bliuen. **E**nde

verkiele daer en binne enen ghesellen die trouwe holt
sinen gheminden en den menschen niet af en gaet inder
uoet. alser hem anders al of gaet a a a a

Hier gaet vst dat spiegel der moniken

Hier beghint die tafele waer men een iegelic punt
mach vinden vanden ierste boeke van profectus

. iij .
. v .
. vi .

Van vier dinghe die
beghinende menschen uoer
hoedich in moten welen ist
dat sie uoertgaen wille

Onderscheit tusschen
aert. en lupine. en dwaes
ozel. en gheerdicht ozel

Van vier bewinghen
alle des uerlijches der werlt
en godes en des vosen ghees
tes vande ghebreken en ho
ren bewinghen te verwin
ne vander bewinghe der
blasphemie

Van drie manieren
van gheestliken mensche

Van drierhande staet
gheestliker menschen

Van wedermakinghe
der reden

Van wedermakinghe
des willen

Van wedermakinghe
der memorie

Hoe die natuerlike
crachte der siel en die be
winghe der affectie mit
formt sijn in ghebreke.

. ix .
. xij .
. xiiij .
. xv .
. xv .
. xvi .

- .xviiij. **V**an drierhande houaer
 die
- .xix. **W**anneer wij onse guede
 of onse quade sullen openba
 re of bedeckē
- .xxi. **V**an vierrehande ghebre
 ke die in ons sijn
- .xxij. **B**eslatinghe der seuen
 hoefslinden
- .xxij. **V**an beweghen des ha
 ces
- .xxij. **V**an beweghe des toerns
- .xxij. **V**an beweghen der droef
 heit
- .xxij. **V**an beweghen der blyc
 ap
- .xxij. **V**an beweghen der ghi
 richheit.
- .xxij. **V**an begheerte der noet
 drift
- .xxv. **V**an beweghen der min
 ne
- .xxvi. **V**an hope
- .xxvi. **V**an aijete
- .xxvi. **V**an slaemten
- .xxvij. **V**an natuer en beslaun
 ghe eens syghelijx ghebre
 kes
- .xxvij. **V**an drien zaken die de
- linden uerdrue
- V**an ghemenē raden te .xxix.
- ghen die lunde
- V**an sonderlinghe radē .xxx.
- ieghen een ieghelike lunde
- de
- V**an ijdicheit .xxxij.
- V**an raden ieghen indic .xxxij.
- heit
- V**an toern .xxxij.
- V**an rade ieghe toern .xxxij.
- V**an aicheit .xxxvi.
- V**an raden ieghe naen .xxxvi.
- eit
- V**an ghurcheit .xxxvij.
- V**an rade ieghen ghurch
 eit .xxxvij.
- V**an gulsicheit .xxxix.
- V**an raden ieghen gul
 sicheit .xxxix.
- V**an onkuytsicheit .xli.
- V**an raden ieghen on
 kuytsicheit .xliij.

Die uoerrredene uan profectus.

Ine collaen die ic binden plach te
 spieken tot onsen maven om hoer
 stichtinghe en tot ander gheestlike
 menschen hebbe ic eens dwels uerga
 der en ghelyc eenre forme gheest
 lye uoertganghes gheordnuert in

Een gheheel materie om drierhande zaec. Ene is ghelyc
 als ic den seluen maven bvederen voer ghesarue hadde
 ene forme uan zeden des vycwendighen mensche beide
 binne huys en daer buyen dat ic hem oec tot hoerre stich
 tinghe van wederforminghe des inwendighen mensche
 ringhe kennisse wenen mochte die gheleghen is in vyc
 druinghe der ghebreke en inueringhe tot doegheden
 Op dat die zeden en alle toe neyghinghe der begheerten
 en alle inwendighe sinne alsoe uele als moghelic is ghe
 lyctormich werden gode. **D**ie ander zake is op dat
 ic die dinghe die ic gheesteliken mensche te prediken
 plach of icker behoefde bereyden vanden mochte als ic
 sie vergadert hadde. En daer ome hebbe ic dese forme
 ghedeelt in vele delen en een ieghelic deel ouermids in
 pitelen onderscheiden op dat ic te lichter vnde moch
 te dat ic sochte. **D**ie derde zake is op dat ic die tijt met
 onnutelicheit toe en brachte die wyl dat ic dese dinghe sar
 ef of las en mijn memorie becomerde mit gheestlike
 gheachtien en mine verstaemisse vycbreide te sien daer
 liker die inwendighe heymelike dinghe gheestliker
 oefninghen. mijn begheerte ontsake tot voertganghe
 in weyden en tot vurdicheit der mincheit en mijn licha
 bedwonghe uan wilden vyclope. mine uersumemissen

gieren solden binnē hies en daer buen. Nu menic hē te ghe
 uē in onsubalen woerden en onghoordinerder maerren
 soe ic gheloeft hebbe sōmghen leer uan wedermakinghe
 des inwendighen menschen tot welker al warachtich ghe
 estlic staet gheordinerd is. En er is wden dat die lichaml
 ke oeffeninghe eer dan die gheestlike. want die mensche
 ouer mds sōnde ghenallen is vanden hoechsten en alren
 inwendichsten dinghē in dese vtrwendighe sēnlke dinghe
 en en kan ten wste niet uerstaen dan lichamlke dinghe.
En daer omme moct hi urst pimen daer op te rilen daer hie
 lach en allencle op te richen tot gheestlike en godlike
 dingē daer hi to ghesapen was. Hier omme alle langhe als
 een gheestlic mensche niet en begint te uerstaen en te
 smaken die dinghe die des gheestes gods sijn. mer waent
 dat al icecht in vtrwendighen oeffeninghē dat tot warach
 tigher gheestlicheit hoert alsoe langhe is hi nouicius al
 had hi oec menich iacer ghedinghen de abyt en sijn gheest
 ly leuens. En als die apostel secht soe heit hi beestlic die
 noch niet en uerstaet die dinghe die des gheestes gods sijn
 want er dinct hē dwaesheit en hi en kans niet uerstaen
 dat hi gheestlic ondersocht werde. **H**ier vtr mach men
 merken dat tuerhande nūwe brieders sijn in gheestlike
 staet. Een die dan nūwe heuen als si noch int wste iacer sijn
 der prouinghe en dat gaet vtr wanneer sie mit woerden
 louen ewighe ghehoersamheit en ghestadicheit inder oer
 de. Die ander duert hent die gheestlike mensche de staet
 sijn leuens in een ghewoente ghebracht heuet en dat
 gheschiet wanneer hie niet allene mit woerde mer oec
 mit werken loeft ghestadelic inder orden te bliue en voert

te gane in dechden wat also langhe als hi twiuelachtich
is van herte en met mit ghestadicheit aen en gript den
wech gheesteliker ueerlicheit en nu dat ene wil en nu
dat ander en met en weet wat hi best kiest soe is hi no
ch beghinende en met voertgaende. **Noch** sal hi sien
dat hi ghestadich bliue inden gueden willen en merke
waer omme en waer toe hi ghecomen is en seete den
gueden wille te werke soe sal hi haeste beghinne te sien
wat weghe hi wandere sal te gode. **Van vier dinghen**
daer beghinende menschen uoerhoedich in more wese

Uer dinghe ist dat sie uoergaen willen a
sijn daer miue en beghinende mesthe voer. **va**
hoedich in wesen mogen wille sie te neme. **D**at ier
te is dat sie vande wille daer si wt in quame tot gheest
liken staet. en vander vuerlicheit die sie hadden de sie
miuelic die oerde aenbeughe met en uerlawe. Als me
sonnghe in lasterheit toe sijnst in apokalipsi. **I**c hebbe
teghen di dattu die wiste mine achterghelate hebs. **D**aer
ome de penitencie en de na dine wten werke. **D**ie
wiste mine late sie achter die wt wste vuerlicheit en deuoet
sijn tot alle dinghe en namais lat en traech ward en
he gheue tot lichte uerlicheiden en late hoer ghebricke he
bouen gaen en uerwinne daer sie om ghecome sijn v
te driuen. **E**n sie diene gode na horen wille met na
behaechlicheit sijns willen. **H**ier van ist dat god beual
den kindere van israel. **G**uedinct deses daghes in welke
gh vnt egypten ghegaen sijn. **D**ie dach daer wij in vnt
egypten gaen is die guede wille daer wij die werlt mede
laten. **d**es sulle wij alle weghe ghedencke soe dat wij nu

mer van sijnre vuiricheit achterwart en ganghē. **G**he-
 lyc als men leset van enen die vter werelt woldē in een
 oerde gaen en vracchede enen heilighē uader hoe hi leuen
 soldē die hem antwoorde. **S**ich hoe dancich du sijn in dē wste
 daghe en soe leue altoes. **D**at is mere den staet dines wil-
 len in dē iersten daghe doe du meendes in die oerde te gaen
Hoe oetmodich du weers doe. **H**oe bereit ghehoersam te
 wesen in alle dinghen oec die hard en uersmadelic waren
Hoe hofsam du weres in bevelsninghen in behoefden ende
 in arbeide. hoe saemel en antuoldich en hoe forthuoldich
 dijn leue te beuuen en die daghe te uerhalen die du inder
 werlt uerloren hads. hoe luctel du achtes te vraghē of te
 segghen vandē gheruchte der werlt. **D**u en weres niet
 bewinnert mit enighē achterspieken of ydelheden der
 werlt. **E**n hoe du sauveds en afworpes alle begheerte
 en werke des uleysches en offerdes dij te male gode in e-
 ne leuendighē offerhande op dat voert an in dij met le-
 uē en soldē uade leuē der sonde mer al dijn leuē ghediet
 worde mitē yser der ghehoersamheit en gode gheoffert
 ouerinds den dienst des priesters dat is dines prelates
 op dat cristus in dij mochte vernuluet werde. en du ver-
 risen. **A**ls deser forme pindi namaels altoes te le-
 uē op iattu met en schijnē te onderene en meer achter-
 wart te gane dan te vordren inder soele gheestlic sta-
 tes. **A**ls die ghene die buitenlandē om leeringhe arcke
 en hoer tijt qualic toe bringhen. en als sie wder comen
 to huys allene wat sie uerweert hebbē wkenē want
 wat sie gheuordert hebbē en schijnē met. **D**es ghe-
 likes ist mit ons wannecr wy tellē hoe langhe wy in

der oerde gheweest hebbe en die oertaer der doecht cleyn
is dien wij gheuen hebben om dat wi machschyen in on
ser nuttichheit vuirgher en iningher waren dan daer ua
ouer vele iare want dat is seer te scamē en seer hinder
lic En in der unse sprect die apostel. **G**hi soldt om lanc
heit der tijt die ghi in gheestliken staet gheweest hebbet
meysters wesen der doechde mer ghi behoeft noch dat
mē v leer die wste lutenen vande woerde godes **D**at is her
weer v noet dat mē v leerde alle onghelcerde nuwe men
schen hoe mē beghinnē soldt gode te dienē En ghi sijn ghe
woerden als die melc behouen en mer valte spise **D**at is
ghi sijn soe danich dat ghi behoeft dat mē v uoede mit sach
ter smekinghe der kinckcher en uleyschliker ghenueche
soe dat ghi sterke oefninge der doechde mer liden en moecht
alle inlander bereysinghe **I**n uerfinaechde **I**n uoeden
en in persecucie te liden om cristo want een iegelic die
des melcs welachach is die is ondelachach des woerdes der
gherechachest want hi is cleyne beide in uerdienste en in
doechden **D**at ander daer die beghinnēde mensche
voihodich in wesen sal is dat hi niet veruert en war
de van quaden exemplen der ghene die laeu sijn dien te
uolghen **A**lle sōninghe cranche mensche van gheeste do
en wāneer sie ander mensche bi hem sien die cranche sijn
indē dienste godes ende ledich en vel uā woerde en houer
dich en wederstrubbich ghirich der iche crē en in ande
ren manieren ghebrecht En spreke in hem seluē **J**ē hē
dit gheoorloft waer om en is et nu dan oec niet gheoor
loft En want sie beuert sijn te quade soe nemē sie exem
pel vanden ghenen die sie quadeft sien en uerbliuē hē

dat sie ghesellen der ghebroke gheuonde hebben qu dat sie
 hē met allen stamē en dornē. want ist datmē dē anderen
 spaert soe wille sie datmē hem des ghelikes spaer. **H**ier
 weghē sal een deuot knecht godes hem seluen antwoorden.
Ic bin puertike om godes wille ghecomē en om niet anders
 daer om en wil ic niemā daer in uolghen daer ic mede vā
 gode achterwart gaen mochte. wāt had ic hier gheuweten
 du vele ydelre mensche ic en hadde haer gheselschap niet
 uertoren. Daer om wil ic alleen uolghē die ghene die
 in daer toe wisen daer ic om inden gheestlike staet gheco
 men bin dat is dat ic om gode dencken sal en uolden voer
 mijn sonden en verdienē ewighe glorie. Een machre of een
 subajl wertman die een edel werc maken wil pijnct hem
 alwes dat conlichste exemplar te soeken dat hi a'ighe mach
 En een wandeler of een pelgrim en vracht den wech niet
 uandē ghenen dies niet en weten. mer uandē ghenē die oen
 kennen en dicwyl ghewandert hebben En sinte iohan n
 sprect. en uolghē dat quade niet mer uolghē dat guede. **I**
Dat derde daer die begynnende mensche voerhodich inue
 wesen sal is dat hi hem hoede dwaeslike te ordelen ander lude
 werke sonderlinghe als hi niet en weet om wat sake of
 vut wilker andacht sie gheschien. want ghelyc als wy niet
 en sien ander lude ghedachten alsoe en weet wy oec haer me
 ninghe niet waer omē sie dit of dat doen. Daer om wat
 men in emgher maner ontsuldighē mach dat sille wy
 alwes int beste beduē ist dat wy een roselic herte in ons
 en in anderē menschen hebben willen. En ist dat wy andere
 menschen niet uertuuen noch gode uertuernē en wille.
 want dicwyl ordel wy een dinc quaet dat nochtā in hē seluē

met quaet en is En sondighen vermits onse dwale ver
meenheit in dien dat wi ons onderwint der ordel godes
vanden hemelike dinghen der herre. en hier of spiet die
apostel tot dien uan wimen. wie bistu die ordelt enē vroom
den knecht hi staet of hi ualt sinen heer. **N**ec uerdiene
dicwyl die ghene die dwaeltic ander mensche ordelē dat
god verhenghet dat sie in der ghelike of swaerre ghebre
ke uallē op dat sie vut haerre crancheit leren int ander
lud crancheit medeliden. Als onse here segghet in sime lu
cas ewangeli En wilt niet ordelē op dat ghi niet gheordelt
en werdt. want in wat ordel ghi ordelt daer suldi in ghe
ordelt werden. **D**ie ghene die onse prelaren sijn inder
stat godes die moghen als weghullinghe vanden ordelen
na ghelegghenheit der dinghe. **N**ier ten is niet nuet dat
wij ander menschen ordelen alle langhe hant wij uolw
melike in allen dinghen gheleert sijn ouermids die gaue
des onderscheides der gheeste. en wij inder waerheit also
gheestlic gheworden sijn dat wij alle dinghe onderscheidē
ende ordelen moghen en uan meinan gheordelt werden
Ghelike als een die daerlike siet enen blinden en noch
tā uandē blindē niet ghesien en wort want die blindhe
seluē niet ghesien en mach. **V**an onderscheit tusschen
anxt ende suspicie ende dwaes ordel ende gherecht
Onderscheit is tussche ordel a a a a a a
Anxt ende suspicie en dwaes ordel en gherecht or
del. **A**nxt alle wij hier anxt nemen is wannec ic uā
mema quaet en uermode niet nochtan anxt hebbe dat
emich quaet dat noch niet ghesien en is ghesien modj
te ten weer datment uoerhoede. **G**helijc als mē doelster

te sluren pledyt mit sloen en ionghen mensche te uer-
 bieden onbehoed gheselschap. **F**act om dat me waent
 dat sie uluchtes yet quaets den willen mer dat men a-
 myt heft zake of werstap te gheue den quade ut dat me
 met en uerhued. **S**uspiae is waanneer ic sonder te
 delc vermoeden een werc holde voer quaet. of dat een
 mensche quaet wil doen en het soe niet en is. **D**it is
 die wile grote sinde. **S**waes ordel is. waanneer ic
 gheloue enich werc vyt quader metinghe gheden is
 dat me wel but ander meninghe den mochte ende dat
 werc in hem selue beide gued of quaet mach wesen
 en dit is oec sinde. om dat me die meuringhe der herte
 ordel die alleen gode kundich is. **A**lle ouse heer der den
 prophete ieremias zecht Ic bin die heer die der zoe-
 ke die herten en proeue die meren. **D**ie herte dat is
 die ghedachten. **D**ie meren dat is die ghemuechte. **S**
Sherrecht ordel is waanneer men enich werc onder schez-
 der quaet te wesen en went niet en kan ontsuldighe
 of waanneer een werc in hem selue quaet is of uerbo-
 den. **A**lle waanneer ic sie dat yemant enen mensche mit
 onrechte doer slaet of pijnit allulke dinghe te doen die
 altoes quaet sijn en uerboden. **D**at werde dier be-
 ghinnende menschen uoerhoedich in wesen sullen is. **D**at
 sie niet te broken en weiden mit weder sloet of mit be-
 coringhen mer dat si dencken dat si dier om ghecome sijn
 dat si alle dinghe om godes wil luden sullen die he in desen
 leue wecomen moghen. **G**helyc als een die te stride gaet
 wel weet dat hem niet en behoert te wachte na rusten
 en na weelden. mer na arbeide en na wonden. **A**ls die a-

postel scriuet, wij moeten ouermids tribulacien gaen int
rike gods. Als oec since lucas scrijft. Dat cristus hie
moeste voer ons en alsoe gaen in sijn glorie. **Van vier**

3 **B**eworungen sijn veerhande. **bevoringhen** ~ ~
recht alle vier winde die wajen vten vier hoeken
des hemels ende maken storme inden meer deser werlt
en bewerren dat schepekijn des herten En sie comē uandē
vleysche. vander werlt. vandē bosen gheeste. en van
gode. **I**nden wsten werde wij becoert van onse vleys
sche. Als wij ghescoet warden wt sinden van natuerliken
betveringhen onser ghebredicheit. dat is wannmeer ons
onkuyfheit of gullicheit becoert En dat is daer since
iacob al scret. Een yghelic mensch werde becoert ende
ghewoghen en bestriet van sijnre eyghenre begheerte. Oec
werde wij van onsen vleysche becoert. wāneer onse derren
vleysch om datter den arbeit oncliet ons af trecket uā oef
ninghen gheestliker neersichten. en uā behoerliken voer
ganghe in wechden En aldus anvecht ons dat vleysch in
twierhande wys. In dien datter quaet begheert en ons v
traecht wt dogheden En al ist dat coern hat en ydel glorie
mer en schinen te wesen inden vleysche mer inden gheeste
Dar ghebreec gheestliker weneighinghe coemt nochtan
van ghebreec des vleysches En al ist datmen zeecht dat die
bose gheest dese ghebreke den mensche in ghenen. wij heb
ben nochtan binne ons die materie dier bevoringhe Ende
al en waren daer niet mede die bose gheeste nochtan solde
van onser vleyschliker begheerte sinde comen consennende
wij haer. Om dat in ons is al daer wij mede sindighe. wat
die ghedachte en die affecten der sielen en die wille ende

die lede ons lichams. die sin die dinghe daer wy mede misdaden
 en uerdienen. Dese heuet ons god ghegheuen alle oemehan
 de instrumente der dechden daer wy guede werke mede doen
 souden en daer wy wouinghe mede tynmerē souden in de hemel
 en daer wy mede maken souden onsen schepper een woninghe
 in ons, en daer wy mede ghewapent souden wesen en onsen
 viande den bosen gheest aenuedhtē. Want die bose gheest
 is onghewapent neghen ons. en aenuecht ons alleen mit be
 driechliken ingheuen en mach ons inden tuer met dwinghe
 tot sunden. Want onse guederneerē sapper en heest onsen vi
 ande die macht niet ghegheuen dat hi ons mit ghewelt mach
 dwinghen tot sunden. Want soe weer hi alte stert teghe de
 cranche menschen. en wy souden nouwe bliue moghen sinder
 sonde. Mer hi ghehengt hem alleen dat hi boesheit inde en
 et in onsen willen hi of wi hem willen consentiren. Der he
 est ons onse heer uoer ghewaernt doe hi onuersoenlike vi
 anslap zette tusschen tierpent en den mensche op dat wy
 onnuers niet en namen als uergued soe wat hi ons riedē.
 mer des zeker waren dat hi ons nimmermeer gheue en sal
 gheuulven raet. want hi is onse wred viande dien gheen
 dinc gheuoech en is van ons dan onse ewighe uerdemnisse.
Hier om wanneer hi ons enighe sonde raet. soe eslicher hi
 in ceter maner uā ons dat wy hem gheuen onse wapē daer
 hi ons mede dode. of op dat hi onse wapen ist dat wy sie hem
 gheuen plomp make ende uerstore dat sie ons nup nucte
 ende min bequame werden en plomper en cranche he
 mede aen te uechten. Als exempel. wanneer hi ons
 m zent uerkende ghedachte en niet ons dat wy quaet wo
 en of spreken. en schinc hi dan niet als of hi den mensche

zeghede. Ic bin onghewapent. Ieghen dy en heb niet daer
ic dy mede quetsen mach. ten si dat in gheues dine wa-
pene op dat ic dy woude ende dodē. Hier om leen in din
hert tot quaden ghedachte of tot quaden begheerten.
Din tonghe tot quaden woerden. Dine hande en dine an-
der lede tot quaden werken ouermids welke du een doet
woude in dier sielen moechs ontfanghen en gracie dijns
heren gods uerhefen en der hemelscher glorie berouwe
weiden. Hier ieghen wept die apostel. En gheeft v lede
niet tot sünden alle wapen der boesheit. Voerwaer hi is
dwaes die den bosen gheeste consennert in desen. en hi mach
sinen stade hem seluē wien meer dan den bosen gheeste.
die na maner der viande vianlic mit hem ghedaen heuet
en gheraden. **D**ie werlt bewert ons oec in twee
hande manier. pewer dat si ons offert daer si ons me-
de tot haer arcke. alle eer. rycheit. ghenoeche der oghe-
smekinghe en deser ghelic. **O**f daer sie ons mede uerla-
ghe alle ueruoelghinghe. versmaehen en dier ghelic
Mer elker maner van desen arct sie veel menschen na
gode die sie pewer mit ider minne haers selues of mit
quaden anre holt in sünde. **M**er die bosc gheest al ple-
echt hi in allen beuorlugen een ocker te wesen. nochtan
pleecht hi sonderlinghe in twee beuorlugen te wesen.
en alre meest die gheen die in dienste gods meest belo-
cht sijn. wanneer hi hem pynit ons af te halen onsen wa-
rachtinghen ghelouē en ons in den gheeste der blasphe-
mie te uerkueren. of mit inshope. en ons seluen
te doden. En want wij uan naturen dat ontsien en ver-
omweerden soe pleecht hi ons mit dulden ghedachte an

te vechten. al ist sake dat dese ghecachten oec liden vye
 anderen saken come. **O**f wanneer ons die vose gheest
 quaet raet onder gueden schijne op dat hi alsoe mit scalc
 heden onderavde en uander doecht weyde die ghene die he
 met en hoeden en die hi anders niet bedreighen en mach
En dat heyt die profete inden salm den middaghes dinnel
En die apostel heytet den eughel sathanas die ouerghe
 former wort in enē eughel des lichtes. want al is hi prin
 te der duystermissē en een oeker alles quades op dat hie
 scalclike scaden moghe soe went hi hem recht of hi gued
 tred. en went dat licht op dat hi den mensche leyde ter
 duystermissē der sinde. **M**er onse lieue heer god en beko
 ert nimmermeer mensche tot quade want ten is he ne
 ghene blyscap dat wy uerloren werden. die wil dat alle me
 schen salich werden. **M**er nochtan soe socheuet dat god so
 nnghe menschen pveest. wanneer hi sie castiet in desen
 leuen tot horen en tot ander lude orbaer. alle hi iob ende
 tobyas castiede. **O**f wanneer hi sie pveest mit sonnghe
 hoghen oefinghen goeder werke. also hi abraham pro
 ebe in ghehoersamheit. de hi hem heet offeren sine em
 ghen sone sinen erfghenaem die hem na gode gheloest
 was. op dat die grote mincheit der ghehoersamheit en
 des gheloests die abraham hadde tot gode ghewent woer
 de. want hi en twieldē niet vander beloften godes. god
 en soldē uerwille oec vanden dden sone dat hi hem belo
 est hadde. **V**an desen becoringhen moet wy sonnghe
 al wederstaende verwinnē alle die gheestlike ghebrie
 ke. wern a necheit. houaerdie ende hat. **E**n sonnige
 zul wy vliende bed uerwinnē den stridende. alle onku

ijcheit. gullicheit. en ghyrichheit. al ist noetdrustich binde
daer ieghen te striden. mer ten is nochtan niet zeker lan
ghe mit ene serpente te wonen. En wyrdicheit is veel ze
kerre. als men veer is van gheselschap der wine dan als
men daer by is. Want lichterker ontholde wy ons na lec
keren spulen ende drauke of van hoerre ouerulodicheit
als wy sie niet en hebben noch en sien dan als wy sie o
uerulodlike hebben. En die gheen die om cristo alle dinc
ghelaten heeft ende willighe armode vercoeren heeft. die
werdt min angheuochten vande zorghen der ghyrichheit
dan die rijchede der werlt holt. ende alwes bezorghet is
hoe hi sie meerte mach ende behouden. Mer al schijnen die
gheestlike ghebriek als men sie vlier min en zeldere an
uechten om dat ghene sake en is des auuechtens. nochtan
pleghen sie na als die sake beghint te come harder te wor
den. als een lewe die langhe ghebonden heeft gheweest
meer brescher als hi vuerghelaten werd. Mer die beo
ringhe neghen gheloue of vande gheeste der blasphemie
en dier ghelike die en moech wy niet onruhen noch ver
winne mit wederuechten. Avaut hoe wy meer onweerdic
heit op ons selue hebben. en hoe wier meer mede dispute
ren hoe hoer uerwoecher meer onsteken wert. Mer
men en sake niet achten noch niet ontsien sonder allene
dat men hem niet en consente. mer lydsamlike verdra
ghe hoerre auuechtighe als een rind des vosen gheestes
dat men anders niet bedwinghen en mach. Dulsamghe
beoringhe en pleghen gueden menschen niet vreselic te we
sen me sie sin dictwyl voertekene meerre graec ende troestes
ende wyninghe der ghebriek en werkinghe groter uer

dienste. **D**ie godlike castijnghe salme uerduldlike en
 oetmodelike hiden. **S**ine gheboden deuoclike ghehoersam
 wesen. op dat wy sterf moghen sijn in den gheloue ende
 uan sine gheboden ons minner af en ueyghen. **D**ie
 ghene die uerstelike ondersochte zold wel vint meer
 manere van beoringhen. mer as ons in deser yeghen
 wordicheit ghenoech. **D**och sin sommighe mensche die
 hem seluen maken stricke uan beoringen eer hem die
 die beoerre aengact. en wernē in eenre maner die
 zake uan welker sie beoert werden. En dat gheschiet
 als een mensche willends quade ghedachte ouerpenst in sijn
 herte die na in ghenoechten comen. en alsoe ghestert w
 den dat sie swaerlic te uerdruue sijn. En oec als men on
 behoed gheselschap heeft uan wue. wilker toeneeghinghe
 alsoe int herte ghedruct werd dat men sie na niet wel en
 kan vyghedruuen. en alsoe ist uan dier ghelike dat sie
 ten wsten hem seluen an nemen een materie daer hem nae
 af went sturicheit en anctlike beoringhe. **A**er sommige
 menschen sijn die gheen zake der tribulacien en hebben.
 mer allene van ydelre suspicie hem selue make ene storm
 der beoringhe. En dit gheschiet wel vanden onder guede
 menschen dat onder hem uerstoringe en ruydracht ghe
 ualt ende niet vut wortel der quaetheit mer allene van
 ydelre suspicie. wanneer haere gheen hem sculdich weet
 van des anders hate. noch en meent hem in gheene wys
 te misdoen. mer hi heeft een quaet vermoghen en waent
 dat die ander hem hate en hi en ghedenct niet waer hi dat
 yemich sijns uerdient heeft. En die ander en weet hem hier
 af in ghenen dinghe sculdich en claecht dat hem dese on

recht doet sonder sake. en hi beghint oec des anders werke te
weghen recht alle sijns wederzaets. En aldus werde sie beide
op malc andren mit hate ontfeken. en een yghelic meent
den ander en te hinderen. die nochtan van ydhe suspicie wa
ende dat hem die ander misdoen wilde sonder sake En also
wert binden grote turbade van eenre deynre vonke die die
bols gheest opblaset tot enē groc vuur des toerns en des haets
En hier om moghen duslanghe mensche al sijn sie gued wel
onvolcomelike gued heren. want in dien sijn sie gued dat sie
horen naesten gheen quaet en meynen te doen En in dien heb
ben sie ghebrec der wecht dat si alte berit sijn quaet uanden
anderen to uermoeden sonder redelike sake En in dien en ro
den sie te maet met gued dat sie om enighe sake beweecht
werden tot hate yeghen haren naesten en horen broder.

Die maniere sijn van **D**an driehande manier ghe
gheestelike menschen. Die eerste menschen.
iersten sijn gued. Die ander sijn beter. Die derde sijn alre
best. Dese warden beteykent bi dien drien ghelachten der
leuten. als dat ghelachte van gerson. en na merari en va
chaat. die bouen al dat ander uolc van israel gheordniert
waren totē dienste des sanctuary. Ghelyc alle gheestlike
menschen bouē ander ghelouighe menschen inder heiligher
kerke sonderlinghe sijnen totten dienste godes gheordniert
Doch sijn sie onderscheiden na gauē der ghenaden die hem ghe
ghenen is en na den dat een yghelic hem pyn in wechden
uoert te gaughen. want na den dat hem een yghelic abel
maect toter graen mit neersticheit tot wechden daer na
wort hem graen in ghestort in ieghenwordigher tijt. ende
glorie gheghenen inder ewicheit. Ist dattu volghes die hoed

die heilighen in wechden. soe salu inder glorien inatē hoech-
 sten gheset werden. volghestu die middelsten soe salu mit
 hem gheset werden. volghestu die nedersten soe salu mit
 tē nedersten gheset werden. **W**y begheeren al hoech toen. mer
 luttel is onser die uolghedelike hem pinē tot hoghen oefen-
 ghen der wegheden. **N**yr ab legheet sinter gregorius. niemē
 en mach tot groten loen comen dan mit groten arbeide. **M**er
 keet dat hi mer en zeecht mit swaren arbeide. mer hi zeecht
 mit groten arbeide. dat is die den mensche tot groten wechde
 brenghen. of die groet sijn uan oerbaer. al en sijn sie altoes in
 et groet uan hardicheit. **W**ant als die nuchap en die zuet-
 heit der wecht ghesmaect wert soe maect sie sacht de last
 des arbeits. **D**ie ierste maner nā gheestliken mensche
 is bereyken bi den geslouten. die die wormen en dat dac
 en dat zeghel des tabernakels ende ander dinghe die zacht
 waren dweghen als dat uolc uan israel uoert wanderde
 en als men wste en die tenten oprichte. soe setten sie hoer
 tenten wten westen after dat tabernakel. **D**at taberna-
 kel ist leuen ons heren ihesu cristi. en sijn wandertughe.
 en sijn zeden die niemā uolcomelike na uolghende dinghe
 en mach in desen leuen. **w**ant hi mer na waren ontfanghe
 en had den gheest der hulicheit ende der wysheit mer alle uol-
 heit. **w**e wilker volheit wy alle ontfanghe hebbē eens de-
 els na manen der gaue cristi. die een alius die ander alsoe
 als hem die ene volcht in deser gaue. en die ander in een-
 te ander gaue. **h**ent wy alle inden ewighe leue vergade
 ren in enen uolcomen man nā mātē der olcheit en uol-
 menheit cristi. **d**aer een yeghelic inder hemelscher wo-
 ninghe gheset sal werden na sijnre verdienste ende na

dien dat hi hier ghepynt heeft dat leuen ons heren ihesu crista
te uolghen. **D**ese eerste maner gheesteliker menschen
staen hoghe en harde oefninghen der heilicheit mer si aen
nemen lichaem oefningē en holden een ruom leuen nagadelic
heit des lichaems alsoe veel als hem gheoerloff is behouden
haere salicheit. en hem is ghenoech dat sie hem allen hoe
den uā werliken sunden. **E**n dusdinnighe mensche valle ze
er lichtlike in sunden. want als sunte gregorius spreect
Die bliue alleen staende dat sie niet en uallen in verbo
dene dinghe die hem oec oncholden uan gheorlofden dingen
want die wech die coeten leuen leydt is nauwe en hoghe
en soe wie dien wech onuerhoedichlike en onbeantert wan
dert die zer lichtlike sinen voert te ualle. **M**er dese ple
ghen nochtā biaden op dat sie gheestlic schijnen groet onlede
ende ueerlacheit te hebben dat sie die wtwendighe wise
en die ordinae der menschen bewaren in eerfameit
en nygghen uan buten en in wyden mouwe en capen. en
in dier ghelike die gheestlic schijn uan buen toenen. **E**n
dat is dat die gersonne die soe veel beduden alle die vre
emde sijn en uan buten come. diueghen die eerste dinghe
des tabernakels als dat deusel. die arme en arden. **W**at
die gheen die nauwe sijn in gheestlike stare die rekent
groet dat sie dese uoerlacheit ghewoene holden. alsoe lan
ghe als sie ghene beter oefninghe der wech en bekennē
Mer nochtan na der leue ons heren die hi sprac totten
phariseen. so salue dese deyne vtwendighe oefninghe
doen. mer die beter sijn niet laten. **D**ese gersonnen
lecten hoer toenen als went tabernakel oprichte totten
westen after dat tabernakel. want soe wie hier inder

tij hem daer mede laten ghenoeghen dat sie inder uerster
 oefningen der wecht leuen die sullen hier nae inden ach
 tersten wecht alle inder stede daer die sonne daelt mid neder
 sten schijne der glorie gheset werden. **D**ie ander maner
 vā gheestliken menschen sijn betekent bi den merariuen
 die bedude die buter sijn. Dese droeghen die tafel des taber
 nakels en die columnen en die grondele en meest die dringe
 die hart waren en midt tusschen dat sanctuariū en die ar
 tinen. **D**it sijn die ghene die een hart leuen holden in licha
 liker oefninge die hoer lichamen castien mit vasten. mit wa
 ken en mit andren lichamliken arbeiden en menen dat
 dat er hoechste sijn in oefninghen gheestlyc staets en en beke
 nen niet die inwendighe swechten en achten luotel die ghe
 warige oefninge der wecht die midt gheeste en inder ghe
 dachte sijn. En want dese mensche in hem selue droeghe sijn en
 wreect in andere mensche te ordelen soe plegghen sie wel bitter
 te sijn. of sie moghe wel heten verbuter makers. En want
 dese dat middel hier inder werlt ghehat hebben midt oefnin
 ghen der wechten tusschen den viersten en den besten: daer
 om wanneer midt dat sanctuariū opricht soe hebbē sie hoer
 stede niet achter dat sanctuariū. mer bi ziden totte noorde
 daer midt die heete en dat licht der sonne min gheuoelt dan
 mit suden. op dat hoe veel hem hier ontbrac van volco
 menue oefninge der wecht dat hem daer soe veel ontblinc
 vanden lichte der glorie en uander heete des godlyc ghebru
 kens. **D**ie derde maner van gheestliken menschen
 die de beste sijn moghen betekent wesen bi den machuren
 die dat sanctuariū dat is die archa droegghen en dat ol
 daer en die tafel des heidighē broeds mit haren vaten

mer bewondē en bodet. **D**it sin die ghene die hem pinē ha-
ren inwendighe mensche in wilken cristus woent ouer-
mids gheloue te ueracien en hem te oefnē tot ghewar-
ghen wechē en wtroden die ghebrike des uleyschs en des
gheestes. en manlike te verwinne toern. hat ghyrdheit
traedheit houerdie gulsichheit en onkuyfheit. **E**n die wech-
den die desen sunden contrari sin in hoer herte te planten
alle oermodicheit minne sachtmodicheit. mincheit mildic-
heit soberheit en reynicheit. **W**ant dese wechē sin dat ghe-
warighe sanctuarium en die dese heft die is heilich. **W**ant
machien die beduden also veel alle die lydsam of ghe-
aert sin. **W**ant ouermids lydsamheit die uolcomē wer-
keest als sunte iacob zeecht soe acien sie hem en ordmēt
hem tot godē en tot horen naesten in wechden. **D**en ier-
ten twee gheslachten gheboert onse heer dat men waghe-
ue soude gheuen die die dinghe dweghen mer dese mostē
selue haer dinghe draghen. **W**ant inden insectinghe en
ordmanac der menschen en oec inder castijngē des lichaems
verhenghet men wel verlichtnisse of oec afslatinghe. **W**at
ons gheboden dat in allulken dingen onse dienst redelic sal
wesen na stede en ~~u~~ tijt op datter lichaem niet en ghe-
brike onder die last des arbeides. **M**er in oefningē der wi-
ghede en gheest men negheue uerlichtnisse. **W**ant min-
mermeer en gheoerlost men ons ondoghentlam te wesen
of houaerdich of omachtmodich of haerich of traedy of u-
ghurich of gulsich of onkuyfich. **E**n dese laste zul wy mit
onsen eyghenē sculden draghen. **D**at is wy en sullen
ons so niet uerlaet op ander lude wecht. **W**i en sullen oec
ons na onser macht pinen dat wi sie in ons selue hebbe

Ghelic als sönige mensche begheern te wesen mit viedel-
 men menschen niet om dat sie nahoren exempel pinē wille
 viedelam te werden. mer op dat sie van hem niet berouwen
 werden wt ghydsamheden. **W**at baert gheselschap te hebbe
 mit heilighen ^{men} ist dat wy hem in oefninge der heilicheit niet
 uolghen en willen. **D**ie laste die die raachten dwoeghe
 waren hard van wateren mer sie waren duerbaer ende
 heilich en die binnenste des tabernakels. want die oefnin-
 ghe gheestliker wechde sin arbedelic den ghenē die noch on-
 uolcomen sin. **M**er sie sin edel na weerdicheit hoerre eer-
 samheit. **E**n sie sin heilich want sie heilich makē. **E**n sie
 sin innwendich want sie sin inden gheeste en inde gedachte
 dat is inden innwendighen mensche. nochtā dwoeghen sie se
 bedect. want so langhe als wy hier wandren ouerunds
 gheloue en niet inder ghedience soe en n wy niet inden oef-
 ninghen vutwendigher werke die soenheit der wechde
 also puerlic alle sie is. **D**aer om ist noet dat wy sie bewi-
 den beide om onser oefninge wille en oec om anderhude ex-
 empel die onse gheachten noch onse meninghe ~~en~~ niet en
 sien dan bi tekenen van vutwendighē werken en zeden. **V**ā
 desen gheslechte raach sin nachtan ghecomen priesters. **W**at
 anram sin sone die bedudet der grade wakende. was va-
 der aarons des ouersten priesters dien to behoerde nā sinē
 atbochē en oec sinē kanderē dat sie dat sanctuariū onbe-
 wonden opelike sien en handelen mochten en gheueur de
 leuten te draghen enen ygheliken alle hem to behoerde.
En die priesters en dwoeghen niet. mer wannecr mē dat
 sanctuariū oprichte so waecten sie totten oesten des taber-
 nakels. **E**n ghelic als bi den raachten berekent sin doe-

7oer

gheuslame menschen. alsoe sijn bi den priestere bekeer besou
wende menschen. Want allene die doghenslame menschen
veranghen die graade des besouwende leuens. En uoer den
loen gheesteliker oefninghe ontfanghe sie uan binne die
salunghe des heilighen gheestes op dat sie daer uan verlicht
werden. en die hemelike hemelsche dinghe sien moghen die an
deren menschen sijn bedect. Duldanghe mensche en is die oef
ninghe in doechden gheen arbeit wale arbeit bekeent is in
draghene der dinghe. Want ouermids zuchtichheit des inwend
ghen smaets. soe is hem die arbeit uerwandelt in ghe
nuachten wt uinne hoers soepers. Mer si ordinerē die
binde die een yghelic draghen sal. want mit uerstaec
me van binne bekeume sie wden uan al dat men holdē
sal in gheestliken leuen. Wilke wden onbesochte ende
onvolcomē menschen want sie noch niet begripen en
moghen. soe bewinde sie sie in lichamelike werken ende
in wtwendighen oefninghe en beuelen sie enē ygheli
ken to holden nae dien dat sine staec bekoemt. ¶ Hier
om sijn uan wilken gheslachte du wilt wesen of uan
wilken gheeste du bist. en daer nae ontfanc die last die
dy toe gheuoecht is. dat is hoit die reghel en den wech da
er du mede comē moghes tot uolcomēheit des staets. wāt
het is onmoghele dat yemant te uollen emighe kunst
leer die die reghele uander kunst niet merken en wil
noch holdē. noch hi en mach niet gheestlic werde die niet
en wil wanderen inden gheeste **aaaaaaa**

5

S vuce bernart bescrijft inder epistel coten broedre
vanden berghe gods dierhande stae uā gheest
liken menschen. alle der begynnender. Der uoertga

ender en der volcomene mensche. **D**en ersten staet her hi
 beestlic. wach als die grot en onbelodt is die noch niet en
 verstaet die dinghe die to behoren den gheeste gods en den
 noch meest noet is hem te bekomen hoe sie hoer lichaem be-
 quaem maken toten dienste gods en bedwingen en sal-
 nen op datter niet weder en staet den gheeste. gheinc alst voer
 inden sime dede die vleysch den gheest uerkerde. **D**en andere
 staet her hi redic dat is als die reden die dat weerdichste deel
 des menschen is ouermids welker de mensche boue alle an-
 dere onredelike die is en edelre dan emich ander. **T**rauer
 der werlt en een hoer boue hem alle sijn vleysch uerwonne
 heuet en onderghewopen inden dienste des gheests hem sel-
 uen pijn te bekome te zuere en te weder maken tot sijn
 ierster weerdichheit en swelheit die hi ouermids vuellheit
 der sunden hadde uerloren. **D**en dritten staet her hi gheestlic.
 dat is wameer die gheest die totte beelde gods ghemact is
 mit hulpe der grade des heilighen gheests boue hem selue u-
 dinc en andent in he wies beelde hi is op dat hi in he ghe- ^{belicne}
 prent weerde en ghelijcformich ouermids des uerstaens ende
 ouermids begheerte der minne en vroude des ghebrukens mit
 den ierste coem toten anderen. en mitte anderen toctte derde
Die redelike gheest is een beelde der ouerster driuoldichheit
 En ghelyc als god is driuoldich en een. also heeft die ziel die
 een is drie aachten daer sie mede god gripich is. alle. Reden.
 Memorie en wille. **O**uermids reden mach sie ontfanghe die
 wylheit gods. **O**uermids de wille mach sie ontfanghe die ^{mach sie ontfanghe}
 guetheit gods. **O**uermids die memorie die aacht der ewich
 eit gods dat sie in ewicheit numer en mach van he uerschei-
 den werden. **O**p dat dan dus grote ghelijchheit tot gode met

ledich en sijn inder siel soe sal sie haer na al horen uermoghē
pinē hem te ueranghen op dat sie hem holdende ghesalicht
werde. want butē gode en is gheen dinc datter siel ghenoech
welen mach. En wannēer sie gode heeft soe en is niet dat sie
meer begheert om dat sie al heeft des sie behoeft tot hoerre
ewigher salicheit. En die so gued is dat niet beters en mach
welen en in wilken gheen ghebirc en is van emghen guede
¶ Want dan die ouerste woerdicheit der ziel is dat sie ont
fangelic is des ouerste gueds en haer ouerste oerbaer is dat
sie god in haer hebbe en al gued mit hem. en sie niet weer
dighers en zoekt noch uuters en vint soe mach men zeg
gen dat sie hem zoekt wt al haer arachten wt al haerre ne
erlicheit en vint al haerre begheerten. wannēer sie pūst
alle dinghe te doen die haer helpen tot hem te vinden en alle
dinghe sūwet en vleet die sie uā gode veruurendē al waer
oec datmen waende dat sie gued waren. Want ghelyc alle
die mensche dwaes waer die enen hof hadde daer balsam in
wassen mochte en versuende den balsam en plante dier in un
re en comijn. Want al ist dat sie gued sijn nochtan in ghelijcheit
der balsam so sijn sie zeer snode. Onendliker dwaes is die ghe
ne die dat ouerste gued ontfanghen mach en verzuemt dat
en becommert hem mit uergandlike snoden omwynē en lut
teren dinghen. Dit meen ic uanden werlike mensche die e
erstliche dinghe setten noer die hemelliche dinghe. en verganc
like dinghe noer ewich gued. Des ghesikes is hi dwaes die
enē witten wech heft van twee of uan drien dachuaerden
totter stede daer hi welen wil en laet doen. en zūct enē lan
gheren swaerren en anckliken wech uā drien iaren of me
er. Aldus sijnme eenrehande dwale mensche gheselike te

wandren die in corten iaren comē mochte tot grove bekennē
 en tot hemeliker vrienſcap gods onermids corte en nucte
 oefninge der deucht en der mincheit en der puerheit en la-
 con die en uerouledighē hē mit anderē min vruchtbaerē din-
 ghen die lanc sijn en onnucte tot haere andacht en die tot
 ter kennisse gods en der waerheit en tot neersticheit der
 volcomenheit niet en leyden. nochtan dat onse here ons louet
 dat die gheest der waerheit ons leren sal alle waerheit. En
 wiste enich mensche veel konste. wilker een so edel en so uerich
 waer bouen al die ander dat hi daer mede in corter tijt moch-
 te rike werden en uerhoecht na den naem der groter lude
 uander werlt. die waer alce dwaes liet hi dat weic afstē en
 dede een ander dat suoder en onedre waer en nochtā so swa-
 er uan arbeide waer als dat ander en daer hi nauwe arme
 uoerdurft mede verdienen mocht. Des ghelikes ist uan
 enen gheestlike menschen grote onwylheit ist dat hi afstē
 laet vechte oefninghe der deucht daer die alre meeste verdienet
 in is en meeste volcomenheit der heilicheit en der wylheit
 en oec die alre meeste ghemuechte en zekerheit. En bedōmet
 hom mit anderen dinghen die min nucte sijn en uol uā soe-
 ghen en ghestoert wort uan veel dingen also nochtan mer
 een enich hoedste goed en is datmen begheern en soeken sol-
 de en dat nucte is tot allen dinghen. En als die apostel zecht
 so is oec die hysamlike oefninge tot luctel dinghen nucte
 mer godmensticheit is tot allen dinghen nucte en heuet be-
 lofen des leuens dat nu is en dat uocomende is dese godde-
 ensticheit is oefninge daer wy ons in pinē gode te bekennē
 en te minē en te hebben en hem te behaghen. Doch is die
 hysamlike oefninge nucte mer tot luctel dinghe. want

om hoer seluē en is sie niet te begheven niet om goddiensdich
er die mē ouermids hoer ueracht wanneer haer oef
ninge bescheiden is. **A**lso als een meyster werct mit e
nen instrumēte van sier kunit. alsoe ueracht mē die docht
en brenct sie in ene ghewoente ouermids lichameliker oef
ninge. **E**n hoe die meyster beter instrumente heeft en be
quamer des hier wel ghebruke hoer haesteliker en bet
sijn werc volmaect. **E**n ghewoenten gheestlics staets die ^{allen}
wij van buren sien sijn vry ingheslinge des heilighe ghees
tes gheordineert tot wedermakinge des inwendighe men
schen. en die dat noch niet en uersaet die waent dat die
instrumente die const sijn. **D**ie wedermakinghe des
inwendighes mensche is inder siel gheleghen. want die
widelike siel dat is die inwendighe mensche en dat beide go
des. Die inwendighe mensche is dat licham dat ouermids
ghebet sijnre uergauchheit daer die sijnde ene sake af
is niet werdt en sterft en wert allike. **E**n die siel werd
van daghe tot daghe verniltet in wechde en gaet voert
in ghelikemisse des gheens tot wies beelde sie ghestapē is.
Die reden deser wedermakinghe is die siel als uoer
snoken is heeft drie crachte als reden. wille. en memorie.
Die reden werd haer ghegheue op dat sie gode solde bekēne.
Die wille werdt haer ghegheuen op dat si gode solde min
nen. Die memorie op dat sie solde wisten in gode. **A**lre ouer
mids sonde is die reden blind gheworden. die wille avm en
omnesue. en die memorie wilt en onghestadich. Die reden
ontfangt die wij valsch uor waer. Die wille kueset dat qua
de uoer guede. Die memorie becomert haer mit sodanē om
ghen daer sie alwes mede is trowsten. want sie dat ewighe

dat

en dat ouer sie gued achterghelaten heeft in wilken sie
al gued mocht ghehad hebben. Mer wanneer die siele
wederkert tot gode so beghint sie dat sie heeft uerloze te so
ken En als sie siet dat sie der forme onghelyc is daer sie in
ghemaect was van gode so pynct sie dat sie weder uermaect
werde na haren irsten state en dat sie wederformer werde
totter soetheit die sie had uerloren. want ouermids die
onghelycheit die in haer gheword is so en heuet sie ghe
nen toe ganc to gode. Mer want sie vluchtes met comē
en mach ten hoedsten. so pynct sie allentelē vande neder
sten te gnen totten middel en vande middel te hoedsten.

Dat beghint *Vander wedermakinghe der reden* 6
des wedermakens der reden is dat kersten gheloue
sterche te ghelouen. want om dat onse reden seepeloghet
gheworden is. en onse uerstaen verduyftert ouermids
soe dat wy die waerheit by ons seluē niet vnde en mo
ghen daer omme heeft hem god tot ons gheneighet op
dat wy niet en solden dwalen en heuet ons ghegheuen
kermmēle der waerheit inder heiligher scrift. wilker hi
wilde dat wy ghelouen solden daer wy al uolcomelike.
en ghewarachtelike inne vnden solden dat ons noet is
ter salicheit op dat wy daer in onsen sinne niet en uol
ghen mer oetmoedelike onsen sin onder weipen den re
gulen des gheloets ist dat wy niet dwalen en willen
Hier af spreect ecclesiastes. Die leringhe die bi rade
der meysters en der leuers der ghelouen ghegheue sin
vanden enighen herde. dat is van gode mijn sone nae
den draghen en salstu niet vorder vraghen. **D**at
wene men der reden dat is vnt godliken verluch

tene die reden der ghelouē eens deels te verstaen want al
ist dat gheloue sonder reden sij so datter die rede bij hoer
seluen niet en kan begripen. Nochtan wanneer die rede
van gode uerticht is doe liet sie dat gheen redeliker dinc
en is dan kersten gheloue. welke al die natuer ghetijch
gheuet en alle wijsheit uā eerrike dient. ¶ Die vol
comenheit der reden in desen leuen is dat die reden mit
ouertreden des gheestes bouen hoer selue ghetoghe woert
en niet mit bedectheit lichaemliker ghelycnisse noch mit
argumēten uan subtilen worden. mer mit puren ver
staen des gheestes gode te besouaen. **Van wederma**

7 **D**at beghin der weder **kinghe des willen** ¶ **¶**
makinghe des willen is den sonden weder te staen
wt consente eens gueden wille en trauwehc om gods
wille na werke der decht te pnie. En want hi ouer
mids trinnheit en verkeertheit ghetuert was uan
gode so is hem woert dat hi hem bekier en ouer een dra
ghe mit gode. En sine wederstridende beoringhe ouer
mids oefninghe van guede werken wederbughe wt
rechtichheit des wille gods. ¶ Dat toenemē des weder
maecten wille is dat hi alle sine beweghinghe ghe
ordnert hebbe en gheformet in dechden sonder we
der striden of dwanc soe dat hem nu niet en luste dan
dat is uan den wille gods. ¶ Volcomenheit des wille
is een mit gode wesen inden gheeste ouermids wille
so dat hi niet en mach wille dan god en uan sinre so
echeit dronken werden. **Van wedermakinghe der**

8 **D**at beghin der wederma **kinghe memorie** ¶
der memorie is dat ghedachte van sinre

wlopmighe totter gheachtmissie godes mit arbeyde wede-
 te brengghen. biddende. lesende. overdenkende ofte te min-
 sten sichtslike te pensen op gode. ¶ Dat we nemē der
 memoire is dat die mensche mach sonder onvolstelic
 wloopen andachtich wesen in guede gheachtē en ghe-
 bedē en mit hem seluen te wandere in wyjsheit sijn
 herten. Hoe volcomenheit is also in gode uerflonden
 te wesen in ouerredinge des gheestes dat die mensche
 sijn selues en alre dinge uerghete en in gode alleen
 zuedike wiste sonder eynich gheuychte van wilden ghe-
 dachten of beelden. ¶ Dit sijn die cende der menschlyker
 volcomenheit en die toeneminge en die beghinne da-
 er alle gheestlike oefninge to gheordinnert moet we-
 sen. Hoe wie by desen weghe niet en wandert die is
 als die ghene die niet en weet waer hi gaet en wilder
 en dwalende gaet tot enen onsekeren cende. ¶ Die
 beghinne nā alle desen drien crachten der sielen die sijn al-
 len mensche ghemene die inden staet der zelicheit sijn.
 ende sonder hem en is neghene salicheit. ¶ Die volco-
 menheit eenre yegheliker cracht van desen drien hoert
 allene tot volcomenen menschen. wannecr sie in haere
 re ouerster volcomenheit sijn dat is opghetogghenheit
 des besouwens. ¶ Die middel staet van desen is der
 ghemene die volcomelike toe nemen en uoerogaen ende
 hoert sonderlinge toe gheproefden gheestliken mensche
 die nūsthen den staet der gueder werliker mensche ende
 der volcomenre heiligher menschen. noch den mid-
 delen wech hoelden. Niet dat sie in enen staet alwes
 bliue moghen want dat is nauwe moghelic den al-

wen heilichsten menschen. Hier dattet ondersheit de
ser drier stae alsoe ghedelt van horen beghinne en
hoere volcomenheit. Vā welken uoertganghe mē
sal als die tijt is noch meer en ruijer spreken. En
ahe wt uandē wedermakē des willen. Want doecht
en boelheit en uerdiente hanghen anden wille. en
die beweginghe die hem ueyghen tot quade en tot
doechden. Daer na uander memorien en uander re
den en uander uerstandewille. Die wille is inder
ziel als een ghebeder. Die reden als een leuer. en die
memorie als een die hem beyden dient. en de wille
voerbrengh wat hi ghebeden sal. en der reden waer
af sie leren sal. *Hoe die natuerlike nachte der sielen en
die beuoringhen der affecten in ondoechden misformet.*

9 **D**u sal mē wotlike uerstaen hoe die *lyn* en
natuerlike nachte der sielen en die beuoringe
hoere affecten in ghebroke misformet. In en waer
we sie den mensche ghegheuen sijn. daer nae salmen
sommighe rade bewisen. Ieghen een ieghelic uā dese
en ene ordinantie van doechden. **I.** Die wille en solde
neman onderworpen wesen dan allene gode en niet
bi bedwanghe mer willends op datter hem gherekent
worde to uerdienste. en also mochte hi sondighen niet
dat hi sondighen solde. wanneer hi mochte. mer dat hi
daer of loucht worde en loens weerdich bi gode. of wa
ert dat hi willends sondichde dat hi confusien en pinen
weerdich waer. om dat hi wille dat hi niet sondighen
en en solde en dat hiet lauven mochte. **II.** En doe die siele
alsoe ghemaect was dat sie gripich was der ouerste. sa

licheit daer sie die hoechste glorie in hebben mochte ende
 minne en ghenuechte in gode. die die ghewarighe en o
 uerste salicheit is soe was der sielen twerhande beghe
 erten ghegheuen natuerlike daer omme op dat sie dese
 dinghe begheeren solden en pinen te uerarghen en wan
 neer sie sie uerarghen hadde dat sie sie also uele de blide
 liker besiten mochte alle sie si vurchtliker begheerde
C Haer was ghegheuen soedane begheerte der glo
 rien dat haer neghene glorie ghenoech en was dan die o
 uerste glorie En soedane begheerte der ghenuechte dat
 haer neghene uersaden en mochte dan die ouerste ghe
 nuechte en beyde is alleen in gode. en aldus en is niet
 dat der sielen ghenoech is dan god alleen en dit heit die
 begheerlike cracht der sielen. wt deser cracht is gheco
 men een ander cracht der sielen als die redelike cracht die
 hoer loert dat alleen te begheeren daer sie salich mede n
 mach werden die natuerlike uer onwerdt en uerswaet
 en uerdrift al dat haer teghen is hoer begheerte te uer
 arghen en crachtlike aengrijpt en hoelt wat haer helpe
 mach haer begheerte te uerarghe en te holden En dese
 cracht der sielen heit die toernlike cracht na ghelyc
 heit des toerns die starclike uer onwerdt die dinghe
 die haer teghen sijn en sterclike hoelt dat sie begheert
C Ouerunds die redelike cracht bekenet die siele dat gue
 de en dat beter en dat alre beste **C** Ouerunds die beghe
 erlike cracht begheert sie dat guede en dat beter is beghe
 ert sie meer. en dat beste begheert sie alre meest **C** O
 uerunds der toernliker cracht hoelt sie dat guede ende
 aenhangt hem en alle dinghe die haer daer toe een hul

pe wesen moghen die vanghet sie aen mit vuricheit ende
die haer daer aen hinderē moghē die scaver sie ende ver
derghst uan haer mit onweerdicheit. **M**er doe die mensche
willendes consenten de den raede des diuets tocter sonde ie
ghen dat uerbod gods. doe woerden alle die crachte der
zielen die haer ghegheuen wart witten ouerste guede te
bekennē te begheeren en te ghebruken ontfet en vma
vertuert. mer sie en worden haer met ghenomē doch sie
worden ver omeynt en hadde hem na uerkreider wise.
ghelyc als een orgel uan langhe zuete gheluet gheuet
wanneert ghelyc is en wel gheset. mer alst ghebroke
is en ontfet gravelic gheruchte voer sine sanc. want om
dat die mensche van minne der zientliker dinghen gheual
len is uander minne der onlienliker dinghen. soe bekennt
hi nu allene die zientlike dinghe wt der scolt der sunden
en minc sie allene en aenhangt he allene. en die onlien
like dinghe set hi achter waer recht of sie mer en sin en he
en bekennt sie oec met soe datmen luttel mensche daer
toe brenghen mach dat sie ghelouen dat yer si anders dan
alleen die dinghe die wy sien en mde licham gheuoelen
en also is die reden mder sielen uerblint dat sie haer sel
uen met en kent. want sie is een vanden dinghe die me
mit uleyschliken oghen niet sien en mach en aldus en
is sie met allene blint mer oec dwaes. want een blint
mensche gheloeft vele dinghe die hi niet en siet en in
den is sie oec onghelouich. **H**ier uan ist ghesaet dat die
sielen nu begheert eerliche en thode en vucle dinghe en
daer aenhangt mit minne en rekent dat uoer groet
dat sie die dinghe mach uerarghen. **D**ie begheerte

der eeren was haer ghegheuen om dat sie begheerē solde
 die hogheste eer alle gode te behaghen een vriend een so
 ne en een erfghename gods te wesen en hem te ghelike
 en mit hem te regnerē met in ghelijcheit der macht
 mer in uanolgen sijnre guetheit en een gheest mit
 gode te werden. en den enghelen ghelyc te werden ende
 onder menen te wesen dan onder den ouersten heer
 alleue. En oec op dat sie hoer uan soe groter weerdic
 heit bekende want sie dat beelde gods in hoer hadde
 dat sie hoer neghenen nedren dingen onder en wor
 pe mer alleen onder worpe en ghehoersam den heer ^{wacr}
 alre dinghe. en wt minē hem anheinge en dat sie alle
 ander dinghe beneden gode uan welker weerdicheit
 sie waren of wat aratuern sie waren ghebruke mochte
 tot hoer dienste na horen miicheit en na den wille go
 des. Dit was heilige houaerdie al dat ontreemlic was
 te uersmaden en alleen te begheren en te minē dat gue
 de. **H**ier reghe begheert nu die siele dē mensche te be
 haghen glorie uandē mensche te begheerē die bedrieghen
 de is en ydel. En die mensche waent dat hi wat gwers
 is. en want hi met en is so bedriecht hi hem seluē om
 dat hi onsalich is en ydel alles guedes. En hi uersmaet
 ander menschen recht of sie hem onghelyc waren ende
 hi begheert dat si onder hem sijn die lichte veel beter
 sijn dan hi. en hi gloriert inden rijkeiden die met en sijn
 dan eerde en sijn en hi berouert hem uan ydelē en quade
 dinghen alle dwale plegghen. Die gloriereu wannec
 sie inden sike bewondē sijn. En aldus hebben die mēliche
 hoer glorie ghewandē in ghelijcheit eens als dat hoer

107
er. want al sijn vleysch is hoy en al sijn glorie is als een
blome van hoye; dat hoy is uerdrivet en sine blome
is gheuallen. Aldus is die heilighe houaerdie ueron
edelt in een sondighe houaerdie. **Van driehande ho-**

Drie manere sijn na houaerdien **uacrdien** &
Die wste is dat die mensche hem seluen alce
zeer behaecht en meerre tekent dan hi inder waerheit
is. en die is een beghin ahe sonde. **D**ie ander maner
is dat die mensche begheert en pynt ander mensche
te behaghen. en wil dat sie wenen dat hi meerre si dan
hi is dat is ydel glorie. **D**ie derde maner is te be
gheeren boue ander menschen te wesen en voer andere
te gaen en dat sie onder hem sijn. Dus is die houaerdie
bedrogghen en wil oec dat andere menschen mit hoer
bedrogghen warden als sie begheert meerre gherekent
te wesen dan sie is. Ghetlic als die gokeler enen dwale
knecht bedriecht soe dat hi waent dat hi sitte op enen
perde en hi sit op ene garf swes als een dwaes. Ende
in desen is die mensche contrari gode. want alle dinge
sint onder die macht gods. en hi wil wesen van sijns
selues rechte en beweest god. **D**er eere die men he sal
dich is. dat is hi beweest hem sijne ghemeeure heerstap
also veel alst in hem is en hi is hem ondanckbaer van
den guet dat hi ontfanghen heeft. daer hi sine eyghen
glorie in soect en met die glorie gods van wien men al
guet heeft. **V**andē telgheren der houaerdien die wt
haer spruten laet ic staen want men sie anders waer
mach dicwyl vinden ende sonderlinghe inder sinne
vanden ghebraken. **M**er die is dicwyl anxtiker die

uerheuen wort uanden guede der gragen dan uanden gue
 de der naturen of der auenturen. ¶ **G**uede uan gragen
 sin doechde kunst en heilighe werke alle prediken vasten
 en der ghelike. ¶ **G**uede uan natuer sin die ouermids
 natuer ghegheuen sin alle edelheit soenheit subtylheit
 en der ghelike. ¶ **G**uede uan auenturen sin. rycheit.
 hocheit en cere ende der ghelike die ouermids auentuer
 binden meer ghegheue werden den ghenen die na nam
 ten en uan doechden minre sin. noch na en schiet dat met
 sonder godliker uoersienheit al ist sake dat et wo hoer
 re uerdienst hem dicwyl coemt tot quade. ¶ **H**ouaer die
 uerblint oec soe die siele. alle hoe menre meer heeft hoe
 menre min bekent. dese sonde hindert ons sonderlinge
 dat wy niet meer guedes uan gode en ontfanghen. noch
 tan dat hi onspreklike mildt is en begheert ons veel
 mede te delen van sine guede want hi ons zeer minc.
 Mer want ons die misdaet der houaerdie omveerdich ma
 ekt der ghenaden godes en wy lichtre ons solden uerheffen
 of hi ons meer gane of ondanclom werden of niet we
 erdelike werken inder graae of alsoe meerre misdaet
 sculdich werden. Soe weigert hi ons dicwyl meerre
 gauen sijne graae en dat wet hi meer wt sijne gueder
 neerheit om dat hi ons spaert dan wt toernicheit. wat
 god wederstaet den houaerdighen als den wederstriden
 den sijne moghentheit. mer den oetmodighen gheeft
 hi graae. In welken ouermids opblasinghe der houaer
 dien die graae die hi hem mistoet niet wedt en bloyt.
 ¶ **D**ie houaerdie doet ons oec uerhiesen die uerdien
 te guider werke die wy om der menschen gunste gheea

en hebben. want sie bemantelt hoer dicke mitter oetino
dicheit op dat sie scalclike glorie onder hoer name uertri
ghe. want om dat die begheerte der glorien ghene glorie
en heft dat sie doch die glorie uhiende uertri ghe die rechte
als een scheem vleet den ghenen die haer uolcht en uol
ghet den ghenen die haer vleet. **Wanneer wy onse guede
of onse quade sullen openbaren of bedecken. v. v. v**

voet

11

Ouse guede werke sulle wy bindē **o. a. n. n. a. v.**
openbaren. en binden uerhuden. Des ghelycs sulle
wy onse quade werke binden openē en bindē bedecken. On
se guede werke daer wy toe uerbonden sijn uandē ghebode
godes of der heiligher kerke of daer wy to uerbondē sijn
ouermits openbare lofmissē die sulle wy allē mensche
openbaren. alle gheloue caritate gherechtheit wacheit
wijncheit ghehoersamheit en uersnaechheit werliker
dinge. want saghen die ludē dese dingē in ons mer om
dat sie weten dat wy daer toe uerbonden sijn sie solden ghe
scandalisieret werden en meuen dat wy ouertreders.
waren onser lofmissen. Mer af is ghesproken mit ewā
geluē. V licht sal lichten uor den menschen op dat sie alre
guede werke sien en alre uader die inden hemel is glori
ficieren. Mer binden sulle wy onse guede werke uerhude
die wy sonderlinge ontfanghen hebben alle gracie uā in
wendigher deuocāe of anderre dingē die ons sonderlinghe
prijs moghen maken alle sonderlinghe uasten waken en
aeknessen daer wy niet to uerbonden en sijn van welken
onse her leert inden sermone dat hi hadde op de berghe.
Mer op die woerde des ewangely uersaene salmen
merken. Dat since gregorius tot allē mensche zeecht

gheloue

dat wy onse werke sullen **O**den dat wy daer af vā bu-
 ren gheen lof en beggeren en datter werc alsoe sij inden o-
 penbaren dat die andacht heymelic bliue op dat wy na-
 den gueden werke onsen naesten exempel gheuen. en noch
 can ouermids onse andacht daer wy god alleen in beggeren
 to behaghen alwes wonschen dat onse guede werc heyme-
 lic bliue. **¶** Des ghelycs sulle wy oec onse quaet-
 heit binden uerhuden op dat nye- **¶** ment in ons ghelā-
 talisieret en werde. of exempel en neme on'inder ghelike
 te uolghen. want die openbaer sündighen den eurier-
 hande quaet. want sie ueruoernen god. en gine haren
 naesten ene kuul daer sie in uallen ouermids den qua-
 den exempel. **¶** Mer ist dat sonder onse scult of sonder on-
 sen quaden schijn iemant wt sijne quaetheit quades v-
 moedt na ons en niet en wil onse onsalut ontfangen
 soe sul wy uerduldich wesen ghelyc als onse heer ihesus
 cristus veel dinge uerlivede in sijne passien daer hie
 in ghewivede warr uan hate. want hi sprac ist dat
 ic v ier segge ghi en gheloeft mi niet. **¶** Binden sul-
 le wy onse boelheiden bloet ondecken dat is in onser
 heymeliker biecht onse heymelike sonden bloet seggen
 En int openbaer als men visicane doet of beterspinge
 der ghebreke so sulle wy onse openbaer dinge open-
 ke ondecken en ons niet samen te behen onse onmol-
 comenheit en onse ghebrece der wecht op dat niemant
 in ons en uermode meer dan hi in ons liet. **¶** Mer ist
 dat ons ydele glorie andacht in gueden werken wy
 en sullen haer niet uolghen noch oec achterlaten dat
 guede werc ist dat is noet of nutte. **¶** wy wanen oec

Dit wyl dat wy ghepriylt **W**erden van sommighen
werken of woerden daer machsien ander menschen
mer eens op en merken. want ghelyc als wy met en
merke alle dinghe die by ons ghelichen alsoe en merke
sie met alle dinghe die wy doen. want vinden uerlinacn
sie ons meer dan sie ons prisen sonderlinge ist dat sie
in enen deynen **D**inghe an ons merken dat wy
uanden dinghen **D**ie wy den lof begheren. al ist
oec dat sie uor onsen ogghen mit ons sincyken alle ghe
woente is in luchtuerdighen mensche die regheliken
pleecht te legghen dat hem behaecht. **E**n daer omme
regghen duslanghe stude der ydte glorien en behoene
wy met allene sterlike te uechten mer oec wyllie uā
ons te weien mitter hant des iades. ghelyc als wy mit
enen quaste die ulegghen uan ons weien. **O**ec was de
mensche ghegheuen begheerte der ghenuechte en des ge
maects om dat hi begheren sold die ouerste ghenuechte
die in gode is en die ouerste salicheit en ruste en vryheit
van allen liden en hem ghenoeghen sold als hi sie had **want**
de en hi saligher sold wesen. **w**elde syn swaer sonder
ghenoechte. **E**n hoe die ghenuechte ghrigher is hoe
die weelden inliker sin. **M**er nu is die begheerte
der gheestliker weelden ouermids sinde veruandelt in
vleyschliken weelden so dat hi begheert daer die zinlich
eit ghenuechte in hoect en dat is begheerte des vleysches
en begheerte der ogghen en houaerdie des lenens. **D**ie
begheerte des vleysches stort haer wt in onkuyfheit.
en in zachtheit uan dedren en ruste des lichaems en in
clapericheit dese alle behoeren totten sinne des tallens

En sie stont hoer oec wt in gullicheit en die is ghenuech
 te des sinakens En oec wt ghenuechte der andie alle te
 horen die na den uleysche ghenuechlic sin of die te ruken
Die begheerte der oghen wil schone dinge sien ende
 costel dinge hebben. Ende aldus wt al desen coemt ghy
 richheit. Vyt houerdicheit des leuens coemt ghyrichheit a
 want daer om begheert sie ryc te wesen dat sie te meer
 gheert werde. Dec werd ghyrichheit gheboren wt beghe
 erte des uleysches. want daer om wil sie ryc werde dat
 sie ghenuechliker moghe een en onkuyfheit drue ende
 gheuechliker sonder sorghe. en sonder ghebrek leuen En
 dat is daer since iohan of laruer. Al dat inder werlt is dat
 is begheerte des uleysches en begheerte der oghen ende ho
 naerdie des leuens. Dec wort ghyrichheit gheboren wt be
 gheerte der oghen op dat sie sone dinge sie en hebbe na ho
 ren wille daer sie ghenuechte in heuet alle golt siluer
 duerbaer ghesteynt dedr erue laut ghesinne schone
 dinge en der ghelyc. **M**er god heest den menschen dat
 licham ghegheuen om des wylus gheestes wille ende ghe
 hengde hem oec ghenuechte te hebben in ghenoecke din
 ghen mer dat sold gheordiner en ghemact en cersam
 wesen soe dat hi ouermids der sinliker ghenuechte op
 wart beweecht worde en weneme tot ghenuechte ende
 tot ghebruken gheestliker ghedachten en dat die gheen
 die in echtschap sin hoer ghemoeustap begheeren solden cer
 samlike en sonder sondighe lust in behoerliker tyt om
 kinder te winne die delachtich mochten werden der ewi
 gher salicheit. en dat sie sijnle en drane mochte begheere
 ende ander dinge die sie behoefden tot hoerre natuer to

ouderholden. . . Mer want die ordmanac der natuer ver-
derft is soe sin alle dinge in dus zeer uerkiert ende wt
sinliken ghemeechen ghenallen dat die mensche hem be-
driefft en toernich wort wanner hi angst heeft sie te ver-
liesen en groet uerdriet heuet als hi sie niet en heuet
na sinen wille En alle die ghene haet hi die hi waent
dat hem daer inne hinderen dat hi die dinge niet en uer-
aricht die hi begheert en oec die ghene daer hi angst wor-
heeft hi te uerliesen die dinge die hie mint. En die hie
siet die dinge hebben die hie begheert die beuydt hi om
dat hi der dinge deruen moet also langhe alle sie e-
en ander heeft En aldus coemt nidiheit daer anhan-
ghet een bose hat En aldus beghint oec toernicheit ^{heeft}
Aldus beghint oec traechheit die op die ene sijden haet
diwicheit en an die ander zide lichueerdicheit. Daer
omme alle boeshede en sonden beghinne byt eenre fontey-
ne dat is houaerdicheit en ontfpringt wt tuiuen riuere
als wt quader minne en wt quaden angte En drierhan-
de voedel ontflect sie alle begheerte des uleysches. begheer-
te der oghen. en houaerdie des leuens Dese sin recht als
een water en een zake den menschen to der becoringhen
te brenghen die ons die werelt uoerleecht alle eer rijkede
ende weelde. **Van vierrehande ghebrec die in ons sin**

Uierrehande ghebrec is in ons waer omme wy berijt
sin ter boeshheit. alle onwetenheit. vleyschlike be-
gheerte quaechheit. en traechheit. **O**nwetenheit uer-
blint ons dat wy dat waer niet en bekeume en dat wy
diwalen in den ordele tusschen goed en quaet. **D**ie be-
gheerte beweect ons te zoeken en te minne sinlike din

ghe en den ulefsche ghenocchte. **D**ie quaet hert
 maect herte hard en bitter tot toern. tot
 hert tot harte en tot uide. **D**ie crancheit
 maect
 nanc te wederstane dat quade en to auhanghen de gue
 de. In desen viereu sin wy gheualle om die scold der
 wster sonde. En uan beghinne sin lie in ous ouerunds
 der sinde in welker wy gheboren sin kinder des toerns
Nur wt comen uoert seuen hoest. linden wt
 welken als wt groce telgheten die andre sinde spru
 ren. Dit sin die seuen houede des draken. daer uā be
 larue staet in apocalypsi. En seue bole gheeste daer
 sinre marcus af saryft dat lie aritus uerdiref wt
 marien magdalenen. En dit sin die seuen gheslech
 te die dat lant der belofien becommer hadden dattet
 die kinder uan israel met uut volten bewone en uoch
 ten. want dese sonde hinderē ous vandē inganghe
 des hemelschen ryces en si dat wy lie ous pmen te
 verwinne en te bedwingen. **M**er in greken ton
 aghen oelde saryft als demens saryft dat dese seuen gheslech
 te wt uerdireuen seus kinder wt den lande vā welken
 gheslachte abraham ghecome is en israel. En hier om
 want onse heer gheboet den kinderē uan israel dat
 uolc uan cananeen te uerdrue en dat lande te beside
 soe saryft na den sinne dat lie gheen vrecint lant uut
 ghewet gheuomen en hebben. mer dat lie ghehoerla
 ghewest hebben den heer alie dinghe en hoerū selues
 land weder gheareghen en hebben uerdireuen die ghe
 ne die dat tomachte bezeten. Mer dese dinghe sin ghe
 saryft in eenre figurē van ous. dat wy die crachte onser

lic. en die affecten die van onsen sceppe wel ge
maect. **S**in ende de menschen ingheplant tot goder
bruki. **G**he op dat hi ewige en nuete dinghe daer
mede ueringhen soldē en die ouermids die sonde ver
kiert. **S**ijn pinen soldē weder te maken en in wecht te
wandren en wdrriuen die ghebreke der sonde.

13 **H** *Querdie. Besaringhe vint ygheliker hoetsunde*
is minne eyghenre hocheit daer die mensche
hoghe dinghe mede begheert hem seluen hoghe reken
en wil van anderen hoghe gherekent sijn en bouen
welen. **N**at is bemden van vicemē voerspode
oueruids welken die mensche diuinch is om dat een
ander hem ghelinc is. of bouen hem. en hi begheert hē
quaet en is diuinch van sinē guede. **L**oern is een
verstoermde beueringe eens hertes dat hem uer on
weerdich en in eenre maner woedt en berut wan
neer hem yet uoerweint dat conar is sinen wille.
Arscheit is uer dret des goeds ouermids ghebre
ken des modes. wannecr diuinchheit onredyke dat her
te belwaert of wannecr lichtueerdichheit. **V**an herren
tot emghen ydelen dinghen gheneygher werd. **A**hi
ridheit is ene begheerte meer rijcker dinghe te heb
ben dan noet is. **G**ullicheit is ene onghoordmerde
of onnanghe begheerte des voetsels. **A**nkuyfheit
is een onghoerloff brant der ghenuchte of een on
ghoerloff uolbreughen der uleyschliker ghenuchte in
den werke of in langhen ghedachten. **E**n al ist dat
alle dese dinghe sonde sijn en ghebre. dat is wt scolt
des menschen en ouermids uerdienste der sonde want

wel
 god en heeft niet quaets ghemact. mer alle dinghe he-
 uet hi seer ghemact. Mer dat uerdr. me des ghebriukes
 en is anders niet dan een wedermaken der natuerliker
 affecten ende beweghinghe tot horen state soe sie van
 gode ghesapen sijn alle een deel uoer ghesproken is uā
 der begheerte der hoedheit die den mensche ghegheue
 is. op dat hi hemelsche ende godlike dinghe soude begheere
 en uerlmaen eerste en snode dinghe als die snoder
 sin dan die mensche. Mer alsoe is die mensche ueder
 gheualen totten nedersten dinghen dat hi begheert v
 del en nallche eer der werelt. **Van beweghe des haets**

Dat bewegen des haets en is den mensche van na-
 turen niet ingheplant. op dat hi sijn naesten go-
 ed bemden soude noch dat hi ieman quaet soude doen of
 begheeren mer op dat hi die soude hate in hem en in an-
 deren menschen. En op dat hi den vosen gheeste bem-
 de dat hi en die ghene die hem to horen alsoe veel siele
 trecken van gode en oec sine uolghers die onghelou-
 ghen en die uerkueters der sielen die die sielen berou-
 uen hoerre ewigher salicheit. en oec alsoe uele alst
 in hem is den hemel betouen der blyscap die daer meer
 wesen soude weert datter daer meer quame. want
 alle die ghene die daer sin maken grote blyscap alle
 hemelschen borgheren behoeliche nochtan der ewigher
 uoerlicheit ende wtuerkielinghe gods die alle ghe-
 brece daer buiten beslucet. Dit sin onse viande die wij
 haren sullen in dien dat sie sulc sin dat sie ons begheeren
 ewelic te uerdrue. Mer der en sul wij niet haren daer
 men noch van hopen mach dat sie onse mede binghers

sullen werden inder hemellicher glorien al ist dat sie
noch onse viande schijnē. *Van bewegē des woerns*

15 **D**at weghē des woerns is dē mensche ghegheue
om dat hi uertoernē solde op die soude. en op
quade in ualle en dat hi daer teghen uerouwoerden
solde. en met luden dat hi ghetoghen worde tot consen
te der souden. en dat hi die quade bedwingen in hē be
dwinghen solde. en oec in audiren menschen daer hie
belhoertike den mochte en dat hi wirken solde dat
onrecht gods en die ouerordinge der gherechticheit
en dat hie ene mine der gherechticheit. *Thelc als*
men leset dat aristus dicuyl woernich was op die pha
riseen en dat hie en som andre heilighen oec woernich
waren op sommighe andre menschen die niet recht
like en deden. *Mer nu is die woern insinaect in sou*
den en yeghen reden verkuert in ene uerwoechheit
en recht als ene valser rye so dat die mensche bedwert
wort ghelyc enen die buen sinen sinne is onredeli
ken ieghen enen anderen menschen. ieghen sinen
vriend en ieghen sinen naesten en ieghen hem seluē
Sommels oec ieghen die heilighen. en ieghen gode
en ieghen onuoelike oft onredelike creaturē die noch
wel noch quatic den en moghen dan also als hem
die natuer ingheeft. *Oec daer wi nochtan bekennē*
dat wi mit onrechte bedwert sin. en komme wi biadē
16 *denual des woerns in enē daghe met bedwinghen* . . .

Des ghelikes is *Van bewegē der diuicheit* . . .
dat beweghen der diuicheit den menschen ghe
gheuen op dat hi diuinch wesen solde voer sine en vor

ander lude sonden en dat sijn wiuwe wesen soude dat hi so
langhe is buen den uaderlande des hemels ende dat hie
onsten soude die pine der hellen. en dat hi diuich wesen
soude van sijner onuolcomenheit. en mediden hebbē sol
de in ander lude pine en dat hi mit ghesandheit van mitte
saxen buen sluren soude hie in eerdicheit ydliche blyscap die
een woester is der luyerdicheit. **N**ier dese goede en god
like diuesheit is uerkiert ghe worden en uerwandelt in
uerlike diuesheit die den doot wert en in unshopen en
in wanaraven en in onredeliken wiuwe. **Van beweghen**

Dat beweghen der blyscap **der blyscap a a a a** 17
was den menschen ghegheuen om dat hi hem uer
bliden soude in gode en in hope ewichs goeds. en in aelien
der godliker gauen. en om dat hi mede soude in de goede ^{verblide}
sijns naesten en gheuechheit hebben soude mit loue gods
en in gueden werken en uerouweerden al ydel en on
nuete dinghe. en hi hem uer uulwen soude in godliken
werken. en dat hi daer af vrolic werden soude en doec tot
ten dienste gods. **N**ier nu is dese blyscap uerkiert in
luchuerdicheit en in ydelheit toe dat hem die mensche
uerblyt van quaden en ualschen dinghen en na onuer
ulodicheit tychker dinghe en tychker eer en ghenoech
ten in lachen en van lachen in onnutten clappen en in
lasterliken speele. En hem uerdriet alder dinghe die go
des sin. en sie sin hem onsmacelic en hem uerdriet te we
sen inden godliken dienste en hi wort naech tot oefning
ghe der mincheit en der deucht. en hi loept wt miste
herren tot onnutten en ydelen en onreynen dinghen.
En hi soude gheerne meeren lichamelike arbeijt liden

in anderen boetscappen en onleden dan te wesen in gheestliken en godliken dinghen. En hi pijn hem daer af als hi niet mach en doet uerzuimke dat selue dat hi doet ten waer dat hi ghewin of prijs of ewich tijlic ghemac daer of hoeyt. **V**an ongheordinerder diuecheit comet uerdriet gueder werke dat den menschen niet gueds en lust te doen of te leren te denken of te spreken

Des ghelycs comt uan lichtuerdicheit uerdriet gueder werke wannecr onse andacht loe leer is in ydelen lichtuerdicheden dat ons uerdriet te denken op gheestlike oeffinghe en wy bina beangret werden als wy

os sullen of scheiden uan ledicheden en uan spotte en uan bouerien en ons gheuen sullen tot crustuoldighen werken en dat ons si recht als een dwanc weder onsen wille en ghetoghen ende ghebonden te wesen an enen post dat wy sijn inden drielste godes. En dit uerdriet gueds werkes is lunde der auecheit in welker vele gheestliker menschen arbeiden mer lustel iller die verwinnen. **Van beweghe der ghurcheit**

12 **D**at beweghen der ghurcheit was oec den mensche ghegheuen. om dat hi begheeren soldt grote uerdien te by gode en te wesen uan groten doechden en na uele gueder werke en om dat hi gode uele sielen soldt winne mit anderlude te leren mit beden mit gueden exempel te gheuen en te helpen tot uoertgange der salicheit. En op dat die mensche hem niet en soldt laten ghemueghen inder doecht die hi heft mer uoert arbeiden dat zeer in hem wordt gracie en werke der doecht. **N**ader nu is dese ghurcheit uederghenallen tot begheerte tijdliker dinghe

alle gheldes. besittinghe en alle suoder dinge die die me-
 sche uergadert. wdyt oft hi ewelike leuen soude en die we-
 rlt uergaen op dat hi onmer uergader. also vele als
 hi mach op dat watmeer die werlt uergaet dat hem
 mer en ghebreke daer hi uan leue. **G**helic alle noe doe
 die diluue acnstaende was spise mit hem direct die hi
 hebben mochte alle alle dinge ouermids die diluue.
 verdrift waren. **E**n hoe die mensche der werlt uerw-
 ent hoe hi noerulstiker uergadert en bewaert op dat
 hier in bewyft werde hoe onredelic die ghyrtheit die
 soe veel meer uergadert als sie nu behoeft. wdyt alle
 die ghene die vele lystochts mede neemt op enen wyen
 wech. **E**n die een wstol huys tynnert om ene nacht
 daer in te welen. **M**er daer om wilde god dat ons alwes
 onseker sota welen die vie des dodes op dat wy luctel om
 melike dinghe souden denken. mer tot elker vie ducht
 ten vele te uerhelen vanden ewighen **g**ode dinghe daer
 wy alwes sonder onderlaet to haesten sullen.

Die begheerte der **Van affectie der noerdurft.**
 Noerdurft is ons ghegheue ont licham op dat
 wy die natuer onthouden dat wy duren moghen in de
 dienst gods en veel uerdieneu. **E**n een ghemate ende
 sparich en ceuformighe noerdurft onchoelt die natuer
 langhest. want sie en uerdruct niet die onachten der
 natuer mer sie sterft sie. **E**n der ghesontheit behoel-
 den als men sie neemt in ghelycheit elcs dages. **W**at
 die natuer maecht haer daer toe en en neemt werde
 niet alle weghes ghestoert van nauwen en obkenden
 spisen. **M**er omme leuen ceuhand lude in cloestereu

alre langhest ghesont **M**er die natuerlike is nu ver
 stuyt in weelden en ouerulodicheit soe dat wy ons daer
 niet mede en laten ghemueghen dat die natuer ontholden
 mach mer dat onser kele ghemueghet En als wy in assul
 ken dinghen gheuewt sijn en die natuer haer daer te
 ghetempert heeft wanneer wy ons dan souuuelc mit
 min spisen soude laten ghemueghen soe nuurruert onse
 natuer omme die onghewoente En dan wane wy uluch
 wes dat wy tranc sijn en teder dat wy bi armer uoedru
 ft niet leuen en moghen En beghinne als onder ene ma
 tel der beschedicheit onsaamelike en onuerbeidelike lec
 ker dinghe te zoken. En en wille dat niet bezoeken dat
 men die natuer also als sie is ouermids ghewoente ghe
 gleden tot leckeren dinghen mit contrarier ghewoente
 wederbringhen mocht tot spargher ghematigher uo
 edruft ghelijc als wy sien dat int meeste deel der werck
 spaerliker leuen heydenen yoden en arme kerstene die
 sou uer armer sijn en nu also ghesint sijn alle sie wil
 neer in weelden waren. **M**er uandē gheestliken weelden
 en uandē sijnac inwendigher zuechheit die sonder ghe
 lyc bouen gaen allen eersthen weelden alle homich bouē
 homichwoen. daer is in nauwe emich denken op off ghewa
 righe begheerte of neerulsticheit oec onder den ghenen
 die hem seluen rekenē in gheestliken state **M**er me uer
 smaect sie. men belpot sie en men hoelt sie uoer een soe
 heit en een uerwerpinge En die gheen die hem daer in
 oefenen weerde ueruolcht van andren gheestlike mēschē
 en worden bezeten en onghelouich gherekent **M**er hoe
 seer sie uan aristo uersnaect en uerouweerd sijn die dus

die gracie der deuoanen verstaeden en ueruoolgen. dat
 sullen sie leren uanden apostel die sie beestlic heit die
 niet en uerstaen dinghe die de gheeste gods to behore
 want het is hem sotheit. **D**och en prise ic niet noch
 en loue die ghene die bedrieghers en bedrogghen sin die
 hoers selues gheeste of ene vrenden gheeste uolgen
 boer den gheest gods en bedrogghen werden. mer men
 sal prouen die gheeste en na den onder vnde ordelē wie
 sie sin. **Van affectie der minne** a a a a a a a

De affectie der minne was oec de mensche ghegheue
 op dat hi gode bouen alle dinghe minne solde en hem
 en sine naesten om god en na den wille gods. En al die
 werke gods solde minne om wille des scppers en elc na
 sijne weerdicheit en den dienst der creaturen bruken
 toten wille gods en tot sijne ewigher salicheit; ende
 die ghenuechte na alle creaturen en et ghebruke sol
 de weder dragghen toter minne gods en bekennisse des
 scppers ter tijt toe dat hi quam tot hem in wien alle
 dinghe leuen na der ewigher reden. **M**er die affectie
 is vint wtghegaen en ghegleden tot minne des uleyschs
 en tot quaden ghenuechten soe dat die mensche seker dan
 om sijn tyclike bate en om sijn vleyschlike ghenuechte. en
 om sijn lasterlike wallust nochtan dat die ghewoente u
 vleyschlike meenscap den menschen ghegheuen was om
 kinder te winne en die ten loue gods te voeden op dat sie
 mit gode en mit enghelen die ewighe salicheit mochte
 belisten. **M**er nu en soect men inden werke niet dat
 winnen der kinder mer die ghenuechte. of soect men aen
 die kinder in dat is om te soeken hebben nauolghers die

20

en
niet minner

dat erue beliden. of men loect daer in eere op dat die men
sche uete maghe hebbe op eerrike. En hier ome diouen sie aer 16
wanneer die cleynkinder steruen. die uete sekerker na
hoerre dowe eer sie ouermids enigher dor soude dat ewi
ghe leuen uerhelsen dan of sie naemaels stornen als sie
uolwassen waren om des twiuels wil hoedamich sie wer
den zolden. En om manichuoldighe stricke der souden
die hier lutel menschen ontgaen. **Van hope**

Die hope is den menschen gheghenen mit wilker
hi hopen soude op die guedertierenheit godes. ende
dat hi hopen soude graec uan gode te uertrighen inder
reghenwordigher tijt en glorie inder toewinender tijt
en ghenade uan sinen souden ist dat sie hem berouwen
en tijtlike noecdurft soe hem nutte is en gheuyet te
werden uan quade en bewaert in wechden. **Mer** die ho
pe is nu also ghemenghet en confus dat seuer die
menschen nu hopen dan sie souden of meer hopen dan
recht is. **S**ommighe hebben soe gwert betruuuen op
die guetheit godes dat sie meynen dat sie god behoelden
sal al ist dat sie in souden bliuen. en dat is reghen die ghe
rechtheit en die waerheit godes dat hi die omeyne sol
de secten inden hemel en mitten sinen eughelen. **H**ier
reghen sijn andere menschen die soe seer wantrouwen.
tot gode dat sie meynen al bekeerden sie hem hi en soude
hem gheen uolheiden willen gheuen inden gheeste ofte
noecdructe inden licham. recht of god ghenadich waer
sinen vanden also langhe als sie in souden bliue. ende
hi onghenadich waer sinen vrienden en den gherechthighe
en den ghenen die penitencie doen en hem tot cristum

bekieren en hi die sonderen wyldeke voedt en ontholt
 en die ghene die bekiert sijn achter laten soldē ende late
 sie uergaen uan hongher. *Van Anxtē*

Die anxt was oec den menschen ghegheue om dat
 hi gode ontsien soldē en anxt hebbe uan hem ver-
 scheyden te werden en dat hi oen uerwoernen soldē ende
 dat hi uan hem ghepint en uerdemt modhte werden

An heeft die mensche allene anxt uoer gheue weder
 stoet en uoer onghemac des lichaems en verminn
 ghe der eer. *Locomenden en ewighen scaden en ont-*
fiet he met recht oft sie uimmermer come en soldē
en recht oft met dan druwen en hi waer dat me secht
uanden tocomenden odel en uandē ewighe pnen
oft dat hi sie lichaem ongaen sal dan men secht

En hi ontsiet oec meer enen menschen of een beest
 of een ding dat gheen gheuoelen en heeft dan de al
 mechtighen god dien hi uerwoert. *Van Saemte*

Die saemte was oec den mensche ghegheue om
 dat hi hem saemen soldē te doen dinghe die nae
 sijne weerdicheit hem niet te en behoeren als te sin-
 dighen en een knecht der sinden en des diuels ende
 aller onmenlichheit te werden en aller ouerlamheit
 en snoechheit en anecheit. *Mer wy saeme wy ons*
gode te dienen den alle dinghe dienen yewer willens
of uan node; wy saemen ons gode te uolghen in oec-
modicheit in lydsamheit in armoede in gheestliken
stae in ghehoersamheit in uerworpenheit in ver-
saechheit en in confusien. nochtan dat die ghene go-
des niet weerdich en is die hem sijn saemte uoer

den menschen te behien of oec na te uolghen. mer et is
enen knecht grote glorie is dat hi sinen heer uolghet. **Aldus** is oec te gheuoelen van allen dinghen die wy van
gode ontfanghen hebben alle uander uerstandnisse en
den sinne des menschen uandē licham en uan sinē leden
van nichker hauen uan euen uan moghencheiden van
der tijt daer wy in leuen. en uan alle dinghen die den
menschen inder werelt dienen. **Alle** dese dinghe sin
ons ghegheuen. om dat wy daer onsen scerpel van die
uen solden en ons seluen dat ewighe leuen verdienen
en onse naesten ten ewighen leuen arcken. **Mer** hier
teghen ker wy al dese dinghe tot enen ghebruken in son
den die wy ontfanghe hebben tot ghebruken des leuens
en tot uerdienst der glorie. En daer om werden alle
dese dinghe ons ghekiert tot eenre wrake. ierwer ouer
mids pine of ouermids penitencie. **Ouermids** pine
als wanneer ons onse uleyfich beoert of onse uleyfich
like begheerte of onse ongheorduerde lust ons pin
ghen of wanneer ons onse nichke gued ghenomen
wert. of wanneer ons onse onghetemperde lucht of
duur tijt of ziede ons lichaums ons aruist of als wy
anders ghepint werden op dat wy mitten seluen ghe
ghepint werden daer wy mede inliden. En ist dat wy
die pine willichlike om gods wille liden soe werde wy
ouermids die uerduldicheit ghetepinghet van onsen son
den ende ouermids onsen gueden willen dat wy om god
liden soe uerdienē wy die ewe. **Mer** ist dat wy dese dinghe
onwillendē liden nochtan wy ghepint werden hier of in den
tocomenden leue. en ouermids onuerduldicheit ocke

wij onse misdaet en want wij soe onse misdaet oeken soe oec
 he wi noch meer onse pine. *Van natuer eene ygheliker sunde en haer
 Dulle wij merken Duidelike en hoe men sie weder staen sal*

24

Duander natuer eene ygheliker sunde en raed hoe
 men sie weder staen sal. **¶** Want wecht anders niet en is
 dan een uolcomen uerdrue of een deruen der sunden al
 soe alst die materi anwert. want ist zake dat sunde is e
 en onghemamerde beuoringe of een uerdrif affecme der
 naturen. Soe is hoer conuari die wecht dat is ene cofectie
 of ene begheerte die gheordinnert is daer nae en daer toe
 alle uanden gueden sepper ghemaect was soe wij uoer ghe
 openbaert hebben in exemplen. **¶** Nouaerdicheit is
 drierhande als uoer ghesproken is. Een is wannmeer die
 mensche hem selue meer behaecht dan hi soude en hem sel
 uen meerre rekent dan hi is inder waerheit. **¶** Die an
 der is wannmeer hi anderen menschen begheert en pijn
 te behaghen om minne eygheue glorie ende wil goet ge
 reken wesen en ghecert werden en gheprist. wanttan
 al boert god allene eer ende glorie die allene wesehke go
 et is ende uan wien men al gued hener. want soe wat wi
 uan glorien ons toe arcken dat steel wij god. En wij bedre
 ghen oec ons selue in dien dat wij ons toe sarnie dat onse
 niet en is. recht als een ghetween wijf hoer eerlam hecht
 ende sone dat sie niet en is. Dit heit ydel glorie want
 sie is ydel der waerheit ende des oerbaers der saluheit.
¶ Die derde is wannmeer die mensche bouen andere me
 schen wesen wil mit sonderlingheit der glorien of mit heer
 scap of mit prelaerscap en mit ghebode en uerstaedt
 en uerdrift ander menschen. Dese werd in vier manne

lie

ren broedvoghen ierwer hi waent hebben dat hi niet en
heeft. of meer te hebben dan hi heeft. of dat hi yet son-
der tingh bouē ander menschen heeft. of dat hi dat hebbe
wehem seluen of wt sinen verdienste. **Van drie salie**

25
Drie dinghe die die ghebreke uerdrinen. **¶**
Lijn die die sonden in ons uerdrinen en die doecht
werken. als graae godes. eyghen wijsheit en uoerdruf-
nichheit. **¶** Die graae gods inlost in ons doechde. **¶** Ouse
eyghen doecht werket mitter graae wt vryen willen
ende verwaent hoet in ene doecht dicwyl sonder noet
mer nimmer en mach doecht wesen sonder graae en wa-
sent des vryen willen. **¶** Sdinghen wordt doecht in
ghelost van graaen mit deynen of neghnenen arbende
eyghens to dwens mer mer sonder consent eyghens wille
want sonder consent des willen en is nieghien uerdienst
Als den ghenen dien god uoerweent mit benedictien sijn
re zuechheit daer eclesiasticus of saryst. **¶** Hoe wie naden
risten lichte nae hoer waect dat is die van sijne ioncheit
als hi niet uerstaen mach na graaen der wijsheit ende der
doecht waect die en sal niet arbeden. want hi sal sie van
den staende by sijne dore. **¶** Aldus lese wy die apostelen en
ander sonderlinghe nit beghin der heingher kerken haest-
like mitten heilighen gheest veruult. **¶** Die graae uer-
wecket en leert ende stert den willen tot doechden en tot
manighen gauen des heilighen gheestes en wise neersta-
ent des menschen werlt uoertganc der doecht. **¶** Mer die
noet is tuerhande. Een is daer hem die mensche willen
sonder werpt. alle die ghene die hem mit lofsinle ver-
bindt tot ghehoersamheit tot reynicheit tot armoede

wijsheit mede

en wt der ghelike. of die gaen prediken tot onghelouighe
 menschen. en want desen naemaels wt te doen of te liden
 daer sie gheerne van ontghinghen soe schijndet wecht of
 sie van noot daer to ghedwonghen wuerden nochtan is de
 se noot willends. want sie hem willends daer toe gheof
 fert hebben. en sie dat heuer willen liden dan van haren
 opfat achterwart gaen. **D**ie ander noot is van bedwā
 ghe die een mensche onwillends lyt der hi nochtan met
 en mach ontulien. als armode der werlt. zecte des li
 chams. uersmademisse ueruolghinghe becoringe of ander
 tribulaen manighe. **M**er ist dat hi sie int ierste onwil
 lendes ende wederwendt liden nochtan als hi nae siet dat
 hi sie met ontgaen en mach soe beghint hi binden den wil
 le te bughen en nander noot wecht te maken en dan
 beghint hi te uerdienen en die noot medewerket hem
 tot groten uoertganghe ter wecht daer hi nauwe anders
 solde to comen. En dit is dat van sommighe ghelproke
 is. **D**winc sie in te gaen. En dat oec dat die heilighe ker
 ke gode bid. **O** here dwinc ghenadelike to dy onse we
 derstridenden wille. dat is maec willich die onwillich sin
 toeten dinghen die du weets dat ons in die lijn ap dat wy
 dy ouermids ieghenheit uolghen die dy in uoertspode in
 et uolghen en willen. **E**ynghen toeden is in drien ghe
 legghen. In voersinghen merken. In neerstighen ar
 beide. In ulingher uolherdinge. **M**er desen drien oimids
 hulpe der graen warden die ghebreke ondergheworpen
 en die wecht uerarghen. **M**er sommighen uoertcomt
 soe die grae dat sie seer lichlike en mit groter suetheit
 goed doen en hem kieren uanden quaden of sie ontfreect

alſoe den wille dat hi ſnellike in groter vuericheit
alle guede dinge angaet te doen al ſin ſie hard ende ſwa
er. En ſomighe laet die grade alſoe eens deels op hē
ſeluen dat hem noer is tot allen gueden werken die
ſie doen ſullen dat ſie hem ſelue daer toe pirkelen ende
voert druen moten als een traech dier. en hem ſwaer
te is te wt uerwinne die traechheit der herten dan den ar
beyt des werkes te liden. Mer al en hebben deſe en ghene
vuerighe begheerte te lopen na onſen heer. ſie begheere
Doch nutter vruyt ghetrect te werden. recht als die te
lopen ghene doechheit en hebben. als ghelouen ſaet
inden ſalm. **M**ijn ſiele heeft begheert te begheeren dine
rechtſaerlicheit in alre tijt. hie hadde enen guede wil
len mer die was traech. laeu en niet vuerich. **D**at ierſt
te uan deſen is ſalichſt. dat ander is arbeideliker. Mer
welc van deſen uanden meecten uerdienit want dat
neman uolcomelike weten en mach den god die een we
gher is des menſcheliken ſtaets. want iſt dat die ander
trouwelike ſtridende hem ſeluen uerwinne en oimods
ghewoente hoers ſelues machtich werden dat is grote
doecht. **D**ie ierſte behoenen meerre ſubtylheit hem te
hoeden dat ſie niet bedrogghen en werden. want ruychede
die men lichtelike ueraenicht pleecht men ouradeliker
te uerſpijden dan die lancem en mit ſwaerheit bear
beidt ſin. **D**ie anderen ier ſie uolcomelike uerwinne
die ſwaerheit der becoringen werden diuyl uerlaecht
uanden arbeide. recht of ſie moede waren en miſſhapē
uander uerwinninge en ten eende te comen daer ſie ghe
erue weren en uerlichten hoer neerſtichheit toter uol

Die begheerte
te en vrede

comenheit en gheuen hem tot anderen onleden recht of
 sie mishapen van gode dat hi sie mer leyden en wil wt
 laut der beloften bi welken lande uolcomenheit der
 puerheit beteykent is. ghelyc als die kinder van is-
 rael inder woestinen om uerdriet des arbejdes. soe sprac-
 ken sie quaet vande lande der beloften en sie sin alle
 ghestoruen inder woestinen. sonder seer luttel dat is.
 sonder caleph en iosue. bi welken beteykent sijn die
 ghene die wyslic en manlic gaen der die becomighen
 en uolherden roeten eende. **D**aer om onder al soe
 veel menschen die wt der werlt als wt egypten gaen
 comen alsoe luttel tot uolmaeter uolcomenheit. wat
 ymer sie werden uerleyst ouermids stalke bedwighin-
 ghe des viandes of sie werden ghebroken wt uerdrie-
 te der swaerheit des arbejdes en laten den wech der
 uolcomenheit of en pinens hem met sien te
 vanghen.

Van ghemenē inden teghen die sonden
Oec sin sōnghe ghemeyn rade de sonden te uerdri-
 uen en wechde te uerwighen. En sōnghe sonder-
 linge rade teghen elke sonderlinge soude. Ende sōnghe
 die den menschen. **E**n haestlike ende uolcomelike ley-
 den tot ghesontheit der sielen. En sōnghe trachtliker
 en onuolcomenliker. **D**ie staetste rade teghen alle
 soude sin dese. **D**ie ierste is armoede dattu in alle din-
 ghen armoede hids met alleen van dinghen die du be-
 gheers. want alzulc ghebrec hebben wal die alre tye-
 ste menschen die meer vegheren dan sie hebben. Mer
 dattu ghebrec hids inden dinghen die du van noede be-
 houes in eten in drinken in dedinghen in herberghe

in ghelinne en in dier ghelinc. . **D**at ander is verſma-
echeit der menſchen dattu uerſmaede werdes en ſnode
gheueken en niet gheachter en in gheuen dinghen
ſonderlinghe ghecert en werdes mer dattu wullic
lides en ghelaſtert werdes oec dicwyl uan dine vren-
den ter aert toe dat die opblalinghe der houerdien in di
ghedruckeret werde En ſieſtu niet hoe veel en hoe uer-
duldelike die twetbedelers liden uan riken dat ſie in
ert en deden hadden ſie ruyende en eer. **D**ie derde is
ſcarpe meysterſcap dattu ghedwonghen werdes te doen
dattu node does ende te laten dattu gheerne dedes en
mer te hebben dan datmen di gheuet. niet te doen dan
datmen di heit. noch ſpreken noch weſen dan na eens
anders wille en datmen gheen dinc di en uerghene. mer
wattu uerſumes datmen dat ſcarphike bewiſpe en
caſtie hent die arinnheit dints eyghens wille
volcomelike tot eenre rechter forme in di gheboecht
werde. . **D**ie vierde is een vervreemdinghe na werli-
ken gheleſſcap. want ghelinc alle water dat gheuert en
onclaer is daerre wort it datment ſet daer meman
toe en coemt. alſde wort een **uee** gheeltlic menſche.
wanneer hi af gheleiden is uander werlt min bewe-
echt tot ceertſchen dinghen en mach te bet hemelſche din-
ghe begheuen en daerliker uerſtaen en lichtiker daer
aen hanghen mit ſine ghedachten. **D**ie vyfte is gheſta-
dich ghebet. want dat ghebet nerheffet den menſchen bo-
uen hem ſeluen tot gode en uerrijcht uan hem media-
ne reghen ſietheit ſijne ſonden en ghelontheit in de
gheden. **D**ie zefte is ene reghelike caſtynge of ri-

bulane des wederstoets alle arbeijt zicte persecucie be-
 coringe quaet gheruchte en deser ghelike. want recht
 als een vile metael purmeit en daer maect, also uer-
 dringt tribulane en druc den rust der sonden. En
 daer af scrijft sime gregorius. Die volcoemlic v
 winne wil sijn ghebrec die sal hem pinē die sal hē pi-
 nen die mltijnghe sijne reynighe oetmoediche te dra-
 ghen. Mer ist datter mit ierste bitter is ieghenheit te
 liē uan daghe tot daghe wert sie tichter ouer middes
 ghewoente. loe dat sie die mensche ten lesten niet en
 wech mer dat hi sie nint om orbaer sijne salicheit en
 ghesoncheit sijne sielen die hi gheuoelt dat hem daer
 af coemt. ghelyc als een brand den die weystris den
 sieken zeten die wt bitter is en als dat uleysch uer-
 doet is niet wee en doet mer uerdruet ouerilodige
 humoren: en daer om hat die profete. *Pruet in herte*
 ende bezoec in. berne mijn meren en mijn herte.

Die leuende is een ghestedich ouerdenken der doet ende
 des loens onser werke en dat doet die sonden oathsien en
 in wechden bliuen. want loe men inder medicinē con-
 trarie gheneest mit contrarien alsoe werden die ghebre-
 ke gheganlet mit contrarien medicinē der oefinghe
 alle houerdie mit oetmoedicheden. gulsicheit mit sober-
 heden. onhdsamheit mit ieghenheden en des ghelikes
 vanden anderen. *Van sonderlinghen raeden ieghen*

Dv is te zien van sonderlinghen *een yghelike sünden.* 27
 Raeden ieghen een ieghelic sonde bi sonder. ende
 al en moghe wi die niet al weten noch besarine loe
 moghe wi doch uan velen sōinghe merke. Alle ar-

die
me menschen niet hebben en moghen manigherhande
en mechtighe medicinne maken hem seluen uan oncol
welen cruden salue daer sie oer seriched mede salue ende
sachten . . Die ierste raed ieghen houerdie is
een merken eygheme snoechheit beide in licham en
in siele die wy ghemeyn hebben mit anderē cratuē
of die wy sonderlinge in ons bekennē et si heymelic of
openbaer natuerlic of uā toualle ¶ Merc die snoechheit
en die cranchheit des lichams wat wy waren. hoe wi of
sangkhe sin hoe wy in onser moder licham gheuoedt sin
hoe wy gheboren sin. wat wy binne sin ouder den uelle
wat vnelisse wt ons comen. hoe lichlike datter al ver
gaet dat schoen en sterc schijnt in ons. dat die doet ons al
wes naect en hoedamich wy wesen sullē na den dode En dat
die wtwendige eer en rycheit onse niet en sin. wat ryc
hed sin natuerlike eerde vander eerden ghenomē alle ghele
en besittinghen En eer en wed men den menschen niet
om hem. mer om ghewin dat men daer af hopen. gletyc
alle ghue en honde waten aze lopen also langhe als sie da
er af hopen ghesynst te werden. mer waameer siet al be
knaecht hebben soe datter mer slechte beene bliuen soe
laten sie dat aes. Dec die guede onser siele en sin onse niet
mer et sin gauen godes en wy sullē starpe rekeninge daer
af doen. also wijsheit subtylheit en cracht ¶ Onse boelhe
den die sin puer boelē en na manigherhande manier wer
den sie swaer en swaerre pine weerdych ¶ Onse guede
werke en sin niet puer gued mer manichuoldlike on
uolcomē en beulet ouermonds traechheit onachtamheit
ydel glorie ypotelic laeuheit en ydel ghedachte en onuol

herdinghe en mit vele anderen ghebrieken die onse guede offerhanden beide onser ghebede en onser werke beulecke soe dat sie gode te minn ghename sin en ons minn verdienlic

Voer sin wy in veel anxtē ghesat in anxtē ewigher verdienisse en ewigher pinen en belast mit veel ghebrieken en ondrwoepen vele onsaligheden waer af wilcu dy dan verheffen o suode mensche als die en eerde. **D**ie ander raed is dat hem die mensche oefen in oetmodighen en snoden werken en in uersmaden aembuchte en in onedelē arbeide in oetmodighen dederen te gaen. oetmodige zeden en worde te hebben. die nederste stat te kiesē. met beuēmly of uermeechte te toene. **D**ese ende deser ghelyc wannēer sie in ghewoente ghebriacht sijn soe weighe sie de menschen tot oetmodicheden. **E**n ist sake dat ydel glorie of houerdie die ghedachten auechter om dustaen uer oetmodighen dat is om dattet nuwe is en zelsen. want ouer mids langhe ghewoente werd die ydel glorie uerdreuen. **A**ls men leset inden salm In gode sul wy wecht werken en hi sal te mere maken die ons bedrucken. **D**ie derde raed is dat die mensche merke sal ander menschen die meere en beter sijn dan hie. **E**n oec onsen heiren ihesum xpm god en mensche op dat hi bi oerre ghelychheit suode werde in sinen oghe en met en waen dat hi wat sijn mer als een locust bi enen gigant en een cleyn steen bi enen berghe en een droep wāers bi eenre riuier beyde in gueden werken te doen en in ieghenheden teliden. **E**en dwaes knecht mit ghelapten dederen schijnt suode onder die ghene die mit purpur ghecleet sijn. also sijn wy aanc van wechden

^{groet}
by anderen en heilighē menschen die voer onser tijt
gheweest hebben en noch mit ons inder tijt sijn. **Daer**

Dierheit is drierhande die eerste is **indichheit**.
mer te uerblijden van eens anders guede. noch te
diuen van eens anders quade. **Dit** is ieghen minne
des naecten. dien wy sculdich sijn te minen ghelyc ons
seluen. want menen en is die hem niet en uerblijde
van sinen eyghenen guede of bedroue van sinen eyghe
nen quade. **Die** ander is ghequelt en bedroeft
te wesen uandes anders guede en hem quaet te won
schen en van sinen quade te uerblijden wt hate des per
soens **Mer** die hem bedroeft uandes anders tyliche ghe
luc. of die hem uerblijt van sine wederspoet om dat hi
ziet datet hem alsoe of den ghemeyne owaer nuete
is en niet om hat des persoenes dat en is der indichheit
niet to te sarnē. **Ghelyc** als een gherecht richter bose
menschen uerdwet op dat sie niet swaertliker uerdwemt
en werden weert dat sie langher uoerspoet hadden in
boelheiden. of om dat die ghemeyn uede ouermids
hem niet ghestuert en weerde. **Die** derde is mit
woerden en mit werken te uordren des anders quaet
en sijn guede te belecken of te uerdrukken. **Quaet** mit
quade te lonen is een swaer niet **Mer** den ghenē te hate
die niet misken heeft is noch swaerre. **Mer** guede mit
quade te lonen is alre swaerst. of yemant te haten om
dat hi guede is als die ioden cristū haten. **Oec** ist quaet
yemant te misken in sine guede of in sinne eer of aen
sinen licham **Mer** et is alre quaet en diuelichacht yē
man te misdoen of te laden an salicheit sinne sielen.

Oec ist sonde aelmille te weygheren dien ghenē dies be
 hoeft al waer hi oec dijn viant. Mer sijn quaet niet
 te hinderen als du moghes is noch swaerre. volcomenē
 menschen behoert hoerre viantē gued voert te letten.
 En wt mikkē to neughē te minē. Som menschen wenen dat
 sie onnosel sijn. wanneer sie weygheren hoer grote den
 ghenen die sie niet lief en hebben. mer ondersochē sie
 hem sie souden vintē dat sie niet onnosel en waren. wat
 hoe souden sie horen viant hongerighen spilen dat sie ^{en moghen}
 sonder oeren eighenē scaden niet doen. ist dat sie hē hoer
 groete weygheren als hi sie begheert en sie hem ghenā
 em is die sie sonder scade gheuen moghen. Mer daer om
 sijn hat of niet gode contrari. want sie die caritate die
 god is sonderlinghe ieghen sijn en beuyt dat ghemeyn
 gued dat die sijnheit gods allen mensche ghetike ghe
 scapen heuet en hatet die ghene en verloest en die hi ^{heeft}
 mint en daer hope of is dat sie comen sullen ten ewighe

Dleuen. **Dan raden ieghen den ijt** ~ ~ ~
 Ze ierste en die hoechste raed weghē ijd is datme
 niet en minne noch en begheert die dinghe die die werlt
 mint als eer. rycheit. ende weelde. want hoe men die tij
 like dinghe meer doelt hoe die deele minne werden. Ende
 soe wie sie begheert beuydt den anderē dat hi sie heeft
 om dat die ene van uode deruen moet dat die ander he
 uet. Mer hoe der hemelscher en der godliker dinghe.
 meer menschen delachtich werde hoe sie meer ghemeer
 tet en ouerulodich werden als dochtē en wysheit en
 gauen des heilighen gheestes en der ghetike. Die
 ander raed is dat tu denkes wanneer eens anders ding

die god de
 scapen

begheers dat hi buc̄ dinc̄ scade heeft dattu toe uerghenes
ghequelt werdes uā eens anders salicheit. want had
de hi dat niet wat woldstu in hem dan beinden.

Die eerste raed ieghen hat is anxt te hebbe uoer
die wrake gods. die den menschen sin sonde niet
en uerghift. soe langhe als hi hat hoelt ieghen sinen
naesten. **D**ie ander raed is dat die mensche denke
dat hi omer moet mit sinen euen menschen voerslo
uen wil hi beholden bliue en daer ome ist beter daet di
den gheliche dan spade op dat die mensche binnet die
tijt niet en si in anxt der uerwinnisse en die guede w
ke die hi binne der tijt doet niet en uerliese. want soe
wie hulpsghenoten wille werden in de huys des hemelliche
vredes moen hier beghinne dat uerbont des ewighen
vredes. want hoe hier vuerigher is die nime. hoe daer
volker is dat ghebruken des ewighen vredes. **D**ie
dende raed is dattu dij pijns bedienstachtigher en toe spre
liker te wesen den ghenē die dij meest conuarie is. wat
alldē salu sijn herte zachten ist een uerstandel mensche
of ten minste dij herte. En en laet dij niet uerwinne
vanden quade niet uerwinne dat quade mit doechden
wat helper den menschen sijns onrechtē langhe te denke
dan hi des te meer onvost en pine heeft in hem seluen.
Den daghe is ghenocch sijn quaet. Al hoe leer wy ons
pimen in ons vredsam te wesen ons sal nochtā ghemoj
nisse ghenocch twecomē en wil wy daer bouen ons sel
uen bewaren en in ons behoelden toern en hat wy to
len eer daer onder benallen dan wy sie alle mit weder
staen solden uerwinne. Daer om sal wy na leer des

apostels den toern wiken en dat quade niet uerwinne
 mit wederstaen mer mit guede weder te doen. Ist dat wy
 sie alle willen uerdrucken die ons ieghen sijn soe sullen
 ander weder opstaen ieghen ons en wy zulle alle eer
 uerwonne werden. dan wy sie alle uerdrue. Soe wie
 hem selue uerwinnt mit lydsamheit die heeft al sijn vi
 ande uerwonne. Als die propheet iheremias spiret.
 Sie sullen striden ieghen dy. mer sie en sulle niet uerwi
 nen. alle wy inde heilighen mercelers exempel sien.
 En want binden coemt uan langhe ghehoedene toern
 soe sulle wy nu uan toern spreken. **Dan toern** . . .

Drie manieren sijn des toerns. **D**ie ierste is haef
 telike en om cleyn saken of om een licht woert
 of oec om ydel suspiet beweert te werden of biade twer
 tich of beweert te werden op ene beeste. of op ene steen
 of op een holt of op een stave sonder reden. **D**ie ander
 manier is seer ontsleken te werden. want biade is die
 toern soe seer ontsleken mit herte dat aensicht daer af
 ontsleket en ontslet wert. en binden die zede en die led
 des menschen merclike beweert werden daer die ver
 ringhe des inwendighes menschen in opēbaer wert
 als saringhe der nese. bleetheit of roocheit des aensich
 tes. neder drucke der oghebrauen. beuughe der lippe
 omvsticheit des alinghen lichams. biade birt sie wt
 mit worden of mit ropen. of mit suadicheit of mit
 laster of mit vloeken of mit dridve. of mit swere
 of mit blasphemien binden ghelyc den rede doet sie dat
 licham beuen of als raserie den mensche uerwoeden
 biade wert sie die hande als te queden hoer selue of

enē andren soe dat sie haer seluē biaden mildert en dat
sie ghemaeect hadde wech werpt en uerdrift. biaden en
wil sie niet uenē dat hoer nucte is alle spise of ander
ghemac. en deser ghelyc werct veel die toern en sto
ert den uede des herren en uerduylt die wden ende
uerstuyt die memorie. En wecht als een roec den gaste
wt den huys uerdrift. alsoe uerdrift die toern den
heiligghen gheest wt der wouinghe des herren. die alle
ne wlt in woltlike heren. **D**ie derde maner des toerns
is dagheliclyche bewringhe die biaden voedt onweerdich
eit en bitterheit des herren. Som melche hebbē meer
uander ierster maner ende min vander ander ende
uander derder. Som hebben meer uander ander. Ende
som hebbē meer uander derder. Som sin vol uandē dwe
en. Som uan allen drien en dat sin die alre quaetsten
Die toern is contrari der sachtmodicheit der lyd
samheit en der guedertierenheit en sie oncoert guede
zedicheit en sie maect den mensche onweerdē. want
sie en oncoert gode niet noch en scaemt hoer niet voer
den menschen. **D**ie toern en heeft oec ueghen barm
herticheit noch en weent gheen oetmodicheit. mer sie
sie uerblint die uerstandnisse en ghelyc als een roec
is den oghen alsoe is die toern der herren. **Van inden ie**

31 **D**ie eerste med ueghen **ghen den toern a o o**
den toern is uoerticmghe ghedencknisse der wo
ende of der werke die den menschen ueghen comen mo
ghen op dat hi hem wt lydsamheit uoer den strid be
teyde. en alsoe wecht als nider laghe sine viane wach
te op dat hem die toecommende dinghe soe veel te min

turbieren als hi sie meer heeft uoerghelien. want wie
 in stride vechten sullen plegghen uoer den stride hem te
 oefnen en te leren die cout des strides dat sie konnen
 mitten schilde die slaghe oers wederzaets ontfanghen
 op sie onuerliens niet ghewont en werden en uerwo-
 nen. want die hem dan ierst wapenē wil als die vian-
 de op hem uallen die en heeft gheen ruem hem te uer-
 sekeren. noch uan uersachnisse en vint hi ghieneu
 raed hoe hi moghe outgoinghen. **D**ie ander raed is
 mit swighen den mont te stoppe en die ontfengde uil-
 me des toerns binne den herten te uerblusschen. op dat
 sie niet en walle ende wtvalme en ander mensche
 ontfreke als men dicke beuint uan anderen vuere uā
 bucen. want daer sine heeft god der tonghen twee de-
 ren ghegheue als tande ende lippen op dat sie niet hich-
 like wt en gae te hinder sonderlinghe als sie uā binne
 ontfengt is mit vuere des toerns. **D**aer af zeecht die
 wise man. **M**aec ee behoedinge dinen monde. **E**n die
 profete bid. **O**her zet een behoedinghe minne monde
Die derde raed is dat hem die mensche kiere tot
 anderen dinghen te spreken of te doen die chert mede
 veronlede op dat hi soe sijne bawringhe uerghet ghe-
 liker wijs die een vuere wt doen wil afreect die bran-
 de op datet uergae alst soe ghedeckt is en hem sine ma-
 cerie is ontoghen. want soe zeecht salomon in priuer
 bren. **A**ls des holtz ghebreket so sal wrgaen dat vuere
Die vierde raed is samenheit. dat hem een rede-
 lic mensche saemt sine guede zeden te uerminnen
 en ander menschen te standtzieren en doet hem sel

ghewelt en uerdruct sine toern of sine ongheordinerde be-
wringhen op dat hi ghenen Schaden en lide an sine guede na-
em. Aldus uerdruct oec anxt den toern so wy ghesproken
hebben uandē knechten die dicwyl uan horen heiren leer
werden ghecastiet en niet en drien weder minmerieren
op dat hem gheen meerre quaet en gheschie. **M**ach dat den
die menschelijke anxt hoe veel meer mach dan die anxt gods
is hi inder waerheit inden menschen. en noch meer mach
mine der doecht. **w**ant also uele is een ieghelic mensche
machach den quade weder te staen als mine der doecht is in
sijn herte ghewallen. **D**ie vyfte raet is dat die mensche
hem daer toe wenne dat hi thans als hi betoringhe ghe-
uoelt hem gheue tot uorden raet en merke hoe stanche toer-
micheit is die die conlaende quest et gherucht verquaedt
ander menschen sandelziert et herte conuolten brenghe
den heilighen gheest vpedruet ende uerdient torment
En dattet selue daer wy om toermich werden anders niet
welen en mach ist dattet gheschiet is of uā node gheschen
moet. **E**n dat wy niet en winnen dan onse quaet dubbelt
te maken mit toerne. **w**ant soe uele ieghenheiden conne
ons toe in deser werlt. al doe wy al onse ueersicheit da-
er toe dat wy sie ons zacht maken en lichtlike hiden noch
can zul wy sie nauwe moghen draghen. hoe veel dan ist
dat wy sie ons vermeerren ouerinds onlydsamheit en
in onse herte hoelden ouerinds toermicheit en wy sie niet
van ons en drine dat sie te niet werden als een roet. **w**y
sullen eer daer onder beuallen en uersmoren. dan wy sie
alle solden wederstaende verwinne. **w**aer om wil wy lat-
terlike woerde die ieghe ons ghesproken sin omholde

alle

die alrede mitten winde en wech sin. die alsoe uele als
 in hem was ons niet ghelædt en hebben in onse gue-
 de noch in onsen licham. noch en sullen ons niet benemē
 die graace gods. noch onse eer uor v den menschen. ist
 dat wy ouermonds onlydsamheit ons seluen niet daeran
 en stoeten. Mer wy sin god meer ghenacem en de mēsche
 ist dat wy laster liden dan of wy en ghene ieghenheit en
 leden. **A**lloe sul wy achor die woerde des ulokens en
 der achter sprac als ballen der hondē en roepē der kuyen
 die wy aeghen onshoeren roepē en der wy niet en achē
Soe wie den andren mit sinaliden lastert die oncert hē
 seluen meer dan den andren. **W**y wende binden als wy wa-
 deru bedruet uan onstuer des wederis en als wy des quijt
 sin. soe uerblidē wy ons en uergheten der diuechheit en wil-
 lē ons niet bedrouen uandē gheledenē onghemake. **A**lloe
 sul wy oec des gheledenen onrechts dat ons ghedaen is ver-
 gheuen oft niet gheschynen en were. en uerblidē ons dat
 wy hebben gheleden. **W**ant als die tribulaace en wech is
 soe blyft nochtan dat uerdienst. **O**ec sul wy denken dat
 in desen leuen niemē sonder ieghenheit en leest. en dat
 sic dicwyl grote dinghe moeten uerdraghen die der werlt *hebbē*
 dienē. en dat die heilighen vele gheleden. en die meeste hei-
 lighē alre meest en bouē hem allen onse here ihesus cristus
En heef hi alsoe vele om ons gheleden. ist dan niet redelic.
 dat wy wat om hem liden en om onse grote glozie en om uer-
 dienst uor onse sonden daer ons nieter uoer is hier een
 luctel te liden dan inden toecomenden leuen. meerre en swa-
 erre pine te liden. **A**ls wy dese en deser ghelyc wyslic ende
 dicwyl ouerdenken soe sul wy die inualle der twerimheit

en onthydclantheit lichelic uerwinne. **Van onedheit**

32

Wracheit is drierhande. **D**ie ierste is ene bitterheit des heren der met woly en lust noch salichs in verdriete wert. **S**ie gheuoedt en hoer uerdriet gheselschap der menschen. **D**ese is die die apostel heit diueltichheit der werlt die den doet weret. dese uult lichelike in mischoppe en wangheloue sie is beuirt tot suspien en stoect de menschen als hi in hiden is biaden daer toe dat hie hem seluen dede. dese bedriuet den menschen mit onredeliken saeyen. **E**n sie wert ghebooren biaden uan uoergracnder ouerduidicheit. biaden uan ueract of uan hinder des dings dat sie begheert biaden uan groedheit der melanochien. en daer teghen moghen bet raed gheuen die meesters van me dicinen dan uander heiligher scrift. **D**ie ander is ene laelicheit die te slaep minnet en al ghemac des lichaams. **D**ier seer grauuel uoert arbeit die alle hardheit en werelichheit vleect en die in ledicheit heeft ghenoechte dit is prouperlike traechheit. **D**ie derde is die alleen uerdriet heeft in gods werke en tot allen andren dinghe cloec is ende wacker. **B**edinghe is hoer onsmacche. en als hi bedetlike mach daer soe pijn hi hem uande dienste gods ghescheiden te wesen. **S**ijn sculdighe ghebet pijn hie he haefte te betalen en op dats hem min uerdriete soe becomert hi hem die wijl dat hi lest mit andren ghedachten of onleden daer hi opdenct hient hi uolbrenct sine ghende. of sijn ghewoenlike ghebet. **H**ie wert gheuoedt van nye mere in spele heft hi ghenuechte. hi uiliert boetscappe daer hi hem mede ueronlede. **G**hien dinc en is hem swaer dan andachtich te wesen op gode en op ueerusticheit

gheestlic uoertganghcs. die alle is hem een kerker. wlo-
pen beide mit licham en mit herten mit hi. en soect da-
er toe manighe zake. Alle hardheit uan gheestliker disa-
pline is hem swaer en hi murmurert daer teghen. hie
beuoent hē uander hardheit sinre prelaten en der gheen-
re die disciplijn minen. **Dese traechheit is een teyken der**
ondanclamheit. want onse lieue heer heeft ons ghegheue
en gheuet ons daghelic soe vele gauen dat enen twilven
knechte dat hi minner of en late van den loue gods of
uerdriet en hebbe uan sine dienste. Die beweest ons oec
uan veel uerdienste en loens inden hemel. want wi uer-
sinnen grote glorie in elker vren als wij gued daer in den
modaen en sie ouerbrengghen inledicheiden. want ne-
ghiene vre en is wij en nemen daer in toe of af. En wat
wij in veel dinghen gode ver- **Stoernt hebben soe is**
ons noet dat wij des te bet toebrenghen die tijt die ons a-
noch ghegheuen wert te leuen ap dat wij die tijt uerhale
moghien die wij qualic hebben uerloren. **Dan inden**

Die ierste en die behulplicste **ieghen traechheit**
raed ieghen traechheit is dat hem die mensche
dwinghe tot gheestlike oefninghen. dier hem meest ver-
driet en sonderlinghe tot bedinghen. en tot godlike dienst-
te als ter missen ende totten seuen gheaden soe langhe
hent et hem gheuert wert in ghemeechten. Mer al
wert uerwoecht en et wlandes met ghenuechlic en wert
nochtan uanden arbeide en uanden stride wasser dat uer-
dienst ende die wecht wert ghesterket en ouermids
ghewoente wert dat uerdriet meer en **meer ghe-**
minnet. want god en cyschet met van ons dat hi ons

beuoent

die graue

bindē

met en heuet ghegheuen. alle graec der inuidheit. mer
hi wil dat wy sie soeken en begheiren en als hi sie gheeft.
dat wy sie bewaren en hem louē en danken. want er is
moghelic dat som mensche in stride en in arbeit om inuic
heit te veraghe meer uerdient al en ancht hi sie oec m
er dan of hi uan groter inuidheit wert sonder arbeit
want daer of mochte hi hem lichte uerheffen en sin uer
dienst verminne: mer uandē andren wert dat herte v
oermodicht. en er uerdient behoelden. ¶ Ieghen droef
heit is zeer nutte ghestadighe ghedruckemisse der gueder
aertheit en aenzien sijner gauen. ieghen welkes guet
heit onser alre sonde sin als een driep water v ieghent
meer. En dat mensche gheerne hi mit gueder ghesellcap
sonderlinghe die die wil deuoeelic van gode spreken. Oec
als sinte iacob spreker: **I**t dat yema v diuichis
ouder v die sal beden en singhe mit ghestadighe ghemoed
want alsoe wert chert uollic en die gheest der diuefheit
wert uerdreuen. En als die saryt tighet doe dauid sanc
scheid uā saul die bose gheest. Onlede helpt oec den bedroef
den op dat sie hoerre droefheit uergheren. Den anghē is
nutte dat sie hem oefene in arbeit en dat sie hē wemmen
uan horen ghemake ouermids dwanc eens wiseu prela
tes. sie en sille niet loslike arbeide om dat hem des arbe
des uerdriet ten si dat liet uā arancheit laten. ¶ Ieghen
uerdriet des herten is nutte wandtinghe des werkes op
dat hi uandē ene gueden werke ganghe ten andren. Die
knecht gods op dat hi andachtich tot gode werde sal
hem oefenen in desen vieren. In ghebedē In ghe
sanghe des dienstes gods. In heilighen ghedachten. ende

die

en in ueerusticheit tot innicheiden: Of dat hi uan gode spreke of lese en dat in hem ueste of andren menschen leer of dat hi om god arbeyde of diene en sijn licham castic en uerustich si ter decht. Of als hem noet is dat hi soe maechlike spile en dranc en wste uenue dattet licham moeghe de gheeste dienē. **A**ls die wise man sayft. **W**ist dine knechte broet discipline en arbeit. **B**roet tot sijne onthoeldinghe discipline tot sijne correctie; en arbeit tot sijne oefninghe. **D**ie ezal behoef voeder op dat hi niet en ghebrekekerlyc op dat hi uan ledicheit niet en uerwoelde. **D**ie woed daer menne mede driue op dat hi niet traechlic noch buet woecchen wandr. **E**ne swaerre traechheit is uerfuenlic te betale die dinghe daer een mensche toe uerbonden is. **A**och swaerwilt als ment wt uerdriete te mael achterlaet. **D**ie alre swaerste is ander menschenlymden en af te arden uan gueden werken of darmen niet liden en moeghe dat ander menschen ueerustich sin in dwyden. **Van ghyrcheit**

Ghyrcheit is uan dizen manieren. **D**ie eerste is aertuoldighe begheerte te hebben of te winne cyclike dinghe waer men sic oec uerrijcht dan niet. en alsoe mach een arm mensche die luctel of niet en heuet ghyrich wesen. **D**ie ander is uasthoeldinghe der dinghe die men heuet die niet liden en mach dan mit rouwe lijns heiten darmen die dinghe bequaemlic waghene tot goddienstighe saken of tot noeddringhen ghebruken. **D**ie derde is rijchheit te uermere ende alles zins te uerrijghen oec mit onrecht en mit en lastertiken ghewin alle mit dieften mit roue mit bedriechnisse. mit woeker ende mit anderen oncerliken manieren. **S**om me

sehen arbeiden inder eerster manier. Som inder an-
der. Som inder drier. Som twee en som in allen.
Dese sonde schint sonderlinghe te wesen tussen der
natuuren. en alleen wt quader ghewoente. of wt uer-
kuerden wille ghewalle en daer wt mach men puenē
want die werlt langhe stont dat sie dese sonde niet en
hadde. En men ineent dat noch eenrehande uolc is on-
der wilken dese sonde niet en is alle ginaosophiste
En veel menschen sijn die die werlt uolcomelic ghela-
ten hebben die uan deser sonden niet bewert en werde
al werden sie uan andren ghebreken dicwyl aughenoch-
ten ten si dat sie mit haren onsalighen eyghenen wil-
le hem daer onder werpen. Mer wie hem eens mit ha-
ren stric laet binden die sal nauwe uan hoer vry wo-
ghen werden. Als wij sien som gheestlike menschen
die na dien dat sie die werlt ierft ghelaten hebben en
uan horen stricke uerloest sin weder bewonden werden
mitte nette der ghyrichheit en onuerlaedliken begheere
vremde dinghe. die eerste om uersmade gode hoer
eyghene dinghe. alle iudas die eerst al dat sine ouer-
gaf is nae een dief gheworden en uerrotte den heer der
moghentheit en uerheue hem seluen. **Van inde re-**

35 **D**ie rade teghen ghyrichheit **ghen ghyrichheit**
In dese. Ten eersten alle dinghe om god ouer-
te gheuen. en onder eens anders sorghe en irgument
te leuen. en dien uolcomelic ouer te gheuen wat hi
heeft. en in neghent dinghe sijn selues te bliue. als
in der eerster heiligher kerke. die ghelouinghe mensche
onder die apostele waren. en als noch begheue mensche

in veel gheordneden doctoren sijn dat is ieghen ghyrich
 eit die alre beste raed als onse heer leert. Soe wie met
 ouer en ghyft al dat hi besit en mach met weiden myn
 discipel. En ter ander stad. wilt u volcomē wesen. ganc
 en ueroep al dattu hebs. **D**ie ander raed is te merke
 al die hindere die in rycheiden sijn en die stricke der ghyrich
 eit en die vryheit en nutticheit der armoede. want die
 rychede uerwijdht men anrelike en mit arbeide en men
 bewaert sie mit groter sorghe. want uele menschen sijn
 die sie beniden. alle dieue ionere en die gheue die mach
 hebben en bedrieghers. Daer veel rycheiden sijn zecht
 die wise man daer iller ucel die sie een. beide die sie uer
 teren. die sie uerrecken en die sie verminne. Die rike
 en is uor nieman zeker noch uor den vremde noch uor
 den naesten. Alsoe is die rike onder den ghyrichen als
 een vlesstijhouwer onder hongghyrichen handen. Men
 uergadert sie langhe. men uerheft sie haeste. Al werde
 sie ghemanchfolc sie en uernunne met mer sie verue
 erren den dorst der ghyrichen. als den waerzuchtighen
 die dranc: waer om o mensche soecktu dan daer du meer
 af zals werden ghearuert. Sie pine heeft men sie met:
 en heeft men sie. of uerliest men sie. sie pine. Luctel is der
 hoedruft ghenoech: die dorst nemet sie haestlic de ghe
 nen die sie hebben. sie wimen horen wimmes ewighe pine
 Na al desen is armoede vry. Die prophete zecht roef
 gned en wilt niet begheeren. It dat rycheit tot v ulojen
 en gheeft v herre daer niet toe. Vrucht der rycheit is a
 nalicheit der aelmissen. Conder hoer sijn rycheide anrelic
 ende onvruchtbaer. Die wise man zecht be **Hoeldene**

rijcheit sulle comen int quaet hoers herē: Komen dat ghe
hoep wert dat uer vūlt, mer dat ghesapt wert ghe
uet vrucht. ¶ Die derde rād is benouwen wt gode die
mer en laet die ghene die in hem hopen. Alsoe hi gheloest
heft daer hi zecht. weest mer sordhuoldich ulver zielē wat
ghi sult eten. noch iaven licham wat ghi sult anreken
want iave hemelsche uader weest dat ghi al des behoest.
want die alsoe dē mensche ghesapen heeft dat hi voetsel
behoest. die en sal niet liden dat hi uer derue mit afare
lijme noedrucht. It dat hie hē beucel lijme sorghe. Als hi
spreect. Suet ierē dat rike gods en sine gheirichheit
en alle noedruchtichheit sal vae gheuorpen werde. want
die gheerne die hemelsche en die weeste dinghe dē mensche
wil gheuen die en sal hem niet weigheit die muste dat is
eerliche dinghe. En ut dat vōse en wird menschen en oec
beste hoer kinder voeden. hoe zoldē dan die alre beste ende
die warachtighe heer sine kinder laten. En want hi den
oudanclemen en den quaden is guedertieren. hoe veel meer
sal hi guedertieren wesen dē goede die al hoer sorghe in hē
werpen. Die propheet zecht. Ic en heb mer ghelien dat
die richuēdighe was ghelāren. ¶ Hoe wie gheirichheit
laet om god die mach uā desen drien een hopen van gode.
Dat hie hem ierue sine noedrucht sal bezorghen. of int
deynen voetsel die selue nacht sal gheuen die hi in vocht
noedrucht mochte hebbē. en dat is meerre blyscap dat een
mensche sterker wert van deynre spise. of dat hi den licha
onaret sal hi weder insorten den gheeste in gheestliker av
estinghe. soe dat die mensche gheerne derue der lichamliker
uolheit. die mit gheestliker weelde salichliker ghelo

des lichaams

gheloue

ent wert. **Oec** uerdient hi grove glorie inden hemel die om
 aristo uerduldelike lydē. **Van gullicheit** 36

Ghullicheit is uan vier manieren. **D**ie eerste is
 voer der rechter tijt of daer dan betaemlic is ghe-
 lyc den beesten sonder noet te eten. **D**ie ander is mit al-
 te groter begheerte en mit eenrehande haesticheit die spise
 te clinde also wolue of hongherighe honde. **D**ie derde is
 alre seer hem te uerwille dat is meer spisen dan noet is
 te nemen wt ghenueche of wt onmerchicheit. **D**ie
 vierde is alre lekker dinghe te zoeken en gheliker wijs als
 veelheit der spisen traetheit voedt. alsoe voedt lekerne
 die ghuricheit. Die lekker dinghe zoect die begheert ryc-
 heit op dat hi hebben moghe sine ghenueche. En alre veel
 spisen ghenome maect de mensche traech. want een vat dat
 vol is wert swaer te draghen. **S**ie maect oec die uerstaende
 stille plomp. **S**ie onderwerpt die humicheit en maect sie
 koelt. **S**ie doet wackerheit uertraghen en leydt de men-
 schen te slapen. **Van inden ieghen gullicheit** 37

Eghen die eerste manier uan gullicheit is ghenoech een
 gued wille. dat die mensche niet en wille eten eer noch
 baker dan betaemlic is. **D**en lieken en is en is daer in
 gheen ewe gheset. **J**onghe of arbeitende mensche moghe
 eten als bescheidene noet eylicher. wanneer die ghewoene
 of insectinghe der heiligher kerken daer niet teghen en is
Die ieghe die ander manier is nutte dwanc der
 sammelheit. dat hi hem zedlike hebbe en sine haesticheit
 tweme. **Oec** is nutte woelsienicheit. wan onmanierlike en
 haestlike teren behwaert die natuer en voedt min. **D**e
Oec is die woerliemicheit nutte ieghen die derde manier

die alre veel wil nemē. En want sie den menschen hinder
in gueden werken als uoersaruen is soe en is neghen be
ter raed ieghen die derde en vierde manier dan niet te heb
ben daer men der gullicheit mede ghenoech doe. Want hoe
een mensche armer is hoe in min in desen stücke hem bezim
dicht. **G**ullicheit is nae leer der heiligher uaders die cer
ste scrift. den wy moeten uerwinnen. want hoe wy gullich
eit min verwormē hebben. hoe ander ghebreke star
ker sin ieghen ons en wy a anker weder hem. **O**uer
mids gullicheit is die doet in die werlt ghecomen.
En die bose gheest beoerde a istū eerst mit gullicheit
alle mit eenre poerte der ander ghebreke. **O**ec sid wy
iegghen dese londe en iegghen ander quade ghenuechte mer
ken. hoe haeste die ghenuechte ouer is en hoe onlanghe
sie ghediert. En als du begheers die ghenuechte deser we
relt en des uleysthes soe set in dyn herte oftu sie alre
ghedad hebbes en uersaed lns. en dat die vix der ghenue
chten gheleden sij. want gheleden ghenuechte is als een
claep der nacht die gheleden is. en noch argher om dat die
ghenuechte ene quade conlaenne maect. **A**lre als men sie
laaue soe maect sie die conlaenne blide ende zeker. **O**ec
is iegghen alle iegghenheiden ende turbaen miete dattu
settes in dyn herte want meer sie neghenwordich sin dattet
soe wesen moet en anders niet wesen en mach en et die
wille godes is dattet soe sij en dattet gheordinert is van
gode alsoe te gheschien. want wat die mensche willends
in hem zet ut dattet gheschiet soe werd hi daer af min
ghelstuert. En alstu ghelstuert werdes om dat niet en
ghelchiet dattu hoepdes soe denc dat veel ander dinge.

niet ghelichet en sin die uoerlodich gheueest hadden want
 sie ghelichet daer du niet af ghestoert en wordes de sie niet
 en ghelicheden. Want daer des menschen herte hem ghene
 blyscap af en maect of sie ghelichen: daer en wort hi oec
 niet af bedroeft of sie niet en ghelichen. Als exempel. Ist
 dattu hopes ene guet maeltijt moeghen te hebben. Du wer
 des blid: mer wert dine hope te niet. Du werdes machien
 ghestoert want die blyscap dijner hoepe is di ghenomen.
Niet haddestu niet ghehoepet soe en wordestu niet ghestoert
 alst niet en queem. wantu zies dattu niet uerloren en heb
 bes om dattu niet en haddes te uerhelen. **A**lloe sal een
 guet mensche al sin hope ende avelst in gode zecten dat hi nu
 mer sine ghehelen moet en veste op cersehen avelst. **E**n dat
 sin begheerte niet ghehecht en sy an verwendighe dinghe
 gheliker wijs als die op yse wandert taltet mitte voete vor ^{al zachec}
 oft wake op dat hi den voete moghe weder treden nae hem
 en niet inbreken. **D**aer om uerhestu yetwat dattu min
 des. zet in dijn herte oftu dat nie gheladen hebbes en dattet
 als een droem was dattu scheens te hebben en dattet nae
 inamer des droemes is te niete gheworden. Dat bidt die pro
 fete daer hi spreect. **O** hert maect te niete in dijner stad ho
 er belde als een droem der gheente die opstaen uande slape
 dat is. maect in mijn herte dat dine stat is te niete die ghe
 huedynisse deser eerlicher dinghe op dat ic uoer niet achte
 al dat gheleden is ghelijc als een droem uergheten wort en
 niet gheacht. **D**en quaden menschen ende den dwalen
 is die leuen een droem die want salich te wesen dat sie ni
 et en sin en wanen te hebbe dat sie niet en hebbe. want
 ten is gheen waer good mer et is ualich guet dat sie heb

ben: dustanc gheachten en sin gheue ydel fantasien te hej-
ten. mer gheuare ende wise gheachten want sie maken
dat heere volsteke en ghestade tusschen manichuoldichheit
des uoertspoeds der werlt. Daer om alstu begheers dat
du niet en hebs gheue dattu ghehad hebs en weder
uerloren. Alstu yet hebs dattu mines en ghyt dy daer niet
zeer toe ouermonds begheerte der minne. mer denck dat schie-
uergaen sal dese blijscap ende niet uahoer laeten en sal dan
uoertspoer des rouwen en schult der pine. Daer om alstu
uerliest dattu mines loe denck dattu dies me inder waerheit
en haddes. mer wech ofnuut in ene diuen hezen en bejece
hadde. **Oec** alstu bulanc hebs of ieghenheit loe salu ho-
er nichheit merken hoe sie die sunde weynicht en de melsche
uoerhoedich maket uan toecomende sonde en afucent in
veel melsche die zake der sonden. hoe sie den mensche oefent
tot wechde tot oecmodicheit. tot mediden der gheene die
alides wagtiden. tot neerustighen weaden der hulpe gods
tot onderuinde der godliker guedertierenheit die by te wese
pleecht den ghenen die bedriest sin uaherten tot onder v-
dinghe eyghene wecht: want in ieghenheiten sie wi uol-
meliker hoe ueel wy sin uoer ghegaen in wechde. En oec
tot meere glorie te uerdienen en bouen al tot aristo die
om ons ghepassyt is ceure hande ghelijcheit te weder ghe-
uen. Mer als die ieghenheit is gheleden loe uerblijt dy wat
du onganghe bist als een die wt schybrekinghe is ontko-
men of uanden strome en die uande quaden weghe ghecome
is tot guedr herberghe. En en maec dmn pine niet dubbel
mit gramscap of mit hanc in ghedencnisse dms onrecht
ieghe den ghenen daer du dat af hebs gheleden mer denck al

en hebst nuls niet van hem verdient. Du hebbs wel verdient
 van god en dat god als dijn richter ieghen di die hem mis
 daen hebbs des menschen ghebruker als dinen pincer en ene
 uolbringher der gherechticheit godes. **G**heliker wys als af
 gods **S**ar was ene wede des toerns want god mit hē als mit
 eenre wede discipline gaf den bezondichden uolke uā isracl
Mer ghelyc als men die wede werpt int vuer alst kind
 gheslaghen is. alsoe sulte sie die vrake godes den ten leste
 ghepinnt werden sonderlinghe die niet gherechtiche ofte wt
 rechter minnehoer naesten ueruoelghen. **W**y sin een del
 wt onser materi gheganghē in dien dat wy gheuert heb
 bē hoe du di tussche weder spoet en uoerspoet suls onbe
 weghele hebben. op dat di uoerspoet niet en uerheffe.
 noch weder spoet en uerwerpe. want weder spoet meest
 is ghelegghen in deruinghe of in uerhelunghe dies datme
 begheert en in ontsien of uerdraghē dies datme haect
An wil wy wederkieern en merke uoert die manie
 ren der sonden en rade daer ieghen. **T**en is gheen deyn
 medicijn ieghen die nechede der ghebreke dat die mensche
 kan druen mit ghestadighen moede dies dat dat
 uleslylike toe neyghen begheert en duldlic uerdraghē
 sonder ontsien dat haectlic en uerlaetlic is den uleslyche.
Gheliker wys als hi zeer naect sijne ghelontheyt in licha
 liker medicijne die hem hoedr van sadeliken dinghē. en
 wel bewaert sijn besaeruen manier in eten en in drinke
 en stantachelike ontfangt en uerdracht nae rade der
 medicijn bittere dranc. **E**n alsoe caristissime gregorius;
Die uolcomelike begheert sine ghebreke te uerwinne sal
 pimen die slaghe sijne reynighe oetmoedlike te uerdra

ghen En die apostel. Ic kan uolheit en ghebrek hongher
 ende zachtheit liden ouer al en in allen bin ic gheleert. **Van**
Onkuyfcheit is vierrehande. **Die onkuyfcheit**
 ierste is inden herten als die mensche onkuyfche ghe
 dacht weende en willends om dat hi daer ghenoecht in he
 uet ouerdenct sonder des consentes wederstriden En na dese
 scrijft die wise man inden iersten capitel des boecs der wys
 heit. Verleue ghedachten scheidt den menschen uan gode
 En onse heer in sinre matheus ewangeli. Soe wie een
 wyf liet en hoer begheert. die heft alre in sine herten
 onkuyfcheit ghedaen. **Die ander** is als die mensche
 sonder ghemeenstap des uleysches hem zader mit onkuyf
 schen beroringhen mit onihelsinghen. mit aullinghe mit
 onstamelen sien en tasten. sprekende of horende onkuyf
 sche dinghe alleen wt quader ghenoechte. of als hi mit an
 deren onkuyfchen manieren ghenoecht doet sinre vleysch
 liker begheerte. en dese is also veel swaerere dan die ierste
 als sie vorder wt is gheganghe en hoer gheghene heeft tot
 quader ghenoechte. **Want** is allern quaet ghedachte ouer
 mids consent quader begheerte in hem seluen sculdich. hoe
 veel meer is dan die mensche sculdich die hem uorder gheuet
 tot saeken der onkuyfcheit ende sine wtwendighe sinne en
 ledt daer toe stoeft. **Is** allere quaet begheerte des herten on
 kuyfcheit na ordel ons heren ihesu cristi. war is dan wt beghe
 erten te aullen of te tasten ende der ghelijc. daer om miene
 bedrieghe dwaeflic hem selue. weneude datt dan alleen son
 de is als men ghemeenstap des uleysches uolbrocht heft of
 pynnt te uolbrenghen. want soedanc wilstap des werkes oec
 uerwemlic sin En in gheoerlofder echelap is dit wylt min.

quaet simpel ghemeenscap des uleysches dan soeden ontrentlic
 verasten ende besien en onkuylich toe spreken: Mer weer iema
 die segghen woude. want hi gheen werck der onkuylicheit meen
 de te uolbrengthen. dat hem wal gheoerlost weer mit sijnre ghe
 minder soeden besmeekinghe te ghebruken mit reyne
 aandacht op dat onder hem meer gheuoedet worde heilighe mi
 ne en dat vuer der caritaten meer en meer onsteken wat ^{wert}
 wt mine des naelsten gheuoedt en ghemeeert wort die na
 ne gods. Die sal ween wie hi is dat hi van uleyschliker
 mine en van uleyschliker ghenuechte bedrogghen wort on
 der ene sijnre gheestliker mine. Want die gheest mint den
 gheest. en en behoeft gheen lichamelic omhelsen. om datter
 een teyken is vleyschliker minnen en hoe die meer mit her
 te wasset hoe gheestlike mine meer uercoelt en vermin
 ret En waer gheestlike mine is die uerdrift en uerdruct
 vleyschlike mine. Soe wie dusdaner lichameliker besme
 kinghe pleecht die wort sculdich driuoldigher sonde al en
 heeft hi oec uorder ghenen wille tot quaden werken Die
 ierste is want hi hem alre onbehoetlic ghegheuen heeft
 tot anxt der bevringhe om dat die sijnre en die ghedachte
 des menschen bereyt sijn tot quade en ouermids zake sca
 deliker vrientcap nach bevringhe die te voren niet en
 was des menschen wille uerkieren en hem neder werpe
 tot sonde also et uake is gheschiet dat som mensche mit
 reyne aandacht hem ghegheuen tot onderlingher vrient
 scap en gheselschap onder welken dat gheestlike toe neyghē
 in uleyschlic is ghewadelt. en sijn in sonden gheuallen.
 Daer om die hem in sulc perikel steet doet ieghen dat
 ghebot. Du en salt dine heer dine god niet becore. ghe

hebbe

liker wijs als die wt quader wijpliche ghenghe op aranc is
en uerdronke weer sculdich sijns selues dodes. En en uol
ghede daer oec gheen doet nae nochtan weert ene swaer
sonde dwaeltic te beprouen. **Die ander** is al en gheuoel
de die mensche in hem neghiene becoeringhe nochtan gheue
hi enen anderen zake der becoeringhe en der sonden: ende
viele mitte anderen alsoe in die aile die hi hadde ghegra
ue want die den anderen schenket den dranc des dodes al en
drinket hi des seluen niet hi en sal nochtan niet onschul
dich bliue. Ende als in Job ghescreuen staet die adu des
bosen gheestes doet die colen berue. want als hi twe half
leuende colen vint by een. soe blaset hi sonder aflaten mit
sinen helschen vurighen adu hant hi sie ontfengt. En hie
en achtet niet uertrectet langhe op dat hi et ten leste uol
brenghet. want hi en is tot gheeme tijt becoemert mit ande
ren dinghen noch en heeft gheens dinghes acht dan hoe hi ^{anders}
moghe die sielen bedrieghen. **Die derde** is om sijn qua
de exempel daer hi swaertlike mede scandaliert ander me
schen. die quade suspide crighen uan sulker scadeliker ghe
selschap en die murmeriete en hem daer op uerouweer
dighen en ordelent quaet ende den achter sprake ende
bespottinge op sine medebroere die onnosel sijn recht of
sie des ghelikes deden en alsoe wort die weerddicheit gheest
lickes stades ghelastert en daer wt coemt oec uel ander
quades. Ander menschen doen na sinen exempel des te co
enliker des ghelikes ende wanen datter hem oec gheoerloft
si dat dese sonder misdact waent te doen en leuen na hem
ende doen des te coenliker na sine exempel dat sie voer
niet doen en dristen. En sondighe menschen werde des te

dwaeser en coeme in sonden en rekenē hem recht alle
 recht uer dich in horen sonden by ghelijcnisse der persone
 die gheestlike puerheit beudecken; en dit coemt al in on
 recht en uerweringhe gods en verminninghe sijnre eer
 want dwaesheit des ghesins coemt den uader des ghesin
 nes tot schande. **C.** Die derde manier der onkuyshheit
 is natuerlike ghemeenstap des uleysches tussche man
 en wijf bucen echtstap. En dese deelt men woert in veel
 manieren, alle in simpel onkuyshheit. In ouerspil. In
 meenstap mit enighen persoene die uerbonden is tot
 reynicheit. In meenstap mit maghe of swagher. In meen
 stap mit eenre ionctiualve of mit ghewelt ene tot ont
 vueren. Dese derde manier en wil wy niet meer bedu
 den noch noeder bescriuen. **C.** Die vierde manier is
 onnatuerlike sonde. Al gheeft die natuer enen reghelike
 dinghe dat der natueren onderworpen is een sonderlinghe
 naem ghegheuen, nochtan heest sie dese sonde recht als
 die bucen der natuer of aeghen die natuer is sonder
 naem ghelaten om dat sie enichs naems is ouerwerdich
 Die menschelike natuer beuleet en oneert en uerderst
 die rechte natuer. En al ist dat die heilighe apostel sijnce paulus
 en ande heiligheuen veel en swaer dinghe bescriuen van
 deser sonden nochtan en duiket ons niet tūte dat wy
 hier meer daer af scriuen op dat die lucht niet en weerd
 ontreyndicht en op dat van ghewoente des sprekenis van
 deser sonde hoer swaerheit niet min ontsienlic ende on
 menschlic en werde te horen en oec op dat men simplen
 menschen niet en gheue materi daer ouer te denken. .
Van inden reghen onkuyshheit a a a a a

Bade ieghen onkuyfheit dier is teuen dier wy nu
 ieghenwordich gheducken sonder welke kuyfch
 eit niet langhe zeker en mach bliuen. **D**ie ierste
 raed is dat een man stouwe stadich gheselschap der wiue
 en een wyf der manne. want als die wise man seecht
 vanden dede coemt die moete. en vanden wiue boosheit
 des mannes. **E**nde since gregorius Die hoer licham ouer
 mids kuyfheit offeren gode die en sullen hem mit wi
 uen niet uermeten te wonen. want soe langhe als na
 tuerlike herte inden licham leeft en sal niemant vermo
 den dat dat vuer der begheerten in hem si te mael ghe
 lesschet. **E**n ene cole die bedect is mit asschen sal mit bi
 ciden ghelesschet die nochtan ist datme daer aen cast
 bernet. **E**n als die bose gheest uerpadert heeft twee co
 len soe blaest hi hent hi sie ontfreest. Als men leeft in iob
Sijn adom doet die colen bernen. want hi bernt mit
 hellschen vuer. **A**l datmen een cole alleen laet sie gaet
 wt. mer brenghet men sie bi een ander sie werden bey
 de ontfenghet uan hoere beyder herte. **E**n et is dicwyl
 gheualen dat mine die inden gheeste. began gheen
 der wart inden uleysche. **S**inre bernart scrift in e
 nen sermone **A**l enen wiue stedelic te wesen en on
 beulect uan hoer te bliuen en is niet meer dan duden
 te uerwecken en ofn niet doen en moghes dat mine
 is. hoe solde ic dan dat meerre is dan twe ghelouen. **M**er die
 bose gheest bedect scalcike inden beginn der gheselschap
 die stricke uleyschliker beooringhen om dat hi anre heft
 dat sie of solden laten van hoere liefte. waert dat sie pie
 kelinghe der sonden voelden hent hoere beyder begheer

te in also grote sekerheit ouermids langhe vrentscap te
 gader ghegoeten ende veremicht wert in minen dat sie
 al gheuoelen sie oec anxt der becoringhe niet weder
 kieren en konnen nochuan male anderen scheiden om
 dat die gheestlike crachte alsoe ghekrunket sin in hem
 dat hoerix gheen soe veel ghewelds doen en mach he
 seluen dat hi hem uanden stricke scheid. Mer hi heeft
 anxt dat die ander te seer solde werden bedriefft ende
 rekent hem trouweloes waert dat hi hem scheidt van
 haer of sie van hem. Aldus wert hi gheuangen en
 uolghet sijne crancheit ende des anders wille in alle
 sonden. Aldus bevoud die starke samplou in sinen
 crachten. ende die diavyl veel saer der viande hadde
 gheuormen en biaden ontbraken was van banden
 waert beweect ouermids minne duld des wines.
 die hem seer moede en niet wsten en liet hent hie
 haer uolcomelike openbaende sin herte en alsoe
 opende hi sinen vianden den toeganc hem te uanghen
 ende blinden en sin oghen wt te steken en ten lesten
 al sijnre viande spot te welen. Mer al dit is gheschien
 in onse figur ende is ghelaxen tot onser leer. Die
 ander med is te scrulven gheselscap onkuyfcher men
 schen op dat die mensche ouermids horen exempel
 toe soe gheliken dinghen niet en werde ghehoghen
 Als salomon scrift in prouerbien die hem uergrader
 meten onkuyfchen die wert quaet ende een vrent
 der dwale sal hem ghelijc werden. Want die sinne
 ende die ghedachten des menschen sin beuyt tot qua
 de. daer om wort hi telijcliker ghehoghen oimids

ander lud exempel coeten dinghen die sin uleyfchlike sin
begheert als hi hem niet en scaemt quaet te schijnen en
als hi in sijne onsalicheit heeft ghesellen mit welker
exempel en raet hi ghetoghen wert tot sunden en als
hi soude doet gheprijs wert inder begheerte sijne siele
En dese quade ghelijcheit of ghelijcformicheit is sonderlin
ghe zake waer om die quade soe manichuolt sin inder hei
ligher kerken en waer om in oerden gheselike ueernstich
eit is ueranghen en hoerre uele ghemloten sin tot onle
den werwendigher dinghe om dat een ieghelic wil den ande
ren uolghen. Want hi anders niet en weert dan hi inden an
deren siet. of want hi anders niet en daer leuen dan die an
deren daer hi mede ome gaet wt quader scamelheit om dat
hi hem ontsiet den anderen onghelyc te schijnen. Of oec da
er ome dat quade laeulheit des menschen ende vryheit des
uleyfsches hoer uerblijt dat sie sake heeft en ontschuldunge
uoer den luden te doen dat hoer lust al en waert oec niet
gheoerloft. En dit becarmt die profete daer hi zeecht alle
sin sie af gheneghet alle sin sie onnuete gheworden.

raet

Die derde is danc dat licham niet leckerlic en voedt. wat
die ceide ons lichams die uan hoerre ierste maledixie.
dijstel dinccht en doern ist dat sie daer en boue ghemellet
wert mit welden soe sal die dichtheit des weras soe givet
werden dat dat zact des woerdes godes in ons te mael uer
druct wert. En daer ^{af} zecht die wise y man Die sinen
knecht uan sinen ionghen daghen leckerlike voedt sal
onc nae houerdich ende wederstrubbich gheuoelen Ende
sinne vernart. Den daghe is sijns selues boesheit ghe
noech dat is der natuerliker begheerte is hoers sel

ues boesheit ghenoech. want ut dat sie ghestoect wort
 uan dien die ewighen stryft teghen haer ghenoechte heb
 ben anghenomen soe warden twe teghen een dat is die
 ingheboerne begheerte des uleysches en welde die ene
 stoecter is der ghenoechten wederstaen der kuytsheit en
 daer om is kuytsheit in anre. Daer af saryft die apol
 tel. Ene weduwe die in welde leeft is leuendich doet. Ende
 die profete sacht des brudes en ledicheit was die boesheit
 der suster zodoma. Mer hier teghen saryft die apostel.
 Ic castie mijn licham en brenghet in ene knechtheit op
 dat ic niet lasterlyc en weerde als ic ander menschen leer.
 Soe wie sijn uleysch voder in welde bouen noer behoer
 lyc onderstaens die wapent sine viant en dattu dineu
 viant gheues dat weint dy te smaden. ¶ Die vierde in
 et is ledicheit te uleyen die sonderlike der sielen is weder
 teghen. Als salomon secht in prouerbien. In begheerte
 is een teghelic ledich mensche. want die in arbeide is wort
 van enen viant anghenochten mer die ledighe wort uā
 onueliken vianden anghenochte. want hoe veel quader
 gheachten en begheerten hi omekwert in sijn herte alsoe
 veel pelen des viandes is hi verit. Sunte bernart secht
 Trughe ledicheit is een dorre daer al die vuchnisse der
 beoringhe der en quader gheachten toeloep. Ende
 gheliker wijs als de die spleten des dries dat water hei
 meke inloep en wasset hent scap uerzinker alsoe wer
 den wt ledicheit die gheachten en begheerten ghemanch
 uolt hent dat scap des heren daer onderualle in sonden.
 Daer om in desen tiden vint men luctel ghestader gheest
 liker menschen in docteren nae ghelycheit der oelder.

vader in egypten daer binden onder enen prelaet drie
dusen of vyf dusen te gader woenden die iostelike leef-
ten en ghehoersamiker waren te berichten dat wy mit
ons solden hoerre wyne of inn. Om dat sie leefden na hoer-
den arbeide hoerre hand en givte evnisse en tenen
met en sochten. mit arbeide uergaderden hoer behoefte
en neghiene overulodicheit en begheerten. En en liepe
niet wt te bidden noch ander lud te besinesken om ho-
er gauen mer mit haren eyghenen arbeide voede sie
hem seluen en veel ander cranche en arme menschen
En want sie neerstliker weeren in horen hantwerke soe
en mochte hem niet bescheen he te gheuen tot nyema-
ren of tot kine of tot alrehand begheerten. Nocht sie
en staken niet elc in sine budel dat sie arbeiden en wo-
nen. Mer alsoe als sie hoers selfs om aristo uersaet had-
den en hem onder eens anders wille gheworpe. alsoe
hadden sie oec onderworpen al dat sie hadden. En wat
sie hoer werc mit gherucht en mit roepen niet en
deden noch na horen eyghenen wille. mer in swighen
en in wisten na willen hoers uaders ende hoers prela-
tes daer om en worden sie in horen arbeide an hoerre
innichheit niet ghehindert. mer seer mer toe gheholpe
want als hoer dagelic ghezette werc gheaden was
soe plaghen sie die ander tijt te ghebrucken in lesen en
in ghebede. En daer om weeren sie ghestedich en uol-
maect in alre deucht. want al die tijt brochte sie toe
sonder alle ledicheit ende in plichticheit mit weyden
en mit gueden werken. En en leefden niet na hoer wil-
le mer na wille hoerre ouersten nae regulen die ouer-

mer

mids den heilighen gheest van heilighen uadere waren
 gheset om wt te roden die ghebrieken en in te planten die
 doechde. **V**ander ledicheit scrijft een poeet. Als ledicheit
 en wech is soe uerganghe die ghesnute der begheerten. Ende
 niet alleen en salmen ledicheit saluen. mer oec alle ydel
 heit. **S**intre bernart seghet: dat ys ydel ofte ledich dat ghe
 en nutte en heeft of andacht enighes mutes. En er is seer
 te bespotten datmē ydelheit doet om ledicheit te saluen:
 mer wat men doen sal dat soeke inden vaden ieghe arecht
 er. **O**ec is nutte dat die mensche tot elker vie denke hoe
 hi die ieghemwordighe tijt nuttixt moghe te brenghen. of
 hoe hi dat werck dat hem dan behoert te doen alre best mach
 uolbrenghen. et hi in beden. et hi in arbeide. et si in licha
 te spisen. of emich ander werck te doen. ¶ **D**ie vyfte niet
 is dat die mensche bewaer uor ongheoerlofde dinge sine
 wtwendighe sinne. want sie sin als men sie niet en bewa
 ert. recht alle vinstere der sielen der welke incoemt die
 wet der sonden. ghelijc enen deue of enē bewuer onser
 kuytcheit. **D**auid en sach niet vras wijt om dat hi sie
 begheert hadde te voren. mer daer ome begheerde hi sie
 want hi sie onbehoetlike sach. **A**lsoe sach eua dat holt dat
 ter schoen en ghenoechhe was te sien. en sie begheert ende
 at die vrucht. **S**intre gregorius secht. Ten is gheen orbact
 te sien dat uerboden is te begheeren. alsoe salme die oren. die
 hande en die andre sinne ende ledē bedwingen op dat wi
 ouermids hem ghene uerghemisse en drincken. **D**ina
 ghene wt om wyplichheit te sien die wiue des landes
 ende sie waert uertracht. En hier af scrijft ieremias die
 profet in siet becoeringhe. **M**ijn oghe heeft mine siele

beroeft in al den doctere minne stat. Mer hier teghen
sijst die heilige iob. Ic heb een uerbout ghemaect mit
minne oghen om dat ic niet en soude dencken om enighe
rouche diue aldus besluten hem goede gheestlike mensche
in allen en in doctere recht als in horen wetgrauen op
dat sie niet en begheeren die werlt noch uander werlt be
gheert en werden. Want hoe du die dinghe der werlt sel
denre zies of hoers hoe dyn begheerte daer welder towert
en soe veel min saltu daer op denken. En hoe du ghestade
liker omgaes mit werliken mensche, hoe du meer sal
bestuuen vande stoue der werlt daer du onghewoelliken
allentelen van binne of sulz uerduyteren en dine af
ferte onsmaclic werden. en dine zeden bitter. Inder mo
ten niet bestuuen te werden is nauwe moghelic. Die
zeste med is dat die mensche binne hem uerdrucke sine
quade ghedachten en uleychlike weuegginghe. want
dat sin des menschen hijs viande ouerinds welker be
drechtinse die stat des herten den vianden ghegheuen
wert als me sie niet wal en bewaert. Daer af staet
inden boke der wysheit. Verkerde ghedachten scheid
den menschen van gode. En in sunce machens ewangeli
van herten comen quade ghedachten alle ouerspel die
te en der ghelyc die beulecken den mensche. Reghiene
vestisse noch bescherm van bueren en sin ghenoech de
stad te bewaeren daer die huysghenoten onghetrouwe
sin na binne. En ghene wtwendighe wacht en mach
den menschen bewaeren sonder inwendighe hoede der ge
dachten en der begheerten. Daer om zecht die wise ma
Mit alle hoede bewaer dyn herte want daer wt comt

dat leue. Kuyfliche en cerfame vrouwen en sullen niet
 alleen quade werke mer oec begriplike fapen fcruwen
 ouermids welken hoer kuyfcheit ende cerfameheit moech
 te mo. becoert en mis ncht werden. Des ghelikes en
 fal oec die siele eens gheestliken menschen die cristo ou
 d'rouwet is ouermids gheloue en lofnisse der weynich
 eit niet ontfanghen fapinghe quader beoringhe noch
 in hoer herte hoelden. want dat niet onse herte altoes.
 en spreect oec den profeten. hoe langhe sullen in dy ghe
 duern fadlike ghedachte. **D**ie leuende raed is ghesa
 dighe neernsticheit des ghebeds en der inuicheit als ghe
 fariue is in d' boeke der wysheit. **O**m dat ic wilt dat ic an
 ders niet en mochte kuyfch bliue god en gheeft soe gheue
 ic tot hem en bad wt al minne herten. **E**n als die profete
 zecht. **T**en si dat die heer die stad bewaer sie waken te
 uerghenes die sie uerwaten. **E**n want wij sonder sin hul
 pe niet den en moghen soe is ons altoes noet te beden.
 dat in dat vuer der begheerten in ons lessche michte du sin
 re ghenaden. **E**n want die nacht des ghebeds die seel bo
 uen hoer selue uerheft tot gode soe maect dat ghebet hoer
 affectien puer en hoer begheerten puer kuyfch en lichter
 hoer uerstaen en instort hoer die mine godes. **E**nde daer
 wt coemt een eyfen ende uerftric ieghen sond en ene on
 weerlicheit ieghen uleyfchlike ghenoechte. ende die wille
 wert ghefext ieghen die beoringhen. en die beoringhe
 werden aancher ende lichter te uerwinne. want de moy
 ses op den berghe beede en tot gode sine hande oprichte.
 de uerwan dat uole uan israhel die uan amalech. mer
 als in die hande neder liet soe uerwan amalech. **M**oyfes

bediūt een gheestlic mensche die uandē water der werlt
 is of ghebroken. Amalech bediūt becoringhe des vleys-
 sches. Die hande moysi sijn begheerte en memorie als wij
 dese oprichten tot gode so wert die viant der becoringhe ver-
 wonden als wij sie nederlaten tot erliden dinghen soe
 wert die viant ghesterket. ~ ~ ~ ~ ~

Hij eynder dat eerste boec uan profectus

**Dit is die tafel uan desen anderen boke dat profectus
 gheheuten is ~ ~ ~ ~ ~**

.i.	<p>Die ierste uoertganc is
in vurchheit der nuwer be-
kieringhe in welck een be-
kiert mensche vurch is tot
allen dinghen</p>	<p>Die vierde uoertganc is
een staet der becoringhe en
eens strides. daer secht men
van manieren der becoringe.</p>	.li.
.ii.	<p>Die ander uoertganc is
in arbeide lichamliker oef-
ninghe en daer zedtenen
waer in lichamlike oefnin-
ghe is ghelegghen</p>	<p>Die ierste manier is een
ontwee der innichheit   Die ander is swaerheit in
gueden werken</p>	.lv.
.iii.	<p>Die derde uoertganc is in
instortinghe gheestlic twel-
tes. daer zedtenen waer in
is gheestlic twest ghelegghen
ende waer toe hi ghegheue
wort</p>	<p>Die derde is uer drier gods
wercs go.   Die vierde is swaer ouner
duldicheit ieghen gode   Die vyfte is dat die mensche
van deynmodicheit innich-
eit niet en pynit te loeken</p>	.lvij.
		Van raden ieghen som beco-	.lx.

Vaer alre ghemeynen beweginghe

Xringhe

lx. **V**an nutticheit der ontrec
kinghe des aveltes daer
sechmen dat in drien ma
nieren die mensche wert
afghetrect uanden waren
guede

lxij. **E**n weert beter is becom
ghe te hebben dan niet

lxij. **E**n uā uleychliker minne
die biaden is onder schyn
gheestliker minne

lxij. **I**n hoe veel maniere mē be
coringhe mach wederstaen

lxv. **D**ie vijfte uoertganc is
een staet gheestliker medi
cine daer men ieghen een
ieghelic ghebreec doet son
deringhe med

lxv. **V**an gheslincheit der sielen
ende waer in die gheleghe
is

lxv. **H**oe danich al onse werke
sullen wesen

lxvi. **H**oe danich onse sprekē sal
wesen

lxvij. **V**an goeder zedicheit

lxvij. **V**ā ghelacheit des heren

lxix. **V**an sōnen ghemeynen

gheestlike oefninghen

Dacmē niet a rechen sal
welen mer doec yet gueds
te beghinnē

Vā clocheit in afscheiden
uandē quade

Van vrede des heren
vā spaerheit des ghebrukēs
ende des hebbens ende des lie
gherens der dinghe der we
relt

Van oetmodigher ghesin
ghe sijn selues

Dat die mensche rypen
eernstuooldich mit zoethe
den sal welen

Van opgheheuenheit der
ghedachten tot gode

Die zeste uoertganc die
ghelegghen is in puere doedhē

Van zeuen affectie der ziel
vā wtwendighen habitē
gheestliker persone

Vander minne godes daer
sechmen dat minne is in
drien ghelegghen in wille
in werke ende in begheerte

Van ghemeyne doechden en
uā hoerte eenheit

.lxix.

.lxx.

.lxxi.

.lxxi.

.lxxij.

.lxxij.

.lxxij.

.lxxij.

.lxxv.

.lxxvi.

.lxxix.

.lxxix.

Vā onser minne

.lxxx.

- lxxxij. **V**an graden der minne gods denisse der rijcheit
 · lxxxij. **V**ander minne ons naeste **V**an twee hande uersma .c.ij.
 · lxxxij. **D**er onweerdighe uleysch denisse der rijcheit
 · lxxxv. **l**iker minne **V**an vier zaken waer om .c.ij.
 · lxxxv. **V**an wykenē uleyschliker men raed uersma denisse
 minnen der rijcheit
 · lxxxvij. **V**an graden der minne des **V**an drie hande grade der .c.iii.
 naesten uersma denisse der rijcheit
 · lxxxvij. **V**an druuoldigher oetmoe **V**an soberheit .c.v.
 dicheit tot ons. tot onsen **W**aer in soberheit is ghe .c.vi.
 naesten en tot gode legghen
 · xc. **V**an drieley grade der **V**an drieley grade der so .c.vij.
 oetmoedicheit berheit
 · xcij. **V**an uerduidicheit **H**och ander onder schein der .c.viii.
 · xcij. **V**an prouighe der uerdul grade der soberheit
 dicheit **D**at die wecht dar middel .c.viiii.
 · xciiij. **W**aer toe nutte is ver **H**oit auldē dē ghebreken
 duldicheit **D**at die ghebreke hem die .c. x.
 · xcvi. **V**an drieley grade of vo **w**ijl wecht lieghen
 erigage i uerduidicheit **V**ander kuytsheit .c.xi.
 · xcviij. **V**an ghehoersamheit **V**an vier gueden dinghen .c.xi.
 · xcviij. **V**an drieley wden der ge die uan kuytsheit comen in
 hoersamheit deser tyt
 · xcviij. **V**an druuoldigher gheho **V**an dinghe die daer tohelpē .c.xij.
 ersamheit der uoet der ghi datmē kuytsheit uerrijcht
 richteit en der minne **V**an graden der kuytsheit .c.xij.
 · xcix. **V**an drieley grade der ghe als lie gheestiken mensche
 hoersamheit toe behoert
 · c.i. **V**ander armoede en vlsma **D**ie leuende uoeriganc .c.xv.
 69

	die ghelegghen is in besouwenen louen	⁸¹ Van innicheit des ghebeds	. c. xxxix .
. c. xv .	⁷⁰ Vander aendacht	⁸² Van drien dinghen die dicwyl den mensche afreken van uoertganghe tot doethden	. c. xxxij .
. c. xv .	Van drien manieren des bedens		
. c. xvi .	⁷¹ Van manigherhande afscie des bedens en uan beelden manigherleye peisonne uoer welke hi hem bedert	⁸³ Van zaken waer om die bidder niet en wert gehoert	. c. xxxij .
		⁸⁴ Van sonderlighē ghebeden	. c. xxxij .
		⁸⁵ Van maniere der innicheit en der beuoringhē	. c. xli .
. c. xv .	⁷³ Van danckbaerheit	⁸⁶ Van reuelacien en visionē en beeldachtighe bewisninghen	. c. xliij .
. c. xv .	⁷⁴ Van seuenuoldigher werkinghe die tot danckbaerheit ontrect	⁸⁷ Van maniere der visionē	. c. xliij .
. c. xxi .	⁷⁵ Van god te louen	⁸⁸ Van manieren der reuelacien of opēbaringhen	. c. xlv .
. c. xxi .	⁷⁶ Van seuenley innigher materij des loues godes	⁸⁹ Waer omē god den ghebede ontrecter grane der innicheit	. c. l .
. c. xxv .	⁷⁷ Vander derder manier des ghebeds die in der gedachte is	⁹⁰ Van beuoringhē innigher menschen	. c. li .
. c. xxvi .	⁷⁸ Van macht des ghebeds		
. c. xxvii .	⁷⁹ Hoe die beder in veel manieren gode uoer hem neemt in sinen ghebede	⁹¹ Van manigherhande toeueyghen daer wij mede toeghen werden ontfanghē	. c. liij .
. c. xxviii .	⁸⁰ Hoe men biaden wandelt die form des ghebeds	⁹² Van dat heilighe saament	

Capo. 1

*Die yfste uoertganc is in vurchheit der iuwer bekuern-
ghe. in wilke een bekuert mensche vurch is tot allen.*

D

Je uoertganc des dinghet **¶ ¶ ¶ ¶**
gheestliken mensches wort ghedielt in
leuen uoertgancghe. al ist zake dat alle
gheestlike mensche tot allen desen uoer-
gancghe met en gheiraken **¶** Die ier-

te uoertganc is inder vurchheit der ijer bekueringhe waer
mede die bekuerde mensche in ceme ueersticheit des guede
willen vurch is tot allen dinghen daer hi gode in waent
behaghen. Iet si wt groten beuulve en bedroue der sunde
of wt begheerte gode te uolden. of wt begheerte die uerlo-
re tijt to ueerhale. en dat loen dat uersuemt is ouer vinds
der sunde. ghelijc euen die wandert die des moeghens langhe
slaept en daer nae pijnit mit haeste en mit ueersticheit al
lopende die uersuemet tijt te ueerhalen en nae uolghet om
te vinden sine ghesellen die uoerghenganghen sin. *Die ander
uoertganc is in arbeide lichamliker oefninghe. en daer locht*

D *Je ander men waer in lichamlike oefninghe is gheleghen*
uoertganc is in arbeide lichamliker oefninge. want
wactan hi als een arm mensche noch niet vunden en kan
duerbaer gaue die hi gode offert in sine heilighen tempel
hi doet doch dat hi uermach. hie offert haer uan gheiten en
velle uan rannen en gheuet ouer sijn licham als een le-
uende heilighe offerhande die gode behaecht. Mer souijt
en is sijn dienst niet redlic om onbelcheidene castijnghe
des lichams ouermids wilke dat licham wert ontfetret en
die crachte outbreken en die sin werdet uerlozen. en die
gheest wert gheleesthet en alle gheestlic uoertganc wert

verstoyt. In leuico staet ghescreuen. In alle dine offer
hande salu solt offeren. dat is bescheidenheit op dattu va
den coninclichen weghe niet af en neyghes noch ter rechte
ter hant mit alre groten arbeide. noch ter luyterhant o
uermids alre grote lauheit.

Die siele is onsterflic ende
sie en mach niet vergaen en daer om en mach dat uerganch
ke lichaem dat een cerden uat is niet ghelijc woertgaen mit
hoer te lapene. en het en mach soe veel arbeides niet liden
also sie des bernendes wille ontfanghe mach. Een dionck
mensche iaghet somwilen snellike dat perit daer hi op sit
en en merct niet al is hie heet van wine. dat sijn onuer
standel heeft uer uersaed en is uan hoer. en aldus alst
ghedwonghen wert bouen sijn macht te arbeiden soe ual
tet onder den ghenen die daer op sit en doet oen later coe
men ter stede daer hi wesen wil dan ofter mit stede liepe

Die apostel scrjft witten van winen. V dienst sal redelic
sijn dat is mit bescheidenheit. soe dat gheen dinc alre onbe
scheiden en sijn. mer tastet uwe lichame mit mate op dat
sie niet en uerderue ouermids ghebrece der nature mer dat
sie der sunde sterue. Men moet dat vleysch bedwingen. mer
men salt niet dwen. Men salt drucke mer niet uer drucke
Het sal dienē op datter niet en uerweldighe. men salt on
derhouden op datter niet en uerhere. Blyft vruchtbaer laet
langhe onghelouwer het uerwilder. Ist dat ment alre zeer
dwinct vrucht te draghen het wert magher. mer ist dat
men dat middel hier inne hoelt soe blyft vruchtbaer
Aldus salme oec dwen mitten acher des lichaems. als datter
niet en uerweldighe uā alre groter ledicheit of weelden.
En datter uan hongher of uan arbeide niet en uerderue.

Die lichamelike oefeninghe staet in twee dinghen. alle in onarcten uleyschliker ghenoechten. En in ghewoentē hādes leuens en arbeids. Mer hiij af sijn wighenome die zicken. want ouermids bitterheit der zicte en hebbe sie gheen ghenoechte in zoeten dinghen. En die zicte is hem harder dan die arbeit is den ghelinde en machinghe. Dat tasten des lichaams is nuete tot zueringhe der sin den tot uerdringhe der ghebricke. tot oekinghe der wecht tot ghewinne gheestly tweltes als die winghe wonnen wert vāer perle tot lachtinghe des naesten en tot verdien te der glorien. *Die derde uoeringhe is in instoringhe gheestly tweltes. daer secht mē waer in gheestlic adest is gheleghe*

3 **D**ie derde uoeringhe en waer we hi ghegheuen wert. is in instoringhe gheestly tweltes. want om dat god goederneien ende milde is soe begauct hi den menschen weder die hem ghen diavelinc offert al dat hi heeft en ue dat hi uer mach alle vurchheit des willen en den dienst des lichaams.

Warachtich gheestlic adest staet in twee dinghen als in vertaeringhe der natuerliker crachten der siele. en in volliker eendracht des uleysches waten gheeste. Want dan is die mensche warachtlike gheestlic. als die gheest alte mael tot gode opghericht is en hem toeghenoecht en hi gods uol is. en alle dat lichām dien gheeste met weder en staet in dien dinghen die gode to behoeren. mer na sinne wise den gheeste ghehoersam is. alle ghene bose dinghe te begheeren. noch ghen harde dinghe te ontsien noch ghen uer driet te hebbe in guede werken. **D**ie siele heeft drie crachte daer sie in toent dat beelde der heingher drinoldicheit. alle reden. wille en memorie. die nochtan in hem ydel sijn des guedes en behouē

vertiert te werden en uervult van gode die sie ghemaker he-
 uet. **D**ie reden wert uerluchtet tot bekennisse der waer-
 heit. **D**ie wille wert onstieken totter minne des guets
Die memorie wert vollich ghemaker te bruken en
 aen te hanghen den warachtighen guede. Gheen van desen
 drien crachten mach wesen. noch volmaect werden sonder
 die anderen. want en saghe die reden niet. die wille en nū-
 nede niet. want die wille en bekenmede dan niet wat te
 minne ware. en en wude die wille niet. soe en hadde die me-
 morie ghemuechte inden guede. En des ghelikes en weer in
 der memorie gheen ghedencken des guedes. hoe soldē men dan
 bekenne ofte minne. God is dat ouerste gued. en hier omme is
 hi oec die ouerste waerheit. want van hem uloven alle dinge
 alle dat sie sin en dat sie gued sijn. **G**helike alle god dat maec-
 sel van deser werke van niete ghelapen heuet en daer nae
 heuet onderscheiden en uerdert. also formiert hi oec des
 menschen licham in sijne moder bliue daer nae instortet
 hi ene werlike siele daer na bi den loep der oelheit wasser dat
 uerstant na sijne werlicheit. Ende die wille wert bevert
 en die memorie groyt alle begheerend aerheit die hoer be-
 quame sijn. **D**ie aerheit der reden is daer uerstant van
 gode en van dien dinghen die van gode sijn. en tot gode leyden
 Alle uerstant der heiligher scrift en die redene der gheloue en
 der werke godes. En te uerstaen wat gode behaghele sijn en te on-
 derscheyden tusschen sūde en tusschen dogheden en hare na-
 turen te bekenne. en die rade reghen die sūde en die weghe
 der dogheden te bekenne. **J**uden werken godes te uerwonde-
 ren sine moghentheit sine wijsheit en sine guedertieren-
 heit. En correlike te spreken die aerheit der redene sijn wijs-

die
heit en const uan gode ¶ Die nerheit des willen sin
lyllighe beweghinghe en innicheit tot gode vuricher des
gheloues ghecouwen der hope. zuenheit der gotliker
minnen en bliscap des guedes willen. hope uan uerghifnis
se der sunden. Jnnicheit totter menscheit en ter pallien
crasti en oec tot hyme godheit. en begheerte des hemel
sche rikes En bendouwen uan uerhorzinghe des ghebeds
en begheerte ter godliker vrendelichede en deser ghelike
die den menschen beweghen tot gode en totter minnen der
dogheden en tot hare der sunde en totter minne der euen
menschen en tot vliacherit gueder werke ¶ Die ner
heit der memorien is menichfoldicheit heiligher gedach
ten en toe ulopen mitter ghedachten en stadighe ghedencken
se godes. en wellucinghe der onstedicheit des heren en rust
lic aenhanghen gods en uerdruinghe der lichamliker
uerbeeldinghe en uolomen uergheten alre wereltliker
dinghen ende een gheest te wesen mit gode ¶ En want
dat licham ghegheuen is den gheeste te dienē soe salc hem
ouder danich wesen in allen gueden dinghen alle sine here
en niet weder sporen noch weder murmer iere recht als
een houaer dich en een traech knecht En die gheest sal den
lichamē noersien als een wijs here sine knechte in drien
dinghen. alle dattet licham nuttelike arbojde op datter niet
en uertraghe mit ledicheden En datter bescheyde ghem
niet werde ist datter erghen in misaen heuet En datter
bi mate gheuoedt werde soe datter niet en ueruelighe en
datter oec niet en gheburke onder der last ¶ Hoe een u
ghelic meer na desen regulen ghecoördinert is hoe lyghe
estliker is. Dese dinghe te hebbene dat is gheuoedt

te werden mit gheestliken troeste. want ander troestinghe
 wecht alle niet noeddrustich en sijn der salicheit alsoe en is
 hem niet toegelonen. en sie sijn dicwile valsch en gheuen
 set en bedrieghend. alle visione en heymelike openbarin
 ghe of profeten of zilike suetheit of werke van miraa
 len en sonderlinghe nu ter tijt. En al vintmen sie somtijt
 warachtich dat is in seer luttel menschen. **Die gheestlike**
troestinghe wert somtijt ghegheuen nūwen gheestlike mē
schē om dat sie sien soelen. hoe mildelike god begauct die
ghene die hem dienen en hoe gued datter is te dienē soe zue
ten here En oec wert si hem ghegheuen tot stakinghe der
ghelone tot vastheit der hope tot ontfenghen der minen
tot vuericheit der begheerte en tot leringhe ap dat sie sien hoe
men wandert sal. Recht als men in der duysterisse een licht
twent ap datmen sie waer men gaen sal en waer men stauē
sal den wech om te behoeden teghen die toecomende bevoern
ghen. Die uerde uoertgauc is een staet der bevoeringhe
en eens strides. dier sechmen uan manieren der bevoeringhe. 4

Die uerde staet is die staet der bevoeringhe en des stri
 des en der tribulacie dier die mensche medt gheproeft
 wert. ghereynghet. gheofent. gheleert. gude uer oetmodicheit
 Dus spreket die apostel tot thimothee. Die stridet in den
 stride hi en wert niet gheuoent ten si dat hi wiclike stride
 Enich dinc dat langhe dueren sal dat plegghet men te proeuen
 ofter ghedurichs En al dat edel is en lief dat pveest mē ofter
 alsoe wech aller sal doghen En dier ghelike die doecht des gude
 den menschen die alre edelst is en die in ewicheit gheduren
 die wert ghepveest inder tijt der bevoeringhe of hi ghestadich
 si en god pveest sine vriende mit weder stote of si gheuoene

like in hem willen bliue. In ecclesiastho staet ghesarne. Die
ouen proeft die ceidene vate; en die tribulacie prouet die
gheerchte menschen. In tobias staet ghesaruen. Want i go-
de ontfanghelic waerste soe wast noet dat dij die becoringhe
proeft. Die mensche wert oec gheerymicht van sinde o-
uermids tribulacie der pinninghe op dat hi weerdich wer-
de der hemellicher glorie en den inganc des hemels en op dat
hi niet en behoue na sinre doet swaerliker en laugher ghe-
erymicht te weerde. Oec wert die mensche gheerymicht op
dat hi bequaem werde meerre gracie te ontfanghen. Welic
als duncker glas gheerymicht wert om datter te meer lichts
ontfanghe. Die mensche wert ghecofent mit lide op dat hi
wercliker en berijder werde toeten werken der gheerich-
eit en toter oefninghe der dechden. Want als hi was inden
staet des tweltes ~~hant hem dat~~ duchte hem dat ruste uā her-
ten en vlyt toter iunichheit gheuoect was toter ouerster
volcomenheit welic adelt hem ene wijlades dier om onro-
ghen wort dat hi leit hem oec oefnen in anderen digheden
Want ghelijc als een coepmā in enen markede of in eenre
apoclie niet alle dinc te samē en vindt die hi begheert. mer
te menghen steden vindt hie mengherhande dinghe: al-
soe en sal oec een gheestlic mēsche niet allene soeken die vol-
comenheit en een sake te uerdienē inder ruste der iunichheit
en inder socticheit des gheestlike adestes, mer oec mede inder
arbejde des stridens ende inder oefninghe des gueden werkes
Die apostel scrijft totte philippenses. Ic kan ouerulodich
wesen en ic kan ghebrec liden ouer al en in allen dinghen
bin ic gheleert. Hi sprect toeten uan chormichen ouermids
den wapenen der gheerichheit vander ~~rechter~~ rechte lide ende

vander lichter side. **D**ie mensche wort oec gheleert inde
 beoringhen. **w**anneer hi merct wat oerbaer vander beoringhen
 comt en wat nuicheit daer inne is. want after den dat
 hi uertraect waer om dat god die beoringhe aldus ap hem
 nerhenghet of wat vrucht hem daer of coemt. soe wert
 hem die beoringhe also veel te lichter. **D**ie apostel spreect
 toeten van thornihen. **G**od is gheadvine en hi en sal v
 niet laten beoert werden bouen dat ghi uermoghet. mer
 hi sal oec mitter beoringhe vrucht doen dat ghi sie moghet
 liden en verwinne. **D**ie mensche wert oec dat hi he mid
 beouwen tot gode of inder zekerheit des ghelouen niet al
 leen hoelden sal ouermids gheuoelen gheestliker twestinge
 ghelike alle den sonighe gione mensche inden weghe
 godes wanneer sie uernemen dat hem ontoghen wort.
 dat gheuoelt des twestes soe werden sie inmodich en want
 dat god te male mit sijne gracie van hem ghekeert si of
 sie beghinne oec mid gheloue te twiuelen of die dinghe wa
 er sijn die sie van gode gheuoelt hebben. **M**er nu wil ons
 die here leren ouermids den ontreckene des twestes dat wy
 ons hoelden sullen ende funderen aen die waerheit der scrij
 tuen en der gheloue. dan an enighe dinghe die wy onder
 vinden. **w**ant weer die gheloue alleen inden onder vint
 soe en weer mid gheloue niet te uerdienen. en die hope
 die men haddt ouermids een onder vint dat en weer gheen
 recht hope. **M**er wy sullen hebben ene recht hope ouermids
 uerduldicheit en ouermids twest der scrijturen meer
 dan ouermids enighe onder vint. **E**n sullen dat ghelo
 uen dat hem god nimmermeer van ons en keert mit
 sijne gracie also langhe alle onse wille van gode niet of

hulpe
 en

gheleert en is ouermids consent der sonde of ouermids
crancheit der uerslumenisse. Dauid scrijft inden salter.
herz dine gheughe der rechtuerdicheit en der waerheit
heeftu zeer gheboden. Dese noersproken woerde, als ghe
rechticheit in wille en in werken en die waerheit godes
nalofnisse der heiligher scrift die ons loeft ewich leue ist
Dat wy sine ghebode hoelden. sin gheughe der grane gods
Job scrijft. al waer oec dat zake dat hi in der vloeghe ic sal
in hem hopen. hier om en wil niet misriade. wanneer
du die troest der inwendigher soeticheit ontoghen wert
recht of du god ghelaten hadde en of hem dine guede wer
ke niet ghenacm en waren. Mer ghauc totten warach
tighen tughe en wim daer in dine troest als dattu beu
wes der waerheit godes alsoe langhe als du uan hem niet
en scheidt en mit consente niet ouer entredes sine ghebode
dat hi di niet laten en sal ouermids sinne ghenadicheit. wat
wy en hebben hem niet uertoren mer hi heft ons uertoren
en heft ons werst gheminet. en hi en begheuet niet die ghe
ne die hem niet en begheuen. die ons oec mude doe wij nocht
niet en waren. of doe wij hem wederstondt ouermids sonden
En hier om heft hi ons gheminet en uertore niet om on
ser dogheden wille mer alleen om die guetheit die hi seluen
is en daer dine sal hi ons oec behoeden. God die ueroeruo
dicht ons oec ouermids tribulace en beoringhe op dat wi
bekennen wat wij uan ons seluen sijn. en ons niet en uer
heften uan dien dat wij uan gode ontfanghen hebben of
dat wij wanen dat wij ontfanghen hebben. Daer af is
ghelaeuen in ecclesiastico. golt ende siluer werdet gheproeft
ouermids den vuer. en die menschen die ontfangelic sijn

inde ouen der oernodinghe. wat onreynicheit of uallicheit
 binne uerhudet was die maket dat vuer der beoringhe o-
 penbaer. **W**y werden oec ueraernodicht vande guede dinghe
 in dien dat wy sien dat sie onse niet en sin. mer dat sie gods
 sin die ons begauct heeft mit sine gauen doe hi wolde ende
 hoe veel dat hi wolde wt sijne grane ende niet wt onsen ver-
 dienste. **W**aer dat zake dat die gheestlike troest den mensche
 sommighe tijt niet ontoghen en word hi solde hem te seer uer-
 heffen ende die grane gods uerlieten en hi solde uergaen.
Hier ome dan wort die gheestlike troest den mensche ontog-
 ghen op dat hi en niet en uerliete. **G**hetlike als een uader
 den ionghen kinde gheen ghet ghenen en wil op dat
 dat ghet niet en uerspele noch en uerliete ter tijt toe dat
 wt uoertgaet in wijsheiden en dat ghet wijslic holde kan
Wy hebben kindere ghesien die veel gracen hadden daer
 van behaechden sie hem selue alre zeer en sochten lof ende
 eer vande luden en ten lesten uerbijsterden sie en worden
 ontveert noer god en noer den luden. **D**ie wise man secht
 die sine knecht lekerlike opuoedet van sijne ioghet hi
 sal oen naemaels houaerdich gheuoelen. **D**ie ghedertie-
 ren god welcs ghenoechten sin te wesen mitte kindere der
 menschen. dielt gheerne mede dese ghenoechten de ghenen
 die hem avulbelike diene van haerre ioghet dat is van
 der uyheit der beoringhe. **M**ar acharme hi gheuoelt
 der sommighe naemaels houaerdich alle sie hem vanden
 gheestliken troesten uerheffen en ander menschen uer-
 sinaen. **E**n alle sie dan in beoringhen ghekieret sin ende
 ouermids der sonden des beroumens uerquadet sin en be-
 gheiren een gheruchte des loues soe werden sie ypocriten

En want sie hem beër pinen te schijnē dan sie sin loe loetē sie
hem teghen gode en̄ toe arcken hem soetelike die glorie gods.
Mer die guede heer die wal weet hoe muete die tribulacie ende
bevoeringhe den menschen is. die toghet den menschen ten ierste
woestinghe der suadenheit daer hi namaels inder bevoeringhe
mede ghesterct weerde dat hi niet en ghebreke en̄ daer hi me
de toeghetoghen werde op dat hem altoes uerlanghe weder te
comen tot desen suadenheit der gheestliker woestinghe en̄ dat
hi niet af en late hi en soeke sie weder ter tijt toe dat hi weder
uertrughe dat hi uerloren ha heeft. Aldus beeryt men de ghe
uen die verre wanderen soelen ghenoech spisen te vorē op dat
sie in de weghe niet en ondbliuen. aldus spiset men die di
uē mit weyde en̄ mit honghe die veer uheggen sullē op dat
hem altoes daer wert weder uerlanghe daer sie leckerlike
gheuoede sin. Aldus waert sinx peter ierst inden hoghe
berch gheleyt daer hi xpm sach in glouen ouer signuvert
op dat hi naemaels als hi vanden viant ghepynt worde in
der bevoeringhen ghedichte der ierster soetcheit die hi beuon
den hadde ende dat hi weder quame tot den heit dien
hi gheuoelt hadde soe mānelic op dat hi mit ghenē wan
touwēn aflaten noch inshopen en soldē. En̄ aldus waert
den kinderen van israël inder woestine ierst dat hemelliche
vuet ghegheuen en̄ namaels woerde sie uermojet in lan
ghen weghe en̄ stide. **Die eerste maner is een ontrec**

Uele manieren sin van bevoeringhe **hē der tinnicheit**
Ene maner is ontreckinghe en̄ armoede der tinnich
eit. Die ander bevoeringhe sonder dese en solden gheuen of
luttel cracht hebben. want tinnicheit is als een huys des
coerlats van alre tribulacie. In de soler staet ghesce

^m
 uen. Die heere is een helper en ic sal mine viande uersmaede
 En ist dat borghe dat is schare des volkes teghen mi staen
 mijn heere en sal niet ontfruchten als den mensche dan
 dus sonderlinge toeuertlaet ontoghen wert so is hi al
 le sonder wapen onder die viande der betwanghe. En daer
 dine wert hi beuertet en oecmodich ten si dat he uel
 nghe mit startheit des ghelouen en der hope ende hem
 belcherme mit uerduldicheden en mit oecmodicheden
 welke uerduldicheit en oecmodicheit dan meest noer sin
 den mensche hem in te oecne en grote glorie te uerdienen
In den wert die gheloue gheprouet ist zake dat die mensche
 gheloeft gaunclic waerachtich te wesen die dinghe die hi in
 teghenwoordigher tijt niet en gheuoelt. mer die hi gheuoelt
 heeft ouerunds den sinake der suetheit. Alle dinghe die
 wi uan gode gheloue die sin seer suete. Mer die sinac der
 suetheit wort den mensche guede daer dine ontoghe op
 dat die gheloue meer fundert ende ghesicht werde op die
 heilighe scrift dan op eyghen onderuinde. en op dat die ghe
 loue also veel te meer uerdientlic sij. **D**ie hope des men
 schen wort gheprouet ist zake dat hi merct dat hem god ge
 nadich is oec als hi oen calhet; en ist dat hi soe vuteliken
 pynt hem. gode te dienen en te behaghen in alle dinghe alle
 of hi saghe en gheuoelde dat hi mit gode weer uerloent.
 abraham waert ghepriest die teghen hope in hope gheloeft
 de der godliker lofnisse. en hi en hadde gheen misauuwe en
 wiste dat zekerlike soe wat god gheloeft hadde dat hi dat
 machtich was te den. **D**ie uerduldicheit des menschen wort
 gheprouet ist zake dat hi niet en min meriet teghe gode
 recht of god wt sinre hardicheit den mensche queld ende

ongheuevest liere En ist dat hi gheerne liden al dat gode beha
ghenc is en niet en ghebricke in wederhode **V** Die oetmo
dicheit des menschen wert gheproeft ist zake dat den me
schen dinct dat hie wal uerdient heeft dat hi ghepint
wort en dat hi des niet weerdich en **S**i dat hi enighe ghe
estliken tiuest hebbe. en ist dat hem dinct dat god recht
ueerdlike mit hem doet om dat hi pijnt den ghenē die mit
dadich is. ende den ondancbare berouet der inwendigher
auestinghe **W**anneer ons god pinet en castet om ons
te suieren soe sal hi ons also wal behaghen ende wy solen
hem also zeer dan minen als wanneer hi mit ons sucket
en ons tuest: Die heilige **S**echte toeten ebrulchen.

Paulus

Wat doen ist den die uader niet en berespet En in apoca
lypsi. die ghene die ic mine die berespe ic en castic. **Die**

Sonninghe **ander is swaerheit in guede werken**
menschen werden oec bewert in swaerhede in wal
te doen. hoer wille is een deel gued. mer niet stanc en vande
een hinder ouermids der swaerheit recht als die ghene
die enen swaeren strecken wendet en daer af ghepint wert ou
mids sine conlaenac die hem wroecht uan lauen en ouer
mids wulve uan trughen uoertganghe en ouermids beghe
erte beuers leuens. want sonninghe wilde gheerne hebbe goe
de werke. mer sie en konne hem selue niet verwinne dat
te uolbringhen. na den woerde des apostels. die wille is mi
by mer ic en vande dat uolbringhe niet. **S**onninghe werke
sin die sie lichte uermochten mer die dunken hem alle dore
en alle deyn dat sie niet en ghelouen datter god enich beha
ghen in heeft of datter yet mede te uerdienē hē aldus wer
den sie ouer al uersucint en uallen in eenre hande droech!

Dan d'ustanghe mensche spreect linc **Bernart** **S**omighe
 mensche sin in gheestliken arbeyde vermoyt en ghekiert in
 tracchier en wandere recht d'ouich inden weghe des heren
Sie daghen dat die daghe en die nachte lanc sin dicwile mu-
 merre sie mit enen drie herten gaen sie wt alle dien dat
 hem beuolen wort. **W**ant eenrehande anxt uerueert sie
 waameer sie dencken na gheestliken uoertganghe. recht of
 sie wt hem seluen spreken. het woer seer gued datme uer-
 wone. mer die stryct is alte hart. dat loen is zeer lince. mer
 die arbeit daer men med uerdient is swaer. **D**es ghetikes
 die ghene die ghesent waren om te uerspeen dat lant van
 belofren. do sie weder quamē prysden sie vrucht aerheit des
 landes en wonden die vruchte. mer sie uerueerde dat uolc om
 dat sie die viande die inden lande woende groet en stark seghē
 en swaer te uerwinne. **A**ldus inder heiligher scrift merke
 somighe gheestlike mensche dat hemelliche uaderlant en pre-
 diken grote blyscapen des hemels. mer sie onfruchtē soe seer
 die strid der beuoringhen en de arbeyt gheestliker oefninghe
 dat sie lieuer in de woestine sterue wille dan ingheleyt werde
 int lant der belofren dat is sie wille lieuer bliuen mit haren
 werke in enē middelen state tussche enē wercliken leue en
 enē gheestliken leuen. recht alle tusschen egypten en dat lant
 der belofren. inder woestine der drogher wandringhe. dan
 mit arbeyde en mit tribulacien comē totter grane der uolco-
 menheit. **O**ec uerwonderden sie hem uandē starkē idlen des
 landes. **E**n als sie merke goede werke der groter heilighē soe
 grauelt hem. als uoer dat grauvelike gheslachte der kinder
 enadim. en misshope te uertinghe hoer uolcomenheit niet
 wt oetmodicheit mer wt misrouwen en wt anxt en besul-

dinghen gode dat hi soe harde dienst uanden menschen eyshet
als die kinder van israhel deden die sie wt egypten gheleyder
waren wt soe danighe armoede te liden. daer dine comē oec
melche soe luttel toeter uolcomenheit. En uan alle dien dulcent mā
nen die gherelt waren toeten en quemē niet dan twe in dat
lant der beloften. want onder gheestliken mensche werden
die allene uolcomen die onuermoeyelic ghestadich bliuē in de
stade der becoringhen. en inder oefninghe der doechde. dat is die
inden stide der boesheiden weder te staen en inder oefninghe
in doechden ten eende uolherde. **Die derde is uerdriet godes**

Hier wt comet een ander becoringhe als **werkes**.
des uerdriets de den menschen alle doechden uerdreche ma
ket. hem uerdriet te biddene. hem uerdriet te lesene. hi en
vinder niet dat hem lust te denke. hem uerdriet dat hi goede
dinghe hoert. het hi spreken of doen of in de dienst godes te
wesen ya hem uerdriet oec der dinghe die hi sonder groten
arbeit doen mochte. en dat comet hier by twe. want hi ghe
en ghen vullē en heeft dat hi wt grote lone der doechde comē
mach. soe uerdriet hem oec dat hi hē in de inuuste oefene.
Dat dese becoringhe gheboit wert en comet wt der beoringe
mer uoer af ghezecht is dat mach mē aldus prouē. te han
des na den dat dat uolc uan israhel muurmeriet hadde om
den arbeit daer mede beladē was daer na muurmeriet der
van uerdriete des hemelche broeds bi welke betykenet is
spise der gheestliker uoedinghe alle die worde der heiligher
sacramēt en goede werke die siele uoeden en die conlaenae uer
make. Hier af spret die propheet. haer siele heeft alle spi
se uer onilveerdicht en sie sin ghenact toeter poertē der doer
Dese beoringhe trect den mensche wt twee hande dinghe

ender sie trecket den menschen tot wrwendighen noestinghe
 en tot wereliken lichheden. op dat die gheen ghemuechte en
 heeft in gheestliken dinghen doch in uleyschliken dinghen en
 in wereliken zaken solaes soeke ouermids welken hi uer
 drue mochte dat uerdriet daer hi mede ghemoort wert. En
 hem walghet nand hemelsthen brode. want sie uleysch beghe
 ren en poerloec. dat is uleyschlike en eerliche vroude en soch
 uoldicheit der wrwendigher onlede welker suuerheide den
 walghenden smake ghenoechlic sijn. mer namaels alle sie
 die consaenac bitter ghemact hebben soe dwinghe sie die te
 laryen. **O**f dese beoringhe des uerdriets trecke den mensche
 tot onghemacer droefheit. wameer hi in gheestlike dinghen
 gheen ghemuechte en heuet en in uleyschliken dinghe gheen noest
 hebbe en wil. En aldus want hi neryhent toeuertact en
 vinder soe uergaet hi na groten wulue. Dese is sonder
 linghe noet te wepen totten here alle sie aldus bedruet
 werden op dat sie uandser noet uerloest moeten werden.
 en offeren moghen offerhande des loefs. en in bliscapen
 kondighen moghen die werke ons heren. dat is dat sie
 ouerdrucken moghen die weldade gods op dat sie ouer
 mids den weldaden uerwecket werden totten loue gods
 in uerlicheit des gheestes. **Die uerde is swaere uerdul**

Ende en gheuolen sie rehand gheue **dicheit teghe god** 8
 noest soe uolghet daer na een ander swaer beoringhe
 alle onuerduldicheit teghen gode. waer om god soe hard
 en soe onghenadich is den bedroefden. waer om dat god
 soe vrac is den armen gracie te gheuen die nochtan also ze
 te biddet en also ueerustlike cloppet. alle in isb staet ghe
 laryen. **Ic wepe tot dy en du en hoers mi niet. Ic staet en**

du en sieste in niet. Du biste in uerwandelt in enen wreden
en in hardicheit dijne hant bistu in teghen. En ysayas spre-
ket Die mannduoldicheit dijne binste en dijne ontfact-
micheden hebbe hem na in ontoghen. En abbacuc spret
here hoe langhe sal ic toepen en du des niet horen en sulles
hoe langhe sal ic ghelijt maken ende liden ghewelt en dat
tu in niet ghelout maken sulles. En inden solter staet.
ghelaruen. here hoe langhe uerghelstu mijne ten eende wa-
er toe keertu dyn aensichte van in. En ter ander stede. here
stant op waer om uerslapes du. En aldus mirmeriden
die kinder na israël doe sie spraken. Is god in ons of en is
hi niet in ons. Alle dese uerlarue woede bewisen ons rou-
we der bedruetheit deser beooringhen: en sie is somtijt soe
stert dat die mensche bi na sinloes weider en beuet na ster-
ken rouwe om dat hi gheen troest en vindet in bedinghe en
in aendichinghe en biddene dat alleen sin touerlaet welen ^{enighe}
solde alle onse here spreect alle die ghene die biddē. sullen
ghehoert werde. Mer niet bet en machmen uerwinne dese
beooringhe dan uerduldelic te liden en oermodelike te beiden
also langhe hent hi gheweerdighe dat aensichte sinne gue-
derneerheit ons te toggen en die hant der milicheit ons
op te doen op dat die hemel den wij bouen ons gheuoelen als
van stae ons nederulohe die drupe der ghenaden en dat die
ceide onser herten die alle yseren is uermoruet werde mitte
teghene der guedertneerheit des here. en haer vrucht gheue
en begheerten der goddienslicheit ende der minicheit. **Die vijfte**
Het is te weten **is dat die mensche van desmodicheit in**
dat die beooringhe meest anreche is mitheit niet en punit te
die men minest swaer gheuoelt. wanneer die mensche daer **locke**

Omē dat hem die ghenade der minicheit langhe tijt heeft ont-
 ghen gheweest uertaghet en na menighe trouwighe begheer-
 ten en meinghen arbeit dē hi ghehad heeft omē die graue der
 minicheit weder te crighen. den inset beghift en en soect niet
 meer recht alle die ghene die moede is en niet meer en uer-
 mach En onder die uarwe der uerduldicheit of laet sijn oghe
 te uerheffen totten rycheiden der graue en der minicheit. wāt
 hi niet en siet dat hi sie mach ghecrighē ende denit mit on-
 weerdliker oecmodicheit dat hi sulker gracie niet weer-
 dich en is. want licha die heer anders yet van hem noer
 gheordiniert heft dat hi hem tot wtwendighen dinghe ke-
 re en ule menschen oerbaer de. en dat hi hier omē uan-
 den inwendighen dinghen of ghedreuen worde Oec wil hi
 onder den mantel der bescheidenheit uoert meer hem seluē
 sparen soe tattet licham niet te seer en cranche of dat hi sijn
 houet niet soe seer en soe onghenece like niet en uerde-
 ne En beghint lauter te werden tot bedinghen en haefingher
 tot clappen mit ander menschen en bevsder tot wtwendi-
 gher wandringhe en utaghet tot sijn licham ghemac te
 den en lichter tot ydele spoden. en willich en uland tot wt-
 wendigher vcrōmeringhe onder den schine dat hi die tijt.
 omē nuttelike to brenghe En aldus wert hi allentelē of
 ghetoghen uan sijnre ierster uericheit. en die begheerte
 vā uoert te gane en te nemē in gheestlicheit die uercol-
 der. en die neersticheit kranker en dan comē in hem be-
 gheerte gheestliker wine en die dieuwe te siene En alle
 alle ander dinghe in hem ghelestehet en wtghedaen sijn soe
 bliuet hem dit alleen tot euen cranchen solacs. dat hi noch
 spreken can uanden gheeste. Waer mede hi enther hē seluē

uoerleert bouē uelē ander menschen die duldanghe ghe-
estelike dinghe nie gheuoelt noch onderuonden hebben. Of
hi uerweruet hem enē groten naem onder gheestlike wiue
die wanen dat hi spreke wt ouerulodicheit des herre. en
dat hi si een gued leerre uan gheesteliken leuen en uā inuē-
digher innicheit. Juden storme deser beoringhen drūē vele
menschen en luttel comenre te lande. want die minne gods
en beweghet sie niet. die begheerte en trecket sie niet. ende
die anxt en prikelt sie niet noch die vuirheit des uoertga-
ens en dwinghet sie niet en sie sin laeu in alle dinghe. En
schijne sie enighe guede werke te den die den sie uan eenre
hande of uan menscheliker scamelheit of uan anxt op
dat hem niet quaders en ghesche. En soe wie dese beoringhe
ueruinnē wil die moet hem seluē gheuelē den beide sine
herre en sine lichame recht als een aecht beest darinē mit
sporen en mit swepen uoert dryft. Sō dinghe mensche wer-
den mit haestigher vuirheit ghetoghen tot gueden werke
En recht alle dese belouen enē vriedel daer sie mede ghestu-
ert werden op dat sie niet en sineuen. alsoe behoene die an-
der een ghesel daer sie mede als bi bedwanghe tot gueden
werken ghedreuen werden. En die ontfarmhertighe god
hoe uelē swaerliker dat yement stridet indē stride der beoring-
ghe also uelē meer graen der uolcomenheit sal hi hem we-
der gheue in deser teghenwoordicheit en meere loen der glo-
rie inder ewicheit. **V**ele ander manieren uan beoring-
ghen sin. wilker maniere oerspronghe en saken langhe
waer te beduden. want ist sake dat gheen meester uan
mediane te uolle bekennē en kan alle manichuoldicheit
en zerrichede der lichaenliker lieten. hoe veel min mach

gheuoene

dan yemant te wosten onderscheiden alle gheestelike lieten der
 becoeringhen die vele subtilite sin ten ware dat hi harde uolcome
 like uandē heilighen gheeste uerlichtet ware. Doch die alre
 swaerste becoeringhen sijn te wesen dese. alle etiuuel indē
 kersten gheloue. en inlyope uandē outfarnijertheit go
 des. endē die gheest der blasphemie teghen gode en sijnē he
 lighē. en die becoeringhe die den mensche beovert sijnē hande
 an hem te slane en hem seluē te wden. en een beghaucheit
 der carupuloser consciencē die gheue salighen raed outfan
 ghen en wil. **van inden negheen sommighe becoeringhe**

Geghen dulsanghe becoeringhen sijn dese raed alre me
 est mitte **C**. Die ierste raed is datmē dulsanghe
 menschen aveste dat sie allulke becoeringhe niet en ontfing
 ten. want sie den ghenen die sie liden meer comē tot uerdienl
 te dan tot hinder **C**. Die ander raed is dat liet uerduldelike
 liden ghelike of die duuel iement liculike of openbaerlike
 moede **C**. Die derde raed is datmē sie niet mit reden of mit
 argumentē en uerwinne want daer af volden sie meer ghe
 sterker werden sonderlinghe in o'anchen onghelorden men
 schen. mer datmen sie slicht niet en acht en dat die mēsche
 hem daer afkier tot anderen onleden daer hi sijnre becoer
 inghe mede uerghete. Recht alle die ghene die mit licha
 mliker pine beladen is. heft hi yet daer hi hem mede ueronle
 dighe soe dat hi sijn selues uerghete hi heeft te minn pnen
 die wile dat hi die onlede heeft **C**. Die vierde raed is dat
 die mensche ouermids sijn selues endē ander lud' gueder
 ghebet ynnichlike bidde om hulpe der godliker barmher

Datheit. **vander alre ghemeeuster becoeringhen**
 Je alre ghemeeuste becoeringhe daer wij alle mede

aughelstormt werden inder zee deser werelt is stryct mit alle
Londen. In welker becoringhe wy dicwyl ondergaen recht
of wy uerdrenken solden ende weder mit aenichte op comen en
weden opgheheue recht of wy uan al horen aenuechtunghe
vry waren. Daer of ghescreuen staet in die solter. Die neder
climme ter zee inden schepen en doen arbeit in vele wateren
die hebben ghesien die werke des heren en sine wonderlike w
ke inden diepen. Sy die zee is te uerstane diephheit der londen
Die schepen dat sin gheestlike state daer men mede vaert wt
den londen der werelt. Die waghien der zee dat sin die becom
ghen der londen. In welken die ghene die in die schepen uan en
zien die werke des heren en sin wonderlicheden inder diephheit
waameer dat sie merken mit hoe groter guedertreueheit en
macht hi behodet die ghene die stridet uande vloeden der
Londen. En mit hoe groter wysheit en wden hi dat gheuen
ghet dat sie aughelstormet en ghemoyet weerden en ghift
hem leghe ouer vinds manigherhande inde on awest teghe
die londen. Die wileman sal uet. Die me beoert en is w
wat weert hi. En die niet besocht en is hi bekennet luttel.
Die mensche die vele dingh onderuonden heeft. die behot
vele dinghe. En die uete dinghe gheleert heeft. sal wesp
ken sin uerstaen. Die climmen op toeten hemel mit zeker
heit des gheeruwes. ende climme neder hent toete afgron
den alle mit aenichte dat sie inder becoringhe ondergaen
sullen en uerwonne werden. Of sie climme ten hemelen
toe in dien dat sie aensien die hulpe godliker guedertre
heit. ende sie te nederclimme ten afgronde toe in dien dat
sie aensouwen die aenicheit haerre eyghentliker bro
escheit. *Van mitheit der onrekinghe des awestes mer*

lecht mē dat in drien maniere die mensche wert afghereet nādē wārē

Die dinghe leere wij inden ontreckene des inwendighen *guedē* 12.
 tiwelles. **D**at werte is dat wij daer mede leren gode dan
 ken nandē alre minste weldaden. **D**at ander is dat wij le
 ren ontfruchten die alre minste misdade en uersumenisse en
 ons daer uoer hoeden. **D**at dird is dat wij leren uer duldel
 ke liden alle deyne wederstoet. **V**an eenre uolre taeflen a
 uallen uele admen ya binvilen sommighe grote stucken en
 die werden uersumet of uoer niet gherkent en bliuē uer
 loren. Des ghehikes uersuenet somwile die mensche
 gode te danken uan uele weldade die hi gheeft ende
 uer ghet te werken nader gracie gods. En en beker
 somige gauē gods niet en som rekent hi deyne die
 groet sijn. **M**er als hem alle dese ghenaden ontoghen
 werde soe ouerdenct hi alle een man die sijn armoe
 de aensiet hoe vele hi hadde en uermochte te voren dat
 hi nu niet en heft noch en uermach. En recht alle een hou
 gherich biuetbader so begheerde hi nu wel te ontfanghen
 een deyne brocke mit groter danbaerheit die te uoren
 deyne tekende die lekerre gherichte. Ouse here spreect in dē
 ewangelio uergadert die stuche op dat sie niet uerloren en
 bliuen. Die gauen gods sijn edel ende duerbaer om weer
 dichheit des gheuers en om affectie der mildicheit ende der
 minne daer hi sie wrigheniet; en soldē billic zeer ghenaeem we
 sen al waren sie oec deyne. En die gauē gods sijn oec costel
 ende edel ouermiddes duerbaerheit en nutticheit der ghifte
 want wat is edelre dan die gheest gods dien hi ons gheeft
 wat is nutter dan dat daer wij mede ouerghesormet werde
 in gode en godlic weiden en salich weiden en erfghenamen

lijns rikes werden. Die apostel petrus secht hi heft v zeer di
erbare en grote belofte ghegheue op dat ghi daer mede ghe
maect werden deelachtich der godliker nature. Oec sin die ga
uen gods costel en edel ouermids grote suoetheit des ghenen
den hi sie ghift. want wat ghelike heft god mitte sake. Wy
sijn sijn suode uol ghebrees sonderz ondancsom arm alles
guedes en sculdich des dodes en god gheweerdicht onser te den
ken. Gheweerdicht een coninc also veel om ene arme me
sche te denken. al gaue hi oec luttel het sal den arme groet
dinken als ghescreuen is wat is die mensche dattu sijn
re gheachtich biste. Wy werden oec gheleert in
den ontreckene des inwendighen tweltes to sal wen
die alre minste sonde. want et is aen dat om onse
misdaet en ondancbaerheit die graae ons ontoghen
is. Daer om salte wy pine in sijnen der uer sunemisse
weder to uertrighen dat wy mit onbehoef der vryheit ver
loren hebben. want die scrift secht. wie deyne dinghe uer
smaect die sal allentelē nedervallen. **Sint Augustijn secht**
Du heuelt gheschiet die grote dinghe hoer di dattu niet en
werdes beualle uanden sande. want die god ontset die en uer
liemt gheen dinc. Van velen deyne druppē comē ouerulojen
te wacere. die biaden grote muren en sterke vesteren neder w
pen. Doer een deyn gat kijnt loeyt dat water heymelic in
schyp also langhe dacter uerdrinket. ¶ Wy leren oec ouer
mids onreken der inwendigher twelstinghe deyne weder
stote te uerdrighen. want wie niet en leert deyne dinghe
te uerwinne die en uerwinnet ghiene grote dinghe. ¶ Vele
lud wonschen uoer aristo te steruen. die om aristo wille niet
en willen liden lichte woerde. Mer wie uerueert is vanden ghe

lude eens uilgheuden **blades** hoe soldē hi liden moghen den slach
 eens uerueerliken blickende swerdes. Hier om laet ons leere
 sinnen na onser macht alle sinned ende uor al dat wy misda
 en hebben laet ons alle wederstoet oetmodlike liden en laet
 ons wel merken die ghenade ende weldaden gods en hem daer
 af altoes louen. En en laet ons die gracie gods niet ydelike
 ontfanghe. Soe sul wy weerdich weiden dat die gracie die os
 ontoghen was ons wederghegheuen weerde en uermeerret en
 op dat wy uerdiene moghe te come tot ene groten uoertgange
 in wechden. **Ma** deser teghenwoordigher materie mach bewinge
 gheheuen weiden ellic bezoren of beweghen of gheuoelen dat os
 afstreckt uande warachtighen guede. En dat ghelijc in dri
 erhande manier. **E**cher ouermids aentrecken mit ghenoech
 liken dinghen. **O**f ouermids uerueiren mit dinghe die ons
 hard en teghen sijn. **O**f ouermids bedrieghen mit uallsche
 dinghen ende die der waerheit ghelyc schijnen. En aldus wer
 den die crachten der sielen seer ghebroken. **D**ie begheerlike
 cracht werdt ghebroken ouermids dinghe die ghenoechlic sin
 den uleysche en den oghe en der herten dat is ouermids wal
 lust en ruychede en werliker eir. **D**ie toernlike cracht wort
 ghebroken mit meingherhande anre den sonden weder te
 sinen en de togheden aen te hanghen. **D**ie redlike cracht wer
 t so uerblindet dat sie gued deelt quaet welen en dat quade gued
 en dat sie seeten dat licht der waerheit duysternisse. en die u
 duysterheit der uallscheit een licht te welen. **H**ier af sta
 et inden solter. **M**ijn herte is uerduystert alle water dat uer
 duystert en ontreynt is uan slike sijn heft ghelast mine
 cracht daer ic warachtlike sonder af laet mede aenhanghen
 soude den ghewaren guede. En dat licht mijner oghe dat eens

met mit in mit welken lichte ic onderscheiden sold die waer
heit vander ualscheit. Die begheerlike aacht wort tvier
hand bewert. want die gheestlike ghemedte wert haer
ontoghen. en daer om blyft sie onghetveest. en die uleschlike
ghenoedte wert haer inghesent en daer van werdt sie on
terne. Die werulike aacht wert tvierhand bewert. Est
alle sie ghekrenket werdt coeter doecht. Ten anderen alle
sie bereyder ghemact werdt ter ondeckt. Die redlike
aacht wort tvierhand uerblindet. want sie niet en bekert
datter goede goet is. ende onder den sijnne der waerheit wert
sie bedrogghen vander ualscheit. Die bose gheeste radt der
siele van binne quade raede. Die werke anuecht van buet
mit lasterlike woerden. dat ulesch heeft ghenoechte. dat
ghedachte ontfanghet en uolghet der beoringhe of weder
staet sie. **Wuert beter is beoringhe te hebben dan niet**

Mer oftter nueter si beoringhe te hebben dan te derue
bewiset allene dat eende. want beoringhe te hebben
en die manlike weder te staen dat is seer uerdienstlic. Ende
beoringhe te uerwinne is grote glorie. Mer te derue is ghe
meclert en zekert. Verwommen te werde is auycht. Te
begheren en hem seluen te steken in beoringhe is onbehoetlic
Conderlinghe den ancken en den onuolcomene. Doch dat hem
een mensche ocfene al willendes inden stride teghen gheestlike
sinden. alle teghen toern teghen hat en teghen ydel glorie en
der ghelyc dat is somtijt nutte. alle die sine woringhe
kueler onder die ghene die hem uer uolghen. en moytic in op
dat hi alsoe uerduldichede leue. En die onder enen strenghe me
ster leuer die sinen wille biekert in allen dinghen op dat hi
alsoe ghewoen weerde oetmoedlike en ulichres ghehoersam

te wesen. en des ghehics van gheestliken sondē te uerwinnē
 Mer mitten ueslichliken sonden al willens en sonder noet te
 striden dat is dwaechheit en is seer urefelic. mer die stridē salmē
 blien en buren der memorie besluten en alle die dinghe salwē
 die een toestoken daer toe moghen wesen. want onse heer en
 woude niet ghehenghen dat hi van onkuytsheit beuert worde
 op dat hi ons leede dat wy ons in siake beoringhe niet en wer
 pen en solden. noch om hope des uerwinnēs noch om hope em
 ghes loens. En want dese beoringhe mit gheuochte niet alleen
 der sinne. mer oec des lichaems ghemenghet is. en want wy
 in deser sinde alle ontfanghē sin loe is hoer toeganc des te ane
 liker. Ghetlic als een stad lichtiker ghewoimē wort uanden
 gheneen die veel ghomers daer binnen heft en die daer toe in
 den poerten ghecomē is. Die apostel scrift den uan dionijse
 Blyet onkuytsheit. Een ieghelike sonde die een mensche doet
 is buren den licham. mer loe wie onkuytsheit doet die sonde
 ghet oec teghen sin lichaem. Mit beoringhen daer gheuocht
 te in is werden meest die cranken uerwonnē. daer die nāue
 der werlt noch niet al wt gheleesthet en is. en wort daer om
 weder ontfenghet uan beghoerten der werlt alle ene kerse
 die cortelic weghedaen is ontfanghet lichtelike die uanme
 weder. Mer die haestighe en weldighe beoringhe anuechter
 die staerten op dat die ghene die men mit sucke niet bughē
 en mach neder gheslaghen werdē mit harden en mit starken
 beoringhen recht alle mit starken winden. **B**edrieghen
 de beoringhe die hem bemantelen onder den schijne der doecht
 al ist sake dat sie die onwile en onbeloofte menschen bedrie
 ghen ghemeenlike die noch des vandes stalchede en behen
 dighedē niet en weten. noch nau legghen sie sonderlinghe laghe

den volcomenē me en die zeer uoer gaen in wechden. alle die
prophete tughet. **I**nden weghe daer ic wanderde hebbe sie mi he
melike ghelegghet. **E**n die apostel tot den uan chornice
Die bose gheest ouerbeldet hem in enen enghel des lichts. wat
openbaerde hi den menschen in sijn selues ghedaente die zeer letic
is sie solden uoer hem uerueert werde en uhen. dat is twende hi
sine bedrieghemisse hem openbaertic sie soldē miter hulpe godes
hem wederstaen en ueraghen alsoe dat hi niet teghen hem be
drue en mochte. **W**ant guede en reyne menschen uerouwee
den alle sonden en onrymicheit. **E**n want sie manlike uechten
teghen al dat sie kernen dat quaet is soe toent hem die bose
gheest in sijnne eens guedes enghels op dat hi sie lichtiker be
drieghe als men waent dat hi een gued bode is die guede dinghe
pleecht te boetsapen en te raede. **H**ier op spreket sinte **Ber
naart** Die guede mensche en wert niet bedrogghen dan mit
gheikenisse des guedes. **E**n op dat men te lichteliker des bose
gheestes naer uolghē soe raedt hi ierst allene gued. daer nae
gued mit quade ghemenghet. daer na ualsche wechde dat
is gheuare wechde boelheit die wechde sijnen. **T**en lesten
alle hi sie vast ghesluit heeft en gheuanghen in sijn nette
soe richt hi op openbaerlike sijn gheuenijde hoest en aec
ket sie tot openbaren sonden. **G**hetijc enen scorpioen die
een smekende anstijn heeft en enen venijnde stert daer
hi mede doct. **A**ldus bedrogghen die uan gabaon die kinder
van israel mit vremden habijt op dat sie sie niet en werde
want si haer viande waren. **Vā uleychliker minne die hude**

14

De veel iller **is onder sijn gheestliker minne**
die dicwile ghegaen hebben tot gheestliken wiue on
der den sijnne gheestliker minne. en onder den sijnne dat sie

haers ghebeds begheerden: Siet hoe grote puerheit is inder
 ierster meninghe alle gheestlike nune en inuicheit. Daer
 na uolghen langhe clappinghe nu van gode nu uander nune
 en uandē betrouwe dat sie onderlinghe hebben En daer nae
 uolghen milike anscouwen en gaen om ghedenckemisse der
 lieften. Siet hoe werden die doechde der gheestliker collanen
 ende der ghetrouwer begheerte althants ghemenghet mit
 ter ondoechde des onnuten clappens en der onbehoeder urent
 scap en der onnuter becoringhe des heren totten ghemin
 den Ten lesten uolghen daer nae ualliche doechde en warach
 tighē quade. alle omhellinghe en aullinghe der handen en der
 ghelike die seer begriptic sin en teykene der uleychliker
 liefte en uoerteykene des onkuysschen werkes: daer nae
 uolghen vruchtē der uoerteykenen. alle apenbare on
 kuyssche goddelike werke. Augustinus spreect. Ohoe wort
 en hoe deyne is die vix des onkuysschen bi wemens daer me
 dat ewighe leuen in uerhelet. In deser wise bemantelt
 hoer oec dicke die houerdie. en had en ghyndert en an
 der sonden: en want sie die guede menschen met en drien
 becoren apenbaerlike. die sie kennē dat alle ondoecht ha
 ten soe nemē sie een schijn der doecht an op datme sie met
 bekenne ghelike alle een gheuenlet ualich vrent die
 den anderen heymelike mordet als hi bi hem coemt. Al
 dus helt Joab amasa bi sinen kinne recht of hi oen
 tullen wold. op dat oen amasa met en helde uor sine vāt
 noch hem en hoedde uor sin spreect. aldus dede hinc be
 drechlike recht als iudas cristum uerriet te cruceu mit
 Deuen aullen

Die dinghe bedrucken ons inder becoringhe: dat

ierste is arbeit des strides: Dat ander onruste van herten
die wyhiden: Dat derde dat is anet dat wy uerwonne moch
ten werden en onderuallen ouermids consente der becoeringe
want wy duchten dat wy sie alre cranke like wederstaen
en dat wy daer om onse consciencie belasten. al ist dat wi
niet uolcomelike der becoeringhe wulscaren. **In hoe veel**

A En sal al **manier men mach becoeringhe wederstaen.**

becoeringhe wederstaen in desen vier manieren. Die
ierste manier is darin die ghedachte daer van kiere en an
der onlede anmeeme daer die mensche als hi best mach mede
ueyghete die aenuechtinghe. Die ander manier is te lau
wene alle die weghe en saken der becoeringhen en sonder
tinghe der uersichliker becoeringhe. want sie onstrect ghelyc
den vure alle die hoeghenaken. Die derde manier is ver
duldelike en hem oetmodelike te liden die tweed des heeren
ende dat die mensche hem selue ordle weerdych te wesen.
des druckes des strides en des arbeitdes en dat uerduldich
ke uerdinghe. ende sal dat ganselike ghelouen dat hem daer
gued af come sal. want aldus sal hem die here te haesteli
ker goederneeren werden en hi sal ghepurgiert werden van
sine sonde en ghelouert van sine boelheiden. en hi sal gheri
ker werden mit wechden mit conste mit uerdienten en mit
glorien. want **sunte gregorius** spreect. loe wie begheert die
sonden uolcomelic te uerwinne die pue hem oetmodelike
te liden die gheyselinghe sijne teyninghe: wy en moghen
reghen gode niet kauen noch mit gheerdichede. want wy
sin sunders: noch mit machte. want sin cranc en wy sin sine
teuechte: noch wy en moghen hem niet ontsaile mit behen
dichede. want wy en moghen neyghent uor hem schulen.

noch wt den eenden sijnre heer scappiē gaen. **D**ae die prophete
 af spreect inden solter. waer sal ic gaen uan dīnē gheeste en
 waer sal ic uhen uan dīnē aensichte. **E**n iob spreect. **G**od is
 wijs uan herten en sterc uan crachte wie is die hem weder ghe
 staen heeft en heeft uede ghehaert. **D**aer omē laet ons oō
 ueroetmodighen uoer hem soe sullen wij sine barmhertich
 eit uerorghen. **D**ie vrede mamer is in bedinghe te nal
 len en die godlike hulpe ouermids hem seluen en ander lude
 ghebet aen te roepen. **W**ant wij en moghen also vele vande
 niet uerwinnē noch sonder doetwonde uan hem comē mit on
 sen uerdiensten of mit onsen crachten. of mit onser wijsheit
 ten si dat wij beschermet werden mitter hant gods en ghe
 sterker mit sijnre hulpe. **D**aer to uermaent ons die pro
 fete. **R**oep mi aen inden daghe der tribulacien en ic sal di uer
 lossen en du salst mi certich maken. want die uide uerhe
 ghet god dat die mensche beoert en ghemoyt wort op dat
 hi verwecket werd tot ghebede en dat hi uhe toeten heer en
 sijn hulpe onderuude. ende dat hi die vurgher werd inder
 minne gods als hi gheuocht uerhoert is. **E**n dat hi aldus a
 walle in uerdienste der weyden en in ghetruwen der barm
 herticheit gods. **A**ldus medwerken alle dinghen in gūed
 den ghenen die gode minne beide uoerspoet en weder spoet.
God pleecht oec sinen ghebruuwen diene com tijt namaels
 aldoe ueel te meer te troosten en meer gracie der uolcomēheit
 te gheuen in dien dinghen daer hi somighe tijt swaerlicke in
 beoert gheueest heeft en ghemoyet. zals sinte gregorius scrift
 uan sinte benedictus. doe hi swaerlike beoert waert mit
 vleyseliker beuvinghe. **W**anc hi si manlike wederstont soe
 uerwan hi sie also uolcomelike dat hi bi der ghenade gods a

dat sijn ghe
 bet

daer nae me in hem gheuoelde euinghe bewaringhe der ulesch-
liker ghenoeche. Dit gheuoelde die profete doe hi sprac. Na
menichuoldichede mijner dwelghede hebbe dine uertroestinge
mine siele uerblijt. Des ghelijcs die gheen die awaelske
strijt teghen bewaringhe des ongheloets en neghen blasphemie
inden heilighen gheest uerdient die wile dat hi inder gheloue daerom
uerticht wort. en dat hi inder minne godes beruenticke ontste-
ken wort. alle die profete ysayas tughet. Sie sullen uanghen
die hem gheuanghen hadden en die hem ghewelt ghegaen heb-
ben die sullen sie onderwerpen. **Die vyfte uoertganc des**

16 **D**ie vyfte manier en die **gheestlyc leuense** o
vyfte uoertganc gheestlyc leuens. is dat me sonderlinge
voete doen sal teghen een ieghelike bewaringhe der soude. ende
dit mach heren die staet der ghesontmakinghe en der gheest-
liker iade. in welken men naerstighe gansinghe doet teghen
die zecten der sonden. op dat me come totten staet der ghesontheit
En want uan desen iaden te uoren ghespreken is soe en ist ghe-
en uoet dat me hier daer anderwert of spreke. Alsoe nerstlike
sal een yghene waken en soeken gansinghe hier siele teghen
die gheestlike secten. alle die ter wer ghewont waer uerstellic
soeken solden enen meyster die hem ghesont maecte En uoe uele
der sielen siette anstiker is. en sie swaer te ghenelen sin ende
haer ghesontheit edelwis dan des sterflike lichaems. alsoe uel
te uyltliker en meer sal me sonderuoldich wesen die sielen ghe-
sont te maken. En hoe veel wij meer sonderuoldich sin om ghe-
sontheit des lichaems dan zachticheit der sielen. alsoe uel mine
wij meer dat lichaem dan die siele. **Van ghesontheit der**

17 **G**hesontheit des lichaems staet in gheleeliker sielen
der ledende ende der sinne en in gheordinerden humore. en

in aacht des libijlsten bloedes in welken die siele hoer leue heeft
Die gheloucheit der sielen staet in gheerdigher en uoerle
 ingher werkinghe en in uoerhoedigher sprake en in redliche
 de des willen. in gheordinerder begheerte en in mildhede des
 gheindyses. **Hoedamich al onse werke sullen wesen** o o o

Een yghelic wer moet dierleue wys behoer lijn salt
 uerdienlic wesen. Ten ierste **E**n salme sien ofter
 gheoerloft sij. Ten ander ofter betamelic sij. Ten derde of
 mitte sij. **D**ugheoerloft is al dat neghen die ghebode gods
 is of teghen die ghebode der heiligher kerken. of neghen enighe
 lofsulle die wyslic ghelouet is. **D**utaemlic is al dat ghe
 neu gueden schijn en heeft en dat quaet schijn al en ist ghe
 en openbaer quaet alle alle stonde die enich schijn heeft der
 soude of des quades of wat enen ygheliken na sine staet onbe
 behoerlic is. **D**ieknecht godes sal sauen dat hi mit onstich
 teliken exempel niet en sla die wilsaenen kranker mensche
 op dat hi gode gheen onneer en doe want die onmedicheit der
 knechte comet to confusie hoerre heren. Als die apostel tigher
 daer hi sayst tot den uan romē. **D**u glorieers in gode ghelyc
 als een knecht in sine heer. en mitte ouertreden der ewen on
 neers du gode. want die name godes wort ouermids v gheblas
 femereert onder die heydene. **D**at is onnutte daer gheen a
 y nutte vrucht of en coemt. want die mensche comet ydel uor
 gode welkes wer gheen nutte goddienstighe vrucht en heuet
 ghelyc als een rijs dat uerdruet is in ene boem. en een onvr
 chtbacr hoelt holt in enen wijngaerden of in ene boemgaert
Want god die alle menschen mildelike begheert te louen
 heeft hein allomenghe zake der uerdienste en soe vele uer
 dientiker werke ghetient dat hi dwaes is en pine weer

dich die alle dese uerlunnet en uolghet onnuete en onvruchtba-
ren dinghe. ghelike alle die in enen hof ghinghe die uol edelre
vrucht waer en neme allene suode bitter en hinderlike vrucht

Den sprekenen sin oec. Vanden sprake

te
drie dinghe te merken. **D**at eerste is dat die mensche tracht
lij tot spreken. Daer of secht die wise man. Jonghelinc spreec
in dijne zake nauwe waneer dat noet is. En noch min in
eens anders zake. of in ydelen zaken. **V**raghet men dy
tweert soe ghyf. **A**ntwort ist nutte en behoerlic ghe-
spoken. Want nutticheit en behoerlicheit sal doen de meeste
spreken. Nutticheit der gheesteliker sichtighe en des quades
te slaen en der oer godes noet te secten. behoerlicheit der tijt
der steden der dinghen die men legghen sal en der gheene
die dat horen sullen. **E**en vat dat onghedert staet dat wort
onryne. want stof en worme vallen daer in en makent on-
ryne. En is daer enich dierbaer of wehrukende dranc in
hi sal uerlaen en sine cracht uerlieuen. **D**es ghelikes wie
sinen mont mit swighen niet en behoet. die wile weder hi
uervrominghet mit whullen onghoerlofder worden. al-
se mit loghene mit vloeken mit achter sprake mit selike
of mit beuueliken of mit boefliken woerden. **N**eeft hie
oec in hem enighe deuone of enighe uerborghene wedt sie
wafemet lichtelike wt en uertollet en gaet en wech alle wi
die wile beuinden moghen wameer wi ons na der minch ^{kie}
tot ydelen woerden want dan uermuert die snake en die
vuricheit wert gheleesthet en die uerstandemille wert
uerduyftert en dat aenghedacht tot god wort uerstyfet
en dat herce wort gheydelt uanden goede dattet te voir had-
de. **D**at ander is dat men noet sienich welen sal inden spre-

ken dat die mensche merke wat hi spreke. hoe hi spreke ende
 woer wien hi spreke. En hi sal sine woerde formen in beschey
 denheit op dat hi in sinen spreken niet niemē en hindere. of
 niemē onbehoerlike en moye of scandalizeer en dat hi in sinre
 sprake niet ualliches en menghe daer die consencie namaels
 een wroggen van hebbe en hem beouwe dat hijt ghesprokē
 hoest. Hier of spreect die wise man. Dat herte der soeter mē
 schen is in haren monde. daer ome wanneer sie den mont op
 lukken soe stert sie wt ouernads hoer diuaelheit al dat sie
 binnen hebben. Die mont der wiser is in haren herte. wat
 haer mont en spreket niet dan wt gueden berade des herten.
 Die sinen mont behoedet hi behoedet sine siele van anre.
 Mer die onbehoerlike spreket hi sal quade dinghe gheuoelē
 als sunte matheus bedudet inden ewangelio. Van enē yghe
 liken ydelen woerde dat die menschen spreken. Sulle sie redene
 gheuen inden daghe des ordels. Sunte gregorius lecht ons
 Een ydel woert is dat gheen zake en heest rechter woer of
 gheen meeninghe goddienstigher nuticheit. It sake dat een
 ydel woert dat gheen bate in en brenghet sonder unstaet.
 niet en is. wat sal dan van scadeliken woerden ghescheen da
 er yement bi ghesindert weider. **D**at derde is dat die mē
 sche luttel woerde spreke en sine woerde niet manichuoldich
 en make sonder ^{noer} en sonder nuticheit. Die vele woerde ghe
 bruket hi quesset sine siele. want veel te spreken en is son
 der sonde niet. want die tliue hand woerde die ons uerlyen
 ghet sijn die sijn haeste ghesproken. dat is dat dij seluē of e
 nen anderen noetdriftich is. of dat dij seluē of enē anderē
 nutte is. Noetdrifticheit is saluer den wisen beduūt. en woer
 den soeten en **k**ommen gheue woerde ghenoech wesen

En wort oec die nutticheit mit alre uele woerde gh' uerue
michuoldighet. **S**ie wort uerdriuehc ende lastich. **S**eneca spre
ket ueel woerde en is gheen. noet. mer luttel woerde en die
oerbaerlic sijn. **S**alomon spruuet in prouerbien. **O**uelike
alle is ene opene stad en sonder omgaende muren. also is
die man die sine gheest met bedwinghen en can in spreke
ne. **S**unre gregorius spruuet. **D**ie stat des herren die ghe
en muur des swighens en heeft is open den pilen des vian
des. **D**ie mensche sal in sinen woerden uoerhoedich ende
spardich wesen alle die urecke in sine penninghe. want die
woerde daer wy mede uerdienē die glorie des hemels die sin
duerbaere dan enich stat. **S**alomon spruuet in prouerbien
Een begheerlic stat is inden monde des wilen. **D**ie vracke
mensche hader sijn ghelt diep en heymelic noch hi en gheeft
er met wt ten si hem groet noet of nucte en hi wachtet dat
hi met enen hellinc wt en gheuet sonder noet. **A**ldus sal
een gheestlic mensche den stat sijn herren als selden te spre
ken **E**n sinen mont met op doen te spreken ten si ome uoer
doerfinghe en nucte saken. en wat hi mit luttel worden be
druen mach daer en sal hi met manichfolde sine woerde
En daer of coemt vierhande oerbaer. **W**ant hi sal uer
die soude des ueel sprekens ende des ydelē sprekens. **S**ine
uerstandnisse wort te dieper en te hogher. recht alle wa
ter dat besloten is en ueyghent gheen wiganc en heeft
daer bi wech uicte dat wasset hoghe. **E**n dat hi spruuet
dat is uanden luden meer gheachtet om dat sie weten dat
hymit ghestadicheit spruuet en hi met lichtelike sijn woer
de wt en stortet. **E**n hi uerdient sonderlinghe aone glorie
in den hemel. **Vander leere goeder Reden**

Die guede zeden in gheestliken mensche sullen ghesiert we-
 sen mit desen drien. alle dat sie ghelandy sijn oermodich
 en guedertieren. **V**ghelanchheit staet in dien dat die mensche niet
 licht en si te lopen noch bereyft te lachen. of nyplichich. of van
 veel woerden noch boertlic. ghelanchheit ordincert die gheendich
 te van binne en behoedt al dat licham van binne buet van
 quaden zeden. **S**ie regiert dat hoeft tacter hem niet lichaelic
 hier en daer ome en kiere die oghen dat sie niet wildelic en sien
 die oren dat si niet nauwe en lusteren tot onnutte dinghen
Sie dwinct die tonghe van ledighen en onvruchtbaeren woer-
 den. **S**ie behoedt die hande van onnutten onleden. **S**ie bewa-
 ert die voete van ydelen wandringhe en van onnutliken gaen
En sie bedwinghet alle dat licham van onnutliken betoven
 dan also ule alle reden eylicher. **H**ier of priset sume beuuart
 malachiam den heilighen biscop en scrift dat hi also sagch was
 in sine zeden dat hi noch oghen noch hant noch gheen hi lichaelic
 en werde dan als daer zaken en reden to was. soe dat niet in he
 en saehen daer hem yement aen sloeten mochte die hem sach.
 want er was al wel in hem gheordiniert. **D**etmodicheit
 der zeden boecht den hals en maect oermodich antwort. ende
 clecht ghelaet. **S**ie minnet clechte dedinghe. sie zet haer selue
 onder die nedersten. **S**ie salvet ghelien te wesen. sie liuet son-
 der lynchheit. sie maect haer willich ander menschen te diene
 sie maect haer swigghende als men haer laster doet. schamende
 als men haer eer bewijst. bereyft tot medeliden en swaer tot
 onweerdighen. **G**oedertierenheit maect den mensche dat
 hi gued te spreken is. dat hi medelidende is den bedructen dat
 hi gued te handelen is en gued te bidden is. en dat hem gued
 te raden is. dat hi blide mach. vrolic en ghenouwe is. en ghe

cellic in dogheden en milde ander menschen niemant uer-
dende of dwaellike oordeleude en dat hi danckam. weladich en
bequaem is allen menschen. Oermodicheit matighet swaer-
heit der zeden op dat die mensche niet houaerdich en schme
Die guedertierenheit dat die mensche niet wreec noch on-
weerdich en is schme En des ghelikes wert die guedertie-
renheit gheempert uander ghelatenheit dat die mensche
niet lichtweerdich noch vleyschelijke sinckende. noch be-
haghende en schme En die oermodicheit wert oec gheempert
uander ghelatenheit dat sie niet alre leer uerworpen of uer-
snaect en werde. Die oermodicheit des menschen doet hem
vele menschen in oermodicheit uolghen. Die guedertieren-
heit maket den mensche liefstalich Die ghelatenheit maket
den mensche eersamich. **Van ghelatenheit des herten**

21

Want wy gheordnert hebben die wtwendighe dan-
ghe in werken in spreken en in zeden. Soe wil wy
nu spreken van ghelatenheit des herten en der sielen op dat
wy ghenoghet moghen weerde totten tempel des ware salo-
moens. alle leuendighe stene. behouwen mit gheesteliker
disciplinen. Want salomō leert datment herte mit alre goe-
de bewaren sal om dat daer gheestlic leuen wt comet. alle vnt-
ceente sūctyne **G**helatenheit des herten legghet in drien. al-
se in rechtheit des willen. In heidheit der begheerte. en in
gheladigher puerheit des ghetachtes **D**at is een recht
wille die anders niet en wil dan dat goede en om dat goede en
die dat uolcomelike wil. Want wilde yement dat quaet wa-
re ende sonde. dat en waer gheen goed wille alle sinre mathe-
us tighet in den ewangelio Een goed boom en mach ghene
quade vrucht brenghen **W**aert oec sake dat die mensche

dat guede wilde. mer niet om dat goede. alle wilde hi guede wer-
 ke doen om lof der lud. of mit anders enigher meninghe die
 niet puer en ware alle die ypoocriten doen dat en ware gheen
 gued wille. want hi dat goede of die doecht niet slecht om der
 doecht wille en wilde. mer om een ander waer om dat niet
 gued en is. want dat wil die mensche meest dat sijn waerom
 me is. want inden eende daer vollet hi en wat wden eende den
 ghert daer gaet hi der. **E**n uer crighet hi dat eende. soe laet
 hi dat ander. **M**er wil die mensche dat guede om dat guede
 mer niet te vollen al is dese wille eens wels recht hi en is noch
 dan niet uolcomelike recht. **G**hele alle die ghene die den
 wedj gods gaen wil en leuen also langhe als hi gheen weder
 doet en lied. alle die ghene die die doghet of laten wauncer
 sie enighe bearinghe gheuoelē of ueruoighet werden. **O**f die
 ghene die guede werke doen. mer sie en hoeden hem niet van
 anderen ongheoerloften werken. **O**f die ghene die haer
 goede beghin niet en wille binghen tot ene guede eende.
Of die ghene die hem mit alre swaeren arbeide wille oefene
 in somighen goeden werken meer dan mitte of noet is. alle
 die ghene die hem also onbescheidelike castien dat sie hem
 seluen doet of rasende make of uerduen. **D**ie apol-
 tel spret tot den nauwome. **V**dienst sal recht wesen. **E**n
 en wilt niet ghehken deser werelt dat is den gheuoechten
 of begheerten deser werelt. **V**olcomenheit is dwerhande
Een die allen menschen noet is ter salicheit. **E**en ander der
 volmackerhede. **D**ie ierste uolcomenheit is ghelegghen in hol-
 dinghe der ghebode. en sonder dese uolcomenheit en mach
 niemement behoelden bliuen. **A**lle sinte matheus inden ewa-
 geho tighet. **W**iltu gaen int ewighe leuen soe holde die

ghebode. Die ande volcomenheide der volmakerchede is ghele-
ghen in ueriuullinghe der iude gods als hi spreect mit ewange-
li. Wirtu volmaect wesen ganc en uertope al dattu heues
en ghyf te armen en wem en uolghen mi. en der ghetike na
anderen inden die inden ewangelien bescreuen staen. Tot
desen en is niemen uerbonden dan diet willendes ghelouet
heuet alle gheestlike menschen die in oerden sin want die
moteu sie uan noede holden na hoerre lofsinten sullen sie
ter salchede ghetaken. In durtommo staet ghescreuen
wanneer du gode enighe ghelofnisse gheloeft hebbes die en
salu niet uermerren te betalen want dyn heer dyn god
salde gyltchen. En is dat zake dattu uermares her sal dyte
sunden gherkent werden. **Van somen ghemenē gheestli-**

22 **O** **Al te snaden afluereken oefninghen** a a a
uan goeden begyn gheestlics leuens en om te arighē
grace volcomene gheloucheit. en om te arighen glorie
der salchede die den gheestlike menschen belouet is. Soe
wil wy seeten somighe gheestlike oefningē soe wie in
dien ghenouweliken uolherder hi sal schieer ghenoeien.
dat hi waltet in uoertganc gheestlics leuens. went ter ayt
dat hi come tot volcomene gheheellheit der doghet. **Darmē**

23 **D** **at ierste is mer aecht en sal wesen mer doec her goe**
dat die mensche snel si en ulrich her gods te be **des te be**
ghime en te wne dat hi uerstaen heect uan nigheneue **ghine**
gods of uan uernaminghe eens anders menschen dattet
hem nutte si ghebaen. want wy uersime veel oerbaers
beyde in uerdienste en in lone om dat ons uā auxre der
suaerheit uerdrict goedde werke te doen. En hebbe wy
wille emich goed te doen dat uertrecken wy uan ayt te iude

en binnē desen uerrecken uerliese wij tijt en uerdienst die
 wij ghewonne mochten hebben en die niet te verhalen en
 sijn. Of wij den dat guede mit soe deynen innicheit dattet
 gode niet seer ghenaeem en is noch onser conlaende uer
 dienstlic of avellic. mer het maket meer wiogheus in ou
 ser conlaende soe dat wij duchten oec daer of ghepijnt te wer
 den. En om dattet ons niet en smaect soe uerdriet ons des ar
 beides en haesten daer of. en ons uerdriet dat wij yet anders
 des gheukes beghinnen. Ghelyc allet ghelidhet inden arbeide
 des ghebedes of ewighes dienstes dien wij den inder lokeue
 of inden zedyns of in anders eynghen werke daer wij gheen
 cere of tydic ghemac of solaes eyghens willen uan en uer
 wachten. En dit is recht teghen natuer des goede werkes dat
 alwes die conlaende uerblijt. wā ueer went behoerlike wer
 ende die begheerte ontfranghet tot anderen gueden werken.
 als ghescreuen staet in ecclesiasticus. Die mi eeren hem sal noch
 hongheteren. **D**us heeft god gheboden dat die eerde voerbren
 ghen sal bloyende crutt en vruchtbaer home. En dat die zaet
 hebbe selue in hēna sijnre manier. dat is guede werke deyne
 ende givet. En als sake dat dese guede werke groeyen. en als be
 hoerlic is uolbracht warden soe hebben sie in hem begheerte tot
 enen ander guede werke dat wt den iersten werke als een spru
 te wasset. Mar ist dattet guede werc uan traechede uer gaen soe
 soe sal sijn saet sonder vrucht bliue. En hier ome uer
 drietet ons een ander gued werc te beghinne. want wij uandē
 werke dat wij tohants ghedaen hebbe lustel of gheen innicheit
 gheuoelt en hebben. **D**aer om sal die knecht godes alle tijt
 uoerlien wat hem nuttelt sy dat hi tot der vre werke. en sal
 ouerpenke dat hi den sal dat hi dat so de alst bequamest is

zake

dat zaet uā hoer re
 uere dat is soe he
 ben sie in hem

en dat hi dat uolbrenghe na sijn uermoghen na der regule en
ordmanae der doecht. Want alsoo salme siele en lijf wenen
dat sie niet uerueert en sijn guede werke te done mer bezit
Recht alsoe een doec en ghetrouwe knecht die sijn heer uli
chtes ghehoersam is in allen redeliken dienste. Dit sien wij
in werliken. Diens die noch ome kolde noch ome arbeit
noch ome armoede. noch om anders enighe swaerheit uer
traghren horen heeren om een deyn loen in anrte hoers luces
en in langhen wijen ghehoersam te wesen. En sie nement
in grote danke ist sake wanneer sie weder comen dat sie uan ha
ren heer niet zeer betespert en ghecalhet en wenden en denken
niet datmen hem enich ghemaec solde doen. Mer somighe gheest
like lude sijn leckerre knechte en houaerdich si willen luttel
arbeiten en sie wille wel besorghet sijn. En want sie haer he
ren trankere bewisen so willen hem bi na in allen dinghen
ghelijc wesen. en haeren eyghene willen te ghebruken dat
is haer owe. Dit is leder in teghenwoordigher tye. als in ec
clesiastico staet beclaruen. Soe wie sijn knecht dat is sijn
licham leckerlike uoeder uan sijn kinheit dat is uan sijn
beghinne hi sal oen namaels houaerdich gheuoelen. Enther
dat hi traech wesen sal tot doechden. of alsoe veel meer ter
sonde gheneijghet en sonderlinghe to uleschliker sonde. Va
ghewoente der ledichede wert die mensche zeer traech en want
sijn ghemaec soe dat hi niet doen noch liden en wil dan dat
hem ghenoecht. Mer een ghetrouwe knecht sal hem seluen uer
oetmodighen en wemen als een speelman sijn hondelijn
soe dat hi rechte doert alle hem gheboden werdet uande bedde
springhe des nachtes tot bedinghen. En sal bereyt en uyltich
wesen tot allen gheestliken oefninghe wanneer datter die

roede wil of ghehoersamheit ghebieder of broederlike minne of in
 meicheit eyscher. **Van doechheit in affcheit uande quaden.**

Dat ander is ghelyc alle die mensche vliach sal wesen
 die doechde te werken. also sal hi oec snel wesen hem of
 te arden van ondeckden. rechteuoert. wāueer hi gheuoelt
 dat hi daer mede uan binnen anghestormet of uā buse becom
 mert wert alle uan ledighen woerden. uā spotte uā dvrucht
 baren werken. en alre meest uan ydelen ghepense. uā sim
 deliken begheerten. van uleysheliken begheerten die wy
 gheen tijt en sullen laten bliuen in onse herre op dat wy go
 de niet en uertocmen en die heylighe enghelen die reghen
 wordich sijn. en op dat wy die conuencie niet en besuitten
 en pme uerdienen. En oec dat wy niet en uersumen gode
 werke die wi die wile doen mochten. Aldus uerriaghe a
 braham die uoghete uanden offerhanden die hi gode offerde
 op dat sie die offerhande niet en scoerden of omreyn en maec
 ten. Ende des ghelijcs op dat wy uor gode niet ydel en comē so
 sullen wy hem offeren vyfsterhande sacrafice. als des guedes
 willen. des guedes werks. des gueds spreken. der gueder ghe
 dachte. en der goddienstigher begheerte. En sulle afweē die
 uoghete der quader ghedachten en der quader begheerte op
 dat sie onse offerhande niet en beuuechten noch gode onuerdich
 en maken en ons onuerdienstic. **V** En wy en sullen niet al
 leen vliuchtes uan ons werpē uleyshelike en onkuyliche ghe
 dachte. mer oec alle ydele en bittere en gullighe ghedachte en
 dier ghelike. En wy en sulle inden tempel ons herten niet
 malen die beelden uan sulken sonden. In cauernen en in hu
 sen daer men in danset en open ydelheit in doet. daer pleecht
 men in te malen werlike en ydele fabulen en loghene. **M**

inden tempel gods plechtmen te maken heilighe historien ende
gheestlike picturen ende beelde. **B**y der gheedenre der malinge
bekent menit huys en die ghene die daer inne wonen. als die
houaerdighe maect ditwile heerlicheit en heersapie ende ^{dingh}
dienst van ghelinne en ander hoemodighe en hocheit. **D**
delglozie maect alreghede aetheit daer men der lude lof mede
orghen maect. **S**ommighe tijt maect he oec heilichede ende
innakele ende profeten en grote deuocie en predianen en
uele dier ghelike daer hem die lude in uerwondren en haer
hemelike eere en lof van bewiser weerde. **D**es ghelikes
maect die hat bedrieghemisse en achtersprake. **T**oern maect
scheldinghe en onruste en strid en lasterlike woerde. ende
vecht aegheuen die ghene die niet by hem en lijn en warder
moede nochtan dat hem inement en moyet. **D**us maect
die ghyrcheit ghelt en gynnert en breect en uergaderet ma
nigherhande dinghe. **D**ie dan den gnedu gaste cristu niet uer
taghen en wil uander herberghe sijns herten die en sal sine
viande en die sonden niet herberghen. **W**ant wat ghelelscap
heuet cristus natten bosen gheeste: ende wat ghelyc heest die
tempel gods natten afgoden. **V**erdriestli haestlike den viant
wt dijne stat so bistu velich. **M**er wederstaectli hem naech
lic soe wert hi dij te mechtich en sal die stat winne en slaen di
doet. aldus ist mit ghemeenscap quader gheedacheu. **C**urioel
heit die maect alle schone ende uerweende dinghe. **D**ie gul
sicheit maect grote tafelen en uele manere van spilen ende
van draucke. **D**ie onkuyfcheit die maect allodane manere
als hoer to behoert. **D**ie sin die afgode die god wende den pro
fete ezechiel die binnen der want des tempels ghemaele wa
ren die hi oec noende onnuechelich te wesen. **D**us dalinghe

afgode sulle wy naerustelike afwischen uanden tempel ons her-
ten op dat wy uan gode ghetyc hem niet uerfmaect en ueron
weerdicht en werden. daer af ghescreuen staet. hoe langhe sul-
len in di wonen scadelike gheoethe. **Van vrede des herren.**

Dat derde is dat wy ons altoes pinen te hebben een vrede
clam herre mit allen menschen. En dat staet in tweedim-
ghen. alse dat wy niemant quaect en doen noch en begheeren dat
hem quaect ghesche. En ist sake dat ons yement misdoet dat
wy ons dan bewaren mitte schilde der uerduldicheit. Wy wan-
deren in den strijd en also en kant qualic gheualten op
ons en werden die uile pile ghestoten beide der scarper woerde.
en der moylker werke en der harder ghebode en bescheldinghe
uan onsen ouerlen teghen wilke pile wy hoelden sulen den
schilt der uerduldicheit. en op dat hi die starker sij en niet wer-
ghelstoten en werde. soe soele wy oen uesten en bedecken mit
uelen uan doden die uen. dat is mit exempelē der merreler
en ander saligher menschen. Die apostel sinte iacob spre-
ket. Broder neemt exempel des quaden eyndes der lancmo-
dicheit. des arbeides ende der uerduldicheit der prophete die
ghesproken hebben inden name des heren. Siet wy segghen
salich die ghene die gheleden hebben. Ghy hebt ghehoert iobs
liden. en ghy hebt dat eynde des heren ghesien. Naec ons dan
altoes bewaren teghen die pile en teghen die slaghe der vi-
ande. En want wy niet en moghe in desen leuen hopen du-
ringhen vrede te holden uan buten. dat wy doch ouermid-
des uerduldicheit uan binne uerde holden. alse onse here
sprac in ewangeli. In uerduldicheit suldi uwe siele besitte

Nulver

Dat. **Van quaetheit des ghebrulens en des hebbers**
vrede is dat die mensche. der dinghe der werlt.

die dinghe der werlt ghebruke en hebbe en begheer als hie
 alre spaerlikest mach. alle werlike dinghe die sijn ons vre
 emde. **W**ant sie en behoren onser naturen niet toe. noch wy
 en hebben sie ghemact. noch sie en sullen langhe mit ons
 duren. noch onse salicheit en leecht in hem niet. **E**n hier o
 me soe hebbe wy sie recht als uander werlt ontfanghe tot
 swaren en ghestaden woker der sordhuoldicheit en des ar
 beydes des auytes des uerdriets en mangher becomernisse
Wat groter woker waenstu gheuen die princen die machti
 ghen ende die riken uan deser werlt. alle tijt uandē dat sie
 uander werlt ontfanghen hebben. **E**n hoe begheeren sie an
 waenstu ander lude goet te uerarghen en dat hoer te uerne
 ren of te bewaren op dat siet niet en uerlielen ouermiddes
 vrend ende viande. **C**ultere ende brodere wijf ende kindere.
Hie ontfriuchten ghewelt uandē die machtygher is. dieste uan
 dien die armer is. en bedriechnisse uanden die hem ghelyc
 is. **E**n ghurch mensche en betruuet niemā volcomelic.
Op alle menschen heeft hi wantvulben noch an en can hi
 hoerre niet onthieren. **E**n hier ome en mach hi niemā
 warachachlike minne. want hi uermodet dat hem niemā
 warachachlike en minne. **W**ant in uolcomenre minne en is
 gheen wantvulbich auyt. hie heeft auyt uoer sijn goet
 en hi heeft auyt uoer sijn lyf om sijns goedes wille. **E**nde
 want hi dus uele onnuter auyte heeft soe en can hi ghe
 nen nutten auyt hebben uoer sijn siele. daer hem noch
 die alre meestste scade af comende is. **W**ant ghelyc alle die
 princen eylichen dagheliclike dienste en gaueu uan haeren
 ampeluden om hoers auytes wille en ten lesten werpen in
 den kerker en pineghen sie en beuuen sie al haers goeds

met

ayt en

Dus beweet die werelt uanden riken luden die hoer anpeltude
 sijn ouermids rjcheit ende eer die sie hem gheleent hadde swa-
 re sactinghe des wokers Ten lesten zendt si sie totter hellen
 kerker ghehoert ende beweest uan allen haren gried: waer
 af coemt sijn ende twist inder werelt dan dat inalcander af-
 breken willen dat een yghelic niet gheheel besitten en mach
In gheesteliken rjcheden en lude menan conuner om dat die
 ander ueel heeft. **N**iemā en is des te min wijs of goet om
 dat een ander der werelt en der wijcheit uol is. **M**er uan wer-
 liken rjcheden ist al anders en uan werliker eere. **W**ant
 die moeten also manich stucke hebben alser manich is die da-
 er aen delachtidwelen sullen. **E**n hier om beydet die een de
 anderen om dat een heeft dat die ander niet hebben en mach
Dit was die sake waer ome loch scheidt uan abraham. en
 elau uā iacob. **W**ant si hadden uele beeste. en dat lant en moed
 ten sie niet outhouden dat sie te gader eendrachtelic ghewoent
 hadden. ouermids dat die herden der beesten onderlingheke-
 nen. **W**ant waanneer inden mensche die beestlike dat is in-
 vleyschlike begheerte wassen. soe werdet twydracht onder-
 den willen om dat sie willen uoden hoer begheerten inden
 weyden deser werelt. **E**n want enen ygheliken niet en ghe-
 noecht na sinen wille. soe seydet die broder uanden brodere
 ouermids had ende twydracht. mer waer der beeste lutel
 hem solde wel ghenoghen in deryen. **D**ie prophete zacha-
 rias spreect voede die beeste des wdes en die de beeste besaen
 floghen sie doet. **D**at men oec aldus uer sinen mach. **S**ie wor-
 den gheuoet uan horen beesten. **S**ante augustinus spreect
Die onachtmodighen kinē. want sie niet besitten en sul-
 len dat lant der leuender. mer die sachtmodighe niet wr-

uerdrenē en moghē werden. Mer wy die hebben uoertel ende.
dede/ daer wy mede bedet werden sullen ons ghenoech laten
En wat conmer wy liden daer uoer laet ons god in onse her-
te lecten die alle dinghe uermisset. Salich sijn die ghene die
arm uan gheeste sijn dat is om die minne gheestlics uoertgan-
ghes. want dat rike der hemele is haer. want hoe ueel sijn
hier ter werelt benaueē inden dat sie niet en begheeren. alsoe
veel sullen sie daer weder inden hemel ghebryder en ghewader

D werden. **D**an oetmodigher ghydinghe sijn selues
dat vyfte is dat hem die mensche altoes in hem seluen
en buten uoer den menschen en in allen dinghen ueroer-
modighe en uerdrucke in sinen duncken uan binnen ende
in woerden in ghelate en in dedinghen. En in allen dinghen
kiese die lagheste stede na den dact nutte is. Die hem in
sijn selues oghen ueroetmodighen wil die sal merken hoe
dancly hi is. hoe onuerue alle dinghe sijn die den licham toe
behoeren. waen hi ghecomen is. wat hi welen sal. wat hie
binnen is. En hoe lichtlike ueygaen alle schone dinghe die
inden menschen sijn. hoe grote bedrieghemisse is in wer-
liker eer. want al schijnē sōmighē menschen te eeren die rike
sie en eeren sie niet. mer sie soeken hoer ghewin. alle hondē en
uoghēle een aēs soeken en wanneer sie dat al betraghet heb-
bet en daer niet meer aen en vinden. soe laten siet en soeken
een ander. Dec sal hie merken inder siele. hoe ueel sonden da-
er nime sijn en hoe grote onsuuerheit en hoe ueel gheueulich-
eit is inden gueden werken die wy doen. en traechheit. Hoe
veel gueder werken wy achter laten en uerlumen. hoe grote
armoede uan dechden. hoe grote blindheit der uerstandens-
se. kiranchheit der memorie onghoordinerheit der begheer

ie willidylke arm
sijn

ten daer in is. **D**at onse quaetheit puer quaet sijn en sie ons
eyghen sijn. En die wechde die wy hebben ons niet. dan ghele
ent en sijn die men uan ons eytschen sal mit wokeren. Ende
hoe onpuer ende hoe onvolcomen onse werke sijn uan onser
weghen. wt allen desen mach die mensche billic nemen ma
terie hem te uernedixen. want het inder waerheit also is dat
wy luode sijn ende arm. En hoe uel wy bueten desen dunken
onser eyghenre snoetheit dwalen also veer dwale wy van

Der waerheit. **Dat die mensche ryp en eernstfoldich mit**
Dat seste is dat die mensche Zoetheiden sal wesen

ghesacht sijn en naerustich mit eenre bedroefder sonchede
niet mit uerdructiker of toernigher bitterhed. Lichtreer
dicheit der zeden mach een weynich tijts in ene gueten mensche
wesen. mer nuumermeer en mach sie wesen in enen deuoten
mensche die wile dat hi in deuocien is. Ghelike alle wy exem
pel hebben in uolcomene menschen. daermen alre zelden uan
ghelien heeft dat sie lichtuaerdich waren in zeden. of dat sie yet
berijt waren to lachen of tot boerden. En want den mensche
goed is te wesen in weinighen daer omme spreect onse here dat
sie salich sijn die weynen. En daer omme heeft hi hem ghegheue
en gheuent also manghe zake des wenens. alle uoer hem
seluen. uoer horen naesten en uoer haren here. Voer he sel
ue. want sie soudar sijn en ieghen gode mildaen hebben ende
daghelix mildaen. want sie arm sijn uan wechden. tracht uā vo
ertgaen. want sie onder duseut aerten sijn. en noch in riuuel
of sie uerweent sullen werden. Mit mangherhande onsalicheit
beworren. vrend uan gode. bueten befloren uen rike. berijt
cotter boesheit. saldich mangher pinen der doer des uoghevu
ers of der hellen. Sie sullen oec billic saryen uoer hoer nael

ten ende medeliden hebben mitten die arm sijn. die in uerdriete
sijn. die in angst sijn. die in sünden leuen mitten die uerdwemt
sullen werden. mitten die betoert waerden. mitten die hem
uan euen gueden leuen uerkieren. mit alle den ghenen die in
duldanghen en der ghehken angren staen daer wy mede in
sijn. **O**m godes wille sal die mensche oec wenen alle mede
liden tehebbene mit sijnre passie en om onrecht dat hem die
sindare en die onghelouinghen alle daghe doen. en om dat uer
lies uan manighen sielen. en om datt gheloue ondertruden
werdet en om ondanckbaerheit uan allen weldaden die god
allen menschen bewijst. **O**m der saande wil daer god mede uer
ouert weidet uan sijn selues knechten en uan manighe
andere. **E**ne gueden knechte behoert te hebben uan bunne
mine tot sine naesten en uan bure alle gudertrienheit.
Mer die bose knecht is bitter ende heuet uerdriet in der do
echt. hi is onbeerdich wantrullich. uerbolghen en sonder
redne zner en andren menschen lastich. **D**ie lichtua
erdicheit heeft haer wagt totter deuone alle water toeten
vure. En soe wie hem wemet totter lichtueerdicheit ende
sonderlinghe tot spottinghen. hi sals hem nouwe moghen
ontwennen. **Van opghelouenheit der ghedachte tot gode**

Dat leuende is datme altoes hebbe een opuerhanē ge
dachte tot gode biddende. denkende. pensende. lesende.
en besouwende altoes pine dy na die wechden. **E**en dien
re godes wanneer hi om gode niet en denket hi venet ende
is driuich alle die swaerlike mistaen heeft om dat hi soe
grotes vneudes gheeuware ghenome en heeft die onser
nimmer en uergheret. want die ouerste salicheit inder
glorie die staet in eenpaertiken besouwen godes. ende al

en om dat die ghe
uechtheit ver
kiet wt

toes hier om gode te pensene is eenrehande ghelikenisse na
 den besouwene dat inder glorie is. Hier sijn te ghedenke
 is een uerdiente. Mer dat besouwen inder glorie dat is
 loen. Daer om alle langhe als wys niet ieghenwordich en
 sien en moghen laet ons dich sijnre ghedenken al hier. wat
 hoe veel dat die mensche en mit meere inuicheit gods
 ghe denket in deser ellende also veel blindeliker en uol
 comeliker sal hi oen sien inden uadri lande. hier of staet in
 den salu. I uerlach den here altoes in wijner neghenwordich.
 Niet alleen sul wy godes ghedenken in onser ledicheit. mer
 in alle onsen werken. in alle onsen onleden sul wy sijnre ghe
 dencken. en sullen uolghen den heilighe enghelen die ghesan
 det werden tot onsen dienste. die alsoe die wtwendighe dinghe
 saten. dat sie nochtan uand inwendighe nemen af en laten.
 Also veel als die hemel wider is dan dat certike. also veel in
 mer en wider materie en weghe heeft dat gheestlike besouwe
 dan dat certike ghedacht. Hoedanghe dese weghe sijn en dese
 materien en hoedanghe die we nemene en die uoerganghe
 sijn te denken en te besouwene gheestlike dinghe dat en behoert
 nu tot deser tijt niet noch te deser materien. mer het behoert
 totten seuen den uoerganghe des gheestliken leuens die in
 wijshed legget. *Die derde uoergang die ghelegghen is in pu*

Tanden seuen uoerganghe gheestliken *van wechden* 30
 leuens die in puren wechden ghelegghen is sul wy
 nu sijnre puren setten die impelen mensche en
 die ionc sijn in gheestliken state to behoren. Hoghe en suba
 le leue late wy den ghenen die mer meer in ghecoeft sijn.
 want hoe die mensche hogher uoergaet en hem zeere uoer
 wart purer. hoe hi hogher ende uolwonnere dinghe uerstaet

10
41

beide uan dinghen daer hi to hants to gheraect is. en uā dinghē
die hi noch niet werelike begripen en heeft. **V**shelike als die
op enen berch climmet hoe hi hogher climmet hoe hi ver be
couwet hoe ueer hi noch is uanden ouersten des berghe. En
dat hem dochte doe hi benede was dat hoecste uā den berghe
weten. wa meer hi hogher ghecomen is. soe liet he
datter nauwe is die voet uanden berghe. Des ghe
likes en can niemā spreke properlike uan uolcomenheit
dan die uolcomen is of uaste bi der uolcomenheit. **D**oghet
is begheerte des herten gheordiniert uandē ordel der waer
heit. **D**at ordel der waerheit staet ghemeeulike in vier di
ghe. het staet in guede en in quade. **D**at guede is sonnich
lic en lichamelic. sonnich is gheestlic en ewich. **D**at quade is
sonnich quaet der misdact. sonnich quaet der pine. vande mis
daden is sonnich werlic. sonnich daghelic. vande pine is son
nighe tijelic sonnighe ewich. dat quade der misdact daer
men mede uerdient dat quade der pmen dat is dat quaetste.
want en waer gheen misdact daer en waer gheen pine. **D**at
like pine is minre dan ewighe pine. En want die ewe der
waerheit ghesaue is inder herten des mensche ouermids
ordel der yden. so sijn den menschen oec in hulpe ghegheuen
eenre hande affecten dat quade te saluen en dat goede stē
te nemen. want in desen twee dinghen legghet alle salich
eit. alle in salvinghe alles quades ende in ghebrukenisse
alles goedes. **Van seuen affectie der sielen** ○ ○ ○ ○

31

Der sielen sijn ynlike en begheerlike toeneigghinghen
die men ghemeeulic deelt in seuenē. alle hope anxt blif
cap diuefheit. minre. mit. en staemre. vier uan desen alle
anxt diuefheit nijt en staemre werden gheordiniert legghē

alle quaet. Ende drie alle hope minne en blyscap tot doechde
 wan uoer dat gued en salmen gheuen anxt hebben. mer
 men salt hopen en wonschen. En uander doecht en salmen
 niet diuich wesen. mer uerblide. ten weer sake datme anxt
 en diuefheit hadde. om die doecht te uerlieden. En dat en is
 ghene diuefheit puerlic om gued mer om quaet. want
 ghebrec ofte uerliesinghe des guedes is quaet. Oec en salme
 doecht niet haten. mer men sal sie minne. en nieman en sal
 hem uan gueden werken schame. mer een iegheic sal hem
 daer af uerbliden. Alle dese uer-saken seuen toeneeghin
 ghen recht gheordnert sijn na ordele der reden en der waer-
 heit. Soe is die mensche doghensam. alle wanneer hi in alle
 dinghen anxt heeft. daer men in anxt hebben sal. en daer
 meerren anxt heeft. daer die meeste anxt en dat meest qua-
 et is. En hem bedroeft uan dinghe. daer billike om te diue-
 uen is. ende hater die dinghe die billike te haten sijn. En sca-
 emte heeft daer billike scaemte of te hebben is. En meerre of
 minne diuefheit. hat ende scaemte heeft na den dat die dinghe
 meer ofte min quaet sijn. En oec als hi hoepet alleen die din-
 ghe die na reden en waerheit te hopen sijn en hoepet in die-
 wise alle sie te hopen sijn. En wanneer hi minnet dinghen
 die men na reden en waerheit minne sal. En wanneer hi he-
 uerblidet uan dinghen die daer hi hem na redene en waerheit.
 billike na uerbliden sal. meer of min na dien dat die dinghe
 meer of min gued sijn. Mer dat ouerste goet dat god is dat
 salme bouen al minen en dat salmen bouen alle dinc hope
 en in dien bouen alle dinc uerbliden. En alle dinghe die os
 uan hem trecken. sonder lughe. sonde en ghebroke salme bo-
 uen al sauen en uer-ouweerden. want sie sijn inder waer-

heit en eyghentlike quaet en sie sijn allen menschen quaet
en nemen goet. noch dese doen tot ghenen dinghen goet.
al ist sake datter coninghe tijt den goeden mensche mede wer-
ket ter doecht ander lude boelheit. of oec eyghen boelheit na
hoerre bekeringhe alle hem meer te ueroetmodighen. ende
te meer vurch werden inder minnen gods die sie ghehaert
heeft in alsodane boelheiden en daer af ghevryet is heeft.

Oec sal die uerdoemisse der boeser den heilighen inder ewigher
glorie haer blyscap uermeit. want sie hem uerblide sulle dat
sie dier pinen ontgaen sijn daer sie in gheuallen modye sijn
hebben also die boesen hadde sie god niet uerloest. **V**ele an-
dere onderschede der doechde sijn in dien dat coninghe heeten
godlike doechden. als gheloue hope en minne. Sommighe
heeten principale doechden. als wysheit gherechticheit staer-
heit ende ghemacheit. Sommighe heeten dagheden van regi-
mente. sommighe heeten puergierde doechde. sommighe heeten
sachtelike doechden. die ic alle after late om dat ic niet subtyl
en bin. ende omme dat ic spreke. tot dien die niet subtyl
en sijn En sal alleen ueruolghen die maner hoe die son-
derlinghe doechden hem hebben teghen die seuen sinden.
want na desen sinne soe en is doechde anders niet dan teyn
te wesen van sonden En also veel is een yghelic doghentla-
mer en uolcomenere alle hi teyne is van allen ghebroken

32 **D**ie. *van uerwendighen habitie gheestliker persone*
Uerwendighe doecht is also onder goede uerwendighen
zeden des gheestliks staers. als die wyle is inder scale. want
al die zeden die in gheestliken state van buten schijne sijn
gheuonden en gheset om te uerwighen en teholden die doech-
den. anders sijn sie als die notescalc sonder kore. En ghehlyc

als inden tabernakel des oelden testamentes veel detsel waren die
 uan binne decten en ueraerden dat tabernakel als uan ^{vele} purpur
 uerwe en rode wederine uelle. harene lakene cortmen en boor
 de die die muern bedecten. also sijn in gheestliken state veel de
 tel der doechden gheordineert tot aertheit of tot bewaringhe der
 doecht in welken ghene puere doecht gheleghen en is. mer eenre
 hande scheem en bewisinghe der doecht die binnen schuelt. Ende
 soe wie hem inden wtwendighen zeden ghenoeghen laet en die
 inwendighe doecht after laet is recht als die de scale of den yde
 len bast heeft sonder hoede

Dat eerste teyken gheestlic staets is dat abijt uan bueren
 en die crine. waert sake dat dese dinghe bi hem seluen
 enen gheestlic maecten. soe weren oec apen en som ander be
 esten gheestlic die men binden in buerten alsoe daen abijt ma
 ket. Mer dese dinghe sijn alleon teykene der inwendigher din
 ghe. alle een cirkel der maecerne beteykent dat daer dranc
 vele is: en als een vaen op eenre kerken beteykent kerkmisse
 want sijn dese teykene ualsch soe werden die lude bedrogghen die
 wanen vinden die dinghe die daer mede beteykent sijn. Des ge
 likes ist mit enen gheuonden gheestliken mensche die bueren
 inden abijt laet schijnē dat hi in zeden noch in leuen niet en he
 uet. **D**at ander teyken gheestlic staets sijn wtwendighe
 zedelic ghewoenten: alle nighen kincken ende ander teykene
 de begheuen lude in cloetren gebruiken inden dienste gods
 of in anderen horen werken. In welken binden hem meer oec
 tenen die min doghent sijn dan som ander die meer denoet
 en uolcomen sijn. **D**at derde is wtwendighe zeebaerheit
 alle in spreken in gaen en in allen wtwendighen ghelate des
 lichams die men oec prijst onder werliken houeluden ende

heit een werlike doechte. **M**az in oetmodigher en chichar uanmer
hoert sie gheestliken luden meest toe. **D**at vieldt seyken sijn
werke uan penitenden. alle uasten waken gheyselinghe ende
ander lichamelike oefninghe en castinghe. **E**n al sijn dese der do
ghet uare dan enighe uanden daer uoer af ghesproken is doch
en sint et ghene pure doechden. want ypoocriten moghe sie oec
doen. en die in doechliken sunden legghen oefene hem dicwile in
dosen. **D**at vyfte seyken is een sonderlinghe uerlichtheit die
ghebreke te uerdriuen ende doghedt daer in te plantē. weder ende
hem seluen te ueroetmodighen. die bevringhe der toernicheit
te bedwinghe. die onkuyseheit te verminne en allen andere sonde
te wederstaen. die den mensche anuechte. en hem to gheue cot
werken der minne. en der ghehoersamheit en cot andere doechde
al sijn alle guede werke oefninghen der doecht. want dat en
waer gheen gued werc daer gheen doghet in en laghe. **H**ochman
is daer onderscheit in. want somnich gued werc doetmen slecht
om godes wille en om te uerdienē ghenade en glorie. **E**n somnich
gued werc doetmen niet alleen om ghenade en glorie te uerdie
uen. mer mede om te uertrighen die doecht die anhanghend is
aen dat guede werc. en die doghet in ghewoente te brenghen ouer
mids werkeliker oefninghe. en om die sonde die haer contrair
is te uerdriuen. **E**nde dit is uele uarter dan dat iude. **N**ie uā
exempel. **S**omighe mensche beden alleen om te uertrighen ghe
nade uan haren sonden of ewich leuen. **E**en ander bedt niet
alleen om ghenade der sonde en om ewich leuen. mer oec op dat
hi hem wenne cot vlichtheit des ghebodes. ouermids welke hi mo
ghe uertrighen graae der minicheit en smaect der godliker soetheit
en vrendelicheit godes. en ouermids uerlichtinghe sijner uer
standnisse moghe uertrighen daer behemē godes. **E**n al is des

ierkes ghebet goed en ghenade ende glorie uerdient. des anders
 is also veel beter als al sinre andacht medehelper haestliker
 en uolcomeliker te uerrighen dat hi begheert. Want het hel
 per seer totter uolcomenheit hylghes leuens te weren hoe
 men die andacht daer toe wchten sal ende die ueerlichtheit.
 daer toe ordineren sal dat men heilich leuen uerrighe. wat
 wie sine uoertganc wyllie ordineren can uerrighe meer
 inwendigher doechde mit minnen arbeide na lichaunliker
 oefninghe to spreken dan een ander mit swaerten arbeide.
 als exempel Een kunstich werelman. maect haestliker ende
 bet en mit lichterem arbeide emich wert. dan een onkunstich
 mit meerten arbeide. **D**at leste teyken is die corle be
 gheerlics toeneyghens der doecht die is een uolcomenheit
 des werkendē leuens en een gheordniert inganc des besou
 wenden leuens heest men dese niet. Soe hoeyt men te uerghē
 ues puerheit of ghestadicheit des besouwens. Reck alle wa
 ter uan eynen fonteyne niet daer en woert also langhe als
 die ginc niet gheueynicht en is ende die vuelnisse wt
 gheworpen. Gheleke alle uecheit der olye wtter corle
 gheperfer werder. alsoe coemt uanden begheerliken toe
 neyghen totter doecht die sinaec der mincheit. sonderlinghe
 der godliker minne ende der hemellicher begheerte en der gheest
 liker blyscap die edelre is en behulpliker dan beuort te wese
 mit amre ofte mit wulve. Dit sijn die vi. daghe daer men in
 werken moet dat wert der salicheit en zoeken die spise des le
 uens. op dat wy hongherich niet en ghebreken in desen weghe
 daer wy minne wanderen soe dat wy des lesten daghes dubbēl sin
 se uerslameue. alle spise des guede werks. en begheerlics toeney
 ghens totter doecht op dat wy ten leuenden daghe rustē moghē

en ghenelen na allen lieten der ghebreke ons gheue moghen
wt godliker besouwinghe inder ruste der ewigher rycheit
En sien dat hi god is en smaken hoe soet dat hi is allen crea-
turen. **D**ie ghene die des lesten daghes niet en uergadert
Dubbel spise. hi sal des leuenden daghes ydel bliuen en en sal
niet vinden uander soetheit der besouwinghe. want wie tot
den lesten daghe staet niet ghevaect en is die legheit inder gaul-
heit begheerliker doechden hi en sal niet ghebunke der suetheit
des leuenden staets die inden smake der wysheit en inden lichte
der uerstandnisse ghelegghen is. hier bi ist dat iacob yst by hys
vi. kinder. wan. en daer na bi iachel sinen sone Joseph soen
uan anghelicheit. die die gheboren was beggan iacob te bidden
laban dat hi one liete wederkueren in sijn uaderlant. want
yst sal die mensche uolcomen wesen in werckenden leue in
den. vi. uoerghenoemde staen der uoertgaughe. En dan na die
dat hi ghesmaect heeft die vruchte des besouwendenden leuens
soe sal hi begheert onbouden te wesen vande lichame
en te wesen mit **a**risto inden hemelichen uaderlande. **W**at
hi alre vanden **s**maeke der ewigheit soetheit enen uoer-
smaect ontfanghe **h**eeft. **M**ar want wy dese forme be-
sariuen den gheuen die uoertgaen in doechden op dat sie wer-
moghen ho veel sie uoertgaen sijn in eenre ygheliker doecht
soe wil wy elc vanden doechden onderscheiden in drie grade
die veer uan malcanderen ghescheiden sijn. en willen veel
grade die daer en cullchen sijn achterlaten op dat wy niet
soe lanc en maken dats sement uerdriec. **D**ie ordina-
cie vanden vy. hoeft smide is dese. die yst is houaerdicheit
die een beghin is uan alre smide. die ander had. daer na toern
trachheit ghyrichheit onkuytheit. Hier teghen is ordinacie

der doechden. Oecmodicheit ieghen houaerdie. Minne des naelken
 ieghen den hat. Sachmodicheit weder den toern. die minne godes
 ieghen die traechheit. die uersnaedemisse der richeit ieghen gh
 richeit. Soberheit ieghen gullicheit. Reijnicheit ieghen on
 kuyficheit. **M**er want alle sinre gregorius tughet veel tel
 gher des boems wt eenre wortel comen. Des ghelikes werde
 alle ander doechde gheboren wt der minne godes. huij omē laet
 ons daer uan eerst spreken alle uander moder ende voedster
 alre doechde en daer uan uandē dochteren. **E**t dese doghet comt
 soe en is gheen ander doecht uerdienstlic. want wat die mē
 sche doet heeft hie die minne godes niet. hi en uerdient niet.
 want sie formet alle doechden dat sie heilich werden en sie ghe
 eft hem noetsel dat sie also veel meer of min uerdienstlic en
 gode ontfancht sijn. alle sie meer of min vā hore noetsel ont
 fanghen hebben. **R**echt alle een telghe die wtter wortel spru
 tet ende die uanden zape der wortel gheuoedet werde op dat hi
 te meere werde ende te meere vruchte uoertbrenge. **D**ie
 beghinne uan eenre ygheliker doechde moeten hebben die ghe
 ue die een gheestlic leuen beghinnen sonder welken sie niet
 beholden noch selich en moghen werden noch gode behaghen.
Doertganc in doechden hoert meest toe den gheestliken
 menschen dien beter behoert te wesen dan dat ghemoen uolc
 ende dan die lecke werlike menschen die nochtan soe leuen
 dat sie sijn uanden gheale der gheerne die beholden soelen
 bliuen. **W**at batet ons hogher te wesen inden name ende
 buen inden schme meere uolcomenheit toenen. **I**t dat wi
 in doechden ende in oefninghen des werks gheen onderscheit
 en hebben et is ons meer confusie ende bedrieghemisse an
 deren menschen. **E**nde dinghe te louen ende luttel te den

daer uer dient men bet med pine dan loen. Volcomenheit in d
echden behoert tot volcomenen menschen die ghecomē sijn o
uer die hinder der swaerheit. en ouermids cristo gheclommē
sijn op die hoechheit des berghes en begheeren te scouwen sine
glorie in welken swaerheiden noch arbeiden die gheen die
voertgaen willen in wechden als in opclommē des berghes
Doch minne en is die in desen leuen volcomelike gheaken
mach dat hoechste uan enigher doecht. of die stadelike in desen
ouerften grade uan enigher doecht bliue mach. Hier na ma
nier des weedy's heit men ene volcomen by ghelijcheit der ghe
eure die verre beneden sijn. *Vander minne godes. daer secht me*

33

Minne dat minne is in dien ghelegghen in wille in wile en in be
godes is een gheordiniert en een groet wille gode te *gheerte.*
dienē gode te behagghen en gode te ghebrucken. Wy sullen gode
minnen bouen alle dinc om drierhande sake. Inden yrste om
dat hi goed is in hem seluen. en mer alleen goed mer hi is die
goetheit. want negghen dinc mach beter wesen dan daer alle
dinc dat goed is sijn wesen ende sijn doecht of heeft. Ende salme
bilke al goed dinc minne also veel alst goed is soe solde men den
ghenen die dat hoechste goed is en oneyndlike goet is weert
moghelic oneyndlike minne na behoer sijnre weerdicheit. Occ
om dat hi ons hert ghemint heeft. en meer dan wy ons selue
ghemint hebben. die ghene die sonder eende is ende dien anders
gheen wesen en is dan minne als ghescreuen is. God is die minne
die minnet ons die arme ende hode en onsalich sijn. en heeft ons
uan ewicheit ghemint. eer wy yet waren eer wy hem minnen
ya eer hem bekenden. ende die wile dat wy hem wederwaren en
teghen hem misdaden. En hier om ist wel recht dat wy oen weder
minne van al dat wy sijn. uan al dat wy mogghen. uan allen dat

wi

wij bekennē. Of dat wij doch twiuelike weder meten mitter
 derre mate ons uermoghens hem te minne die groet is son
 der ceede. Ten werden male sulle wij gode minne om manich
 uoldighe begheerlike liefte synne minnen die hie ons bewijst
 heeft die men bekennē mach in al sinē weldaden. want dat
 en is hem niet ghenoech dat hi ons minne mit begheerliker
 twenighinghe ten si dat hiet ons oec twene inden werke. alle
 Gregorius spreect. *Priminghe der minnen dat is bewijnghe*
des werkes. Van welken weldade wij nu niet uoert en spre
 ken om dattet te lant uallen soude. En beiden daer mede hent
 tot oere ander tijt. *Van onser minne*

Ons minne staet in dien alle in dien wille. inden wer
 ke. en in ynkker begheerte. Die wille wanmeer hie
 gheloert is uan redelicheit soe uolghet hi oerē raet soe dat hie
 die doecht wille. Ende op dat die wille niet ledich en sy wā
 neer hi wotten doghentliken werken gaet soe wept hi aen
 te hulpe alle dat ghelunne dat onder sinu ghebot is alle die
 lede des lichaams die Sinne. ende die gheachtē om dat guede
 werc te uorderen ofte dat quade te uerdrue. Wanmeer du
 die twiuelike ghechten hebs. soe verder inden gueden wil
 le uerwecket in uerlichte misse des arbeides ouerinds ghe
 woente der oefninghe een ynkke begheerte vander gra
 de godsde mit hoere soetheit ghenoechlic maect den ar
 beyt. soe dat hi nu niet alleen die doecht doen wil wt in
 gheuen der reden. noch alleen mit swaerheit des arbeides
 niet wt toneghliker begheerte wonschet en behellet en
 minnet. Ende dat der doecht conuati is hate en snulwe en
 uerouberdet. En dit is warachtighe ganchheit = des wil
 len. Wanmeer die wille hem dwinghet dat guede te wille

of te doen ende dat quade niet te wille en te lauven niet alleen
uan ingheuen der reden mer oec uan begheerten en uā ymūdi-
ken coeneſghen des herten omhelſet dat guede en hater dat
quade En die is die doecht en die ghedanke. daer die philo- ^{soede}
ſophen veel uan ghesproken hebben. och of ſie ons wel be-
kant hadden. Sōmghe tijt is die wille ghenoech ſonder die
werke tot uerdienten ende uoer alle ſcule. Alst ander macht
en behoerliker tijt ghebrect. alse exempel. Die arme ſolde
gheerne te hulpe comen den armen. mer hi en heeft des niet
Die rike ſolde ſōmghe tijt oec gheerne doen mer hi en heeft
ghenen armen by hem. In desen zaken werdt haere beyder
wille voer daet gheuekent. Mer waertzake dats die men-
sche macht en behoerlike tijt hadde en hi dan dat wert niet
en dade dan en weer alleen die wille niet ghenoech. Oec en
waert gheen gheuecht wille als hi dat uermochte dat nutte
waer gheden ende hi des niet doen en wilde. Want hoe veel
willes du heues tot goden werken des du macht hebbes
ſoe doestu also veel. mer doestu niet. dat is eyn reiken
dat du des niet doen en wils. **Van ghemene doechde ende**

H ſchijnt dat der doechden uā hoere eenheit.
veel ſyn ende ſie onderſcheit hebben. als oetmodic-
heit is een ander doecht dan wyndicheit. en uerduldicheit
is een ander doecht dan onſarmhericheit en dier ghelike
vanden anderen. Nochtan ſyn ſie in eenrehande wiſe alle
een. Ende die een en hanghet niet. alleen aen der ander
mer ſie is oec inder ander. also dat hi ſie inder wiſe alle
heeft die er een heeft. en beſit ſie alle al en weret hi niet
we hem allen. Die bewijst die apoſtel daer hi ſpreect. Die
nūne is uerduldich ſie is goedertieren ſie en hater niet

sie en hy werket niet uerkuerlic. sie en is niet opblasen. sie
 en bogheert ghene hoecheit. noch sie en soect niet dat hoers
 selues is. Want ghelyc als god is een simpel en dat alre uol
 comenste goed daer alle goed uolcomelike in is en dien niet
 goeddes en ghebreect. Des ghelikes is minne eue wecht die
 alle wecht in hoer yeeft. Mer want hoer uan buten alrehan
 de zaken voercomen en sie hoer biaden noecht tot enen gue
 den werke. biaden treghen een quaet werke. soe aricht sie wt
 hoere manigherhande ambocht en natuen. Want wecht
 als augustijn secht is een gheordineerde minne soe dat sie minnet
 alleen dat haer behoert te minen. en dat syt alsoe minne ende
 ende also seer minne alle siet minnen sel. hoe seer du emich
 dinc minnes also seer hates du en salwes dat hem contrair is
 waer du moghes. Hier om tarrate wanneer sie haer ghe
 uet gode te minne soe heit sie die minne gods. wanneer sie
 haer gheeft tot horen naecten te minne soe heit sie minne des na
 esten. wanneer sie uan eens anders guede uerblyt. soe heit
 sie mede uerblijdinghe. wanneer sie wederdoet uerdlike uer
 draecht. soe heit sie uerduldicheit. wanneer sie uan eens an
 ders liden medeliden heeft. soe heit sie ontfarmherticheit. Wan
 neer sie weldoet den ghenen die haer haten. soe heit sie goeder
 teerlicheit. wanneer sie haer niet en uerheffet houē haer sel
 uen ende in uoerspoede soe heit sie oermodicheit. wanneer sie
 den ouersten onderdanich is na recht. soe heit sie onderdanich.
 wanneer sie onkuyse dinghe uerombeerdicht. soe heit sie
 reynicheit. wanneer sie of breket ouerulodicheit lichamli
 ker noetdorft. soe heit sie soberheit. wanneer sie rychede uer
 werpet. soe heit sie armodē. wanneer sie rychede mildelike
 den armen gheeft. soe heit sie mildheit. wanneer sie niet

ghebroken en werdet in uerdriete om dat haer soe langhe haer
beloften ontoghen werden soe heit sie lancmodicheit. Wanneer
sie onderscheidet tusschen dat gued ende dat beter is en tusschen
dat quade en dat quader is. soe heit sie wyllheit. Wanneer sie e
uen ygheliken sijn recht gheeft. soe is sie gherechticheit. Wan
neer sie niet uersmeltet en werdet mit ghenoechten soe
is sie maticheit. Wanneer sie niet ueruagert en werdet uan
handen dinghen soe is sie sturcheit. Wanneer sie gheloeft dinghe
die men ghelouen sal soe is sie gheloue. Wanneer sie hopen
die dinghe die men hopen sal. soe is sie hope. Want die heilige
gheest heuet een en hi heuet menichuoldich. als belarue staet
inder wyllheit. in dē vy. capittel. want al is hi in hem selue een
sijn manigherhande gheue. na dien dat die werke der gauen
der ghelouicheit. of gheest acht manich sijn te werken. Den ^{manigher}
enen maect sie sijn ghelichte lamp. den ander maect sie sijn stem ^{haer}
me claer. Coninghe ontsuyt sie dat horen. coninghen uermaect
sie den smac. In den ene werket sie dat een. in den ander een an
der. **D**u sal wy onderscheiden als uoer ghesproken is van
den graden des uoertganghes hoe caritate hoer heeft teghe die
seuen doctonden. en hoe sie seuen doctide former. want als sū
te gregorius tughet elke docht heeft haer beghin hant uoer
ganc ende haer uolcomenheit. alle in sūte matheus ewāge
lio belaruen staet. Die eerde brenghet haer vrucht in dē
blade of in den spren daer na die aaren. daer na volle vrucht in
dien aaren. Die blade of die spren sū beghin der docht. die aar
is die uoertganc. dat horen is die uolcomenheit. **D**ie wine go
des die een moder is en een uoester alre doctden die heeft drie
grade als den uedersten. den middelen en den ouersten. Dier ghe

lye hebben alle ander wechden Ende dese onderscheidinghe en is
 niet onbequame. want ist sake als sinte diomcius spreect dat
 die hemelsche ierarchien dat is die macht der hemelscher prin-
 cen yeghelike onderscheiden sijn ouermids inwendighen onder-
 scheide. waer om en soude dan die gheestlike wechde inder werlt
 die selue ordinantie niet uolghē sonderlinghe want er exempel
 der hemelscher aerheiden ons daer toe uandē hemel ghebracht
 is dat wi na onser macht ons ymē den heer ene woninghe in
 ons te maken. op dat hi gheweerdighe te wonē mit ons na der
 ghelijcmisse die ons bewijst is in den hemelschē berghe **Mer** die
 ghene die hier staen in den ieristē grade dat is inder uederster ie-
 rarchien der wechden totter nederster ierarchien behorē in den
 hemel. Ende die hier inder middelster staen behoren totter mid-
 delster ierarchien in dē hemele; en die hier inder ouerster staen
 of die behorē totter ouerster ierarchien in den hemel. als wy
 daer ouermids hulpe des heren comen soe sullen wijt weren
Mer laet ons hier trouwehke ymē uoert te gaen uan wechden
 tot wechden. wy sijn des zeker dat dat loen der glorie niet min
 wesen en sal dan die mate der uerdiente eyfcher. Hier uā is be-
 screuen in sinte lucas ewangelii in vi. capitel. Goede uolle
 opgheloope en ouerlopende mate sullen sie gheue in uwen scho-
 er. ende inder seluer mate daer ghi mede metet sal v weder ghe-
 meten werden. hoe uol du makes dyn uat uan water der reghen
 wordigher gheuechheit. uander seluer mate sal dyn uat ghe-
 uillet werden mit wine dier glorie in dē hemelschē brulofsten
 want dese reghenwordighe gheuechheit te gheliken der hemel-
 scher glorie is wech alle water reghens den alrebesten wijn
Dulcent werue dulcent maten deses waters en sijn niet weerdich
 cente mate deses vtruerdorne wijns na weerdichheit uā beyden

Die ierste graet. **Vā grade der mīne gods** *c a c*
 Der mīne gods is also te mīne en te ghebruken die gheoer-
 lofte dinghe. dat mē die onghoerlofte dinghe lauwe en gheen dinc
 en mīne bouen god. **G**helijc als die ghene sijn die diedinghe nader
 werlt. alsoe mīne dat sie noch can in haerre mīne en inder beghe-
 erte tijtliker dinghe werlike soude lauwe en den dat god ghebode
 heeft te doen en laten dat god uerboden heeft. **H**ier nā staet in
 sūnce machens ewangely. wiltu ingaen totten leuen holt die
 ghebode. dat is wilai inder inghanc des leuens staen en niet ho-
 gher uoertgaen soe holt die ghebode. **D**ie ander graet mach
 wesen. **W**anneer die mensche willendes ^{mit} meerre toeneffghen
 ende mit vurigherre begheerte met alleen holden wil die ghe-
 meyne ghebode sonder wilke ghene salicheit en is: mer is oec
 neerstich en willich alle dinghe die god wil te doen en ander
 menschen daer toe trecke dat si des ghelijcs den. **E**n dat hoert
 properlike tot alle gueden gheestliken mensche die met alleen
 die ghebode gods en begheeren te doen. mer oec sine rade. en te
 uolghen alle rechtuerdicheit ons here ihu xpi. **T**ot duscān
 ghen menschen spreect sūnce bernart. **T**en behoert v met
 toe te quellen inden ghemelne gheboden gods uoch alleen an
 te sien wat god ghebet. mer wat hi wil te onderprouenē wāc
 die goede behaghelike en uolcomene wille gods sijn. want hoe
 du gode meer mīnes. hoe du meer arbeiden sulles sijn liefsten
 wille en sijn eer te uordenen waer du moghes en te lauuen sijn
 toern en sijn oneer. **S**ūnce gregorius spreect. die mīne gods
 en is minner ledich. want daer sie is werket sie grote dinghe
 mer en wil sie niet werket soe en ist neghinen mīne. **E**en ghe-
 trouwde knecht ghelijc als hi uan mīne lauuet sijn heer te uer-
 toernen ouermids sūnde. alsoe uerhoedt hi oec dat sijn here

met gheconcerit en weede uan anderē lude ouermids laude en
 quact exempel want onsedicheit der knechte is laster der he-
 ren. Hoe solde een gheconuue knecht liden moghe oncer en
 onrecht sijns heeren ic laet staen voert te secten ende te uer-
 meeren. Want al sulke die hoers heeren oncer uoertsecten
 die en dienen xpo niet. mer sie dienē alleen haren buke.

It zake dattu na dinen wille dine here dienes. hi sal dy
 na sinen wille lonen. Mer ist dattu dy pijnes hem te dienē
 na sinen wille. hi sal dy lonen na alle dine wille. Hier
 af spreect sante matheus in den ewangeli. In wat mate
 ghi meet daer mede sal v weder ghemeren werden Ende
 v sal wegheworpen werden mer alleen na der mate mer
 oec bouen der mate en dy sal gheloent werden na dmer be-
 gheerte.

Die derde graet is toe vurch te welen in der be-
 gheerte tot gode dattu bi na sonder hem niet leuen en moghes
 en ghedwonghen weides te begheeren onbonden te werden. *wa dese licha en te wel
 mit arto*
 Dinstanighen is dat teghenwoordighe leuen liden en uerdrict
 en den doet begheeren sie vurchlic. oec mit groten tormenē
 van desen licham en mit arto te welen. Dese begheerte
 dede sante andrewes dat cruce mit blyscap omhellen. sante
 stephen bidden uoer die gheneue die oen stonden die hem
 den hemel openden daer hi in begheerde te gaen. dese beghe-
 re dede sante laurens sine pijnes bespotten. sante vinten-
 tus te awelken sijn pijnes. sante agache blidelike ende mit
 vrouwen gaen totten tormenē. wcht of sie tot werlscapē ghe-
 noet weer. Ende dese begheerte dede alle ander gloriose mar-
 telers uerbliden in tribulacien en minne die viande die hem
 persecucie deden die sie te haesteliker uorderē totten blyscap-
 pen te uertrighene die sie begheert hadden. die vriende der

heilighe die begheren sie hier langhe te holden bij hem. mer
haer uand die bedrouen hem des dat sie enich tijt inder werlt
bi hem bliuen. En daer omme sin die viande te minne die dat wo
schey en uorderen dat sie dat haesteliken en uolcomeliken uer
crighen dat sie bouen alle dinghe minne en dat hem alre nut
ste is. Gheen dinc en is dat in duldtanghen menschen den
brant der begheerte lesschen mach also langhe als hem niet
ghegheuen en word te drincken na horen wille uander fontey
ne des leuens van wilkes dorste ze wonderlike ghequellet wer
den. Doch soe warden sie binne dier tijt wat ghespynt mit drup
pen gheestlics troestes alle mit uermaninghe inwendighes tro
estes soetheit. **Mit** ontfanghen dat sacrament des lichaems xpi
wilke ontfanghen sie te wesen pleecht een sonderinghe solaes
in uerlichtinghe des uerdricts deser ellende want sie ontfanghe
waerlike en salichlike dien sie minne onsen heeren ihesum. s. ut
zake dat dat niet openbaerlic en is. Haer derde troest is
is manchuoldicheit gheestliker vrucht in welken ouermids
hope godlics gheuens sie lichtliker liden hoer ellendicheit als
sie gheuoelen gheuin der sielen en der eeren gods. Hier na spre
cet die bruidt totten ionghelinghen. **Sterker** mi mit blomen
der gheeme die hem uan ryes beueiren. veruullet mi mit
vruchten der gheeme die uoertgaen en na uolcomenheit pinne
want ic quelle uan minen. uan begheerte ontfonden te wer
den en te wesen mit minne brudegom op dat ic also langhe als
ics deruen sal doch gheueelt werde ouermids beueiringhe der
sondere ende uoertgaue in wechden. En mi alsoe mine ellendic
heit uerdraghelike werde als ic sie dat sie andere menschen
vruchtbaerlic is. en al ut dat ic tot minne brudegom crachtli
ker come dat ic oer doch te meer mit mi brenghen. Aldus waert

die apostel sinte paulus benaemt aucten begheerte ont
bonden te waerden en aucten oerbaer sijnre discipule Ende na
den derven der glorie avelte hi hem daer en binne mit oerba
er sijnre discipulen als hi scrijft witten van philippis inden
ijsten capitel. **Van minne des naelsten** ~ ~ ~ ~

Die minne onses naelsten weider ghebozen uer minne
godes want om god en in god ende in godliker wise sal
men den naeste minne. Om god want hi heeft gheboet. hier
van spreect die apostel sinte iohan. die ghebor hebbe wij na
god soe wie god minnet dat hi oec sine broeder minne. In gode dat
is mit dier begheerte in dier formen sal hi sine naeste minne
daer hi god mede minnet. In godliker wise den naeste te minne
dat is daer toe sal wij onse naelsten minne daer ons god toe mi
net. dat is tot salicheit der sielen en tot uoergranghe inde ghe
este. Dat is waerlike puerlike en ordinerlike te minne. wa
erlike sulle wij oen minnen. dat is niet gheueustlike. alsoe die
ghene diemit den woerden en nutter toughten minnen. mer mer
mit den werken inder waerheit. **P**uerlike sul wij oen minne
niet van ulescheliken toeneyghen niet om onse eyghen oerbaer
en niet om werliche ghesellap alleen. want ist sake dat dese
manier van minne niet quaet en sijn doch en sijn sie niet uer
dienlike ten si dat sie wt gheestliker minnen suetheit minne
Ordinerlike sulle wij oen minne soe dat wijs wt gheue sijnre
minne en sulle noch toe ulescheliker verbaer. noch tot eylike
goet. mer wter ewigher salicheit. Het is te merken dat
manigherhande minne is alle uleschlike minne. ghyerighe
minne. flamerlike minne. ghesellike minne. en gheestlike mi
ne. **U**leschlike minne is die mit ulescheliken dinghe ghe
uoedert wert alle aucten minne en wijs in uleschlike uer

gaderinghe. **G**hewighe minne is die om gaue minnet, aldus
minnet een hont den ghenen die hem spise gheeft. **N**atur-
like minne is onder den ghenen die van enen bloede of wt eenē
lande sijn. In desen wise minne wij oec die dinghe die die na-
tur meest ueruert heeft alle sauerlike mensche en ander
dinghe die van naturen ghenocchlic sijn of die onser nati-
ren meest gheliken. **E**xempel. Wij sien twee onbekende mē-
schen wotten enē werde wij meer gheueyghet dan wotten ande-
ren. want hi ons machsien inder naturen gheliker is. **D**a-
er van staet in ecclesiasticus Sic dier minnet sijn ghelike. **D**es
ghelikes minnet elc mensche sijn naesten, alsoe als dese minne
is onder den goeden en onder de quaden en oec onder den beest-
ten alsoe mach sie goet of quaet welen al heeft sie hare oec
spruc uander nature die goet is in haer seluen. **D**aer om
van manerliken rechte sijn wij meer schuldich to hulpe te
comen onsen naesten dan den vreemde. **D**ie ghesellike mi-
ne is die wij kennē meer te minne en onse hielghenoen en
onse ghesellen dan die wij niet en kennē of vreemde lude. **D**e-
se minne in hoer seluen is oec ghemeyn den goeden en den qua-
den. want wij sien dat beide goede mensche en quade kerren
sie to ondrachten ende scricken hare ghesellen in dien dinghe
daer sie toe gheueyghet sijn. **V**erouwerdinghe vleyschli-
Die ghesellike minne is gheuoemt van ker minnen
den heilighen gheest daer sie van vloyen. welc heilighe
gheest gheheit is die minne des uaders en des soens. dat is
die minne die ons van god gheboden is. en sie is alleen uer-
diendlic. **E**nde die rive ander minne als naturelike minne en
ghesellike minne maect sie uerdientlic wanneer sie uā hoer
gheueyghet werden. **D**ie ghewighe minne en ordiniert sie

de minne hebbe. mer
die goede kerre sie
wt wachen en
die quade

met mer sie liden sie en maticht sie dat sie niet te leue ouer
 en arde. want dese minne loeft meer hoer eyghen oerbueren
 des ghenen den sie slynt te minne. Mer sie haet die ulesch
 like minne en suuet en uerdruct noch nemermeer en sal
 seker wesen gheselschap onder uleschlike minne. En hoe veel
 haer enich wasser. also veel uerminert die ander. al ist
 sake datmen sie wat ontsuldighen mach inder eyschap des
 sie ghemacht sy om aacht des sacramentes. Mer gheest
 like menschen die gode ghelouet hebbē grante wyneheit.
 Die sullen uleschlike minne also veel te meer uerdrucken
 ende wruden als sie onbehoerliker ende ontameliker staet
 een uledie in enē zuueren witten dede dan in enen grouen
 sacke. want wat gheselschap heeft dat licht mit der duysterheit
 of wat eendrachticheit heeft. rustus mitten vosen gheeste.
 Mer uan is wal ghesproken in den boke der wysheit. O hoe
 schone is die wyne gheboerte mit caritate. Mer want ules
 schlike minne haer sōinghe tijt bemantelen te plecht onder
 den sōinghe gheestliker minne also dat ouerijt onder den weyde
 so wil wij dan wenen den ghenen die onbelocht sijn. hoe dat
 sōinghe uan haer manieren sijn recht al hunderlike onan
 de. waer bi datmen keunen moghe onderscheit tusschen ulesch
 like en gheestlike minne. op datmen die uleschlike minne
 wt den p̄siele gheestlyc leuens wieden moghe. Gheestlike
 minne is een edel drecht. daer omē op dat sie niet uerouzuuert
 en werde ouermids wemenghinghe der uleschlike minne.
 Recht alle valsem die gheuelstet is mit vulen naechden of
 alle andre edele arde mit ualschen mengheue gheschender
 waerden. so ist noet dat die uleschlike minne verit en sub
 like uander gheestliker minne ghescheden werde. van deser uale

heit spreect die prophete **Isayas** **Dijn** wijn is ghemenghet mit
wacer. dat is **dijn** gheestlike minne is ghemenghet mit uleyelij
liker minne. Dus doen ualliche **cauerus** lude die uertopen qua
den wijn onder den schijn uan goeden wine. en dat doen sie meest
den ghenē die dronken sijn. of **lumpel** die niet en weten onder
scheit tusschen dat guede en dat quade. **Sincc** **iohan** belijet
inden ewangelio **Ec** mensche gheest ierst gueden wijn. mer
den quaderē wanneer sie dronken sijn. Dus werdet oec die wi
le minne die ierst goet en gheestlic scheen ghewandelt in uley
schelike minne wanneer si gaet ouer die matre der bescheiden
heit ende der soberheit. **Want** die behend viant werberghet mit
ierste dat stre der becoeringhe ter tijt dat die minne walle en aen
dene alle lijn daer men uoghete mede uanghet op dat wanneer
die vrient ende die vrendinne te gader gheuechtighet sijn mit ual
ter minne ende hem niet en conne scheidē dat hi sie dan wanneer
sie hem niet en hoeden dorsteke mit den swerde uleyelijker
begheerte. **Want** si uolghen heuer malc anderē tot oubehoerli
ken dinghen dan sie breken solden die trouwe die sie manghe tijt
ouderlinghe gheuechtlike ghehouden hebben. of dan sie uerlieten
solden alle die dienste die sie malc anderē gheuecht hebben. **En**
al doen sie dat quade mit groeten wulue nochtan is die minne die
ualstheit der wden pleecht te beweken also gheweldich in hē dat
sie bouen gaet. **alle** dat in den starken **campson** mit sucke be
woecte dat hi waert ghelijc anderē menschen. en doe hi ghelaten
was uanden gheest gods gaf sie oen ouer den vianden die oen
bondē en blint maecten of in den kerker wopen en deden hem
malen in tter molen en die oen bespotten. **Verdriet** noch ar
beit noch langhe moyemisse en uerwint den viant niet. hoe hi
na langhen tiden moghe uerwighen dat hi begheert. **Want** hie

in alre tijt tot gheuen anderen dinghen hem gheest. noch neerstich
heit en heeft noch mit sorgghen hem bekommeret dan hoe hi goe
de menschen uerkeer. en die quade tot meere ualle brenghen in
quaecheden en sie holden in sonde. en hinderen vanden woertran
ghe der salicheit. **Van teykenē gheestliker minne.**

Dar ierste teyken uleychliker minne is dat sie luctel uan
gheestliken dinghen ende ueel uan onnutte dinghe spre
ken ende meest uan onderlinghe minne hoe seer hi hoer en sie
hem minne. also dat hem tot duldanighen callighen vren noch
daghe noch ghene tijt ghenoech en sijn. mer wanneer sie te hoep
moghe come soe hebbe sie ghenoech materie te kassen. hier teghe
is gheestlike minne. want die werlt allene gheuoedt mit gheest
liken en crachtliken leuen en wilsaen en uerouwerdet loghene
en ydele callinghe. **D**at ander teyken uleychliker minne is
dwaelheit in ghelate en in zeden als sie bi een sijn en minlic mact
anderen ontfanghen en tasten die een in des anders hant of aen
ander lede als men merken mach onder dwalen werliken min
nes. Hier neghen is gheestlike minne want sie holdet soe goede
zeden heymelike als openbaer sie en soect neghene winkels.
mer sie sauwet sie. dan wanneer sie bi haer seluen wesen wil en
alleen gode aendenken. En wanneer sie mit enighen mensche.
spreect sonderlinghe als die man mit enighen wue spreect soe
holdet hi ogghen hande en alle sine ledt mit soe ghestadigher hoede
dat een nauwe merker mer sien en mach onder hem dat begryp
te weer. **D**at derde teyken uleychliker minne is onrust uan
herten als sie uan een sijn ende denken uan male andere. waer
hi uil si den ic minne. wat hi doen mach. wanneer hi come sal. hi
heeft harde langhe uā mi gheweest. of hi yet ome my peulert
of sijn minne uan langhen afwesen yet tot waert uerkolder is

het is langhe gheleden dat hi mi niet ontbode en heeft. wat mach
die zake welen. hoe mach hi uaren inden licham. En want sie
dus aen een hanghen mit heiten soe en moghen sie niet beden
noch wstetlike uan gode denken of yet anders goets doen. om dat
die sin uerslyper en becomert is mit sine lieue. dan wanneer
sie yet hoert spreken uan haren lieue datter hem wel gaet dat
is haer eenre hande uermakinghe. ¶ Mer gheestlike mine
en achtet dussamigher dinghe niet. mer sie rustet in gode en
beueelt haren vrent gode ghearuwelike in haer ghebede alst
behoerlic is. Is hi in nucter onled uan buten si is mit hem in
medeliden of in blyscapen also als reden leert te doen. ¶ Dat
vierde teyken uleystliker mine is dat sie niet lide en mach dat
hoer lief oec enen anderen lief hebbe of vrentlike to spreke of
enighe vrentscap bewise. want sie angst heeft daer wt dat des
anders mine bouen gaet en hi in hoerre mine uercolde. en wer
det dromuch ende onblide. ¶ Mer gheestlike mine wil dat alle me
schen mit hoer mit gheniet werden en uerblide hoer des want
sie maect haer ghemeyue. En hoe sie meer ghebruydet werdet hoe
sie meer wasser. Necht alle een vuer hoe dat meer uoetsels ne
met hoe dat meerre wert. ¶ Dat vyfte teyken uleystliker
minen is toern en uerstoringhe. want als men pleecht te segge
sie mine malc andre alsoe leer. dat sie uan groter liefden malc
anderen niet sparen en moghen. sie en questen somighe tijt
malc anderen. want ghelyc als haren mine somighe tijt oughe
maet is in sincken. also is sie oec somighe tijt onghemate in
uerstoringhen. sonderlinghe wan die een den anderen moeyt en
hem niet ghenoech en is inden dinghen die hi begheert. of ene
andre personen als hem dunker lieuer heeft. ¶ Want hoe die
mine weker is. hoe die moeynisse swaerer is. Hier wt come

claghē en uerwiten uan dieuſte en nā ghyſten die ſie male an
 doren beuſt hebben en uan groter aduue die uerlozent ſy hinc
 om des anders ondancbaerheit. Hier na uolghenoec onuerdic
 heit en beſuoerne loſniſſe dat ſie hem uoert an niet lief en wil
 hebben die dus doghet mit quade loent en minne mit hate En
 hier na uolghet als men dicuile onderuinder toepinghe laſte
 ringhe moekinghe ſtandlike woerd meldinghe hoer heyme
 liker dinghe ende ueel ander quade. Mer gheestlike minne is
 vverſam en boechſam ende lyt mitter crancheit ſyns naelſt En
 is hi erghent in diuelinghen of in miſtaden ſie beuuedes hem
 inden gheeste der ſancheit. ¶ Dat leſte wyken uleſtlyker
 minne ſyn grauen en ſuete breue uan minliken ghedichte ende
 te gader te werſapen en te nemen enighe dinghe dier ſyn lief
 te ghebruken plaec of te handlen. en die holden in eyn tot cen
 te huedniſſe en tot eente uerweckinghe der minne. ¶ Hier
 weder ſpreket ſancr iheronimus. Dicuile deynode te gheuen
 doeke of wyſmetijn. loete en ghenoechlike breue uan minne
 te lenden. die ſyſe uoer te ſmaken ende den anderen te gheue
 die en heest die heilighe minne niet an haer. Puer ghebet.
 ſtichtlike woerde. ghoſtlike lere. en milde hulpe mider uoer
 die ſyn onderſtand gheestliker minnen. ¶ Dat leuende wy
 ken vleuſtlyker minnen is dat ſie ongheordlike onſculdighē
 hoer ghebreke. ſoe dat ſie hem also onderlinghe minne dat ſie
 oec male anders miſtade minne ende ſterken en onſculdighē
 en ſanen male anderen by toghen die ghene die hare en
 ghes miſtade verſper ende hebben rechte hem uerbonden
 onderlinghe tot quade ghelijc als die een dief den ander
 en een ouerſpeche den anderen minnet in ſunde. ¶ Mer
 gheestlike minne al ist zake dat ſie die boechheid in allen

menschē hater. noch can loe hater sie sie sonderlinge in ha-
ren gheninden. ghelyc als een uader hem meer bedriefft.
uan wan capheit sijns loens dan eens vremdes. Dus ha-
ter god die sonde in alle menschen. En in eenre manier pi-
nicht hi sie hardeliker hijr inder tijt aen sijn sonderlinge
vriende dan in de anderen. alst schein in dauid die leer swa-
erlike ghepint wart om sine sonde. En alle onse heer
leecht in apocalipsi. Ic castie die ghene die ic minne.

Want nu ghevoent sijn die ghebroke iudeijstijker minne die
hem onnghe tijt bemantelt onder den schijne gheestliker mi-
nen onte bedrieghene simpele mēschē loe wil wij weder
comen om te merken die woertganghe der gheestliker mi-
nen. ende willen sien in wat graden dat sie staet. **Vā grāde**

40 **D**ie ierste grāce der minne des naeste **der minne des**
schijnt te wesen dat men niemē en hate **naesten**
nieman quaet en begheer. niemans goet en hinder onsen
naesten in der woet onse hulpe niet en ontrecken. En dat
hi niemān quaet en doe noch en begheer mit consente des
willen. En sine naesten goed wouche. ende doe als hi wil
de dat hem ghedaen worde of hi des behouich weer. In dese
tween staet die uermullinghe des ghebodes. du salt dine na-
esten minne ghelyc dij selue. als dattu dij niet en wilt en
euen andre ghedaen hebbe dat en doe niemēt anders. Ende
wat ghi wilt dattu die lude doen dat suldi hem doen. dit is
die ewe en die propheten. Dit leert natuerlic recht ende
besaene recht na bedudighe der heiligher lezers. **Die**
woertganc der minne is. alsoe te uerbhiden eens anders. en
alsoe eens anders doecht te minne alle sijns selues. En allul-
lic medelidē te hebben mit eens anders wederwoet alle na-

na onbe-
ker

sijn selues. en eens anders ghewin sijn ghewin rekene wt ju-
 liker begheerte der goddiensticheit. Die apostel sa met wt d'
 uan romē. verbliden mitte ghenē die blide sijn. saryen mitte
 ghenē die saryen. een dinc onderlinghe uoelen. also te gheuo-
 len ander ludē gued of quaer alle ons selfs. En contē nā wt indē
 wie is cranc en ic en weerde niet cranc. En waer dulsamighe
 yulike begheerte is daer moet men omer. male anderē to hul-
 pe comē na behoerlicheit. want ghehyc alle ghesinde lede
 des lichams mit male anderē liden en uerbliden. also schijnt
 dat die begheerte die te vorē niet en gheuoelde ghenesen is in
 dien dat sie haers naesten zake bekent wt hoer seluen. als die
 apostel scrijft den ephesian. wy sijn onderlinghe lede. Onse he-
 re ihesus cristus daer ons alle leere der uolcomenheit nā uoloy-
 et. ghehyc als dē lede nā den hoefde in uoloyt. gheuoelde en verper-
 licheit rekent hem hebbe ghesiden wan men doet den alre mī-
 sten leden. alle hi spreect. wat ghi enighe uan minē mīsten.
 ghesiden hebben dat heb gi mi ghesiden. **V**olcomenheit der
 mīne des naesten is die viande te mīne wt begheerliken toe-
 weyghen en mit soedmer soeticheit gheneyghet te welen to
 den die ons haren ende ueruoelghē als wt onsen sonderlinghe wē-
 den. En beeyrt te welen niet alleen tijclike dinghe. mer oec dā-
 licham uoer die broedere te setten. En dat niet alleen om hope
 van loen der martelerschap. mer meer om begheerte brodeliker
 salicheit. **D**ese mīne heeft cristus gheleert. die gheweerdich-
 de te steruen uoer die sundre die sūne viande waren op dat hi
 veruolghē die sunden daer wy hem mede ueruoernt en uerlūst-
 et hadden. als hi spreect in sūnce iohans ewangeli. Niemen
 en heeft meerre mīne dan die sijn siele set uor sūne vriende. de-
 se mīne hebben die heilighen nā hem gheleert. die hem uoer

hoer broder ter doer hebben gheoffert. die hem uercofte ghyn
te wesen dine ander te uerlossen. als paulinus die
groet pme van hongher doghed. op dat die ander um hon
ghers mochten liden. Sie baden innichtike uoer die ghene
die sie doeden. en mit haerre guedertierenheit haerre vi
ande wrecheit te sachten. en hoer quaetheit mit doechden
te uerwinnen. Dese mine hebben. Joseph die paer iarche
moyses samuel. Dauid Job. en uele ander heilighe ma
ncholdenken bewijst. En sie sijn inder waerheit wis die
aldus haer viande minne. Want inden dat sie sie ueruoelghen
berijden si hem hondert uerne meer gudes dan of sie onuer
uolghen bliuen. Ghelic als die mi afreftde een pont loeds
en leechde weder op die selue stat een pint pueres goudes.
Wat schaden mach die viant enen heilighe mensche doen
hi mach mit afreysprake en mit uene hem ueruoelghen en
benemen hem eer ende gheuoedte der werlt of ruyheit der
dinghe ouermids welke gheuoedte wert begheerte des uley
sches. mer die heilighe en minne dese dinghe niet. daer dine
bedruuen sie hem niet als sie hem afgebroken werden. Wat
minnen sie die dinghe die der werlt tobehoren. en na hoer uer
hese seer bedrueden soe en waer die mine godes niet in hem
wancet dan die want hem weent werlike dinghe die hem
hareluc ende lastelic sijn soe werden hem gheoker gheestlike
grauen en hemelliche uerdienten die begheerlic sijn. als dauid
leecht bouen golt ende duerbaer steyne. ende soet boue honich
en honichzoem. En daer sal hi oen billig minne die hem sake
gheeft van dus groten ghewinne. hier af scrijft linc ma
theus inder ewangele. Minnet ulve viande. doet hem goet
die v haeren bidt uor die ghene die v ualsheit ouer segghen

^{ons}
vermaent oec oetmodich te weerden. want dat is een seer sdel
glorie dat hem daer af heiment uerheffet dat hi niet en is. also
of sijn hem daer uue glorie. datter golt ware. En of een
dwerch hem beuende te welen een wise. En een broetbidder
waende dat hi een coninc waer. En of een mozaen waende dat
hi witer weer dan sijn. In apocalypsi staet bescreuen. Du spre
kes ic bin rike en en behoue gheens dinghes. en du en weres
niet dattu biste onsalich. suode arm blint ende naect. Dit is
die oetmodicheit der armer ende der onuolcomene mensche
die tot hem selue come ouermids dat sie merken haer armoe
de en onuolcomenheit. en wt waren ondele hem selue suode he
uen. bi ghelike der hocheit en onuolcomenheit andere men
schen. aldus maect ons onse heer sijn die ouermids onse
onbekentheit blint gheboren sijn en saluet onse oghen mit
sijn daer wij af ghemaect sijn op dat wij ierst beghinne ons
seluen te kennē. daer na in hem te gheloeue en hem aen te be
den die ons sijnde ghemaect heeft. Van sijn ontfanghet hi
sijn sijn die wt eighenen welen ende broesheit hem selue be
kent en uer oetmodicht. **Vander oetmodicheit tot ons sel**

42 **D**ierhaude oetmodicheit sul wij hebben. want wij **uen**
sulle oetmodich welen in ons selue en oetmodich tot on
sen naesten. en oetmodich tot gode. In ons sulle wij oetmodich
welen ons selue te uersnaden ouermids merkinghe onser ey
ghenre snoetheit. soe dat wij alle die uersnadelike dinghe ners
telike merken sullen die wij in ons weten beide in natuerli
ken en in weuassighen ghebreken. en alre meest in sondighē
en misdadighen ghebreken op dat wij in ons selue ueroetmo
dicht weerden als wi die dinghe aensien. **E**en anderen mael
sul wij in ons seluen oetmodich welen. oetmodich ghelact en

oetmodighe zeden te hebben. ende oetmodighe woerde en ant-
woerde. hier van spreect dauid inden salm. Ic waert ueroetmo-
dicheit als die weent en bedroeft is. **E**en derden male sullen wi
ous ueroetmodighen in dien dat wy ous oefenen in oetmodighe
werken en ambochten daer snoechheit in schijnt en die ander
menschen hem ontsien en uersinaden te doen als onreyne dinghe
reyne te maken en ongherecht werc te doen. en ous ghenoghe
laten inden snoechten deden en spisen ende der ghelike. hier
van spreect dauid inden boeke der coninghen. Ic sal spelen
ende suoder werden daer ic gheweest hebbe en ic sal oetmodich
werde in mine oghen. **V**ander oetmodicheit tot onse naesten

Oet onsen naeste sullen wi oetmodich wesen. In den ierste
sal wy sie rekenen beter en weerdigher dan ons selue. sie
niet te uersinaden. of dwaeslike te ordelen. hier na spreect die
apostel cotten na philippus. In oetmodicheden sal elc den ander
ten meere hoeden dan hem selue. **E**en andere male sal elc
die ierste wesen in wtwendigher eie den andere te eien als in-
ghen. die ouerste stede hem te rumen. niet quaets after hem
te spreken. niet onderdanich te wesen. te dienen te worden
en te verheffen bi anderen lud. ende hore werke te prisen en
groet te rekenen des zeguet sijn ende hoer quade dānghe te deken
puerlike ende niet gheuenlike. **E**en derden male uerdulde-
lic haer arancheit uerdragen en liden of sie ons enighe moye-
nisse doen en hem gheen quaet weder nor dat quade dat sie os
doen. Noch niet teghen hem te kinnen of te ripen. en hoer be-
repinghe uerduldelike te ontfanghen. hier van daer inden
solar. Doe sie mi moelic waren ueroetmodicheit ic mijn siel
Oec sijn coninghe onser naesten bouen ons. coninghe ghelyc os
coninghe beneden ons. **V**ander die ons ghelyc sijn ist slycht te.

houden als uoersaenē is. Vande gheue die boucons sijn daer
doer die apostel noch twee punte toe ende spreect weest ghe
hoersam ulven ouersten en gheeft v onder hem. Ghehoer
sam te wesen behoert te ueruelle dat sie bieden. Onder hem
ons te gheuen is onder hem te wesen als onder dien die inder
stede godes sijn. in aller onderwerpinghe die na den wille go
des is. Vande prelaten sijn te merken drie regulē. die eerste
is besaenen in ecclesiastico. Sie hebben dij horen berichter
ghemaect du salt wesen onder hem als een uā hē. Die an
der besaenft die apostel. wi sijn deyn ghe worden onder v
recht alle een noedster noedē hare kindre. Die derde sprec
onse heer in suntelucas ewangely. Ic bin mit middel uan v
als die gheen die dient. Na desen drie regulen sal een pre
laet wesen onder sijn onderzaten als een uan hem. dat is
hi sal ghemeeen wesen mit hem in cedinghen in spisen in
dranc in arbeyde. en in anderē wtwendighen dinghen als
een uandē minsten onder hem. Soe dat hie hem daer omē met
hedigher noch wiser en noch weerdigher en wane wese om
dat hi prelaet is. mer snoder en also veel meer uerbonden
wden te gheuen uoer hem sie en uoer hem seluen. Die sal
wesen in dēn onder hem als die gheen die dient. ende lide
haer cranchede en besorghen sie en uoeryaen mit gueden
exempel. **Vander oecmodicheit wt gode** a a a a

44

Uot gode sullē wi oecmodich wesen. Ierst dat wi beken
nen sullē dat hi onse god is onse here ende onse wechē
En dat wi hem in allen dinghen ghehoersam sijn alle tinedē
te haren heren. en alle dat ghesampē is sijnē sapper. En heb
ben wi ieghen hem misdaen. dat wi daer haestlike woerdighe
penitencie uā wden en bereit dat. Ten anderē male dat wi

oecmodelike sijn slaghe liden en niet en murmeret als hi
 ons berispet. mer dat wij sijn ghetwichte oedel prisen. en sijn
 berispenis ons bekennē sculdich is te welen en segghē. ic
 sal dat oedel des heren liden want ic hebbe hem mistaen.

Een drien mael dat wij uan sijnē weldaden ons niet uerhef-
 fen. mer wi sultē bekennē dat hi niet om onse uerdiente.
 mer alleen wt sijnē goetheit ons gheuint heeft. en heeft
 ons uerwōē ende ghetopen en ghetwichtēerdich ghemaeet.
 en heeft ons groter dinghe ghedaen. hier af sulte wij hem pu-
 erlike en oecmodelike dankē. En ons seluē in houerdicheit
 niet toelauē uan sijnē goede. mer segghen mitē prophete
 Niet ons heer niet ons. mer ghyt glorie dinē name.

Van *der drierley grade der oecmodicheit*

Hier uit sake datmen wt *drierley grade der oecmodicheit*
 den uerfprokenē leringhen onderkennē mach die grade
 der oecmodicheit. Nochtan op datmen sie te lichteliker bekēne
 so sul wij merken dat drierhande grade der oecmodicheit sijn
 al ist dat sie veer uā malcanderē verscheiden sijn. **D**ie
 ierste is dat die mensche hem bekennē. Wat hi is. dat is dat hi
 hem kenne snode. krank. arm uā allen goede luidich val
 ghebret. en wat hi anders quads heeft. En en make hem
 mit loghene niet meere in enigher weerdicheit dan hie is.
 en en uerheffe hem niet bouen hem seluē als in enē wynde.
 Noch en uerheffe hem soctelike bouen anderē mensche. Noch
 en begheer gheen er noch ydelen lof der menschen. En ist sa-
 ke dat hie in enigher tijt in dulstinghen dinghen ghenoechre
 heeft soe sal hie hem berispen en casten. als die bedroghe is
 ende daer gheen waerheit inne en is. Hier uan staet inde sol-
 ter. **G**hi kinder der mēsche waer om wyndi ydelheit en begheert
 loghen. Want god alle dinghe uerwach waer om en maecte

seluē

hi ons niet ghelijc den enghelen inder glorie dan omme dat onse
uederheit ons soude doen oetmodich wesen. en wijs ons niet uer
heffen en solden als die bedroeghen en die bedroeghende enghel
len. op dat wijs niet en vellen noch en uerdruen. En al ist
dat god inden wepsel te mael afneemt die misdaet der sünde
nochtan en neemt hi ons niet af die pine der ghebruedicheit
in desen leuen. op dat aloes in ons yet bliue dat ons uerma
ne ons te ueroetmodighen. en wijs uoerhoedich sijn dat wijs
ons niet en uerhouaerdighen. alle onse ierste oelders ouer
mids welker houaerdicheit ende ouertreden wijs alle in sünden
gheualen sijn ende in pine der onsalichheit die wi ghedraghen
ende sijn noch quaders wachtende ten si dat god ons afneem. sic

Den andere gaet mach men heuen wanneer die mensche
hem seluen bekenneude niet alleen hem seluen en uersta
det om sijn suocheit. Mer hi neemt oec uerduldelike dat
hi van anderen menschen uerstaet. mine
werdet. En want hi die
waerheit mine ~~minne~~ sonderlinghe sieghen die waerheit. soe
begheert hi oec dat oen anderlude daer uor holden daer he
hem seluen uor holdet. dat is snode ghebreche en onedel ende
hoednich hi hem inder waerheit bekenet. alsoe veer als hi
waent dattet den anderen niet hinderlic en waer. Sante
gregorius seecht. Ghelijc als die houaerdighen hem uerblide
vander eer. also uerbliden hem die oetmodighen die uile na
dat sie uerstaet werden. om dat sie gheuolen dat ander men
schen uolghen dat ordel dat sie na hem seluen binne in hem
hebben. Oec wanneer die mensche hem bedroeft en uerdr
et in hem selue heeft vander eer die me hem bewijst ende
uor niet en achter. Dese gaet is hoghe en herde luuel. Iller
die oen opghedommen oec onder gheestlike en goeden

en he seluen
niet en minne

selue

mensche. En hier omme en ist gheen wonder dat wy arm sijn
 uan dechden want wy die moder en die behoester der dechden
 dat is oetmodicheit gheuoelen soe verre van ons wesen. Welc
 is die zake dat die uader uan hemelrike die rike is uan ontfarm
 hertheden die oec ouermids der minne daer hi ons mede min
 nede sijn eyghenen zone niet en spaerde mer gaf oec ouer
 uor ons allen. Wat is die zake dat hi ons dus arm laet bliue
 na graue en uan dechden recht of hi onser niet en acht.
Doerwaer het is onser traechheit scult dat wy niet weerul
 telike en soeken als wy solden. Of het is onser houaer dicheit
 schult. want al ist zake dat wy ueruelike an hem gheuede
 soekē. hi liet dat wy daer to bewit sijn gaue hi ons enighe son
 derlinghe graue wy solden ons daer af uerheffen. en die gra
 ue en uerhogheminghe solden ons een zake wesen uan weer
 ten ualle. Die hogheste tyunninghe behouē dat diepste
 fundament. En een hogheboem is hi niet diep gheworcelt soe
 weyrt oec die wint lichente neder. Soe wie dan haestelike
 comen wil to der hocheit der decht die pine hem te uestighen
 inden grunde der oetmodicheit. want god weder staet den houa
 erdighen; mer den oetmodighen gheeft hi sine ghenade.
Die derde graet der oetmodicheit is. wanneer hem die me
 selge in groten dechden in grote ghenaden ende in groter cere
 niet en uerheffet. noch daer uan mit hem selue niet en sine
 ket. mer ahinghe weder gheuet en ghyet inden ghenē daer al
 goet vut uoyet. Dancanich was die oetmodicheit marien
 die oetmodike bekende dat sie eue deerne dienst maghet
 was doe sie nochtan wylte dat sie uertoren was een moder go
 des te werden. ende sprac hi heeft aenghesien oetmodicheit
 sijne dierue. Dancanich was die oetmodicheit arsi die a

want hi inder forme gods en meende niet dat dat enich woef
 want dat hi god ghelyc was. mer hi ueroetmodichde hem
 seluen en nam aen die forme des knechtas. ende spreect inder
 ewangelii. leert van mi want ic bin sachetmodich ende oet
 modich van heiten. **D**usdanich is die oetmodicheit der en
 ghelen ende der heilighe inder glorie die nochtan dat sie vil
 sijn des ouersten goeds en uerheuen inder ouerster oer. **D**a
 er van en hebben sie gheen bewyn der houerdicheit. mer hoe
 veel hogher se sijn in gode soe veel oetmodigher sijn sie in hē
 seluen. **H**ier sine waerden sie ghelyc inden ewangelio dē sa
 pen die op den berghen sijn. **S**cappe om saccheit haere oet
 modicheit. **I**nden berghen om hoecheit haere weerdicheit
Dit is die oetmodicheit der uolcomene menschen die hoe ve
 el sie hogher sijn hoe sie hem meer in allen dinghen ueruedert
In sime. **I**n begheerte. in woerden. in werken. in dedinghe
Hier van soecht die salm. **H**ere mijn herte en is niet uerhe
 uen. noch mine oghen en hebbē hem niet uerhouaerdicht.
It dat een mensche hem ueroetmodicht en hem seluen uerluid
 et die niet en heeft daer hi hem af glorieven mach. mer ve
 le dinghe heeft daer hi hem af staent. al is dese oetmodicheit
 goet nochtan en is sie niet te uerwonderen. **E**us hielmans soen
 wilde niet holden welen uor eens wincs soen. die simpel pa
 erheit is in hem te louene. mer hier uā en is sijn oetmodich
 niet te prisen noch te uerwonderen. **D**ier ghelike een arm
 mensche reker hie hem seluen arm en wil hi dat dat oen
 ander lude uor arm kernen hi gheuoelt die waerheit. noch
 tan en is dusdanighe oetmodicheit niet sonderlinghe te uer
 wonderen. **M**er ist zake dat die rike hem gheliet den armē
 en die hoghe is ghene hoecheit in hem en smaect en die glo

noes is hem seluen niet toe en rekent uander glorie. mer laft
 het al toe den ghenē daer hyt uan heeft dat hie glorioes schijnt
 : dese is oermodich niet uan dwanghe der noet mer uan noet
 minne der waerheit. **Wt caritate en oermodicheit** werdt ghe
 boren die doecht der uerduldicheit. dese doecht ordineret ons
 totter ghebrulkinghe des ouerste vrees. want gheen moye
 nisse te liden dat is uerd te hebben. En die gheschiet in twee
 loye wise. alle uoginene moyemisse te gheuoelen en die sal al
 leen ghescheyn inden ewighen leuen. Of moyemisse sonder moy
 emisse te dinghen. ende die behoert toe den ghenē die groet uā
 moede sijn. ende gheschiet in desen leuē ende is recht uerduldul
 dicheit. Die heit te sijn groet uan moede die uerduldich is
 alle dinghe te liden die mit ghenē passien uerstoert en wt

Uerduldicheit is willich. **Van uerduldicheit**
 lic en sonder uerdriet te arbeiden en te liden. Aenken
 der ewigher glorie. **Verduldicheit** is som uan noede. som uā
 gheuenstheiden. som uan doechden. **Dat** heit gheuenste uer
 duldicheit wanneer een mensche om der lude lof hem toent
 lisdam in wederstoe. of wāneer hi een wijl tijt sijn drecht
 doet schijnē te liden op dat hi alst hem beter tijt dunct hē uā
 sinen ouerchte wreke. **Hier** uan sprveet sunce gregorius.
 Die die quaerheit sijns naesten soe liden dat hi daer uā binne
 hem om bedroeft. en begheert tijt als hi dat wreke moghe
 die en heeft gheen uerduldicheit. mer hi toent sie. **Verdul**
dicheit der noet is wanneer hem die mensche daer om
 niet wreken en wil wāt hys gheue macht en heuet. of om
 dat hies niet doen en daer. want hi anet heeft dat hem daer
 meere uerdriet of onghewac af comen soude. ghelijc als
 knechte die gheslaghen werden uan horeu heiren. of arme

lude die uersproken werden uandē riken. Of discipule die
uan horen meyster gheslaghen werden. Die ierste uerdul
dicheit is lasterlic ende uerdient pine. Die ander is uoer
siemich op dat sie ongaec den rijckken stade. Die derde is wecht
lic en uerdient gracie in desen leuen en glorie inden toecomēde
leue. **Van pininghe der uerduldicheit** ○ ○ ○ ○ ○

47

Alle passien comē daer of daerom ons weghert of neemt
die dinghe die wy gheerne hadden. Of darinnen ons dru
wet mit dinghen die wy haten of die ons scadelic sijn. Die wy
onderscheiden moghen in vuen daerom lidsamheit sime ken
nen mach ende prouē. Dat ierste is quetsinghe des lichaams
Dat ander tylic ghebrek. Dat derde uernimringhe onser eer
Dat vierde dat wy onse vriende uerlielen of darinnen sie moeyt
Dat vyfte is alle onstuericheit der rustelicheit des herten
Dese vyfte manier begriypt in haer alle die andere uoerspro
kene lidsamheid al machmen die sonicht bi haer seluē uandē
anderē scheidē of vīndē daer men die ander niet en vīndet. al
se wanneer ons enighe onnutte blyscapē of avelst benomen
wort. In exempel. alle wānceer wy om des reghens wil of om
allullie cen sake die nochtā niet scadelic en is niet spanerē
en moghen. of ander sonse ghenoechte uolbringhen. soe is
onse onstuericheit cen passie bi haer seluē en onlidsamheit.
Mer wanneer wy ghestuert werden om dat gherechticheit
ghebroken werdt. of om scade der ewigher salicheit. dese uer
storinghe en saluē der onlidsamheit niet toe gheuen. **Mer**
der gherechticheit en der wecht ten si dat sie onnuamerlike on
bescheiden **is** Die apostel scrifft hier af worten uā onnutten
Bedringhe die wt gode is die werket penitencie totter salic
heit. **Lidsamheit is wechte conuicti der wechticheit ghelyc**

als die minne gods rechte conuincen is der traechde. En minne
des naeste den haren en die oetmodicheit der houaerdien. En
recht als die coeren den menschen dwaes maect. ^{en} gheleijc maect
den mensche na dien dat iob spreect. Die coerlicheit doet e
nen lotte ma. alsoe is lijdzaamheit een wyken dat die mensche
wijs is. hier af spreect salomon in prouerbien. Die wijslyc
des menschen wert bekent ouermids der lijdzaamheit. Ende
ghelijc alre doecht is der lijdzaamheit. dat hem seluen een me
sche met uerstoert en wert in desen vns zaken. alsoe ist laen
heit of quade hardheit met ghestoert te werden. allinen doet
teghen rechtueerdicheit. want eic mensche sal uor hem sel
uen bedriuen om sijn uoerledu ghebriue der rechtueerdic
heit en dan ist een doecht der penitencie. Oec sal hi hem hoe
den uor die teghenwoordighe ghebriue en dan ist een vuerheit
uoert te gaen in doechde. oec sal hi duchte uoer die toerwende
ghebriue en loe ist een uerhoedicheit des anxtes. **¶** Voer sine
naesten sal die mensche oec driuech welen mer marcliker
uoer hoer tijtlike ghebriue en meer hoer hoer gheestlike ghe
briue en der dinghe die tot hoerre salicheit behoren. ende hi
er toe sijn die prelata meest uerbonde. want ist sake dat sie
haerre onderzaten misorden onghetorigiert laten na haerre
macht ende sie sie haren uan deser lijdzaamheit en sullen sie gheen lo
en hopen mer sullen daer uan hebben den toeren gods om dat sie si
nen sande en sijn onrecht hinderen souden en uerbieden en sie die ge
uocde hebben mit haerre quader lijdzaamheit. want hely om
dat hi sijnre kinder boesheide met en berispede gheuoeld de toeren
gods int pme. **¶** Ende al schijnt dat wat onderscheides is tussche
uerduldicheit. stancheit en groetmodicheit. En tusschen
gheladicheit en laetmodicheit en tusschen godermerenheit

†
eer mēlic beduden
en bewise. toe be
st men die een bi
ander.

en sachtmodicheit. als men oec nemē mach we haren bedudin
ghen. nochtan sermen dicwile die een uoer die ander. **V**erdul
dicheit is een willich liden in swaeren wille om der wecht wille
Starchheit dat is een onwandelbaer moet in weder Godde
arbejd en anre sonder ghebire ontfanghet. **S**hestadicheit
is een onnersaechheit des moedes wanneer die mensche anghe
stotmet wort van enighen dinghe of uan enighen mensche
Groetmodicheit is een willich en een redelic beghinnē swa
ere dinghe. **L**ancmodicheit is een hope tot goeden mit ene
langhen uerbeiden. **G**oeder oeruyheit is een wecht die niet
buter nodj wroet uan herren en wert. **S**achtmodicheit
is een effenheit des moets die haer niet uerwinne en laet
van eens anders boesheit. **O**ec machmen elc uan desen uoz
ghenoemden wechden bi sonderlinghe toe uoeghen in som
gher manier elker lidenheit. **D**ie mach uerduldich hei
ten die woube liden mit enen effenē sinne als iob en tobi
as. **D**ie heit sterc den die sterc der beuorighen niet en
uerwinne alle ioseph. **D**ie heit stadich dien uersachtlic
en arbeit niet cleynmodich en maken. alle die machabei
waren. **D**ie heit groetmodich die strenghe en hoghe dinghe
en swaer daer begrupe en aenhanghen als dauid en iohan
bapaste. **D**ie heit lancmodich dien dat langhe uerbeiden
niet nultopen en maect als abraham was. **D**ie heit goe
dertieren die niet uertoeruc en werdet vanden ghesaete der
gheeme die oen haren. also dat hi yet quaechheit mit quaechheit
en loue. **D**ie heet sachtmodich die rustlic uan herte is en ghe
uoechlic uan zeden als iohan ewangelista. **Waer toe nutte**

48

Die doghet der uerdul is uerduldich ic en
dicheit is toe vele dinghen oerbaer ic. **J**ude uerf

ten sie maect uerdriachtiker alle onghenoeghe des coghenwor-
 dighen leuens. want wannmeer in wederstoet onuerduldicheit
 is die brenghet die onghenoeghe mit haer. **S**iet weder die
 mensche ghepint. nau vinnē weder hi bitter ouerunds on-
 uerduldicheit. **E**nde die quade wysaenae beknaccht dat ghe-
 dacht om der misdaet wille. **T**en andrē male is uerduldic-
 heit een groet uoetsel der siele. want ghelike als dat licham
 mit spise gheuoedt weder. also weder die siele uet ghema-
 ket mit den spisen der doecht. **T**en der dē male is uerduldic-
 heit een groet richtinghe der naeser. ende also veel meere
 als men sie seldene vint. **W**y sien veel menschen die in reyne-
 heiden leuen. in abstinenae. in armoede. die hem uerdoemodi-
 ghen. die haer aelmissen gheue. die haer ghebede den goede
 woerde spreken stanchastich in den gheloue. **M**er luttel vnde
 wi oer die in sinadewille. in achter sprake in uerworpenheit
 hem uerduldlike liden. **W**i ontsuldighen ons. **W**i bescliden
 ons op dat anders ineman ghelamantliert waerde in ons
 en want als wy singhen dat wy sculdich sijn. **E**n hier af sijn
 wy meer verespelic dat wi ouerunds onuerduldicheit ons
 wiken coghen die ghene die ons quaetspreken. als sijnre
 gregorius spreect. het is **n**e glorioser den ghene die gode
 volghet. **S**ijn onrecht singhende te vlien dan mit antwoede
 te uerwinne. **T**en vierden mael purgier die uerdul-
 dicheit uerledē sonden. en sie uerhoedet vanden toewone-
 den sunden. **T**en visten mael uermeerret sie in desen leue
 die graen der dochten en der gheesteliker gauen na den wo-
 orde des salmes. **I**n menichuoldicheit mijns liden hebbe
 dine avelinghe mine siele uerblidet. **T**en cesten mael v-
 dient uerduldicheit groet loen in den hemel. alle sante lu-

cas belaryt inder ewangelio. Verblift ende welcet inolic liet v
loen is menichuoldich in den hemel. **E**en seunden male is
uerduldicheit een sonderlinghe wedergheestter der passien
cristi. want die uerduldighe pynt hem sulker dinghe weder
te gheuen als hi outfanghen heeft uanden gheuen die onse
voutwe ghedraghen heeft. **E**n dit is een sonderlinghe blifscap
der heilighen die liden in tribulacien en hem uerbliden dat sie
een zake hebben en een bequaemheit dat sie dus enigher wise
den here yet wedergheuen moghen uor die grote armitie ouer
mids welker hi sijn siele uor ons ghesat heeft in dien dat sie
doch yet liden. want hi en behoect ons godes niet. so dat wy yet
des onses gheuen moghen. **E**n wanneer hi ten ordle come sal
en sal tunc allen menschen die teykenen sijnre passien. soe sul
len sie grote awfrys ende scaemte hebben die niet om sijn
wille liden en wolden. **E**n dan sullē sie grote glorie hebben die
om sijn wille vele grote dinghe uerduldlike gheleden heb
ben. het schijnt oec een teyken sonderlinghev mine dat god
yemant gheeft ieghenheiden te hē dat hi hem mede ghewe
erdicht te deulen een deel sijn last te draghen alle sijnou cyri
neus dat cruce ons here mede droech. want ghesellen die te ga
der wandren als sie ueruoert sijn soe plegghen sie haer ghe
sellen dien sie meest betruben en die sie lieuest hebben te
bidden dat sie een deel uan haer laste draghen een wyl ajes
op dattet hem een teyken si dat sie meere ghetruben hebbē
van haer mine dien sie wat te draghen gheuen. dan uandē
ghene dien liet hem outlien te verghen diet hi auenturē
niet willichlike doen en solden. **H**idus dan onse here die
vermoet is ter doet toe inden arbeide sijnre passien altoes mit
18 ons in desen weghe daer wy in wandren viaghet wie uan

ous mit hem liden wil en den last sijner tribulanc die hi noch
daghelic liden in sine lichame der heiligher kerken mit hem
dinghen wil. want die passie die ons houet ihesus cristus in
hem selue gheleden heeft inden vleysche die heeft hi ghelede
in al sine ledē dat is in allen sinen ghenotē op dat als et be
hoerde dat cristus liden soude en soe gaen in sijn glorie. dat also
sijn ledē die gheavouwelic mit haren hoefde liden gheglorificeret
werden souden. En alsoe ghesellen werden souden der uerrisenc
te alle sijn des lidens. wāt wie meest mit cristo ghelede heeft
die sal soe veel te naerre mit hem regneren. **Van drier**

Die ierde ley grade **Of uoertgange in uerduldicheit**
gract der uerduldicheit is dat die mensche leie die be
dwingghen des toerns ende der onuerduldicheit bedwingghen
mit wederstrād. soe dat sie niet wt en breke in ongheoerlof
den woerden of werken. Dus weder een vuer ghelellicher
ende uersmoert in sijn selues woche. Ende ist zake datter vuer
dus niet bestoppet weder. het wasser en outfenghet al dat
daert an gheraect dat bernē mach. **V**ier manere sijn daer
men dat vuer medellicher. als mit beghetene mit bestope
ne. mit uerstoyene en mit ghebre der berninghe. **D**ier
ghehke pleecht men dat vuer der onuerduldicheit te lesche
mit beghetene des wises rades op dat hem die mensche uol
lencomelike verade hoe veel hem onuerduldicheit hinderen
mach en hoe veel hem uerduldicheit baten mach. En want
hier uan noer ghesproken is inden punte des rades ieghen
toern soe ga ict nu ouer sander merrē. **O**ec pleecht men
te leschene mit bestoppene. als den mont te sluten. dat die
tonghe gheen quade noch ualsche noch loghenachtighe woer
de en spreke. **O**f dat die mensche sijn hande niet uoert en ste

ke toe weruliken werken. hier uan staet inden salm
Heer set een bewaringhe mine monde. ende een dwer des
beslucens mine lippen. **D**oe lessthet men dat vuer der
onuerduldicheit mit uerstroijene als dat hem die mensche
kier toe ander onleden. op dat hi niet onlede uerghete
te der materien daer hi uan onsteken was toe coerne. Ghe
lyc als vuer wgaet wanneer die brande uerstryt ende
ghelciden waerden. **D**oe lessthet men mit onrecheue
der materien dat is wanneer hem die mensche uader on
lede en uand begheerten afscheider dat sake pleghen te we
sen des torens ende der onuerduldicheit. In prouerbien
staet bescreuen. wanneer des hoets onbreket. soe wert
dat vuer ghelesstet. En wanneer dat heymelike ingheue
datten menschen stoet toe kanc en werch ghedaen werdet so
wstet elwydrachticheit. **D**ie ander graet der uerduldic
heit is wanneer die mensche soe langhe gheweuet is te
hiden en die onuerduldicheit te bedwinghen dat hi gheleert
heeft uoert aen niet uersaecht noch gheswert te weide
uan reghenheiden mer als die in eenre stat is zekere. soe
siet hi onuersaecht aen die onmelopende reghenheide. ende
heeft betrouwen dat sie hem niet hindren en moghen. al
so langhe is die mensche beanghet uoer wederstoet. Als hi
enich ajelic dinc minnet in hem selue of bucen hem dat hie
duchtet te uerhesen of daer om drouet als sijn licham sijn
cer. sijn guet sijn vriende en sijn eyghene wille. Mer die
dese dinghe niet onordinerlike en minnet. ghelyc als hi ghe
en grove ghenoechte daer in en heeft. alsoe en bedriefft hi hie
oec niet seer dinc. Alle die een wijf heeft die hi niet lief en
heeft. noch hi en uerblidet hem na haren leue. noch hie en

bedroeft hem uan haerre wet. Wat mach dij dijn viant doen
 daer du uan gheswoert weides. hatet hi dij in sijnre herte. so
 is sijn quaet binne hē besloen ende sijn pijn en wert dij
 niet. wes du in vrede bi dij seluē dat vuer dat een ander in
 sijn schoer dringhe heeft. beriet hem en dij niet. Spreect hie
 een woert. ieghen di. die wint der stemme ghaet doer die lucht
 ende hi en heuet dij mit ghenen pyle gheswoen. Recht als du
 dan lachen soldes waer enich pyl na dij gheswoen en doer die
 lucht uloghe en dij niet en rakede. also saltu doen toet woer
 den der quaetsprekers. Een hout vasset ieghen dij en du gaes
 noer by en laches. Ist dat jemaent van dij quaet seecht ach
 ter dine rugghe en werde niet uerstoert. hi quetlet hem sel
 uen. hi en hindert dij niet. hie maect openbaer dat hi midich
 is ende een achter spiker ende maect hem seluen te ontwee
 der en te meer uorsmaet uoer uerstandel mensche. aldus
 weret hi dij an hem seluen. Hier om swighe en een ander
 sal uoer dij uechten ende die hier is ieghen dine viant. Hier
 beghinnes du al weder biwende ieghen hem te kuen die ghie
 ue die te voren medelidē niet hadde litten staen en sien vlei
 den alle twee hanen die uechten ende sulle v berden hare ende
 uersmadē en berispe uan onuerduldicheit ende na midicheit
 Ist dattu dichtet datmen ieghen dij gheloue sal den achter spre
 kerre verdrach oetmoedlike. en dijn uerduldicheit sal al dat
 quade uermoden manghen en uerdrue wt anderlude her
 ten. En ist dat dijn herte binne beriet van toerne bedwin
 ghe dat ouerinds aensien der nutclap die di come sal uandē
 uerdringhene. Ghelyc als die gheen die een dier of een a
 swel heeft liden datment lunde of berne ende liden een corte
 ziercheit om ghelouicheit die hie daer na hopen te hebbene.

Wij moeten liden dat ons die vloen biten ende ander beestekijn
laet ons oec uerdringhen die prekelinghe der vuerhe achter
sprakers. **D**ie ghene die gheen eer en hebbe die en moghe
sonder hemden met doghen dat haer bette ghecoert werden
en sie die ew nochtan niet hebbe en moghen. Sie bedwone
hem dat sie allene confusie liden. en wilden wal dat sie in haer
te onsattheit gheselle mit hem hadden tot hart avelte. Ende
hier om pine sie hem ander lude te uerachte. Ghelyc als
een die lehe is wilde dat hem alle ander menschen ghelyc wa
ren. **O**uerunds rade die uoersarue sijn leert men uerdulde
lic uerdringhen ioube des herte. uerhos der haue moyensse
der vriende ende eyghen confusie. En alre meest ouerunds
ghewoentheit sulker dinghe te uerdringhen. Het is kuuu
euch dinc in desen leuen so hart het en werde den mensche
lichter te liden ouerunds vlie en ghewoente der uerduldic
heit. als ghesaruen is. Dattu qualike lides weune du daer
in ende du moechter dringhen. Die dese ginet der uerduldic
heit heeft die en waerde niet ghestuert in wederstoet. Oec
en uerblit hi hem niet daer in. mer hi uerdringhet en uer
swighet. **D**ie derde ginet der uerduldicheit is uerblide in
tribulaaen. te glorieien als hie heeft en te begheie als hi sie
niet en heeft. als een uermaert en een edel ridder hem uerblit
ter. wanneer hi ieghen ene anderen edelen sijn ridderstap oer
feneu sal. **I**uden lesten capitel van iob staet bescreuen. wie
sal mi gheuen dat come mine bedr en het mi si een solacs dat
hi mi calthe mit zericheit sonder sparen. Die apostel scrijft
dien van corinthen inden tweelsten capitel. **M**ij is behacachtic
in mine arancheit in uerkuadenisse in noeden in bedruetcheit en
in ueruolghinghen om cristus wille. En moyses scrijft in den

anonimo. die sullen offeren offerhande der gherechticheit die in
der ontsurchede der zee als melc suken. dat is die in grote bie
cerheden der iegheuenheiden uerblid uanden melcke des to
estes. dese offeren offerhande der gherechticheit. want na dien
dat sunte gregorius spreect weder stoet uerduldlike te draghe
is na meerren uerdienste dan in goeden werken te arbeiden.

Die ghene dan die wt begheer te gode te behaghen hem sel
ue somtijt hardicheit doet alle sijn licham te castien en sijn
ghedachte te pninghen mit droefheit des bewinnes sijn sijnde
waer om en lyden oec niet gheerne als hem ander doet
zake des lidens. daer enen sijn licham af ghepant weidet. of
sijn ghemoede uorvermodighet. want mer uerdienst
is dat sachtmodlike te liden van ene ander dan uan he sel
uen. En die hem seluen snod en berispele ordelt waer om
en uecint hi dat niet uerduldlike alst hem een ander doet
dat hi uan hem seluen gheuoelt om dat niemans ordel also
anreke en is als sijn selues ordel. waghenomē gods ordel
want eens pghelics consteantie sal hem swaerre welen in
lesten ordel. dan alle ander ordel behaluer dat ordel gods. Hi
er wt machmen sien hoe seiden men die uolcomen weete bin
det. want warachtinghe oetmodicheit uerblidet hoer des sie
na enen andren uernedert wardert ghelijc als uan haer sel
uen. En warachtinghe uerduldicheit lydt soe gheerne also
veel als in hoer is weder stoet dien hoer ander mensche doen
alle die uan hoer seluen comt. **vander ghehoersamheit.**

Ende want ghehoersamheit gheboeren werdert wt mi
uen. ende wt oetmodicheit ende wt uerduldicheit soe
laet ons daer wat corcelike uan spreken tot sachtighe an
der menschen. want sie in allen gheestliken staet dat hoerch

ste en dat noetwistichste is **G**hehoersamheit is een onder-
werpen des eyghens willen onder den wille des ouerste tot
gheoertoken ende versamghe dinghen. **G**ode salme ghe-
hoersam welen al om sijn selues wille wies knecht wy
eyghendike sijn. **O**f in gods stat sul wy ghehoersam wese
eene redeliker creaturen als euen enghel of euen mensche
in dien dinghen die god uan ons eischer en wt god leiden.

Darmen. **V**an dierley reden der ghehoersamheit
ghehoersam welen sal daer sijn dierley reden toe.
Een reden is dat alle creaturen also gheordniert sijn va go-
de al wt sake dat god alsoe boue allen creatur is dat sie va
hem allene ontfanghe haer welen en al dat sie hebben en
uermoghen. nochtan die hem naest sijn inder ghelijcheit
die ontfanghen uoltencomeliker uan hem dat sie uoert
instorten den ghenen die naest onder hem sijn. en die uoert
den ghenen die onder hem sijn al toe den leechsten toe soe dat
die uederste onder den ouersten sijn ende ouerste bouen die
onderste sijn en die regieren alsoe dat die ouerste boue die
middelste sijn en die middelste die uederste regieren. **D**us
sijn die ouerste enghelen bouen die uedersten. en dus sijn
die hemelliche dinghe bouen die aerliche. en die redelike
creaturen bouen die onredelike creaturen. als in genesi sta-
et bescreuen. laet ons den mensche maken dat hi si bouen
die vilsche uan der zee en boue den uogheleu des hemels. en
bouen die beeste der eerden. **D**ie apostel scrift witten uan
romen. een yghelic mensche si onderdanich den ouerste mo-
ghentheiden. **D**at godlike welen is also hoghe en also uer-
scheiden uan allen gheschapene dinghen dat die leechste
creaturen sijn beuoren condr. uiddel mer uerdinghen en

moghen noch ontfanghen sonder ouermids dien ouerste aere
 aturen noch an dat hi onuer wandelt en onbeuert in hē seluē
 alle dinghe beuert ende regiert. Soe dat gheen dinc en is dat
 also reghenwordich is alle dinghen alle hi en gheen dinc onbe-
 gripeliker is dan hi. ¶ Die ander reden is wantt alle men-
 schen niet ghegheuen en is leerbaer te wesen uan godt op dat
 dan die onbeuend menschen niet en diuaten uandē weeghe gods
 daer hem noet is mede te comen ter hemellicher glorie. Soe ist
 noet dat sie uolghen dat beleider haer leier. Ghelyc als een
 blinde sinnen lejder die hant gheuet op dat hi niet en ualle
 of hem niet en stote. of en diuale. ¶ Die derde redene is om
 dat die mensche sondicheit ende onder godt niet wesen en wol-
 de. en alsoe in sijne houaer die die graae gods uerloes weder
 uolde godt ende werpe hem onder den mensche om gods wille
 op dat hi aldus ouermids uerdiente der oetmodicheit weder
 arighe die graae gods die hi uerloes. want hoe hem die men-
 sche meer ende puerliker ende willighliker uernedert. alsoe
 veel te uolcomeliker sal hi weder arighen die graae en dat
 loen der glorie. Duerheit der nederighe meret men in swa-
 erheit des weres datmen enen beueelt. Puerheit leedyt in sim-
 pelheit der meninghe. willicheit meret men in dien dat die
 mensche blietlike doet datmen hem beueelt. *van driuoldi*

Driehande ghegheuerheit. der noet der gheuerheit
 is ghehoersamheit. Sōinghe is uan uode en der minne
 Sōinghe uan gheuerheden. Sōinghe uan minne. ¶ Die is
 uan uode ghehoersam die sijn ondanck daer toe ghedwon-
 ghen weerd ende hi waer gheern vry mochte hi of driste hi
 Ghelyc als een ezel of een vint en alle onwillig dienst-
 knecht. ¶ Van gheuerheden is hi ghehoersam die ome

eerstly loen of om bare an sinē hinc of om enighē wtwendighen tveest gheernder datmen hem beuelc. alle een hout of een uale of gheluerde knapen die om haer loen dienē en dier ghelike. want hoe die ghehoersamheit meer heuet uan eighenē tijcliken tveeste alsoe veel te min uerdien te hceft sie uor god. **D**at loen der irster ghehoersamheit is dat die mensche ontyact der pimen die hi ducht dat hi den soldē waer hi niet ghehoersam. **D**at loen der ander ghehoersamheit is hope te wttrighen ouermids der ghehoersamheit dat dinc dat hi begheert alle enighē gaue of tijcliken tveest. **G**hehoersamheit der caritate is wanneer die mensche ouermids godliker minne en om de wille godes en godlics loens ghehoersam is. mer also ueentmen dat woert caritas uiuum. also darme dier in becluyt anxt der pine en begheerte des loens. ende inlich begheerlic tweneyghen der minne godes. Van wilken dat ierste is der beghinender mensche; dat ander der uoertgaender. dat derde der uolcomener mensche. **O**ec machmen anders sins ghehoersamheit onderscheiden. als dat som is ghemeine. som ghemeene. en som alre ghemeinste. en som sonderlinghe. som sonderlingher. en som alre sonderlinghest. **G**hemem ghehoersamheit is mit welker alle ghetouighe menschen inder heilighe kerken ghemeinlic uerbonden sijn ghehoersam te welen horen prelaren. den paves den biscopen en den kerkeren in dien dinghen die uan gheestliken rechte allen menschen gheboden sijn. **G**hemem ghehoersamheit is dat een yghelic wdelic cracuer. alle enghelē en menschen sijn eyghenen wille en vryheit sijn uerkleens is schuldich ghehinc te maken den wille sijnscappers

Die alre ghemeeinste ghehoersamheit is dat een yghelic oer
 atuer onderdanich is sinen scepper. hec li na natuerliker be
 roerlicheit sijnis welens als ouerdeliken creaturen. **O**f na
 dwanghe der macht des heren. alle boese gheeste. en dese me
 schen. want al willen sie biaden dat god niet en wil. sie en
 moghen niet anders dan god wil. **S**onderlinghe ghehoer
 samheit is in wilker clerke sonderlinghe verbonden sijn
 tot ghehoersamheit haerze prelate in dien dinghen die tot
 horen ambocher behoeren. en tot clercliker orden. als in kint
 heiden te leuen en behoerlike krone te draghene. en in an
 deren dinghen die clerken gheboden sijn inden heilighen be
 sacrament recht. **S**onderlingher ghehoersamheit is dat ye
 mant in sinen eighenen wille uerbinder onder ene per ^{he}
 loen of onder enighe orde tot eenre maner van leue ghe
 ordniert na wille des louers als of hi sijnre. **I**c gheloue
 di ghehoersamheit in desen dinghen en in gheuen andere
 dinghen. **O**f ic gheloue di ghehoersam te wesen aldus lau
 ghe niet ende niet laugher. of in deser maner en niet an
 ders. of ic gheloue di in dien dinghen die die regule ghe
 beert en niet uorder. **D**ie alre sonderlingste ghehoersamf
 is te louen sonder enich wtneemen ghehoersam te wesen
 tot allen dinghen die ieghen sine siele en ieghen sine regu
 le niet en gaen. **E**n uerbint hem tot allen dat die regule
 inholder. en tot allen goeden dinghen die hem ghebod w
 den die wdelic sijn ende onder macht sijnis vrien willen. **W**at
 men sal niemant dwinghen tot ouerdeliken noch tot onno
 gheliken dinghen. alsoe en sal oec niemant ghehoersam we
 sen in onghesoerlofen dinghen. *o o o o o*
Van drierley grade der ghehoersamheit *o o o*

Die gradt of die uoertganghe der ghehoersamheit mach
 men merken wt den uoersproken leringhen in wat
 dinghen men ghehoersam wesen sal. als ghehoersam te we
 sen totten gheboden en tot loinghen inden. en tot allen din
 ghen die goet en moghelic sijn. Nu laet ons sien hoe een ghe
 hoersam mensche ouermids sinen ghedachten ende begheerte voert
 wygaen sal in ghehoersamheit. Hoe die mensche meer toe
 neemt inder dwacht der ghehoersamheit. also veel te meer
 is god tot sine gheboden gheneyghet. En alle aranen die
 gheordnert sijn den menschen onderdanich te wesen die sin
 hem onderdanighet en bedienstachtighet. **D**ie leechste
 graet der ghehoersamheit is ghehoersam te wesen wt
 anxt der pine. alle die ghene die allene haren ouerste
 ghehoersam sijn in dinghen die sie mit ghebode hey
 ten doen en totten anderē law sijn en uerlumende. ten
 si dat die ghemeyne ghewoente of menschelike scha
 melheit. of anxt tijdeliker pine sie daer to dwinghe
 desen is ghenoech dat sie ommes onghoersamheit niet
 en ualle in wechlike sonden noch dat sie niet uerdwint en wer
 den. En dit is hardt anxtelic inden ghenen die professie ghe
 daen hebben van ordeliker ghehoersamheit. want eer sie
 dat onderscheiden konne weder si schuldich sijn te doen datme
 hem ghebedet vallen sie machsien in die stricke der dwel
 liker onghoersamheit. als die ghene die alte na dien
 schoer gaen wil. want meer hi niet uerhoedelic toe en siet
 uakt in die diepheit mit gode te disputieren. recht of niet oen
 uerwinnen wilde mit redenen dat hi dat niet ordelen en sol
 de wechlike sinde. dat onse uermodinghe uoer gheen wechlike
 sinde hebben en wil dat is dwaelheit. want sijn wesen is

ghe

oen reghel der gheuechicheit die niet heghen en mach. ende
 also en is niet onse uermodinghe die vul arguerens is die
 wij heuen oule conlaenae. Die soune gheeft haer raen en
 haer heet alwes rechte wt en niet avm dat ieghen hem ghe-
 legghen is. Des ghelycs ordit godrecheit in ons weder dat os
 also dinct wesen dan wij wanen dacter anders is. In dier
 professie onser gheljoersamheit en hebbe wij niet buten
 bescheiden dat wij tot gheljoersamheit niet uerbonden wille
 wesen dan als men ons leecht. ic ghebiede di dat of ic segghe
 di die bi gheljoersamheit. Een goet gheljoersam mensche sal
 also neernstelic doen datmen clecht beueelt. wanneer hi weer
 dacter sijn prelaet uolwemlike wil alle of hi daer toe seyd. Ic
 ghebiede di bi gheljoersamheit. **D**ie ander graet is ou ho-
 pe des loens meer dan uan anre der pine willighlike gheljoer-
 sam te wesen. allent datmen hem doen heuet. dese en disputiert
 niet in welke hi uerbondt is of niet. **G**heljoersam te wesen.
 Want waer hi daer toe uerbonden is of niet hie hoepet dat hi da-
 er inne uerdient. op dacter niet quaers en is datmen hem ghe-
 biede. al waer oec dat die prelaet wt ghebode mit quader men-
 ghen dat in hem seluen niet quaet en waer. als of hiet ene ghe-
 bode om hares wille den hi daer op hadde om dat hi oen moeyen
 wild. of ghebode hi dat meer om sijn selues oerbaer dan des
 ghenen die daer in oetmodlike gheljoersam is. Mer hi acht
 daer dubbelt loen uan. want hi wert gheloent uan sijnre ghe-
 joersamheit. en oec uan sijnre uerduldich. Want ghelhe alst
 huertlic is den ongheljoersamighen wanneer he sijn prelaet wt
 goeder meeninghe wat gods heit doen dan of hi des niet wt goe-
 der meeninghen en ghebode. aldus coemter den gueden ghejo-
 ersamighen tot meeren profite sijn prelaets onbescheidue

dien hiet ghe-
 dit en is me-
 leen niet h-
 derlic den
 ghenē

ghebor in dien datter uegghen god sy niet en sy. **Recht of** armet
Job yement in sinen toern enen anderen menschen een suc
siluers noer enen steen in sinen schoet worpe die arme
mensche en sold hem niet uerbolghen om den toern des
werpers. mer hi sold blid wesen dat hi dat siluer soe
ghearghen hadde. **D**ie twide gract der ghehoersam
is wt der minne godes niet alleen willichlike ghehoersam
te wesen mer oec mit blyscapen niet alleen tot lichten di
ghen. mer oec wt harden en swaren dinghen in ter wet oec
alle arlus wt ons ghehoersam ghen worden is wt wet. en
wt wet des arwes. **D**ie knechte godes moeghen hem billi
ke schamen dat sie soe tnechtlike sulken heer ghehoersam
syn om dat hemelliche rike. also als sounghe ghewoent syn
want der werliker princen ende der edelhe lude knapen om
een deyne uerdienst. ende om een suode loen also z manighe
arbeiden in striden. **E**n inden manighe aurt manighe ar
moed manighen laster en verespinghe van haren heren
end oec slaghe dat sie al uerduldlike uerdraghen en sie
gaen manighe verre ende langhe wisen willichlike daer sie
hare heren senden. noch sie en uertwekens niet wes men
hem beneect. noch en idens niet tnechtlike. noch en daghe
horen heren niet te voren die swaerheden en die aurt der
weghe noch en maken gheen uerwoerde war sie te loen heb
ben sullen. mer om die wlt en om hope deyns loens soe do
en sie wes men hem ghebiet en uerbliden hem dat sie daer
toe uertoren syn wt anderen knechten dat si dat doen mo
ghen. **S**ich hoe ghestadlike syn sie bi haren heren. en mer
ken al sine of sie hem in enighen dinghen dienen moeghen
En wanneer sie horen dat sie yet ghebielen of wanneer

sie an hem mercken dat sie yet begheuen rechteuoert comē sie
 als al springhende voert en horen daer ueerustelike na wat
 hē behaghelic is en wat sie willen; en al ist zake dat die ghe-
 hoerfamijent der knechten godes inder begheerte wt meere
 vuerijent coemt. nochtā na der werclicheit. soe sghene die
 uoeriganc uolletuimeure te welen die soe bereide ende soe
 ghestadich ware wt wt allen gheboden godes te ueruislen
 als men inden wercliken dieustknechten vinder. als wij
 lesen uan onsen heilighen uader fransiscus en uan sine ier-
 ten ghe- sellen die niet alleen vluchtes en deden wat hem
 die heilighe uader gheboert mit woerde. mer mochtē sie oec
 bi enighen teykenē gheuaer werden wat hem lief was dat
 pinden sie hem te den also als sie gheleert hadde uanden
 heilighen uader. **I**n dussel- gher doecht was abraham
 ghehoersam niet alleen wt sine lande te varen en een vrent
 peclgrym te sijn in vrentē lande mer oec willich te offeren
 sine eyghenē soen ysaac. **O**uernids deser doecht hebbē die
 heilighe propheten die apostolē en ander heilighen hem
 onerzhegheuen wt alle angstē arbeiden ende persecutiē en
 ten lesten om cristus wille te steruen. van welken die here son-
 derlinghe spreect. **S**oe wie na mi comē wil die uersake sijns
 selues en heffe op sijn cruce en uolghe mi. **D**ie uersaect hē
 seluē die wt sijns selues recht niet staen en wil. mer werpet
 hem te mael onder eens anders wille om cristus wille. alle
 cristus niet en quam te den sinen wille mer den wille sijns
 uaders. **V**ander armoede ende uersmadenisse der rijchheit

Dat uersnaden der rijchheit is recht reghen ghurichheit
 nueliker dinghe. en dat heit men sōninghe tijt armoede
 des gheestes. **M**er sōninghe menschen sijn arm uan goede en

met arm uan gheeste, alle die gheeru rike wilden wesen, mer
sie on wme daer met we comen alle arme werlike menschen
Sonnghe sijn arm uan gheeste ende met arm uan goede, die de
rychede met en belicten om mine uanden rycheden, mer om
die mine gods, op dat sie daer mede den dienste gods uermeer
ru moghen, en die arme bescermeren moghen. **O**f dat sie
ome die mine xpi den arme te hulpe come daer af, ghelyc
als waren. **abraham dauid Job polias en haer ghelyke.** **O**f
als die ghene die uan ghehoersamhede in hoghen state en in
heerscap gheset werden, als **sunce gregorius die paves en**
ander heilighe biscopen die die armoede uercoren hadden,
mer ouermids godliken ghebode ist anders ghelchiet. **S**oe
dat sie ghemaect word princen in cerrike ende bouen ander
lude crastenaers des kercken goeds, mer in hem selue
en hebben sie dat oplet der armoede met uerworpen. **E**nde
uolghen der armoede also veel loueliker alle sie in ryche
den uan hoere mine met ghescheyden en sijn. **S**om sijn
arm uan gheeste en oec uan goede die gheen rychede en heb
ben noch en willen hebben, noch sie en wild sie met, al
mochten sie si sonder soude hebben. **D**ese sijn soe veel te la
ligher als sie verre sijn uande stic der ghurheit. **D**ese sijn
twerhande die grde sijn die neghene rycheit en hadden
ende maecten uander noet een docht en en wilden sie met al
mochten sie sie oec hebben: die ander sijn die rychede mochte ghe
had hebben, of die sie hadde mer sie uerworpen sie om gods
wille en en willen hoer met hebben. **Van dwerhande uer**
Dat uerlinden der ryche **smadulle der rycken**
de is twerhande. **D**at uerle is wanneer me sie vry
like den armen gheeft, ouermids worke der ontfarmicheit

En als men sie mildelike waghener totten dienste godes. als die heilighe coninghen en ander rike menschen ghedaen hebben die grote scharen uan armen luden voedden en doestere en kerken strichten. **D**at ander is wanneer men die rijkhed te mael uersmaect als die heilighen ghedaen hebben die biuet ghebden hebben en in armoeden alre dinghe gheleest hebben. als die heilighe uader sunte fruauctus. ende sunte dinnicus en ander nauolghere xpi en der uolcomenheit der ewangeliē als ghelaeuen is. wiltu uolcomen wesen soe gaanc en uerwep al dattu heues en gheest den armen. *Van. iij. zaken waer om*

Verrelhande saken *me vaedt uersmadenisse der rijkheit.*

Vsin waer omme men vaedt rijkheit te uersmaden. Die ierste is. **D**ie ierste is want haer minne trect den mensche vander minne godes. en des hemellichen landes. als die waerheit aughet inder ewangeliē. **N**emē en mach gode dienen ende den rijkheden. want ghelyc als die rijkheden comē vanden diepe der eerden also trecken sie haer minne trectē la ghesten der eerde dats in die helle ouermids hare last. hier uan spreect die apostel tot timotheū. Die rike begheeren te werden sie vallen in becoringhen. en inden stricken des viandes die den mensche uerdrinken inder helle. **D**ie ander sake is om dat sie den menschen belecten in uoertgange der deucht. want ghelyc als die gheen die eughe last draghet niet seer lopen en mach. also en mach oec die gheue die mit eerschen dinghen bedruet is niet toenemē in gheestliken leuen. wiltu dan haesten totten uaderlande wilaer niet gheholden werden uandē stricke der iaghere. wiltu niet ghegrepen werden inden weghe en niet weder ghebracht werden in die uangheuisse daer du uā ontga

en waers. werp af die ghurtheit en trect wt den uoer der
sluigher begheerte der eertlicher dinghe. daer dine waren
die ioden traech in die wederkomst tot hierusalem na babil
lonien uertraghē hadden wiue ende kinder en eertlich goet
aldū begheeren oec die gheestlike menschen traechliker die
hemeliche dinghe wanneer sie in eertliche dinghen beghin
nen breit te werden. **¶** Die derde zake is om dattet meer te
uerdient is. want hoe du dy meer ontvrees der eertlicher
dinghe. also veel te meer salu ghelocent werden in den he
melichen dinghe inder ewigher glorie. want salich sijn die
armen van gheeste want dat rike der hemele is hoer. En
merthaer een del der glorie mer al die glorie des ryses. Die
loen gods die ons gaf een exempel der volcomenheit en wol
te niet besiten in eertlike noch erue noch huse noch gheen
renten dan alleen dedinghe. die hie hem oec liet nemē uor
den cruce om dat hi ons leren woldē. dat alle dinghe te late
ne niet alleen en leech in willen niet te hebbe. mer oec mit
wille alle dinghe den armē te gheuen. en oec in uerduldich
like te liden of men ons neemt mit gheueelt dat selue dat
wij hebben. daer biaden meer in te uerdient is dan dat sel
ue den armē te gheuen. want zeldere is die doecher dat men
uerduldlike lide dat quade dat men ons doet dan of wi wil
lendes gued doen. En want goede menschen daer dine al
leen eertlich gued hebben sullen dat sie doechlike werke da
er mede doen. en wighen tot uerdient der ewigher glo
rien. want anders en waren sie niet gued. waert dat sie
eertlich goed anders begheerden dan mit goddienstigher
meninghe. en minden sie die cranen anders dan om des
gheens wille die sie gheschapen heeft. Ende hier dine en sal

len sie niet te onbliden welen of sie die eerliche hane uerlic
 len hoe datet tweedint dan of sie tot goddienighen ghe
 bruke wt ghegheue hadden om dat sie die selue vruchte der
 hemelcher uerdienste uertrighen daer uan dat sie dat uer
 lies uerduldichlike tiden die hem comē solde nā goddienl
 tigher aelnisse. **G**helijc als een wepman euen lief heft
 dat goed daer waent euen veel aen te winne. **M**er rye
 hede te begheeren om die qualike te bestaden als in ydelheide
 in weelden des ulesches. in begheerten der oghen. en in al
 len quaden begheerten dat is groet boesheit want alsoe
 dertmen god uersmadenisse en laster mitten gaueu die
 hie uerhent heest. **E**n die riychede daer omte te begheeren
 daerme sie gader en hoelde dat is locher. want alsoe goet is een
 hoep stens als een hoep godes of siluers als mens niet en ghe
 bruket. **D**ie vierde sake is want dat eerliche goet is in ma
 nigher wise uersmadelic uan hier naer. want die eerde is
 dat suodste element van alle. **O**er en is der eerliche hane
 niet uele noot. want doyn spise ende doyn dodinghe. doyne
 hulunghe is den mensche wel ghenoech tot simpelre noot
 te toleuen. dat daer bouen is dat is ouerulodich. **O**er is sie
 vele mensche hmdelic en een sake ewigher uerdemisse.
Oer is sie een saec des wijts ueel menschen. die den ander mit
 groter subtylheit gheerne haer goed uenē. **O**er uertricht
 men sie mit groten sorgghen ende arbeide en men besic sien mit
 aenre des leuens. **O**er en uersaden sie niet die begheerte des
 ghenē die sie heft. mer hoe men hoerte meer hoest hoe men
 sie onrusteliker en meer begheert. **O**er sie werden den quade
 ghegheuen als den gueden. daer omte en sijn sie niet te sal
 gher die oer ueel hebbē. mer dicwite onsaligher. want in

hem is zake van veel quaets. Oec ome dat sie niet langhe mit
ten mensche en bliue. Want en werde sie niet in andere wijs uer
loie die daer scheidet os daer na. en die mensche en mach niet
van hoer mit hem uoer. dan dat hi hier inder werlt mede
uerdient houet. Daer ome sal een wijs mensche luatel adhe
dat suode is en niet zeer arbeiden om dat dinc dat hem luatel
oerbaers inbringhet en saluen dat hinderlic is. en vrylike
en wech gheuen dat uerder niet als ment holder/ en als ment dy
let so bringhet er vruchte ist datment onder die arme gheuet

57 **D**ie ierle. **Van drier hande gade der uersnadenisse**
gaet inder uersnadenisse der ruycheit der ruycheit.

is dat die mensche niet hebben en wil van onrecht gheuen
noch dat hi seluen uerrecht noch dat hem ander lud gheuen
of achter laten. En allen menschen betael na sijnre macht
dat hi hem sculdich is. En van gherechten guede aelnisse ghe
uen. en sijn eyghens goeds niet en misbruke in houerdien
in onkuysheden. in guldicheden en in andere sonde. **I**n drier
lepe wijs sijn die mensche onrecht goed te hebben. In dien
ierle als het qualic ghewone heft in wat maner datter
si: of dat hem goed dat qualic is ghewone gheert of ghe
gheuen of uerwot is vanden gheneu die niet gheen recht toe
en hadde. **O**f wameer hi ieman mit onrecht an sijn goede
ghelindert heeft. al en heeft hi daer niet na ontfanghen. wat
hoe veel ic sculdich bin enen anderen weder te gheuen. also veel
is mijn goed mine niet. mer des gheens den ic sculdich bin. wat
wie emghen zekere personen meer sculdich is dan hi heeft. gheef
hi anders ieman het te uerghenes vanden goede dat hi besit.
daer hi onmachtich van werdet te betalen dat hi sculdich is. die
gheen die dat wetende neemt sal also veel uor hem betalen als

hi ontfanghen heeft. Wantes des gheneu niet en was diec hē
 gaf. mer het hoerde anderen luden toe. **D**ie ander gract is
 niet ouerulodighes willen hebben. mer hem ghenoegehē te
 laten alleen int noecturft in spilen. in dederen in hulstinghē
 in wefcap in gheslune. en wat men anders heeft den armen
 te gheneu. En al waer ieman die hem yet meer wilde ghe
 uen dat niet te nemen. of niet pine te orghen bouen noer
 druft. Iher uan spracet linc lucas inder ewangeliē. **D**at
 ghi ouer hebt dat gheeft in aelmisse. en alle dinc sijn vres
 ue. **D**us diden die monike in egypten en anders hare ghech
 ke die namen noecturft uan spilen en uan dedinghe uan
 haren arbeide en dat sie meer winne mochten dat gauen sie
 milde like den armen. hebbe wy noecturftighe spile en dede
 ceecht die apostol dat is ons ghenoech. **M**er ap dat wij die
 noecturft niet alce rijn en makeu soe is te weeten. dat in
 twierhande manier hietmen den menschen ghenoech te heb
 ben. **J**erst dat hi ghenoech heeft die natuer mede te onthol
 den. soe dat die mensche god dienen moghe en daer in uol
 herden. En to desen leert ons die natuer ghelijc als wij sien
 in ouerde like dieren en oec inden boemen dat sie hem mit
 wechere behoeffenisse hoerre natuer ghenoeghen laten ende
 niet meer en begheeren. **T**en anderen mael dat hi ghenoech
 heeft na sijnre begheerte ende dese manier en holder gheen
 maer noch en heeft gheen einde dan der onmoghenicheit. En
 dat laet sie alleen achter daer sie gheen hope to en heeft te
 uertrighen. **D**ie rike werke daer inder ewangeliē uan
 bescreuen staet. doe hi sach dat hi seer rike ghewordē was
 uandē vruchten die hem uan sijnen crue ghecomen waren
 hi en sprac niet. **J**e bin rike ghenoech. ic en begheer niet

mer want ic en machs nergheut ghelaten. mer hi docht hoe
hi die oelde schuren te breken wold en meere schuren make
Die eerste schuren sijn der wechtes noetwoet. dese sijn deyn
en werden mit luctel uerwullet. Mer die ghirighe beweet dese
en maect meere schuren. dat is hi maect schuren die beghe
erten en der onuerulodicheit ende dese en werden minnerne
er uerwullet. want alwes om dat hi meer beghint te hebben
soe bereydet hi hem alwes meere schuren te make mer he
niet ghenoech toe en is dat hi nu heeft ten si dat hi daer noch
meer te hebbe. dus gaet hi uoert sonder einde. **E**ns ghir
ghens menschen herte is als een oile sonder grouw. hoe die
meer cricht hoe hi meer beghert. en schijnt nimmer uer
vult als die wise man scrijft. **D**ie ghirighe en werdet niet
vul des ghelides. **D**ie derde gract der uerludenisse der
rijcheit is. niet te wille beliden inder werlt en in alle noet
woeten manich ghebrec te liden om gods wille. dit is die
starcke boete teghen ghiricheit. die also als sie niet te uersade
en is. ende die noumer en zeecht ic heb ghenoech. also en
mach men sie niet bet lesche dan wanneer men haer te maet
afneemt die materie der ghiriker haue. **C**ristus die warach
tighe meyster der sielen heeft desen niet gheleert die in alre
wile desen wech ghehoelden heeft. en dit is die alre bequacem
ste wech die docht te leuen en den mensche uand sonde te ghe
uelen. want rijcheit ende eer der werlt ende weelde die sijn
sonderlinghe hindere der heilicheit die die meyster en die
heer der k docht mit sine leuen gheleert heeft te saluen si
nen discipulen als bescreuen staet in sinre matheus ewan
geli. **W**ilni uolcomen welen ganc en ueroey al tantu hebs
en gib den armen en wem ende uolghe mi. **D**it is die hoed

die armode daer die apostel af spreect Ende dese hadden die ierste
 heilighen in dier heiligher kerke die alle dinghe achter lieuen
 om gods willen. hier aen sijn ghehecht uele wechden en uele
 grauen der granen die uocham na luctel menschen ontfanghe
 weerden. want al sijn ueel menschen die hi na niet en hebbe
 inder werlt. doch ister soer luctel in gheestliken oerden sie en be
 gheuen meer te hebben. euter wt haer re behoef. of wt ander lude
 behoef En hoe een wecht meere is hoe sie vre inder is inder
 werlt. Die uor hem seluen besorghet is in aetliken dinghen
 dien beueelt men sijnre uoer siemheit En die ander besor
 ghers heeft dien beueelt men den besorghers Mer die alle si
 ne sorghe in god werpet en al sijn gheedachte. die heeft god wt
 sinen besorgher. als hi secht in den ewangelio. soect ierst dat ri
 ke gods en sijn gheuechacht en alle dese dinghe. Gulle v toe ghe
 worpen werden want die grane gheen die wt grane gheuen
 wil hemeliche dinghe. waer om en sold wy niet hopen van he
 re arighe deyne dinghe Euter hi sal ons gheuen en se uoer soet
 soe ueel als ons nutte is. of hi sal ons gheuen cracht des lichaams
 to liden ghebre. of hi sal ons gheue gheestlike soetacht die be
 ter is dan uleychlike soetacht ende daer toe hemelich loen

dat is noeddrif
 ghe aetlike
 dinghe

Soberheit is een wecht. **Van soberheit. a a a**
 Waer mede men in matheit neemt uoersel des lichaams
 in spisen. in dranc en in slape. oec neemt men soberheit ghe
 meentlic uoer matheit van alre ouerulodicheit en na alre
 onghetempertheit des lichaams en des gheestes En daer af heet
 men den mensche sober van gheedachte ende van sijnre Mer
 al men soberheit neemt uoer een outredien der spise. dat
 heet werlike abstinencie en is contrari der gullicheit dat
 een sludinghe des buccs is. **S**dinghe soberheit is een so

berheit der medicine. Sōmighē der ghurchē. Sōmighē der ghe
uentheit. Sōmighē der armoede. Sōmighē der gheestlichheit. **S**
oerberheit der medicine gheschiet om gheloutheit des lichams
te uerarghen of tehoelden. **S**oerberheit der ghurchē gheschi
et om a die wlt te sparen. **S**oerberheit der gheuentheit ghe
schiet om lof der menschen. **S**oerberheit der armoede gheschi
et van noede des ghebrecks. **M**er gheestlike soerberheit ghe
schiet om wechde te uerarghen ende om die ghebreke te uer
winnē. om penitēcie te doen. om stichtinghe onser naesten.
om glorie te uerdienē. om subijllheit des sinnes en wijsheit
te uerarghen. want ghelyc als een uenster dat mit Aike
bestopt is uerdunkert werdt. also werdt die uerstandnisse
uerdunkert wanneer sie mit spisen bestopt is als wy dicwyl
ouderuindē. **S**oerberheit is alleen uor gode uerdientlic. en
alle ander goede werke. wanneer god hoer ierfte sake ende
hoer forme is. dat is ist dat sie principalike om god en na
gods ordmanne. want ghelyc als god die werlt regiert so
dat hi daer noch meer noch min uilicheit toe en doet dan
recht is. ende al sijn uilicheit alsoe te spreken. doet coets
hemellichen dinghen. also sal oec die mensche doen dien sijn
licham beuolen is te regieren. en salt also wyslike besoz
ghen na zier macht dat hem na noettu fagher behoefte
uier en ghebreke. en dattet niet ouermodichs en arghe
op dattet niet en uerdene eer hier tijt ouerunds arbeit
of ghebre. noch oec niet te welich en waerde na ouerual
licheit en van ledicheit. En al sijn aendacht sal mitte
besten becomert wesen hoe die siel moghe twene men inder
bekenninghe en inder minne godes en in allen dinghe die
euer toe uorderlic sijn ende daer toe lesden. wat die siele

ghelichet

en is niet gheslappen om dat licham. mer dat licham om die
 siele datter hoer diene. en mi hoer pine te comen toeter be-
 keuninghe ende mine woersaene. want die siel is gheslape
 om godt aen te hanghen en aenhanghende sijn sueticheit
 ghebruke. en ghebrukende salich sijn. **D**er behoert gode
 alleen toe te dden en te uerdruen. als hem oec to hoert te
 scheyden en te uendich te maken. Daer om ten si dat hiet
 ghebede of uerhenghe soe en moten wy gheen dinc uerdr-
 uen dat hi ghemaect heeft. hi uerhenghet dat wy doe om
 denke aranen. mer dat en sul wy niet omredike den. **A**ls
 redelike aranen als menschen die uerbiet hi ons te dden
 dan na recht dat hi wt ghegheuen heeft. want die richter
 die na godliken recht oorden die dden misladighe lud mer
 wt horen mer wt godliken ordele. want hi heeft gheboden
 wie dit of dat doet dien salme mit sulker pine pnen. **E**n
 ghelyc als niemant gheoerloft en is enen ander te dde
 also en ist oec niemant gheoerloft hem seluen te dden. **W**at
 menma sculdich en is den andre meer te minne dan he selue
 Soe wie onbelidelicke ouermids uasten of ander arbeit
 aruct so dat hi soe dat hi daer van struen moet eer die or-
 dinantie sijn natuer eysscher die doet hem seluen. **D**och
 mach men soringhe onsculdighen hoere vringhe ynnich
 of om hore pure lompelheit. **E**n hier om scrift die apostel
 toeten na wme. v dienst sal redelic wesen. **W**aer in lober
Soberheit is ghelegghen in **h**ier is ghelegghen c. c. 59
 dien. datme niet en begheer lecker noch costel din-
 ghe mer sulche dinghe daer men die natuer mede ontholde
 mach vuten gulscheit en die men lichtlike arghen mach
 datme niet meer noch dicker dan betaemlic is. mer in

maancheit eere en drinke loe datter dat lichaam na ghescreet
werde ende niet bequaert. wer in desen twee sin die sieken
wt ghenome. **Oec** datmen die spise en drinke niet onmatiger
lic en neme niet mit gueden ghelate en mit gheestliken ze
den. als ghelecht is inder ierster forme der beghinmeder me
schen. want dus maect die spise bet en men ontfanghet sie
gadliker en sie woert ghelouckter. sie bequaert min die
maghe en men uerduwet sie lichtliker. en men sundicht nu
ende het is eerfamic ende gheestlic. **S**oberheit is nuete
toeten dinghen die uoer ghetoert sijn. en sie is nuete te uol
den uoer die sunden op dat wy ons also mit castighe moghe
betere als wy in weelden hebbe ghesondicht. **Oec** is soberheit
nuete tot bedwinghen welicheit des uleghes op datter leer
alt ghemaghet is onderdanch te wesen den gheeste. dat in
verheit houaerdich was en ongheloesam. **Als** die apostel
screyft ic castie mijn licha op dat ic dat brenghen in een knecht
heit. **Oec** is soberheit nuete tot ghesoncheit des lichaams. wat
daer af uerdrughen sandlike vuchacheden die uan ouerulo
dicheit en uan groter ledicheit te p comen te pleggen. **Oec**
is sie nuete die eerste sorghe mede te uerdrue. want wie
hem mit desnen dinghen ghenoeghen laet die en behoest
gheneue grote sordhaldicheit. **Oec** maect sie den mensche a
bel tot veel doechden. want een sober mensche is veel betere
der tot goeden werken. hi is zuerter. heeft min materien
des haers. hi is uoerhoedigher in sinen woerden. hi is betere
der tot ynnicheden. en puerter in sijnre begheerte. **Soberheit**
maect den sin subtyl ende wacker wysheit te ondersoeken.
En maect uaste memorie. **Oec** is soberheit nuete tot andr
lind sichtighe. want die onse wtwendighe dinghe gheor

dincert sien en ghemacht gullen daer wt hoe wy ons na bin
 nen hebben En wancet sic sien mit hoe deyne dinghen wy
 ons laten gheuoeghen. en hoe lichtelike sic ons ghenoech doen
 moghen. soe sijn sic alsoe veel te myn nedade ons ten ethen
 te bidden. **D**ec sijn wt anderē armen luden te min hinderlic.
 want hoe wt den luden meer of bidden. hoe wt min laten
 anderē armē luden te gheue. En dit is een manier van
 rouwighe. daer **E** luttel mēschen aen dencke. **W**ancet
 yemant meer bidt dan sijn rechte noet is. des een
 ander ghebret heeft. dyes meer behoeft. want alle dese
 nae coemt. soe en vindet hie niet dat die ander te vorē en
 wech heeft. **D**ec is soberheit mitte tot nediendē der glorie
 oūmits hoer schuen en oūmits den wechē die aen hoer han
 ghen. **W**at hoe wt hier ons selue meer ontrecken der lust. hoe
 wt hier meer ouermodich wden van gheestlike wechē en
 ghinder van hemelschē weelden. **Van dierley grade der**
Die herte graet der soberheit mach wesen **soberheit**
 dat hem die mensche hoede van oueraet en na drinke
 cap. en in etene behoerlike ad en vren holdt. **D**ie ghesette
 uasten niet lichtelike en vrike. of datmen niet en ete noch
 en drinke buten tiden. en dat die mensche in etene en in drin
 kene niet en denke onkuisheit te sterken meer dan noet der
 naturen. **D**ie wiseman secht wie den lande daer een kint ko
 ninc is en daer die princen vroe eten **E**en beest dat niet en
 weet dan sine buke te dienen holdt in eten en in drinken een
 maniere die der nature bequame is. **D**us sal oec een mensche
 doen die reden heeft. want her waer hem beter dat hi sonder re
 den waer dan dat hi sie heeft. ende hem daer niet nae en te
 giert. want hadde hi gheen reden soe en misde hi niet. **D**ie

ander graet der soberheit is dat die mensche oec dinghe late
die hem gheorloft sijn als vlesch wijn melc visch en lecker
gherichte. en hem ghenoeghen late mit grouer spise. alle mit
grouen brode en mit portaedlen die niet lecker en is. Of dat
hi die wyl uaste en hem ontholde uan dinghe die ghenoechlic
en begheerlic sijn alle gheestlike en deuote menschen en die
in penitencien leuen te doen plegghen. Hier al schijnt die a-
postel den uan women. Het is ghe- ~~re~~ et dat hi gheen
vlesch en etes noch wijn en drinckes noch anders daer hem
dijn broeder aen doet of ghecaruet wert als wchabs kinder
ende ander heilighen die inden oelden testamente uazari ghe-
heten waren ende als uan daniel in sine tyden capitel
ghelareuen staet. Vlesch ende wijn en quamen in mine mout
niet.

Die derde graet der soberheit is dat die mensche
soe sijn gullicheit ghecommet hebbe. en alsoe sinen smaet ge-
leert hebbe dat hi hem late ghenoeghen alleen mit alsoe da-
ner en mit alsoe uel spisen ende drinckes als hi behoeft ter u-
terster noet. En hoe die spise en drinckes is hoe hi sie lie-
uer heeft. En ist hem noet wt enghet tijt lecker dinghe nemē
dat hi daer gheen ghenoechte mer alleen noetturfighe noe-
dinghe uoedinghe in en soeke. als die apostel schijnt den uan
women. **Hi en sulc dat vlesch niet besorghen na siet be-
gheerten. Noch een ander onderscheit der graden der soberheit.**

Doch een ander onderscheit mach men merken na uoert
ganghe der abstinencie of der soberheit. **D**ie eerste
graet is dat die mensche dat uerduldlike drinckes. als hem
niet weerden en mach ghenoechlike spise en drinckes en daer
om niet bedriuenen dat hi binden sijn begheerte niet en he-
uet. Als sommighe sijn. wanneer sie niet en hebbe ter tafele dat

si begheeren so sijn sie diuich en uerouueerdighen en nuu
 murieren. en sijn ontsammel en en denket niet op hoer pro
 fessie noch dat werlike rike lude niet en hebben al dat sie be
 gheeren. hoe ueel meer behoertet dan den armen en de beuola
 ren dat sie niet alle hare begheerte en hebben. **D**ie ander
 gruet der abstinenciae is dat die mensche dor god ouerbeid wa
 ome minne der soberheit der armoede en goeds exempel des
 dinghes dat hi wal hebben mach. Dus den goet ende ghe
 auuwe knechte gods die diuile die herberghe der riker
 lude uoer bi gaen. en nemē herberghe mit armen luden.
 en en wille niet darin lecher spise gheue mer laten he ghe
 moghen mit slechter en mit luttel spisen ghenoghe ome
 die minne gods en om stichtinghe andere mensche. Hier uan
 spract die apostel totte uan corinthen. alle dinghe sijn mi
 gheoerlost. mer sie en stichten niet alle. want al ist gheoer
 lost inden ewangelie. dat wy behoertlike spise eten moghe
 die men ons gheeft daer wy gheherbergheet werde nochta
 ist stichtliker dat wy ons lecher ende ueel spisen niet voer
 en laten totte. **W**ant also als den ghenen die ons ontfan
 ghen toebehoert milde ontfanghinghe. alsoe behoert ons toe
 gheestlike soberheit. en die te bescherme sterliker dan sie do
 en haer werlike hoeflicheit wt. wilke sie ons so ouenlode
 like wille spisen. En al schijnt op die wile dattet he leet
 is dat wy niet ghehenghen en wille dat sie ons na hoer wil
 le veel doen. nochtan werden sie in hem selue ghesticht uan
 onser soberheit. En sie ontfanghet ons op een ander tijt soe
 veel te blideliker als wy hem min lastich sijn. En daer wy
 nu luttel menschen hebben die ons ontfanghen. daer solde
 wiew dan veel hebbe als sie wille dat sie ons lichtelike uoede

en volden mocht. **D**ie derde gracie der abstinence is dat
die mensche moghe sonder swaerheit hem ontholde na ghe
noetliken spisen die hi wel heeft. **O**f dat hi daer van neemt
mer meer dan pure noectwilt. mer om der ghenoechte
wille mer om der slichter woedinghe wille. **E**n alst sake
dat mer te hebben dat du begheers een meerre wecht is na
der armodie. nochtan na startheit der abstineuē ist meerre
die begheerte af te weken van teghenwoordighen ghenoech
like dinghen dier mē ghewoene was dan mer te begheeren
dat niet teghenwoordich en is. **A**er het is zekerre te vlien
vleschlike ghenoechte. want die wile sijn sie uerwonne
inden stride die alte zeker waende te wesen. en na uerme
tenheit hem selue loeden uerwinninghe. **E**n als sie uerwō
nen waren leerden sie hoe grote socheit er is dat hem die
mensche gheeft in aert der strid als men sie bequamelike
striden mach. want zekerre is uer uerwinke op dat o
uer te wesen dan in water. **Dat die wecht dat middel**
Het is te weeten dat **holt cullchen den ghebraken**
die wecht dat middel holdet cullche de onwecht en an
allen sijden is sie van ondecht beleggen. also dat sie onwecht
werdt ist dat sie een luctel dwaelt vanden weghe der beschey
denheit. **I**n exempel sparsheit of soberheit gaen die jē
wt haer weghe in ouerulodicheit der woedinghe soe uer
ghen si haer totter sonde der gullicheit. **N**iemer sie alte lū
en van dien dat haer noet is soe valt sie in die sonde der on
bescheidenheit. **d**aer sie die anchte des luyans weid uerder
uet. die leuendicheit des limes weid. die natuer luyket
en die wechte die sie uerdiene mochte uerluyket sie en doet
haer selue eer tijcs. of sie uerliest haer sijn. of salme die onch

en cōfijes

te weder arghen men moet nauaels mit groter forchtuoldic
 heit dat licham sterken ouermids ghemac en uoedinghe
 als meat hem te voren onbescheidenlike ontoghen heeft. Des
 ghelikes ist in uersuademisse der rycheit. want gader die
 mensche tuchte dinghe bouen recht soe uale hi in ghurich.
 wil wi gheens ghelikes guedes ghebruken van sulker obe
 scheidenheit sal hi die natuy wden mit hongher mit kolde
 en mit siete. ¶ **Uydsamheit** ist dat sie onwidelike sauwet
 die sonde der onuydsamheit. soe uale sie in traechheit soe dat
 sie haer veust en uerliest die minne der vruchtueerdich. ende
 laet wassen in hoer en oec in ander medelijc die sie ueruel
 ghen ende wreken solde. ¶ **Oermodicheit** wanneer sie alre ze
 er ducht hoer te ueerheffen so holder sie haer also sonderlin
 ghe uerwoepen dat sie uerliest ghetrouwen haerre salicheit
 of haers gheesteliken uoertganghes. ¶ **Minne** des ene men
 schē ist dat mē sie mit onbescheid holder. sie doet den men
 sche gonne en mede werken teghen sine salicheit en lijns na
 esten. als die enen quaden een lueert om minne lijns naesten
 of in andern manieren quader doet. ¶ **Minne** der reynich
 heit soinghe menschen daer toe ghebracht dat si haer
 wils of ghesueden hebben. En als sie den brant der beco
 ringhe in hem wantghe wolden. latten sie hem in anre he
 teluen te doen. ¶ **Die** arbeitlicheit des gueden werts lau
 wet diuile die traechheit also seer dat sie te uael uerdrift
 die ruste der minicheit. ¶ **Gheestelike** blyscap sauwet die vol
 le die diuileit also seer dat sie sommighe tijt in linder
 hoers selues en haers naesten uerswacht omghe die minne
 en noet waren te lirken. ¶ **Onbescheiden** ghehoersamheit
 sauwet also seer haer eyghene wille te uolghen dat sie som

valt in luycheit
 en in ydele blyf
 cap. ¶ **Salichheit**
 sauwet diuile
 ledighe woer
 de also seer.
 dat sie te
 mighe
 tijt

inghe niet oec ghehoersam is hare ouerste we lunde en noch
tan meerre noet. ¹³gode ghehoersam te wesen die alle
lunde uerbiet dan enighen mensche die soude ghebiedt. allus
is te gheuolue van ander dechden. **Dat die ghebreke hem**

63

Ende want die decht also edel is **diuwyl decht lieghē**
bouen allen dinghen. ende soe eerlic uor allen mensche
dat sie oec die bose lude uor alle ander dinghe eien en waer
dinghen. hier om schieket dat die ondediche binden lieghē en
wiltē dechde wesen. en bemantelē hem onder schyn der decht
op datmen sie die berude en niet en bereyde of dat sie ghepruyst
worden als decht. soe dat wy sien dat sie gheordende mensche
dirtwile mit nersticheit hantierē en willen sie bedijerme uor
decht. also dat hem gheware decht in ander mensche bindē
mitjaecht. en sie si uersmaen en anuechten en holdent uoer
quaet dat een puer decht is. En mer teghen uor decht hol
det dat gheware ondedicht is. mer het beueerwet is mit schyn
der decht. In exempel armlheit des gheestes dat is willighe
armoede om onstus wille en is een grote en een gheware de
echt die veel gheordende lude gheloest hebbe: nochtan sien
wy oer uele onder den schyn der noet ruyched begheven i ghel
de in crue. in gheerumer. in cledinghe in spile en in dranc
in boeken en in ander dinghen die men ware ruycheit rehet
also dat sie hoer niet uersadet en moghen werden. want al
haddē sie to hant dat si begheven. ghaue hem yement meer
sie naement tot enē groten deel. en sie en sechtē niet het is
ghenoech wy en willeus niet hebben. Hier teghe spact sie
te leuen en mit luctel laten ghenoeghen dat hieen sie ghewich
en vrac te wesen. recht of die gheen die dus leuē niet en de
sten ghebruken dat sie hebben. Swighen heit men droofheit.

Zedicheit heit men zuerheit. **S**inne der rechtueerdicheit heit
 men dwaes ordel. **W**olste der inuicheit heit men traechheit. **E**al-
 tijughe des lichaens heit men onbescheidenheit. **S**impelheit
 heit men dwaechheit. **N**uxt gods heit men een onuerdelike co-
 saenae. **O**penbaerheit te ideen heit men sonderlincheit. **S**an-
 de te stulven heit men ypoaricheit. **S**iet hoe men die wecht
 uerbanner en mit uerluertheden ondeckt heit. **D**es ghe-
 likes hier weggen uerluyt ghelact heit men dicwyl blide ge-
 sellcap. **E**ierheit in tynmeringhen en in boeken en in an-
 deren dinghen. heit men eerlamheit. **E**en niem consaenae heit
 men vryheit. **D**at licha leckerlike te uoeden heit men beschei-
 denheit. **O**mnitte dappen heit men suete sprekinghe. **B**roder-
 like had heit men begheerte der rechtueerdicheit. **H**ardheit en
 onghenadicheit heit men traepheit der orden. **C**huricheit in veel
 te uerarghen heit men ghetwibe uoersienicheit. **Q**uade doet
 heit heit men wylheit. **H**ouaerdicheit heit men bewilughe
 des werds. **R**uimghe heit men bescherminghe der oerde. **B**e-
 toenlicheit van goeden werken wil heiten stichtinghe des na-
 elten. **R**ichter sprake wil heiten hartinghe der boelheit ende
 niet der perloens. **G**heticheit in quaden zeden wil heiten stu-
 winghe der sunderlicheit. **D**ie traech is en uersumende wil
 oetmodich heiten. **D**ie niet hoghet ongezoken en wil dan he
 bememt dien heit men clejne na mode. **O**urustelicheit des wt-
 lepens ende der onledicheit wil gheheit wesen arbeitlicheit
 in gueden werken. **O**uadicheit wil heiten mildicheit. **E**nde
 des ghelikes van allen anderen wechden en ondeckden. **O**n-
 der welken dit rechte middel holdet. **O**uadicheitheit des ghe-
 eltes. en en uepghet niet uander wecht noch corter rechtchait
 noch corter lichte rham. **E**nde gact inden conuinciken wech so

dat hi noch dat guede quaet noch dat quade goet te heeten te wesen
noch en heit dat lichte duyster wille. noch die duyster wille dat lichte
Mer sie ondersouden den nach der doecht uander nacht der ondscheit
op dat sie den eughel des duuels niet en ontfanghe worden en
ghel des liches. mer dat sie ondersoude dat waerachaghe uande
vasschen en holde dat guede. **Van kunstheit.** ~ ~ ~

69 **R**eynheit is een dechre der soberheit ende werdet
van haer gheuoeder ghelinc als onkuytheit gheuoeder
werdet uan gullicheit. ~~Want die loe der onkuytheit~~
~~ende warden toe onkuytheit beuort~~
wt uolghen des bukes Des ghelijcs daer vghen soe uerdrughe
die humore der onkuytheit uan ydelheit des bukes. recht als
die riuere uerdrucht wanneer die sonne daer sie wt aloje
de bestuyt wert. Een dinc hebben alle gheestlike menschen noer
een ghemeeu reghele haer te ghehouden. Dat is. soe wie in rey
nheit leuen wil die pine hem sober te wesen. want reynheit
en mach niet langhe zekere wesen sonder soberheit. En soe wie
in soberheit noer gaet. he gaet noer in reynheit. En wie
daer in achter wart gaet. in hem gaet achterwart die reynheit.
al want som in haer re uermeerheit. reynheit te holde sonder
soberheit. Alst ende gued is soe prijs meut wert. Mer ic en
gheloue niet dat soe manighen soe grote onderzohere der doech
te die dese uerleide reghel ghevolghet hebben bedroghe sijn
in haer inleetinghen. want een yghelic is wys in sijnre ontf
En die vlyetlike arbeiden om die doecht die werden wys in oeff
ninghe der doecht. want die vlyetlike arbeiden na reychheit ende
gheweichte der werlt sie werde noer in hoerre oeffninghe. alle
ghescreuen staet in sijnre lucas ewangelio. Die kinder deser
werlt sijn wiser in haerre gheboert dan die kinder des liches

Reyncheit is een wech die hoer beghin heeft wt den hemel de
 te wech hebben die heilighe enghelen wt gheleert uand heer
 die een coneyne en een beghin is alre wecht. en hebbe sie sonder
 afneighen gheholden. Dese reyncheit heeft onse lieue heer ihesu
 sus artus onse ouerste ende enighe meyster die inden hemele
 der enghelen meyster is uander hemelscher soule neder ghebra
 cht in cerrike en heeft sie openbaerlike gheleert. **In** deser
 leer der ionckvulker reyncheit heeft hi meysterlike ghemaect en
 uolkomē en die verde nahem sijn moeder die gloriōse maecht ma
 ria allen ander ionckvulke to uerwōden en te uolghen. **Van**

Reyncheit doet v. **iii. goede dinghen die uā kuyfcheit komē in** 65
 in deser tyt vierhande dinghe. Sie maect dat lichaem **reiner**
 suuer. also als daer teghen dat licham onkuyfheit. onsuuer
 maect. En en waer der reyncheit anders ueghien loen dan die
 lichamlike suuerheit. noch der onkuyfheit anders neghene
 pine dan haer onsuuerheit. so solde men nochtan bilkes die
 cerfame reyncheit begheren en holden en die vuelheit der on
 kuyfheit uerouwerden. Oec maect reyncheit dat ghedachte
 vry en onbe **komert**. want het en doet haer gheen noet
 te soeghe uoer **wijf** of uoer kinder te uoedene. **Noch** dat we
 neghen sijnre anuen en weidet niet ghebonden tot wine of
 tot kinder. **Noch** die gheest des quaden uermoghens en iagher
 hem niet teghens sijn wijfs onkuyfheit. **Noch** hi en is niet
 besorghet hoe hi den wine belaghe. **Of** hoe hie sijn erfnamen
 tyt make. **Noch** hi en begheert swaghers noch suaren te heb
 ben. **Noch** hi en dierf sinen swagherlinghe niet zeer uolghē
 mer hi is alleen besorghet noer hem en rust in hem seluē. **Ve**
 el dinghen sijn die sie besorghen moē die in edelcap sijn. soe dat
 hem die ghenoechte des ulesches also veel blyscap niet en ghyt

als hem die angst van mangherhande soeghe die sie liden lastes
maect. Wilke die apostel heit tribulace des uleyfches. en daer Conder
om sijt hi. Je wil dat ghi sijn sochtuoudicheit. Oec maect wijnc
heit die wilsaenae blide want hi bewiset gode ene ghenamē dient
die om sijnē wille die ghenoechte des uleyfches uersmaect. welke
ghenoechte werlike lude groetlike begheuen. Sie uerblidē wat
sie behaecht gode. Sie mach gode besueken en sie doet gode ghe
uaken en sie en uercoerut gode niet in uleyfchliker ghenoechte
Sie uerdient dat hemelste loen En sie uolghet mit reynicheit
gode die een soepet is der kuyfheit. want het is grote glorie den
heer te uolghen die ons in reynicheiden en een loen der ionctiue
en alre ionctiue brudegom uoerghEGAEN heeft den wech der
zuuer reynicheit. Die reynicheit maect den mensche manlic
en merelic ander mensche en oec den enghelen. Den mensche
want beide guede en quade mensche en reynicheit. Den en
ghelen want al dier mit uamerlic. sijn ghelic. soe mindoer
die kuyfche enghelen die kuyfche mensche sonderlingher dan
ander menschen. **Van dinghen die daer toe helpen darme**

66 **D**ie raet ouermids kuyfheit uer **anct**
wilken men **onkuyfheit** schuwer als uoer ghelac
uen is sijn oec mit reynicheit te uerkrighen en daer in te bli
uen en toe te nemen. alle ueruerdinghe en afwelen der
wue uand manne En om te ghaen mit kuyfchen lude daer
me crempel uā reynicheiden in sien en leren mach. Oec ist mate
darmen saue alle weelde want sie uoer onkuyfheit des uleyf
ches en darmen bewaer die sime van buuen dat sie niet en
sien noch en horen noch en tasten dinghe daer men af behoert
mach weerden En darmen stauē ledicheit. want sie maect e
nen inganc allen sonden en sonderlinghe uleyfchlike sonden.

En datme nauwe bewaer die ghetadycē en die toewijchlike be-
gheerte van binnē. Want daer pleecht dat serpent in sijn
venijnde hoeft in te stekē. Dec is daer uutte toe standicheit des
ghebēds. want daer mede crijchemen hulpe van gode teghen
alle auerchtighen. **D**ie uoertganc of die gract der wijnc-
heit hebben onderscheyt in manigher manier. Want sōmige
is wijncheit der echtscap. Sōmige is wijncheit der wedulscap
Sōmige is wijncheit der ionctiulscap. Dec is sōmige wij-
ncheit inden werke. Sōmige inder begheerte. **S**ōmige
holden wijncheit des lichames. mer sie en sijn niet wijne uā
ghetadychen. Ende sōmige sijn suuor van ghedachte al moer
sie van uode inden licham haer scalc der echtscap betalen.

Dezul. **Van graden der kuyfcheit als sie gheestlike**
wijncheit also als sie to behoert gheestlike menschen. **D**ie
ierste gract is datmen ofholdē van allen uleychlike werke
ende datmen meyne te bliuē alsoe. en datmē neghen consent
en gheue enighen onghcoerlofden beuoringhen. Mer want
dese gract noch zeer nae is der eerlicher ghenoechre om dat
die bekueringhe noch nauwe is soe werdet die mensche beu-
ert uanden wazom uleychlike beuoringhe. recht alle die stac
van zodoma doe loch daer wt ghenc. En om dat die mensche
omijende als lochs wijf dede niet en uerdrue. soe sal hi haef-
ten coeten berghe. dat is hi sal pinen te gheraken wt euen
hogheren grade der wijncheit. **o**p dat op dat hi beholdē bliue
ende niet en sterue inder boesheit der stad in der lande der on-
kuyfcheit daer veel menschen ingheslaven sijn. **D**ese
ierste gract is noch inder arbende des strijts en in onzeker-
heit der uerwinninghe. want alleen die wille unt hulpe

der gracie wecht teghen .iiii. viande. Als teghen den brandt des
vleysches teghen ghenoechthe des begheerliken toeneighens. ye
ghen toestokinghe der werlt tot onkuyshent. en teghe des boke
gheestes quaet inghenen. En dus sijn haerre .iiii. teghen .y.
Doch sal die goede wille gans avulwen hebben en aenhan
ghen den gheue die ghesproke heeft. In der werlt suldi diruc
hebbe. mer gheavulwer. Ic hebbe die werlt verwonne. Die
oec den duuel sterker ghebonde en sijn twee ghenome heeft
so sal hi des menschen viande haestlike bekieren tot vrede en
sal hem onderwerpen die gheen die oen ghepijnt hebbē alle
den onkuyshē brandt des vleyschs. en vleyschlike ghenoechthe
der begheerten. Die ander gracie is wanneer ouermidsal
tinghe des lichaems en andere gheestliken oekninghe die vley
schelike toeneighen ghesuert werden. en dat lichaem den ghees
te alsoe onderwerpen weidet dat hi selden of ludel beovert w
det. En al en is hi niet temael quijt der beoeringhe der begheer
te die oen preken als dera; ende iebuseus noch schuelc in
sijn woninghe. Doch dan is hi soe uerdruet en uerminnet dat
al sijn beoeringhe lichtlike uerdreue werden. en bedwonghe
werdet mit slechten ghebode sonder groten wederstride. en si
dat die mensche hem laet ouermids sijnre eighene uersu
menisse. cracht weide crighen daer hi hem swaerliker me
de stuechten mach. alle onse heer die kinder van israel dan
wede doe sie hoer viande die hem onderwerpen waren uerzu
emden redien dat hi sie daer om oec niet dden en wilde. op
dat sie ghepijnt worden inden daer sie in ghelundiche hadde.
En aldus hebben sie diuile groten diuane en tribulacōe ut
hem gheleden. waert dat wy onsen viande gheavulbelike we
derstonden als sie ons beghinne an teuechten. wy en solde sie

der nachheit

niet alleen uerwinne op die tijt. mer sie soude alsoe ghebrinker
 werden dat sie ons niet nae soldene solden doren anuechte. En
 vochten sie ons aen wij solden sie haest uerwinne hent sie temael
 uerdreue worde soe dat sie nauwe solden doren weder opstaen
 sner in dien dat wij sie lawelike wederstaen soe gheue wij hem
 ancht ende coenheit dat sie ons also ueel te dicker en harder an
 uedycen. Het is te wetē dat die viant als hi sterclike uerwonne
 is biaden laughe is dat hi den mensche niet an en uedycet mit
 ter seluer sonde. heur die mensche ontueme te striden. en dan
 ualt hi ieghen hem weder. ouerhentlic. Op dat hi die duer
 sienghen also ueel te heyliker uerwinne alle hi sie onbe
 wyder uinder ten stride. Exempel hebbe wij uan dien die op
 sinen viant viel. doe hi sine wapen wtgheden had en hem
 bereit hadde tot rusten en sine hulpe adyterghelate hadde
 doe die strijt gheden was. want hi en ueruoede niet dat
 hi vluchtes striden soude. Also sloghen iudas machabeus viande
 veel na sine volke doet op den heilighen dach doe sie in ruste en
 in ledicheit waren. Hier om sal wij altoes bereit wesen manlike
 te wederstaen die viande. want al sijnē sie te rusten sie en late
 niet af ons aen te uechte. En al sijnē sie af te late na an te uech
 ten dat en is niet om niet dat sie godraeren sijn of moede niet
 om stalcheit en om bedrieghemisse als ghelaruē staet inder co
 minghe boeke. Die viande en moent niet weren hent wi come
 tot hem en wi sie dwerlaen als dijn viant in sijn herte dent be
 drieghemisse. Al sijncht hi ende rost uan quade in gheue en ghelo
 ue hem niet. want. vñ. boetheit sijn in sijn herte. Soe wie ou
 bedrieghemisse sine hat uerbozghet. sijn quaecher sal onducker
 werde. Die derde graet der reynheit is dat die mensche die
 vleyschlike begheerte des lichaems also ghyet in niet heeft dat hie

ſie alre zelden en alre luttel gheuoelt. en ouermids inlich toe
weyghen loeden mine der wyneheit ghecarghen heeft dat ſie
hi uerſarct en ombcerdicheit heeft uan uleſchlike beuoringhe alle
en hem wachte mer af walghet en en mach niet houen ſpreke
uande werken der onkuſtheit hi en uerombeder ſie en uerſarct
ke mit auxre lius herten. Mer wancor om ander lud oerbacv
ber te ſpreken is uan zaken der eghelap dat ſi ſoe ruſtelic hi uan
beuoringhe lius uleſches als of men uā ſlike of uan ſtenē of
uan dier gheleke ſprake En als mēn ſlaep die ouerulodicheit
der humoren nauerlike weulojt. dat dat ſoe ruſtelic en ſoe
ghe
ongheuoelt ſche. dat hi noch onkuſtiche beelde ghehad en heb be
be. noch onreine gheuoecte in ſine ſlaep. Dit is wlyoren der
uolcomente wyneheit En alre luttel uolcomente menſche
moghen ſie uertrighen in deſen licham der ſunden. alſo dat ſie
ſtadlike bliuen in deſen grinde. Ic waen dat daer uoer is toe
ſonderlingher ghenade. wancor bouē mare ſchijut der nauer
liker mogheicheit mēn uleſche te leuen en dat ghebrek des
uleſches niet gheuoelen. Mer die colt ſijn uan uauur of die
ſiecher hebben des lichams moghen binden weſen ſonder beuorin
ghe des uleſches. mer wyneheit des herten mit puerheit des
uleſches als uerſaruen is beſtimmen alleen mit wachte en
ouermids ghenade godes En dit is dat die profete ſouderlinge
verwonder daer hi ſeecht Coemt en net die werke des herten
die hi u wonder gheſet heeft op eerrike. Hi neemt af die ſtri
de uleſchlike beuoringhe toeten eende der eerden. dat is tot
ten uerſten beuoringhen Daer om ſeecht die profete voert
weelt ledich uan andren dinghen en ſiet dat ic bin god. Inder
ledicheit merct men die wylte en inden ſien die andacht.
Want als die ſtride der ghebreke gheſtult en ghe eynde ſijn. en

Die viand uerwonnē soe mach die siele in haer seluē wilst ende
 gode aendenken ende uerstaen dat hi god is en also moghentlic
 uermochte en soe goederuerlic wilde die ontfuer der becom-
 ghen ende der ghebraken uerdrukken en de goetwillighe me-
 schen uerde gheuen dien hi hem dicke gheloect inder heiligher
 scrijft als in leuato in dat xxvij. capitel. **J**o sal uerde gheue
 in vlant en gh' sulc slapen. ende niet sal wesen dat v uerla-
 ghen mach. **J**e a sal afueme na v die quade beche. **W**ie sijn
 audacht in gode seuten wil den is noet dat hi uan anderē dingē
 ledich si. en hem uerhefte bouen hem seluen. als iheremias
 scrijft inden boke der behaeringhe. **H**er is gued mit swighe
 te wachten die salichmakinghe des heeren. hi sal sieten alleen
 ende swighen. want hi sal hem uerheffen bouē hem seluen
 als oec staet inden Coler. **J**e hebbe mi uleend ueruxent en
 bin in enicheiden ghebleuen en hebbe hem uerwacht die mi
 ghelouē ghemact heeft. **M**en sal ledich wesen uan onnutter
 begheerte. en uan uerstringhe en uan werltliker onlede.
 dese drie hindere alre meest gheestlike ledicheit. want die
 niet en begheert inder werlt. inder werlt uor hem of uor
 sine naesten die en heeft niet daer hi uan uerlueit wort.
 want hi en heeft gheneen auct uor ghemac of uor eer of
 uor gued te uelisen. **E**n ist dat hi hem niet en onderwindt
 te berechten of dwaelic te omdelen anderlude werke noch hem
 daer mede en becomert in sine ghedachten noch in sine worden
 soe mach hi hem soe uel lichtliker tot uwendighen dinghe
 gheuen als hi uanden uwendighen onbecomert is. want wie
 sijn aendacht tuten ouersten dinghen gheue hi moet uande
 nedersten dinghen vry wesen. **E**n uoghet dien sijn uoghele
 ghebonde of beulochten of ghecoert sijn die en mach niet hoghe

uileghen. In gheestliken dinghen sijn die dinghe hoghest die
meest inwendich sijn te gheestliken onderuindinghen . . .

68

Ende want uoer. **Die leuende uoertganc** &
ghesproken is van gheloucheit des wille die gheleghen
is in gheordinerde coeneighinghe na bruce in wille nie meret
uolcomenheit des werkende leuens. soe wil wi nu pine mit on-
ser andacht te ghenaken den uoertganc des besoudele leuens
wantet mitte schyn den ghenē die uoertgaen wille in die gheeste

Die **Die leuende uoertganc die gheleghen is in besou-**
dele leuende staet des uoertgancghes in die **wene leuen.** &
wyshheit eens gheestlics leuens. leecht in toeneue der besou-
dinghen. en heeft dat licht der verstandnisse en de smacc der
inwendigher soetheit. hier uoer is ghesproken dat ouertganc
of uolcomenheit gheestlics leuens sonderlinghe in drien dinghe
gheleghen is als dat die wden uerlicht si. die wille recht en
die memorie ghestadelic becomert mit gode. Op dat du die
memorie gheuoen werde stedelike op gode te denke en he acue
hanghe soe sal sie leuē stedelike wandere en hoer oefene in vry
weghen. alle lesen spreken denken van gode beden en besoude
Goede lexe en goede collacie sijn saet mater der gheachtē. Daer
ome hoedinghe dinghe du wilt dat dy uoer come in dinc ghe-
dachte en ghebede mit soedinghen lexen collacien en boecsta-
pen pijn dyn memorie uoer te becomere. want na vudichst
die men mit uat doet ruket dat uat. En hoedaen ariet du pla-
tes in dinc hof soeden saet sal daer of wassen. **Gheestlike col-**
lacie gheest leer der verstandnisse. sie maect die begheerte vrucht
en die memorie vruchtbaer van vruchte goder gheachten. **Ghe-**
lyc als ydel callinghe die tijt onvruchtbaerlic uerliest die be-
gheerte uertolde omuete gheachtē zacht mit herte. die onsaen

de luacacht. gheestliken uoertganc byndert en pijn uerdient
 Men sal sulke leze lesen der men mit gheber uamaels mitte
 denken mach die den mensche uerlichte cotter behennisse gods
 en uurdynatie cotter minne gods. en sterre maket teghenheit
 te liden. die den mensche inprent uersuadewisse der werlt en
 begheerte des hemelichen uaderlandes. die onderseheit leet
 mistchen dogheden en ondogheden en hoe men uerwinne sal
 beoringhen. en die ander mitte dinghe cotter salicheit leze
Dat gheber sal dicwyl inbraken die leze ende oec ander w
ke op dattet herte dicwyl uerheue werde tot gode dier al guet
ua noede moer weuloyen. Van aentacht *o o o o*

Ons aentacht is binden om gode binden tot gode. binden 70
 om gode. Om gode werde wij beoert in onsen werke die wij
 onderlinghe om god al ist dat wij onder de werke om hem niet
 en denken Tot gode werde wij beoert als wij lesen ende denken
 dat uan gode is en dat sine kerre in onse herte. en dat ghesichte os
 herten in eene manier tot gode wart. mer niet in gode als in ene
 andere persoen. In gode werde wij mit onser aentacht beoert
 mit ghebede als wij mit herten om hem denken. hem omhellen
 en mit begheerte der mincheit he aenhanghen. Mer welc uan
 desen muste is machmen lampelike weeten dat dat uittest is dat
 den menschen uereucht mit gode. Want al die salicheit des me
 schen is in dien dat hi ouerghesformet werde in gode Doch sijn
 ander werke comt nutter dan dat ghebet als wancer omghe
 hoersamheit of om minne des naesten dat ghebet adhar laet en
 wer ander goddienstighen werke. Of allmen leert hoe me gode
 behaestliker dienē mach. **Van drien mannen des bedens**

Drie sijn manere der bedinghen. Een manier is ouer 71
 mids woerde die gheleer sijn en ghewoenlic inder heiligher

kerken als wanneer wy singhen of lesen salme. ymne. collecte
en ander bedinghen. of louelanc die ghemaect sijn om deuotie
te uerwecken of om onse salte te betale. **Oec** is die aendacht in
ghebode drierhande. die een is datmen denke wilke salm of an
tiffe of ghebod datmen leset. Vrucht deser aendacht is dat die
mensche niet wederhalen en daerof. Want hi weet dat hi et ghe
lesen heeft. **Oec** sal hi billic gheloeut werden uan gode om den
arbeid sijn lichaems. den hi niet gueder uenighē gode ghe offert
heeft in sijn gebode daer hi hem in ghedwonghen heeft totte
diensle gods. **Die** aendacht is dat die mensche alleen aendacht
de sijn na der lictere en wat die woerde uan buc beduid. Van
deser aendacht comt vrucht wanneer die woerde inrichheit be
tshenen als daer men leest. **O** here ontfarme mijns en dier
ghelike. Mer als die woerde wt sijn en die sijn ghewandelt is
der ouermids ander woerde soe gaet oec die deuotie en wech.
Want wat deuotie mach die mensche hebben na sime der lictere
wt desen woerde des prophete. here du doet uioyen die conyue
inden dalen. di watere sullen overlopen in dē aultche dē ber
ghen en ander worden die daer na uolghen die alle ghescreue
sijn na gheestliken sime. **Die** derde aendacht is datmen wt de
woerden die men singhet of leset soeke den gheestliken sijn als
wanneer men meer historie des wegaughes der kinder uan
israel wt egypte en der plaghen uan egypten uerstaet onse ghe
estlike uerlosinghe wt den sundē en wt der werlt. **O** hoe onse
sunden uerdiuaken sijn ouermids name des beuoues. en hoe
daer af die hese gheeste gheericht sijn. In dultenour aendachte is
die alre meeste vruchte want sie leert die siele ouermiddes it
gheestlic uerstaen ende beweert sie mit begheerliker inrichheit
en dat is een sonderlinghe vrucht des ghebodes. **~ ~ ~**

1. aendacht

in dier

Die ander manier van bedinghe is diuysl uolcomene
 en gheschiet oec in woerden die wt yuliker esghew
 begheeren gheformt werden als wanneer die mensche.
 vrendelike mit god spreect. en ghebruect. Christus selues wa
 uer van spreken. of manier nauder heiligher scrift die
 sier begheerlicheit ghelijct. daer hi mede wt stort sijn herte
 uoer god. Of daer hi mede beclaccht sine noet. Of daer hi me
 de sine sonden beket en barmherticheit beket. bid en ghe
 nad ende hulpe aemvept ieghen sijn beoringhe en swaer
 heit sier tribulacien. Of ieghen onighe ander sine of sier na
 esten noet. Dese manier der bedinghe eischet dat die mensche
 bi hem seluen si in eendheit in stillheit in wisten op dat hi te uol
 comeliker en sonder auct sine begheerte wt storen moghe tot
 gode. Oec is hier meer arbeit in gheleghe den hoefde en den
 licham. **D**aer om en mach die mensche so dicke noch soe
 langhe hem niet beden in deser manier als inden hieste twee
 aendachten der ihermanier. souantlinghe die nanc is van
 lichaem. Ende som menschen hebben hem uerderft. om dat
 sie alre onbelicdelic hem hier in gheoefent heb. be. daer
 om sulle al sulke menschen in deser manier. diuysl
 beden. op dat sie niet uerurent en werden. uander
 vrendelicheit gods. en die selue bedinghe. Cal wt ende
 licht weten op dat sie niet uerderft en werden. **Van man**

Die ghehande affectie des beders en na beelde man
 manier der ghetey persoer uor wilke hi he bedet
 bedinghe formt hoer woerde en hoer begheerte manichs
 sins. also alle die sake eischet beid inden vader. en inden
 den sie bidt. want bidden staet hi uoer gode als uoer sine
 ordel en bidt hem mit groter beoringhe inder persoer des g

gheens die veel misdaen heeft. **O** heer en wil mi niet uerdinē
En o heer en gauc niet mit ghevicht mit dinē knechte ende
dier ghelyc. **D**us bidde wij als wij spraken. heer uerlosse ons
van quade dat is vander pine der ewigher uerdemisse. **S**ō
wighē tijt bidt die mensche als die gheen die beleggen is van
den vanden der bevinghen en der tribulacō. en die bi hem
seluen niet ontulien en mach. en ducht dat hi gode uerw
teur hebbe en mit sinē sūde uerdient hebbe dat hi de viande
ouerghelouert werde en toept hulpe ende spveet. **O** heer en
dinc niet op onse boesheiden. **O** heer laet dijn barmhertac
heit ons haestelic uerwinē. want wij sijn alre arm ghe
worden. **E**n heer en werp mi niet af van dinē aenlichte.

Behaluen die ewighe uerdemisse. **S**oc en is neghen toern
godes swaerw dan dat hi den mensche niet en beschermet vor
sūde. en uerhenghet dat hi dieper in sūde ualle. en dat
uerdient alre meest houaerdie en onduclomheit en dat
een den anderen uerourecht. **E**n hier teghen ist dat wij bid
den. **O** heer en inleyde ons niet in bevinghe der sūde.
Dā heyt en wij inleydet werden van gode in bevinghen
als hi ons uer die inleydinghe niet en bewaert. ghe
lyc als men secht dat god hard maket dat her te
des sūders. als hier ouermids gracie siet inwend
gher saluinghe niet en beweet. **B**inden is te begheir tri
bulacō. end niet te uerouweerdighen. want als mē sie
manlic uerdinēcht. **S**oc is sie van groten uerdienste en ma
ket die siel wpa. **H**ier dat salmē zeer bezorgghen in der last
der tribulacō ende inden stide der beoringhe dat onse lieue
heer ons niet en uerdrucke mit siet last. noch en werp mi
vanden. **S**ōwighē tijt bidt die mensche in der perloen

cons knecht die ouermids landen sijns heere ghenade uer-
 loren heeft. die hi hem sijn sonden ende sijn uersinnenisse
 wil uergheue di hi ghedaen heeft in laten dat hi scruldich was
 a den. en in den dat onghoeuolft was **of** dat hi uersinneli ^{sijn fault}
 ke en onuolcomelike betaelt heeft en secht. **O** heer nae
 manichuoldicheit dijnre barmherticheit. loe uergif mine
 boesheit. **En** o heer om dine yligghen naem saltu ontfarm-
 herach wesen ouer mijn sonden die givet sijn. **Dit** bidde wy
 als wy segghen. heer uergif ons onse onstaect alsoe. als wi
 uergheue dien die teghen ons onstaect. want also guedertier-
 tic sal wy uergheuen dien gheue die teghen ons onstaect. als
 wy willen dat ons uergheue werde onse onstaect. **Som** tijt
 inder persoene een armee bedelers toent hi den riken uader
 des ghesunnes sijn armode. en uederuallende bidt hi broet der
 ghenaden daer hi mede ghestortt werde. daer hi mede ghestortt
 werde. daer hi mede onthouden werde der boesheit te wedersta-
 en. **D**riehande broet behoect wy en dat sul wy andacht-
 like naen onsen yvriende bidden dat hi ons dat uerlien als
 hemels broet. gheestlic broet en eerliche broet. **Dat** he-
 melche broet ist licham ons heere als sinte iohannes scrift
Aijn uader gheeft v dat warachtighe broet uand hemel
Dat gheestlic broet ist woert godes en uuwendighe gracie
 dat die siele spiset teghen ghebroet der wecht en sterket mit
 woetel der gheestliker gauen. als inden salm ghescreuen staect
Dat broet sal sterken dat herte des mensche. **Dat** eerliche bro-
 et is woetel daer men dat licham mede staende woert holden
 van uode. **O**m dit broet bidden wy als wy segghen. here
 ghif ons huden onse dagheliche broet. sonder wilke broet
 wy inder tijt niet leuen en moghe. **I**n alre tijt behoue

wij die gracie godes. die om sul wij sie alwes begheuen in alle
dinghen die wij begheuen. **S**omtijt uden persoon eens soens
die in allen dinghen ghehoersam en behaechlic begheert te we
sen sine uader. bidde hi hem mit groter nuichheit dat hi uou
mer hem en late anders willen dan hi. dat hi in sine wille in
sier begheerte in sine zeden en in al sinen werken hem so ghe
lyc maect dat negheen dinc in hem en si dat die uaderlike o
ghen ueruerne. ende dat hi dat alleen welken sijn solas. ende
begheert bouen al dinc dat die hemellicke uader mit hem al
leen werke dat hem behaechlic is. het si te oefenen in weder
spode of te roesten mit uoerspode. of te uerdrucken. of hoer
hem alre meest behaechlic. **D**at is uder waerheit gheuulve
en soelic begheerte dat die mensche sijn selues niet en zoe
ke. noch ghemac noch eer. noch eer noch roest. mer alleen
dat behaghen sijn guedertieren uaders: het is groter dinc
dit uan gode te bidde. en uan hem te uertrighen dat hi ons
alsullic make in desen licham der sunden dat wij der ouerster
waerheit behaghen. en uand weghe haere beleydinghe niet
en dwalen. **N**iet beters noch nutters in der werlt en moete
ons gheuen onse hemellicke uader dan dat hi ons alsooden
maect dat wij in alle dinghen hem behaghen. wa deser be
gheerte bidt die profete inden salm. **O** heer wt dy bin ic ghe
uloen. leer mi den dinc wille. dit bidde wij als wij segghen
dijn wille gheliche inder eerden als inden hemel. **O**p dat ghe
lyc als die ouerste borgher wt dinc wille ghelofte sijn. dat
wij oec alsoe moeten na onser maner gheordnwert werde
wt behaechlicheit dinc willen. **S**omtijt begheert mit gro
ter nuichheit die siel als een brigt godes te rusten mit ha
ren eynghen. ghemiden en te ghebrucken alleen sier om

hellinghe om wes wille alle eerliche dinghe hoer suode ghe-
 worden sijn. want sie en hoep niet dat hoer doest anders
 mach ghemandijt werden ten si dat sie te mael coem daer sie
 oec sonder onderlaet sie van aensicht tot aensicht. En sie bidde
 dat dit haeste gheliche. en begheert gheliche den apostel out-
 bouden te werden end te wesen mit cristo. want dat bouen
 albest is om dat blide ghebrukeu gods. en om vry te wesen
 ende uerkeert van allen quade. en om dat sie daer behaech-
 like souden wesen der ouerster waerheit. dan sie mach in desen
 lichaem hoe leer sie oec uoerghenghe. want also langhe als
 wij sijn in desen lichaem. soe sijn wij ellendich van gode. ende
 wij sulden in menighen dinghen. want ist dat wij segghen dat
 wij ghene sunde en hebben wij bedrieghen ons seluen en in
 ons en is die waerheit niet. Ende want soude heit te wesen een
 afkeer uand' ouerste goede coeten ueristen. hoe ueel dan wij
 ons daer af liuen soe ueel en sijn wij niet sonder soude. En wie
 hem daer meest afkeert sundicht meest. en die hem minst daer afke-
 ert sundicht minst. Mer te mael niet af te liuen is der gheene
 die mit ewighe leue sijn. en niet der gheene die in deser pelgrim-
 maedje sijn. want al hanghet die andacht der willen vers wat an
 gode. die begheerte werdet nochtan diuulst hier en daer uerstropt
F Die die memorie mit ueel andere dinghen besmet. en die
 uerstundende weder slagghen dat sie dit licht der waerheit puer-
 like niet en siet. Hier wt gheschiet dat wij bidden also seer aen-
 ghedringhen werden in desen ueristen dinghen dat wij uallen
 souden word wij niet onthouden van gode. Daer om al luctende se-
 che die profete. **Mijnre sielen heeft gheest na gode die de leue**
dinghe fouceyne is. wanneer sal ic come en openbare uoer dat an-
sichte gods. Dit bidde wij als wij spreken. O here din rike moet

coconē. wecht of wy leiden. O heer laet coconē dyn ryc. en ons
haestelike van hier nemē op dat wy die belwaert sijn winter last
der sunden en des lijams lichelic daer toe ulegghen moghen en
van deser onsalicheit uerloest werden Ende dattet hier en bin
nen in ons werkende si in gherechtigheden in uerde en in bliscapē
des heilighen gheestes. Sontich is die mensche die hem gode te ma
el gheeft als of hi dwinken waer inden gheeste. en sijn selues uer bouē
gherende aenhanghet gode. ouermids minne begherende al dinc dat
sine glorie ende sine eer uoer gheset werde en wide bekend weerde
En bidt op dat hi en ander lude die ver salich werden den uader
dat hi die kennisse sijn heilicheit allen mensche openbaer ma
ke. Die onghelouighen ouermids gheloue terope totte lichte
sijn kennisse En die ghelouighen ouermids minne te bekieren
coster ghenade sijn heilicheit En die wederstriders nutlike
beuuede ouermids uerouinghe sijn macht En wecht of hi
met en mochte of en wilde sonder den andere ghebruke die
bliscap des hemels. Soe beghere hi en pinc dat hi oer veel mit
hem arcke. mit ghebede mit leere. mit gueden exempel En in
welker manier hi mach die eere gods en salicheit der naeste
en gheestlike vrucht uoertleeden. wt deser begherte sijn
te sprekken die apostel totten uā romen Grote dwelheit is
mi en ghestadich rouwe minne herten. want ic heb ghewōdhet
ghebarmet te wesen van cristo uor mine broders. Oec sijn
dat wt deser begherte moyses bad doe hi seide O heer uerghif
dine volke die misdaet. of en wiltu dat niet doen soe doe mi
af wt den boke des leuens daer du mi in ghescreuen heues
Aer dat die apostel van cristo uerscheiden wilde wesen of dat
moyses afgheden wilde wesen wt den boke des leuens Mer dat sie
dat begherlike woenighen dat sie wt hoere naester salicheit.

dele

hadden mer daerliker welspreken en mochten. Redyt of sie haer
 te blyscap mer volcomē en rekenden inden dat sie in gheleit waer
 den coeten hemellicken wercken en haer naechten die sie minde
 en daer sie uoer woultchen te struen buten van hongher uerdr
 uen solden. **Dit** bidden wy als wy spreken Gheheilichste weerde
 dijn naem op dat die heilicheit dijns naems ons kondighet w
 de. en wy dij te uolcomendiker behemē minē en eeren moghē
 en wy aenden moghē die ghelijcheit dijner heilicheit. En als
 ghewarv kinder na onsen uader ghesformet werden en een ghe
 est mien werden ouerformt in dijn daerheit. **Dese** forme des
 ghebeds heeft cristus gheleert. En in desen vij. vedinghe heeft
 hi besloren al datmen bidden sal. en alle toeneighinghe der be
 gheerte inden ghebede alst openbaer wesen mach den ghenē die
 uerdruc der liet. **Mer** hi heeft inden ghebede hoelken ordman
 die der weerdicheit. daer om dat lest gheleit is heeft hi uoer ghe
 zet. wat machmen meer bidden dan gheuyet te werde uadē
 quade der toecomender uerdrumēisse. **Schoedē** te werden in der
 vrede der ieghenwordigher tribulade. **Dat** ons onse sonde uer
 gheuen werden. **Dat** ons die grāne uermeerret en in ghesont
 werde. **En** dat wi leuen na den wille gods. en wi sijn rijc uer
 crighen. **En** dat wi sien dat die eer sijn naems tot alle mē
 menschen comē. **En** dat wi sijn heilicheit kennē. en die ghe
 meynlike en oec sonderlinghe mit werken uolghen. **Wāneer**
 wy bidden soe stert onse ghebet biaden op een dinc biadē op
 veel dinghe. **Ende** ghelijc als die gheen die uandē primē her
 bidden op dat hare ghebet te bet. ghehoert werde soe pleghen
 sie biaden te priken goederuheit des gheens dien a biadē
 biaden te uerwaren haer onsalicheit op dat hi lichter ge
 ueyghet werde tot barmherticheit. biaden te gheuwoghen.

hier

lijns viandes quaetheit en bedrieghenisse op dat hem die prin-
te helpe ende sinen viant hare. Dus werde wij oec gheleert
in h der heilighe scrift dat wij den sullen in onsen ghebe-

73

De woer gode **Dan danbaerheit** a a a a a

Och sijn twee maniere der bedinghe alle danbaerheit
en louinghe. mer soe neemt men dat woert des ghebedes no-
deuote andacht der sielen in gode. **D**anbaerheit is dat die
mensche gheuoete dat alle goede dinghe van gode ghegheuen
worden. en daer af gode te louen mit herten mit woerden ende
mit werken. **D**an doe wij danbaerheit als wij dat goed dat
wij ontfanghen hebben toe saluen der gracie godes en met
onsen uerdiensten. **G**ode te louen dat is te verstaen dat god lo-
uelic is. en sine goetheit dat hi in hem seluen is of mit din-
ghen die hi doet mit bliscapen ende mit uerwonderinghe te
uerheffen. **D**an sijn wij gode danbaer als wij sijn goetheit.
prisen ouermids den goede dat ons ouermid hem vloert.
Toeter danbaerheit behoert dat wij verstaen ouerdenke. sub-
tilke verstaen. ghetwivelike behen. vlydike bewaer. die
weldade die wij ontfanghen hebben. en den ghenē die ons die
weldade ghedaen heeft minne. en ons hoeden dat wij hem niet
en ueroernen. **E**n dat wij niet en uersumē in ydelheiden
die gracie die wij ontfanghen hebbe. **G**helic als die traghe
knecht die lijns heren ghelt uerberghede. mer dat wi sie da-
er toe orbaren daer sie ons to ghegheuen is. en daer af ons
niet en uerheffe. **S**euenderhande dinghe sijn te merke
die den mensche uerwecken tot danbaerheiden. **D**rie aen
die weldaet die ons ghedaen wert. twee an den ghenen
die sie ons doet. ende twee an ons dien sie ghe daen wden.

Dan seuenoldigher merkighe die tot danbaerheit oft doet

De waldact weert gheprijsst ist dat sie edel en duerbaer
 is in haer seluen. Ist dat sie niete is den ghenen die
 sie ontfanghet. Ist dat sie menichuoldich is ende ditwile ghe
 gheuen werden. In den gheuer der waldact is sie oec te prisen
 in twee dinghen. Ist dat hi uan groter weerdicheit is. en
 ist dat hi wt groter begheerte die weldade gheeft. In de ontfanghet
 der waldact is sie oec te prisen. Ist dat hi suod ende
 uerfmadelic is onlveerdich en niet uerdiend en mach. Al dese
 dinghe vnde wy inden gauen die god gheeft. hi is die gheuer
 die hoedst is boue al. sine weerdicheit is bouen mare. wat
 het is groet ist dat hi weerdicht op ons te denke. Hi gheeft
 oec sine gauē wt soe groter goedertierenheit en begheerte den
 mensche. al waer oec dat sie clejne waerē nocht salde wd sie
 mit groter danckbaerheit ontfanghen. want sijn uāne is soe
 hoghe bouen alle weerne dat sie gheen sijn te uolte begripē en
 mach. Sine weldade in wet hi onse salicheit weert sijn soe duer
 baer dat neghen sijn hem te gheleken is. want wat machme
 penlen dat te sachten waer weghen der graae des heiligghen ghe
 estes die hi gheeft sine ghetruiben. Of ieghen dit lichām en
 dat bloet xpi. of ieghen die hemelsche glorie. behalue alle
 ander dinghe die wy sonder ghesken ende sonder ghetal uā hē
 ontfanghen hebben. Een ieghelic diet penlen kan merke
 hoe groet nuttē ons comet uan desen gauen gheueuēdicht
 te welen uan sunden. gheheillicht ouermids graae. veruoren te
 welen worten sonē gods. nabendich twest/bescheruninghe in
 anten gheselschap der enghelen. salicheit des lichams ende der
 sielen ouermids den ghebruken des godliken antouuens.
 Dit sijn uachet der gauen gods en uoel ander. In dese leecht
 alle salicheit. Nu merket hoe uaken hi ons dese dinghe

gheeft. want hoe manichwerf wy die gracie verliesen ouer
unds lunde. also manichwerf gheeft hi en offert sie ons
weder in dien dat wy sie willen ontfanghen. En hoe dicke
wy sijn gauen misbraken of uerslunne of uerslunede
sijn in sine dienste. of ondanbaer. of houaerdich na sine
gauen. also dicke uerdienē wy dat wy sie verliesen. weer
dat gheestlike gauen sijn of adike gauen of lichamelike
gauen. En also manichwerue als hi sie niet en neemt als
wy sie uerboren. also menichwerue gheeft hi sie ons. Wie sie
sijn dien dus groce gauen uan allus grocen heer ghegheue
werden. dat is openbaer. Want wat sijn wy dan stof. allche
en mes. onsalich ende arm. uerualt mit manigher onsa
licheit. gheset in manighen anxtē en en hebben uan ons
seluen niet dan altoes te uallen. en nochtan in deser suet
heit en onsalichheit. set wy ons teghen gode. En uor sine mi
ne ende weldade gheue wy hem laster ende uersmadynste.
en sijn ongheloclam uerslunede ondanbaer en houaer
dich. Hoe groet is dan die goedertierenheit gods. die mit
soe groeter begheerte goed doet den ghenē die sijn goet doen
noch bekennē noch bewaen. noch en piment hem mit dan
baerheit ontfanghen. Wel te dien den ghenē dies uerdie
nen dat is recht. En den ghenē dies niet en uerdient. niet do
ch die oetmodelike hede dat is goedertierenheit. Mer goet te
den den ghenen die niet uerdient noch oec niet en begheert
dat is noch meere goedertierenheit. Mer dat een goet doet
den ghenē die hem uersmaet. ende hem teghen is en daer we
suode is en sijn eighene knecht en dē hi selue ghemaect heeft
dat is alre goedertierust en went alleen wt den godliken
herte. **D**anbaerheit. uerdient ontfanghene weldade

te behouden . en niet meer te werden . en tot meerre uoertga
 te comē en meerre vrucht daer af te gheschen . Als exempel
Die danbaer is uander gaue der wijsheit dat hi ontfange heeft
 wert ontholten in hem dat hie des niet en uerliest
 het wort ghemeeert op dat hi meer ende meer smake en wiser
 werde en datter meerre orbaer nau coem in sijnre eyghene uer
 dienstē en oec in ander lude sichtighe **H**ier neghen uerdient
 ondanchbaerheit te uerliesen dat sie heeft en niet anders te ont
 faenghe **E**nde wert haer yet ghelaten dat sie dat onnuychbaer
 like holdē en neghen loen . mer pine ueringhe om hoer uer
 sinemisse en uersmadnisse . want iwen veel ghegheuen is vā
 dien salmen veel eyghen **E**lc mensche mach wt hem selue mer
 ken hoe lasterlike ondeckt ondanchbaerheit is . want alle men
 schen dat te haren plegghen in anderen luden dien si goet gheden
 hebben ist dat sie hem noch dancken noch en minne . En hier
 om en is et niet wt onwoerdicheit mer wt der goedertiericheit
 gods dat hi somtijt weigheit den ondanchbaren dat sie bidden
 op dat sie niet en uallen in meerre mildaet als sie uā meerre
 gaueu meer ondanchbaer werden **Vā gode te louen . . .**

Die lof lof gods is een begheertic uenueghen wt gode
 mit alre woerdicheit en wert gheboeren wt merkunghe
 godliker goetheit . en wt uerwonderinghe der diepheit der wijs
 heit gods . en der onspreekliker hoetheit godliker macht en wt
 der onghemerenheit sijnre moghentheit die wy uā hē uer
 staen ouermids leue des ghelocks **O**f die wy begripen wt si
 nen werken of beschriben mitten puren ogheu ons herre o
 uermids uerlichinghe inwendighes in gheestens **A**l dat men
 uā gode inder waerheit denken spieken of gheuoelē mach
 en is anders niet dan sijn lof om dat in gode niet en is dan dat te

mael alre hoedhichte te prisen en te minne en te eeren is En hoe
ment uolcomeliker bekent hoement wanchliker prijst en
wurchliker minst. Wy hebben veel matieren des loefs godes
Want hi selue en al sine werke leuen dat hi boue al loflic is
Gode te louen is te bekenne en te bewisen dat god louelic is.
Daer om trecken die heilighen alle crannen redelic en onre
delic en oerongheuelike crannen totten loue godes. want
sine werke bewisen dat hi louelic in hem selue is En in allen
dinghen bekene dat louelic is die moghenheit sijn andacht. en
die uoerstemheit sijn wijsheit en sine milde barmherticheit
en goedermeren lidenlijcheit. sijn gherechte louinghe der uer
dienst. sijn milde wederghenue euidichs leuens. voer deyne
like uerdienste en die onbegryplike hoetheit sijn weerdic
heit die bouen al is. **Van seuenreley munghev matiere**

Da desen uoerstaenen zeuen versta des loes gods
wy seuenrehande matiere gods loues. In wilke men
al dat den lof godes lude besluct mach. want vi. sijn principale
werke godes daer al die ander werken toe te leiden sijn. Dat
zeuende en is gheen werc mer het is die werkende god in hem
seluen rustende ende uerhaenen bouen allen sine werken. Hier
uan sijn een figur die werke der iher. vi. daghe daer god al
le dinghe in makede die hi in hem selue uolmaecte En uolbrach
te dat hi inden vi. daghen ghemact hadde sijn hoe uolmaecter
god toe hi alle dinc uolmaect hadde in vi daghen. en men niet
en leest dat hi daer yet toe dede inden seuentden daghe daer hi
sich mede uolmaecte. mer dat hi afleert en ruste van allen wer
ke. dan dat wy daer bi uerstaen sullen dat een yghelic crant
van haers selues wegghen onuolcomen is En god selue is ene
uolcomenheit al sijn werke. en in hem wederbughen als

in haer hyste zake daer sie wyluloien alle creaturen wt wien alle
 dinghe sijn ouermids forme bi wien alle dinghe sijn inder makin
 ghe. en wien alle dinghe sijn ouermids haer endlike zake. En
 dat ghelicheit als glorificaert weidet die wdelike creatuer in wil
 ker men alle andere creaturen besluyt. Want om der wdeliker
 creatuer wil sijn alle andere creaturē gheslappen. en sie alle die or
 aturen begripen mach inder uerstaandnisse en bi ghelicheit der
 natuurn. En dit is meest openbaer inden mensche dien alle dese
 dinghe die men sien mach gheslappen sijn te dienen. **D**at het
 te werit gods mach men heiten die scepplinghe alre dinghe. waer
 inne louelic schijnt die wouderlike moghentheit sijner cracht. dat
 is dus uele. dus grote dus manigherhande. dus uaste. dus edele
 dinghe. die uol cracht sijn. aldus lichtelike. aldus haestelike. dus
 ghemaelike van niet maken mochte. en boue werit der natuere
 lecten. Want vuten der werit niet en is daer die last der werit al
 se op haren fundament staen mach. Van deser wonder is ghescreuen
 inden boeke der wysheit. hebben sie nandē werken en vander cr
 acht der lieuliker dinghe hem uerwondert. soe uerstaen sie daer wt
 dat die gheen die dus grote dinghe ghemact heeft sterker is dan
 sine werke. **D**at ander werit gods is dat regiment alre dinghe
 in welken daerlike schijnt die louelike wysheit der uoer sie
 micheit gods dat ueghien dinc en is nandē meestē corte minsten
 dat uerborghen is sijner wysheit. mer hi bekenuet haerit alre
 eyghentheit cracht ende werke. en manighe uauerlike en zake
 like wden waer om een ueghelic soe is alre is en niet andry we
 et he en heeftet also gheordinerit te uoren dat sie schijne bi na
 turen of bi gheualle te gheschien. en nochtā sijn sie soe beweeghe
 in sijner uorleuicheit dat sie nergheue en gaen vuten dien ter
 mine sijner ordinaue. En alle dinghe schien den goeden te goede

bi sijner uoerlijcheit en den quaden tot quade bi sijner ghe
rechticheit. ¶ Dat derde werck gods is uerlossinghe des mensche
lics gheslachten. waer inne sonderlinghe louelic sijnt sine ghe
nadighe ontfermheden. wt wilker hi mede doende onser sa
licheit en heeft onse natuer aughenomen en heeft betact on
se soete daer wij sculdich waren van uol te doen en is uor onse son
de ghelouen op dat wij also uerlostet worden uander doet en
weder ghelact tot onser yster weerdicheit. Wat is ghenad
digher wat mach barmhertigher wesen dan dat die alre
hoechste heer om ene suoden knecht die alre minste ghe
worden. En dat hem die onnossel heer inden doet gaf omme
sculdighen te uerlossen. En veel ouerwin licet op dat sine vian
de gheceert worden. En leet hem doen uor die salicheit der
gheeuw die hem die pine doen. ¶ Dat vierde werck godes
is dat werck onser rechtuerdichmakinghe in welker louelic
sijnt die goedertieren lijd samheit godes die niet alleen ver
duldlike die sundaren en lidet mer oec goderticlic rechtuer
dich maket van sonden en beschermet en gheeft hem gracie
te uerdienē. en uoer niet hem zaken daer sie mede uerdienē.
En heeft ingheleet die heilighe sacramēte als uate der gracie
op dat daer mede inghegouen wordē ghenade die rechtuerdich
maect van sonden. En den conuulven ghelouighen. En de conuulve
ghelouighen gheeft hi sinen heilighen gheest tot conpunctien
tot tveestinghen en tot manighen doechden en tot werken der
gracen. En maect vanden vanden gods vriende en kindere
en erfghenamen gods. en den vryen wille beuriende water do
echt ende nochtan niet afnemende die vryheit. soe maect hie
den onwillighen willich mer dwinghende mer ingheestende
en sake daer to gheuende. ¶ Dat vyfte werck gods is den

bofen rechte loen te gheuenē na hore uerdienste. In welken ghe
 prijst. wert sijn puerheit wt wilker hi uerwilt erdet al quaet
 en alle soude ende alle gned mit. En heeft een mede uerbliden
 anter wecht als anter. als mit dien dat hem betaelic is
Oec is hier in gheprijsst. sine gheuechheit ouermids wilker
 hi niet en lyde dat dat quade onghesint bliue. En den gheue
 die in sijnre souden blyft. zet na sijn uerdienste. en die vrucht
 die hi uerloren heeft ouermids soude neemt hi hē en doet hem
 suake in torment die vrucht sijnre werke. **Oec** is hier in ghe
 prijst sine wysheit ouermids wilker hi kiesen kan dat goede
 wt den quaden. ende dwinghen die gheen die in haerre misdaet
 hem niet onderdaenich welen en wilden dat sie hem dienē moe
 te inder pine. **Ende** ordinet alsoe dat alle dinghe comē den
 quaden te pine die sie hier kieren tot souden. **Alle** hoer licham
 haer sijn haer tegheulbordighe tijt die hem ghegheue waren
 tot uerdienste ende tot meerringhe haerre glorie die sie ghe
 kiert hebbe in een uelap der souden en der wechheit godes
 kiert sie hem weder in uermeerringhe der pine. **Dat** licham
 daer sie hier mede misdaen hebben. dat sullen sie mer weder of
 fanghen in pine. en sullen daer mede meer ghesint werde
 : **haren** sijn hebben sie tot tijcliken dinghen ghekert. en die
 sal sie wroghen sonder enighe ontsuldighe. **Die** tijt die
 sie ontfanghen hadden om dat sie gode daer in dienē solde heb
 ben sie in soude toe ghebracht en daer omē sullen sie sonder een
 de ghesint werden ghelijc als sie hier gheen eende en seeten
 inder soude. **Op** dat die gheen die hier in alle haerre tijt in
 souden leuen hier na in alder ewichheit gods ghesint werde
En die in den onendighen god aloces ghesundicht hebbe. son
 der eynde na duuidheit der pine gheprijsst werden. **Die** goet

heit gods weder oec ghelouet die dese pinc der bofer ordinc
in tot bliscapen der saligher die dier pinc ouer rindsgraa
e gods ontgaen sijn. want also wert die wechruerdicheit
gods gheuert uander uerdmensse der bofer. alle sine go
edheit uan ewigher bliscap der saligher. **D**at seste wer
gods is glorie der saligher. In wilken gheloeft weder sijn
milde en wonderlike wederlovinghe dat hi om doren en tot
uerdienst dien heilighen onsprek elike en ewighe glorie en
bliscap en salicheit gheeft en hem alle dinghe sie sijn gned
ofte quaet. sijn sie hoers selues of eens anders ordincert in
goet. op dat sie nan haren eighenen gode glorie hebben en
uan eens anders goede mede uerbliden en ghenoecht hebbe
van eighenen quade uerbliden sie dat sie hem ontgaen sijn
van een anders dat sie in dat sie indier ghelyc niet gheualle
en sijn. sie uerblide uan manchuoldicheit hoere salicheit.
sie uerbliden uan glorie alre wtuertwoerner also manchuol
delle als sie manchuolt is in gheyle ende in groedheit. En
uan enen regheliken uerbliden sie als uan hem selue. Wat
also seer uerblide sie hem uandes anders glorie dat sie se niet
en wilden hebben waert tatter die ander deruen solde. En
uander glorie god uerbliden sie hem veel meer boue hoer ey
ghen en alre heilighen glorie alle sie gode meer minen
bouen hem seluen en bouen alle ander. Sonderlinghe wat
die glorie godes oncedelike groecis en daer om sal die bli
scap uander glorie gods bouen mate welen. al ist dat een
ararier niet onghedulike minne noch uerbliden mach. Ende
hier en bouen siet een yeghelic dat hi also seer uan ene and
ren ghemuet wert als sie hem seluen minen. En daer toe
uerblide hi hem dat hi onbegryplie meer uan gode ghemuet

weder dan nau hem seluen en hi uerblijt hem dat hoerit alre
 blyscap hem ghemeyn is. en dat hi der uolcomelike mach delach
 tich welen. op dat hi daer wt als wt sijn selues strepe also vo
 el als hi begheert en als hi grijpen mach. Daer sal welen glo
 rie der gheeste en glorie der lichame. Daer salme sien na aen
 sichte tot aensichte gode in sijn godheit. en in sijn gloriofer me
 schheit. daer die enghelen in begheeren te sien En also als alle
 wtuertwoerne zeker daer af sijn dat sie glorie hebben. also sijn
 sie zeker dat sie sie nimmer uerliesen en moghen. Daer
 is sathor sonder uerdriet. en begheerte mit uolcomene ghe
 bruken dies datme begheert Daer is gheluyt uan puur en
 uolcomene loue wt allen herren die gode lonen om die ouer
 grote goetheit die sie uan ewicheit wtuertwoern heeft tot deser
 glorie. Die wil die mochte dese vi. werke godes in wilke uol
 comenheit is al sijn werke trecken wt bedudinghe der alre
 yster des daghe. Soe daemen dit werc der seppulle mach toe
 saruen denersten daghe in welken daghe na seppulle alre ma
 oerliker dinghe ghemaect is. die lucht die nacht en dach on
 derscheidt. want die gheestelike creatuer is uander lichamel
 ker ondersciden mitten lichte des redelics uersmens. Dat
 werc des regimentes is betekent inden werke des auderen
 daghes. in wilken die ouerste wateren ouermids den firmame
 te sijn ondersciden uandē uerste wateren. want also verre
 als die hemeliche dinghe. in haerre stede schelen van certsche
 dinghen also veel schelen inder ghelijcheit en also veel edeli
 ker ontfanghen sie dat godlike inuoluen daer sie in haerre
 manier bequaenliker mede gheregiert werden. Dat werc
 der uerlossinghe wert betekent mitte werke des derden da
 ghes in welken die eerde openbaerde en waert vruchtbaer

doet waer mer al gheschieden waert als die sonden die dat mens-
schelike gheslachte becomenert hadden verdreue sijn uander
heilighe kerke en uanden volke. Soe werden die ghelouighe
en ghearuwe menschen vruchtbaer mit manighehande fru-
cht der gracen. **D**at wert onser rechtuerdich makinghe
wert beuekent mitten werke des vierden daghes. In wilke son-
ne en mane en sterren ghemaect sijn. want ouermids der
comen der creaturen der mane des gheloues. en te sterre ande-
re guede werke werden uerlucht die herten der ghelouighe men-
schen. en sie gheraken totten leuen ende toter ordmanae ende
andacht der uerdienten rechte als bi der herten der sonne en bi
den lichte der sterren. **D**at wert des ordels ende der uerdien-
nisse der boeser wert bewijst mitte werke des vijften daghes.
In welken die vische des waters en die voghele der lucht ghe-
maect sijn. want uande menscheliken gheslachte come com
ouermids gracie totten hemel. som werden ghelact inder lucht
der uerdiennisse ouermids erkunde ende lunde die sie ghe-
dien hebben. **D**at wert der glorificeringhe werden bewijst
bi den werke des seften daghes. In welken die mensche ghe-
maect waert totten beelde ende toter ghelijcnisse gods. en gheset
bouen alle creaturen der werlt. want ouermids der glorie wt
die mensche godformich en wert mit onsen heer ihesus cristus
die een waerachich heer is bouen al uereent als een lut mit
sinen hoede. **D**at des seoude daghes gheschiede en is gheen
wert. mer het is uerwillinghe des weres gods ouermids ruste
in gode. want god rust in hem seluen ende wij rust in gode.
Ende mer om is die dach sabber gheheiren dat is ruste. want
ouermids ruste in gode wert die redelike creatuer vil ma-
ect. en sie is sake en forme aller onredeliker creatuer. want

die me
sche

daer toe is alle natuer gheschapen dat die verdlike mensche leer daer wt hem seluen en souden heer bekennē. en dat sie daer wt d' mensche diene dat sie oen altoes uermaen en vurch make wten diealce en totten loue sijnns heren Die desen sabbet rustende niet en viert die belect dat uerbont dat god heeft wten mensche Die bouen al wil dat god in hem ruste ende hem uaste aenhanghe mit minē. ende dat is die hoedste materie sijnns loues. dat ne ghene groetheit sijnre werke soe veel hem louen mach als hi louelic is. Recht als een ston wer niet en kan wespriken. Die wijsheit des gheens dier ghemaect heeft. mer swighend gheeft en teken hoe louelic hi is die soedane dinghe wilde en konste en mochte soe lichtelike maken. en dat is dat caelestias scrijft int xliii. capitel. hi is meerre dan enich lof. Tot ten loue gods ghebruet die heilighe kerke seuen woerde der sie daer to sonderlinghe ghewoen is als seuen gheestlike balsen uan uolhereliker blyscap. als louen. benedien. groetmake belien. eiren glorificieren. en ouerhoghen. **Vander derde ma-**

77

Die derde manier mer die inder ghedachte is ~ ~ ~
 uan beden is inwendich inder herten. als die mensche mit swighenden monde sijn begheere god openbaert ende wstort uer god dat begheerlike tweneighen sijnns heren. en hem uan bliuē omhelsset oueruids minne of eere en aenbedet mit weerdicheiden En hem also veel te wider stont in god als die begheere meer begripen mach dan die tonghe spriken En secht mitten profete O heer uer dij is al mijn begheere ende mijn lichten en is niet uan dij uerborghen. Van deser bedinghe secht onse heer Die gheware aenbedrix sullē den uader aenbeden inden gheeste inden gheeste ende inder waerheit. god is een gheest en die hem aenbeden moctē aenbeden

inden gheeste. En dulsame bedinghe sijnt meest wairachtich
ghebet, om dat god meer meret dat herre dan die word des mo
des. **A**er daer om bruke wy der word in onsen ghebede want
dat ghebede tracht is hem te uerheffen in gode dat hem die wo
erde een onderstant sijn en een hulpe op dat die memorie gode
aenhanghe. die sijn opwert. wandere en die begheerte die ber
noude is en toegheblasen uander andacht des heilighen ghe
bedes ouermids innichheit sijnake hoe soete dat die heer is wat
god die ons gheschapen heeft weet wat ons noet is eer wi hem
bidden. en herre omme en ho behoeft hi niet dat wy me he mit
ouler bedinghe laten weeten wat wi begheere. En die ons daer
toe ghemact heeft dat hi ons om he selue sonder onse onse uer
dienst goed doen wil. ende en behoeft niet dat wi oue mit onse
ghebede daer toe neighen dat hi doch te worden meende te doen.
En als hi ons te uerghenes goet doet als hi in her ewichheit
gheordniert heeft soe help hi ons daer in tot meere vrucht.
En noch kan hiert hi ons tot manigher nuttichheit die wilsch
eit ons ghebedes. Ende onse ghebet en is neghiene oerzake
her weldaet. mer het is een wech daer wy mede come tot her
outfarnichheit. **D**ie nuttheit des ghebedes is manichuol
dich daer sie oec mede bouen gaet ander goede werke. Die ierf
te is dat wi lichtliker en haestliker ouermids den ghebede uer
trighen van gode dat wy begheeren soe dat die mensche som
tijt mit arare bedinghe vertrijcht dat hi anue mit langhe
uasten of andere arbeiden of goeden werken uertrijcht soe
moghen. Al ist sake dat daer ander goede werke oec een de
els te helpen. En daer omme in allen gheualen. in allen ane
ten en in al hoerte begheerte te uertrighen soe vnde wy al
toes dat die heilighen sonderlinghe gheuloen sijn twee aeste

des ghebodes. om sonder leeten daer te uerarghen hoer beghe-
te. als onse heer secht in sinen discipulen in since matheus o-
wangeli. **Al dat ghi ghelouende bidt in iuwen ghebede dat sal**
di ontfanghen. Want wat ic dact ghebet niet en uermach

De bedinghe sachter. **van macht des ghebodes**

78

Den toern des richers. als gheschiede de moyses bat.
waert die toern gods ghesacht in exod xxxij. Die bedinghe
uerwerft ghenade van sondē als onse heer secht in since
matheus xviii capitel. **Want du mi bades liet ic di quijt**
al dattu mi salddich waerd. Sie uerdrift die anuechtighe
der beuringhe als inden xi capitel des boecs numeri. moyses
bat en een vuer waert uerflouden. Sie uerloest van tribu-
laen als onse heer secht dwer den profete. **Neurwey mi inden**
daghe der tribulacien en ic sal di uerlossen. Sie beschermet
van auerte als onse heer secht inden ewangelio. **Bid dat**
uwe vlicht niet en salie inden winter noch op den sabbot. Sie
wreket teghen die viande als inden xxxij capitel des anderen
boecs paralyponenon baden godd exechias en ysayas yeghen
senacherib en die enghel gods sloech die van assuren. Sie
maect licht die dinghe die swaer te den sijn. als de iolue en
sijn uole trepen tot gode die vielen die muuru van iericho.
Sie maect vrendelicheit mit gode. als die prophete secht die
heer is bi al den ghenen die hem anroepen. **En ysayas.** Sie sal
len trepen en hi sal segghen **liet ic bin icghenwordich.** Sie
uerwermet die gauen des heilighen gheestes. als inder apostel
boke staet dat de cenpaerlic waren inden ghebede en sijn alle
ueruulter mit den heilighen gheeste. **En als onse heer secht**
in ewangelio. **Mijn uader sal den ghenen die hem bidden**
ghenuen den gueden gheest. Sie uerarghet oec den gheest der

171
wylheit als simec Jacob scrift. Soe wie nā v wylheit behoeft
die bidde sie uan gode die allen menschen ouerulodelike gheeft
Oec uertrijcht sie grācie des predikens. als die apostel scrift
den ephesien Bidt uor mi op dat mi ghegheuen werde dat wo
ert gods te spraken in optukinghe mijns mondes. Sie uer
trijcht openbaringhe hemeliker dinghe als onse heer spract
tot Jeremias den propheet. Roey wt mi en ic sal di kondighe
grote en uaste dinghe. Sie uerweruet machet der miraculen
als uan helias ghelaruē staet dat hi ouermids sineu ghebede
uerwarf dattet in drien iaren niet en reghende en vi-maende
En weder uerarech mit sineu ghebede doet hem tijt duchte dat
tet reghende. Oec uerarech hi mit sineu ghebede dat hi uerwec
te uander doet dat kind des wuuekens uan sara. Die bedi
ghe uertrijcht oec uan gode onderstant iudic. als die propheet
scrift. O heer die oghen aller creatuē hopen in di en du ghe
ued hem lipse in behoerliker tijt. Sie uertrijcht oec uerlijt
nisse uan allen wederstoet het lij in duere tijt of sterfte of
oerloch of enich ander uerdriet als ghelaruē is inden achtē
capitel des derde bokes der koninghen. Sie uertrijcht oec e
wigh leuen als die apostel scrift wtē nā romē. Soe wie dē na
me des heit aeuwept hi sal behouden bliuen. En arelike te spre
ke die bedinghe uerdrift al dat onser salicheit weder is. ende
te gheeft. sie bewaert. sie uolmaect al dat ons uoet is. Daer
om en wil god niet alleu ghebede wesen dat hi te voren ghe
ordnert hadde hem te gheuen. Mer hi wil dat wij mitten ghe
bede meer uerdienen. ouermids den gheloue daer wij mede
ghelouen dat wij niet en sien. Ende ouermids hope daer wij
mede hopen dat ons weiden sal dat wij bidden. En ouermids
mīne daer wij te meer mede mīnen solen den ghenen die onse

bedinghe hoert als die propheet secht. Ic hebbe ghenuut
want die here sal horen die stemme mijns ghebeds. Oec ouer
mits oetmodicheit daer wij in vullheiden mids ghebeds. Oec o
uermits der begheerte daer wij mede begheert dat guede te uer
crighen sonderlinghe wechde daer wij gode mede behaghe. Dat
ghebet is recht als een spiegel ende doet den mensche claerli
ke bekennē sijn toenemē ende sijn afnemen. want daer wecht
haer die consciencie claerlicht den menschen. want sie uerheffet
hoer mit blyscapen in betruwen der hope ouermits merkm
ghe haers toenemens. en sie werdet consciys in haer seluen
ouermits merkmighe haers afnemens. Dat ghebet uerhef
en uerriemet oec dat herte meer van cerstlyen dinghe dan
ander guede werke. want als ander guede werke mit wardien
ontledich sijn in mangherhande dienste. soe aenhanghet dat ghe
bet den vocen ons heren mit marie magdalenen en bidt al
leen dat hi hem barmhertich sij **hoe die beder in veel manere**

De begheerlike gode uoer hem neemt in sine ghebede
79
nwendighe conuincinghe des menschen gheuoelt in si
nen ghebede manighe manere hoe god hem went. bidde di
ket hem als hi bidt recht ofter god niet en gheweerdiche
te horen noch te merken als ghescreuen is inden salm du kee
dte dijn aensichte van mi En in Job Ic wep en du en hoers
mi niet. Ic staec en du en siecht op mi niet. Hier af comt so
cht uerdriet den bidder recht of sijn ghebet sulc weer dat
god niet en gheweerdiche te ontfanghen. Bidde duut hem ghe
god overmich. en recht of hie oen niet en mocht sachcen als
in iob ghescreuen staet du bist mi uerwandt in enen wre
den ende in hardheit dijner hande bistu mi teghen. en daer af
weert die consciencie consciys en uerstoert mit ayre. Hier

reghen bat iheremias. O her die mijn hope bist wes in mi
en in auxce inden daghe der pinen. En dauid. O her en ghac
niet in gheriche mit dine knechte. En ysaias. Die manichvol
dicheit dijner binneste en dijner barmherticheit hebsta be
loeten vor mi. Hoe givet daer die tribulacie en rouwe der
sieleu is. weest die gheen die daer om niet af en laet uā uol
herdinghe des ghebeds. want daer om en salme uāde ghe
bede niet aflaten. dat sie god niet ontfanghet. mer also veel
stantafliker salmen bidden. want daer bi proeft god des
bidders ghestadicheit en reinicheit der consciencie des gheens
dien hi ueroemodicht en loent die uerduldicheit des gheens
dus ghepint is. En hier af secht salme veruort. Men sal
bliuen inden ghebede in alre oetmodicheit ende lijdsamheit.
want die bedinghe en binghen neghene vrucht dan in
lijdsamheit. Oec duncket desen menschen dat hem die hemel
si als uan mechel om dat hi neghene druppe der innicheit
als des hemelschen duwes en ghenoeft in sine ghebede. Ende
hem duncket dat die eerde lijns herren yseren is. om dat hi
uander vruchbaerheit. vruchtighe der salme of des ghebe
des niet beweect en werdet tot vrucht der conpunctien. Mer
recht alst wijs uan ranaenen. waent hi dat hem dat aensich
ce godes reghen is. en dat hem sijn suuden uerwijst en uerou
werdet als die vuelheit eens hondes en hi onwaerdich is des
broets der kinder. Mer men sal wyslike merken dat dese
veeldinghe der auctuoldigher herten die god uoerneent als
hant en wivet die sachtmodich is en goederneeren. en inder wa
erheit gheuadich is en barmhertiche. en onvarnighighe vilie
ringhe is dien bedrogghenen herten die hoer maect een ghe
lijckisse wt gode die in gode niet en is. Of er is een uerhenghe

van gode om te uerslaghen . of te uerwennodighen . of te wurgie
 ren . of te wyngihen den mensche op dat hem daer na soeter sma
 ke als hem god goddierlic aensiet . **D**helic als den ghenen
 die buterheit gheproeft heeft dat soete begheerliker werdet
Biden dinct den biddenden menschen recht of god mit ande
 ren dinghen becomert weer en al liet hi dien mensche en li
 det oen sachtlike doch en antwort hi hem niet om dat hi an
 ders wat denct **D**it schein die prophete te ghenoeien doe hi
 sprac o heer hoer mijn ghebet en en uersnae niet mine
 bedinghe denc an mi en hoer mi **E**n ter ander stede . O heer
 uermin mit dine oren mine woerde en uerstant mijn roep
Biden dinct hem recht of hem god goddierlike hoerde
 in sine ghebede . mer al singhende niet en uolboert noch ot
 sanghet sie also dat hi hoer macht gheeft wt deser manier
 spreect iob als ic hem aenroep en hi mi hoert . soe en weer
 ic niet of hi mine stemme hoert **B**iden sijnnt god den
 bedeler goddierlic aen te sien en mildelike sine bede te uol
 boerden en goetelike uolghen der begheerte des bidders **E**n
 dat beuullen des innighen menschen pleecht een teken
 te wesen der uerhoringhe sijnus ghebedes . daer onse heer af
 spreect int ewangelium **S**oe wie niet en twiuelc in sijnre
 herten mer gheloect . soe wat hi spreect dattet gheliche het
 sal hem besien **E**nde ter ander stede . wat ghy biddende be
 gheert . gheloect dat ghyt ontfanghen sult . en het sal v
 comen **N**ier af sijnct oec sinte iacob dat men bidde sal mit
 gheloue sonder twiuelen . want die twiuelc en uermoedet niet
 dat hi yet ontfanghen sal **O**ec en salmen niet misariabe alst
 vluchtes niet en gaet na wille des bidders mer hi sal uolgheden
 clopende ende biddende hent sijn vrient als om moeyelicheit

70

des beders hem ghene dat hi begheert. **Hoe men brude man**

Biden als onse bedinghe **Wilt die form des ghebodes**
 in eenre manier gheformt is soe maect sie ons civiel
 als of sie niet ontfanghen en soude werden. en wert sie ghefor
 met soe brenghet sie ons een beuulven dat sie ghehoert sal
 werden. want som tijt neemt die bidder een forme eens knecht
 wes die sinen heer ende sinen richter oetmodelike en aertuol
 delike pijn te beruieren tot barmherticheit. Ghelyc als die
 publican die sijn oghen niet en dorste opclaen totten hemel.
 mer hi sloech sijn borst en sprac. o heer god wes ghenadich mi
 armen sundere. ¶ Som tijt neemt hi aen een forme eens
 sonderlinghen vrendes en eens huylghenoten. en bid mit we
 erdicheit ende mit gansen ghenadigen en rechte of hi sine he
 er ried dat hi dat of dat doe en bewijst daer toe wān en zaec
 waer hi dattet betaemt of uicte si dattet also gheschhe. Als
 abraham bat uor die uan zodoma daer uan ghesarue staer in
 genest inden xviii capitel. En als moyses bad uoert uolc uā il
 ruel. O heer laet rusten dme toern en wes sachtmodich op dat
 die uan egipten niet en legghen. hi heeft sie scallclike wt ghe
 leyt om dat hi sie doden woldē inden ghebertharen en afdoen uander
 werlt. En ter ander tijt. Op dat die uan egipten niet en hoer dat
 dus groten schaw uan uolke doet gheslaghen hebbes rechte als
 enen mensche. En op dat sie niet en legghen. hi en mochter niet
 brenghen int lant daer hi sie in ghesworen hadde te brenghen
 hier om heeft hi sie gheader inder wuestinen. ¶ Som tijt heeft
 hi die bidder als een lief soen beuulve op die minne sijn uaders
 en bidt rechte of hie ghebieden wil datten sijn uader hoer en uer
 maent hem sijn goederuereheit die hi bewile onderuoud heeft
 als moyses dede doe hi sprac. O heer want du mi gheleecht hebs.

ander

ic heb dij bekent hi namē en du hebs gracie uor mi gheuonden
 hier om ist dat ic gracie gheuonden hebbe in dine aenlichte loe
 wen in enen wech dat ic dij kennē en sich op dese lude die dhu
 volc sijn En o heer ist dat ic ghenade gheuonden hebbe in dine
 aenlichte ic bid gracie mit ons en neem af onse boesheit en on
 se sonden ende besit ons En o heer mijn volc heeft grote sonde gheden
 ic bidde uerghif hem dese misdaet. Of ist dattuus met en uer
 gheues loe doe mi af wt den boke dattu ghelaruē heeft. Die
 is een groet beuouwen een menschen wt god. hi en bidt niet
 dat hi af gheden weerde wt den boke gods mer ouerunds die
 conheit dat hi beuouwet dat hi daer niet wt gheden en sal w
 den loe bidt hi dattē uolke die sonde uerghenen werde. **Van**

Once ghenoechē heeft **inicheit des ghebedes** 81
 god in dien dat hi stadelike aenghebedt wert om man
 gherhande misdaet des bidders op dat hi sonder aflaten god aen
 hanghe dat bouen alle dinghen den mensche inchte is. als ghelar
 uen is Maria heeft dat alre beste deel uercozen En op dat die
 welcāde gods te menichuolcliker onderuonden werden oimids
 uerhoinghe der veel ghebede En op dat die mensche mit uolre
 begheerte der inicheit walle inder minen gods. En hier ome
 uerliet ons god uan veel zaken die ons beruereu dicwyl te be
 den. uor ons seluē. of uor ander menschen. of om quade dinghe
 te scruuen. of om god dinghe te uerarghen. op dat die begheer
 te der inicheit als sie uerlatet inden enē dat sie weder ontfen
 ghe inden anderen. ghelyc als een vuer leuendich blijft daer
 men alden dach holt in werpet op datter niet wt en ga. als in
 leuinas stact ghelaruē. Jnden altaer sal alwes dat vuer ber
 uen die priester salt beruende holden en sal in elken daghe
 des morgheus holt daer onder werpen en daer op legghen dat

holocaustū dat is die offerhande die men al uerbrant. Dit vuer
sal ewich wesen en nimmer vergaen inden altare. Hier dine du
priester dat is inden latine sacerdos. en beduidet die tot heilighe
dinghen dat is tot kersteliken leuen ghegheuen bist waameer
Du gheuoels dat ouermids der nacht der anechheit dat vuer der
innicheit law gheuorde is inden altare. Dins heren soe salai
des morgheus dat is als dy ierit openbaert dat licht der bekē
nisse onder werpen holt des ghebedes. wantu zaken gheuoel
hebt. holt des ghebedes wt te uergaderē als wt manghechan
de bussche. Dijn eighene oelde en inghelucke sonden sijn een
groet vusch die veel holars des ghebedes gheeft. Onse uersumeul
se en onfalschheit en onse ghebrece der wecht ende der gracie. on
se gheestlike en uleyschlike sonden en beoringhen en manich
aen val daer wij mede aenghestoren werden. en onghemac dat
wij liden of daer wij auyt uoer hebben. en daer wij ons om be
drouen beide uor ons en uor ander menschen daer wij medelidē
mede hebben. Dit sijn al grote bussche. En ist dat wij se wechte
merken sie gheuen ons veel zaken des ghebedes. En des ghelijcs
alle weldade die ons uerlieue sijn daer wij uan laudich sijn danc
baer te wesen. See uor die wden te bidden dat sie uā haren sonden
ontbonden werden. En gode te louen uander glorie der heilighen.
Dese gheuen alle grote materie der innicheit als uoertel des vuers
dat ewelike beruet. En daer opleecht dat holocaustum uā he
lighen werken gheeft. wke der soechheit. want dat begheertlike
tweneighen cotter minen godes ende cotter tot sinen heilighen aue
te mit vurchheit des goeden willen inden gheeste der oemodich
en bereuen der godertreuenheit en blyscap der hope en sullen
nimmermeer gheleesthet wesen. nider heuten des knechtres go
des. want dese sijn daer die wecht der innicheit meest in ghe

moghē

moghē

ghe

legghen **lijc** is. Oec sal altoes een mensche die hem tot gode gheeft
 mit engher goddienstigher oeffninghe wennē tot gode en oprich-
 ten mit ghebēd mit loue mit danckbaerheiden om mangherhan-
 de zaken die alle tijt den menschen wederuare. want ghesaruen
 is inden ewangello. men sal alweghe bidden ende niet aflaten. in alle dāghe
En ter ander stede. Sonder aflaten bidt en dancket gode. **En** iude
 salu. **Je** sal den here benedien in alre tijt. sin lof sal altoes we-
 sen in minē monde. **Hoe** die mensche ghesaduliker bidt hoe hem
 die bedinghe ghenoechliker en h oec behulpliker weder. Ende
 hoe hi seldene veedt hoe hem dat ghebet onsmadeliker ende
 uerdrecker weder. als onderuindinghe diuynl leert. **Wy** sien
 sōninghe tijt werlike liude die noch in sundighen state legghen
 dat sie ouermids ghewoente des bedens uaken beghoē werden
 mit groter soendheit der mincheit. **En** al ist dat die mincheit
 niet en weent wt der wortel waerachtigher caritate. noch can be-
 wijst god daer mede hoe bewit hi is dengherichaghen graae in te
 storven ist dat sie sie niet en verlumē te soeken die den ghenē die
 noch in sonden ligghen des sie hem mit neersticheit des ghebēds
 voeghen totter vrendelicheit godes die niet en verbergher dat
 ghenoden lijnre soecheit. **Wat** sal onse lieue here sinen ghe-
 twilven vrendē doen die aldus soete hem binden went dien
 ghenē die noch sine viande lijn als besaueē staet in terrano-
 mo. dat onse heer niet en nam dat hemelliche liuet uanden
 wondē der gheure die dat alk aenbedden en ghemaect had-
 den. **Hoe** sullen ghesadlike liude hem ontsuldighen die niet ghe-
 uoelt en hebben uander godliker soecheit die wy sien dat u
 werlike menschen niet gheweighert en wert ist dat sie sie
 neerstlike soeken. **Hier** om beuolpet ons sinre beuariat na
 onser uerslumenisse en onachtlantheit. **Want** oē armode

is wachte als honichvotē sonder honich en als een muer sonder mo-
ter. ende alle spile sonder solt. **R**echt aldus ist leuen eens gheest-
liken menschen die niet en pūat na inwendigher innicheit al
ist zake dat in desen tiden hoerit veel niet alleen gheen innich-
eit en gheuoelen. mer oec sie en wekē noch en begheren si niet
noch sie en soekent niet. noch en hebben daer gheen gheleue
inne. mer sie bespoeten en ueruoelghen in andren mensche die
gracie der innicheit. **D**och sultē sie weten dat alle gheestlic staet
dare en onvolcomē is en beuēt tot ualle die den gheest godliker
soeticheit niet en soect. **E**n bouē al horen arbeit niet en leetē
tot vlictheit des ghebeds en tot inwendigher puerheit. **W**at
daer in gheest die heilighe gheest openbaerlyc gheuechou-
den gheestē dat wy sijn kinder gods: **H**art leuen lichamelike oef-
ninghe als offer tot luetel dinghen uicte waer. **E**n wij en heb-
ben an ons gheue hoghe werke der goddienslicheit als wil-
neer die heilighen die haer sielen uorden broden leeten. en
ander grote dinghe die ghelike deden. **O**ec is onser luetel die
hoghe oefninghe der wechde hebben. als grote ghehoersaam-
volcomener uerduldicheit. wtuertveruer oetmodicheit en
der vuerster armoede. **H**ier om ist sake dat wy deser dinghe
deruen. en daer toe die neersticheit des ghebeds afterwert
leeten. waer in moghe wij ons dan uan onsen gheestlike state
uerbliden dan alleen uanden naem en uanden abijt van buten
ende uanden woerden der heiligher scrift die wy inden bladen
ende inden mouden meer dan inder begheerte en inden werke
draghen. **M**er ten si dat uwe gheuechicheit secht onse heer
meer ouerulodich si dan der scriben ende der phariseen ghy
en sult niet gaen in dat rike der hemele. **D**ie phariseen
glouerden inden schijne uan buten en alleen inden naem

dat vlnae wy

gheestlics staets. Ende die scriven uertarghen hem ene naem ende
 prijs der meesterschap inden woerden heiligher scrift. **M**er soe wie ^{wer}
 alleen den woerden uolghet die en sal niet hebben. **E**n soe wie
 al sine werke doet om ghesien en gheprijs te werden uandē lide
 die en sal gheen loen hebben bi onsen vader die inden hemel is
Soe wie hem ghenen wil tot ueerlicheit des ghebeds die sal hem
 ierst wenne dat hi hem sonighe tijt ledighe coten ghebede da
 er na sal hi uaker daer too gaen. **D**aer na sal hi langher inden
 ghebed bliuen. **D**aer na sal hi die wil mit groter andacht valle
 in sijn ghebet en niet aflaten om enich uerdriet of lichtueer
 dicheit. **D**an alle crancheit des lichaems of rechte noet of red
 like uelcap hem daer af trecke en dan weder luer coten ghebede
 op dat hi van dighelichschen afreken daer af niet en onsewe
 ne en sijn begheerte niet en uerwilde. **O** sal hi ouerdenke alre
 hande manier uan bedene en sal in manigher wise sine bedin
 ghe formeiren en prouen manigherhande bedinghen. op dat
 hi ten lesten een manier vint daer hi linncheit in ontfanghe
 en daer in bliue also langhe alle sie hem linaect. **M**er ist zake
 dat hem hindert crancheit des lichaems of des hoefdes soe sal hi
 sie corter en uaker beden ende ^{die} uelopinghe der ghedachte bedw
 ghen. en die wewendighe sinne in bedwanghe holden en tot al
 len dinghen sal hi die hulpe godes oecmodelike anroepen. **E**nde
 verduldelike altoes lide ist dat hem niet en gheschiet na sine
 wille. **W**ant dat uertuec des uoertganges is binden een wech
 cotter uolcomenheit. **W**anneer wy ons daer in uer oecmodighe
 en alsoe te bet uan houerdicheit bescermet werden. **A**lre grote
 sekerheit des uoertganges en ghesadighe vuerlicheit uertuert
 die crachten des lichaems. **E**n hier om soe ghemacten onse heer
 god goderuerlike onsen loep op dat hi te uorder moghe gaen

Van drien dinghen die diuyn den mensche afbrecken van

22 **D**rie dinghe sijn die alre meest af uoertgāghe der dechde.
trecken vanden uoertgāghe totter salicheit en totter
volcomenheit. als wy in mānghe beuinden. **E**en slap wil
le. ontschryfte der swaerheit. want nade van hulpe godli
ker grānen. **E**en slap wille die wil die goede. mer sonder pi
ne des arbeids. **E**nde hier om aecten die ghewoente der lichte
dicheit haestlike vanden opfacte des uoertgāghes. **D**aer om sal
een traech wille hem selue bedwinghe. wt in gheuen der rede
en mit ghewelt uoertdrue alle ene traghe veest ouermids
den pirkelen des anxtes godes ende der hope des loens. **D**ie ont
schryfte der swaerheit wert uerwouwen en ghesatyt ouermids
veldieden en ghestadighe ghewoente. **F**. **D**ie grāne gods ghelyc
als sie is bi den ghenen die beghinne. also en sal sie oec niet ont
breken den ghenen die uoertgaen willen. **E**nde hier is ons nueter
dat wy alwes anxt hebben dat ons die grāne ontgāhen sal werde
dan of wy seker waren dat wy sie nimmermeer uerlielen en solden
op dat wy also veel te cernstuooldigher sie pine te beholden want
anders solden wy uersnueliker ontfanghen en nū uoertgaen.
Want anxt maect den mensche sorchuoldich en wacker. **E**n ze
kerheit maect den mensche diuylde uersnuende ende traech. **O**n
se hier en wolden den kindren van israel des hemelsche brodes
soe veel niet te gader gheuen dat sie uele daghe ghenoech hadde
mer dat sie elcs daghes biver der grānen ende gise der siele bid
den sullen en snerken. **O**heer ghif ons hiden onse daghelyc broet
en dier hiden gheest die is oec beuirt morghe te gheuen. **S**ier
alloe dit wys niet en uersnuen mit bedinghen te uergaderē
also veel alles ghenoech is ter salicheit en tot uoertgāghe der
salicheit. **W**aer du gheuoels in diuer bedinghen dat si ghehoert

ergaderē soldē uergheuo
nen de sabbet daer
sijn ons mede beuirt
ker heeft dat is
elcs daghes

si ende ueruillet is datu bades en wil di niet uerheffen vucht of di
 god ghehoert hadde om dine heilicheit. en dat hier om dine liefte
 ghebeden heeft dat du bades slier dinc dat hiet om sijn godverneu
 hert bi hem seluen wil hadde te doen of dat hi ander goede lude bede
 meer ghehoert heeft. Ende ghyf god dinc die di misde hebben e
 nen mede werker sijn op ledes. En dat hi gheueerdicht heeft ^{uende}
 di dielachtich te maken in desen sijnre ander die hem daer om
 ghebeden hebben. op datu inden werke des ghebedes en in goddie
 algher begheerte uerdienē moghes ghehoert te werden en in be
 nooringhe der uerhoghe gheueit te werden en in ueruil
 linghe des ghebedes uerhoert te werden. Ende hier wt te wassen
 inder minne gods die ons goedertierlic besorghet zaken die
 ons dienen ter halpe des ghebedes op dat wy ongenae de ver
 driete dat op ons coemt. of hi ingheeft ons goede begheerten
 die wy bidden sullen dat se ueruillet werden. op dat hi meer
 gheumt werde van ons alle hi onse ghebet ghehoert heeft.
 En wij also sordquoldeliker pinen sijnen wille onderdanch te
 wesen als wij sien dat hi onser begheerte naldelic en bewy
 delic onderdanch is. **Van zaken waer om die bidder niet**
o geliken sijn waer dine die en wort uerhoert. ⁷³
 gheen die bidden niet ghehoert en werden. als dine
 misdaet des gheens die bidt daer onse heer of spreket doer
 den prophete ysayas. Al ist dat ghi v ghebet inanchuoldich
 ic en sal v niet horen. en die zake secht hi want idve hande
 sijn uol bloedes dat is uol sondē. Ende in sijnre iohannes ewan
 gely. wij weeten wel dat god die sondeuren niet en hoert. Ende
 ysayas in sijnen. li. capitel. idve sonden hebben sijn aensicht
 verborghen dat hi niet en hoert v ghebet. Of om laelicheit
 des ghebedes. want wij niet uerichlic ende ynnichlic en bidde

heer of spreect onse heer doer den propheet ieremias Ghy
sult bidden en ic sal v horen. wanneer ghy in soect wt al uwer
heren. Recht of he seide. anders en sal ic v niet horen. Of
om dat die bidder niet en uolghet in sine ghebede heer niet
ueroycht. hier af seecht onse heer in sinre lucas ewangeli
It dat hi sonder aflacen cloppende blyft sin vrient sal opstaen
ende sal hem gheuen om sin ruychachticheit wat hi behoect.
hier af staet oec inden boec Judit. inder. in. capitel. Ghy sult
sult weeten wt dat ghy uolbluende sijn in vasten ende in bedin
ghen die heer sal uwe bede horen. Of uan wantouwe der
uerhoringhe. hier uan spreect sinre iacob. Soe wie twiuel die
en dact niet wanen dat hi yet ontfanghen sal. En catechismus
inden rom. capitel voer dinen ghebede bewert dine siele ende
en wil niet welen als een meniche die gode bewert dat is die
twiuel of god wil horen. Of om datter onbescheiden of linc
derlic is datmen bidt. alle zebedens hinder dien onse heer ant
woerde. Ghy en weet niet wat ghy bidt. hier af sijn oec sinre
re iacob. Ghy bidt en ghy en ontfanghet niet om dat ghy qua
like bidt. Ende in deuteronomio. doe ghy sarden uor gode hi en
hoerde v niet nochi en woldt uwer stemme niet uolghen. Of
om dat die bidder meer ghestoect sal sijn te bidden als sinre
gregorius seecht. Heilighe begheerten die wassen inden uertrac
ke. Of om datmen te nauwer bewaer wanneer ment ont
fanghet heer. dat men swaerlic mochte uertrighen. want daer
om als sinre crisostimus seecht uertricket god sijn weltaet op
dat ons sine gawe niet sinde en dunke. Of om dat hem die
bidder ueroetmodighe als hi tuchelic uerhoert wert. en al
soe oemter hem twierhande goed af alle dat die dwale hou
erdie bedwonghen wert en nochtan die macht des ghebedes.

rgader
nen de sa
ly ons
ker he
selcy 2

niet ydel en woerde. **O**f om dat die uerhoringhe uerhouden werde
 heent heent tot eenre ander tijt die bequaemer en nucter is den
 bidder. Dus bat moyses dat hem die hulpe glorie gods ghetwent
 woerde die hi die niet meer namaels word woude te siene. **O**f om
 datmen oec begheuen sal hulpenan ghebede ander mensche op
 dat groetheit der bede of uermeruecht hem niet en uerdrucke als
 ezechias die coninc zende tot ysaas den propheet dat hi uor hem
 bidden soude ende uor sijn uole. Ende ysaas tot yaldan der prophe
 tissen. En als die apostel scrijft toeten uan romen inden xv capitel
Ic bidde u bidens dat ghi mi helpet mit uwen ghebede dat ic ueris
 est werde vanden onghelomighen die in inder sijn. Ende onse heer
 leecht mit ewangelia. **I**c dat uwer twee ouer een draghen wat
 lie bidden sal hem ghelichen. Ende ist dat somicht een dinc ghewet
 gheert wert dat bi auenturen min nucte is. mer hi sal daer uwer
 gheuen een ander dat nucter en better is als sinte pauwel ghe
 lincde dien die prikkel des uleysches niet af ghenomē en waert
 op dat die doecht inder crancheit uolmaecte wuude in hem. Die
 wile is nucter die oefinghe der tribulade dan die ruste des uo
 erspoedes. **A**l ist dat wy den uerspoet meer begheuen. **H**ier we
 machmen merken wat dinghe daer toe nucte sijn dat die bede
 ghehoert werde. als aflegghen der sunden. ueruecht. uolher
 dinghe. betruiben des gheloues. oermodicheit. hupē nā ande
 ren luden. belcheidenheit. En datmen neerstelic beuaer en
 te uerbaer si der graae die men ontfanghen heeft. En datmen
 alke dinghe van gode bidde die hi weer dat meest nucte sijn en wāneer
Van desen is te merke. **V**an sonderlinghe ghebeden. **L**ie nucte sijn
 dat lie soninghe meer nucte sijn. en soninghen min. **B**e
 ghinnenden ende ongheloueden menschen en die noch niet der
 ghegoren en sijn mit begheerlikē vne neighen der minicheit.

den sijn sie nuete. Op dat sie doch die doechde ghewoente be
were tot vlicheit des ghebodes en sie niet en uerwilde in we
wendighen dinghen. en loe van godt uerweinden en uerwol
den ende ueranghen en nimmer en uerheffen van enighen
vuer der minicheit. Mer die dergoeten sijn. mit begheerlike
toeneighen der minicheit. En mit ghenader condringher
vriendelicheit gods uerheuen sijn. **N** dat sie hem alre seer
gheuen tot manichuoldicheit der salmen. en allulke bedin
ghe te lesen sie uerdysteren en uederwerpen den gheest. sie
hinderen die minichen. sie uerwaren die vryheit des heren als
niet ene laste. in den dat hem beter dinghe te uoren comen
en sie mit swaerheit benaueet moeten te bliue in den dinghe
die op die tijt nuu nuete sijn. **D**och ghebruken sie dicke
le duldanigher bedinghe als een hulpe en een toeblasen.
heut die flame der minicheit. also ontfouc is. dat sie die blaef
valghe der woerde niet en behoef. Ende puerliker bij haer
seluen uerheuen en rusteliker uerheffet int hoghe. En dese
manier schijnt nueter daer men dan wt goeder ghewoente
condringhe ghebede lesen en ederruue als men neghene
meerre minicheit en heeft. Mer wanneer hem dan uan
bouen comt beter uerdinghe der minicheit. of onlede die
nueter is of meerre noet is. loe salmen afre laten die ghe
woenlike bedinghen daer men niet toe uerbonden is het
in bequeem tijt daer te heeft.

Hoedinghe ghebede moeste sijn daer op wanc dat
men gheeu zeker wghel gheuen en mach. want ^{beque}
ghelyc als som lichaunlike huse enen mensche. ^{en} som de
anderen. en binden die mensche meer ghenoechte heeft
totten enen binden tott andere. also is hem oec bequa

me manigherhande manier uā bedinghen. dien enē dese dē
 andrē die **M**er dat schijnt dan vruchbaerē dāer die bid
 der tot gode wert meest gheuoechte in heest en dat die in
 uicheit lichtlicte uerwecket en ghecrvulven der herte opste
 richet tot gode. want alle vrucht ende eende des ghebodes
 is gode an te hanghen en een gheest gheest mit hem te werde
 ouermids in vlofen der alre puerster minne. En ouermids be
 scouwen der alre daetster bekenisse. En bouē hem selue uer
 heffen te welen in een rostele ghebruken der toghenwordich
 gods. en dāer behudet te welen uan allen gheruchten der
 werlt. dāer alle cracht der sielen ueryadere uan al hare
 uerstroynghen in dat een waerachtighe simpel ende ouerste
 goet ghehecht werden en in eenre hande godlike ghelycfor
 uicheit en in ene ghelijcnisse der ewigher ghestadicheit ouer
 formt werden. **S**omighe grāde sijn ouermids wilken die
 siel allentelen toeneemt ende desen eende gheuaker. **E**erst
 sal hem die mensche wemen die uerstrynghe der memorie
 dāer hi mede uerstryft wert en dwoel tot manigherhande
 gheuoechte ende bewant der werlt mit ghewoente der be
 dinghe te uersmanē. en te hechē in dat ene goet dat een
 einde is aller begheerliker en ghenoechliker dinghe. **M**er
 want die memorie noch glitende is en onghestadich om dat
 sie langhe tijt ueel en menichuoldighen dinghen anghehan
 ghen heest ende ghelocht heest waer sie ghenuechte en an
 aurose ontedē in hebben mocht. soe en hān sie niet ghestade
 liken godliken dinghen aendeuē om dat sie soe ghewoent
 was wt te dwalen oft of om desu gheestlic bekenisse. Ende
 hier om ghebruuct sie als een onderstant der woerde gods
 ghebodes die de heilighe gheest dāer om den mensche ingeest

cond ghygheuen heeft op dat sie daer mede onderstaet werden als
kinder mit euen stocke ende hem wennē op te staen en op te rich
ten tot gode Ende dit ghelicheit wameer die mensche pijn an
te donken den woerden der salmen en der bedinghe en den gheest
liken sin daer wt te arcken en begheerte der innicheit daer wt
te persen. ghelyc allmen wt enen heiden kestelken mit yser ou
er daect dat beide lichter en ontfenghet Aldus neemt die me
more toe ouermids ghesadigher ghewoente des bedens mit hul
pe der ghenade gods die alwes bereit is te helpen den ghenē die
hem pijn toe te nemen En sie wert gheueft also dat sie sonder
grote swaerheit mach aenduken den ghebē. en lichtlike hoer
weloopinghe bedwingen als ghescreuen is inden salm Die heer
tymmert iherusalem en sal uergaderen die uerstuynghe van
israel. Oec wert die uerstaurende die te voren blint was ende
bewonden mit wrewendighen sienliken dinghen ghewider en
uerluchter te sien dat sie ierst niet en sach Rechte als van buer
coemt en gaet in een camer ende ten iersten als die ghene
die niet veel en siet hem stoet aen die wandē. en an die ban
ke. en daerⁱⁿ beghinnet alloutelen te sien die grote dinghe. en
ten lesten oec daerlike siet die minste dinghe also dat hem oec
uerwondert dat die ghene die daer nae in comen die dinghe
niet en sien die hem soe openbaer sijn wt deser uerluchtinghe
werdt die siele ghebider tot veel dinghen te denke Soninghe
uergadert hi wt idene. Soninghe uerstaet hi wt godliker open
baringhe en ghelikeit dese mit dien die hi begriipt mit mensche
like leer en die hi in yssigher lesse in ghedwiken heeft Ende
en heeft niet luttel twestē daer in dat hi siet dat ander gheleu
de en heilighe menschen dat selue ghewoent hebbe dat hi uer
staen heeft ouermids in lichten des heilighen gheestes. Ende

wt gheestliker in
luchtinghe. Com
inghe leert hi

daer wt werd hijs zeker dat hi niet bedroghe en werd uf en
 gheu uweiden gheeste of van twuelachich sijns eighens sijs
 als hi ghenoelt dat die selue gheest in hem ghesproken heeft die
 te voren inden heiligheu heeft ghesproken. Doch salme in a
 dultane dinghen voerhoedlike en oermodlike doen op dat hi
 aenture die mensche in sijne uermeerheit niet bedroghe en
 werde en niet en uolghe den gheest der dwalinghe uor de gheest
 der waerheit. En want dat dat die heilighe gheest spreker dat
 sijs eighens herten opme is of lughen des quade enghels
 die dicwyl hem oerbeeldet in enen enghel des luytes op dat
 hi ualche dinghe moghe inden onder uerue der waerheit. Daer
 om sijnne iohan. En wilt niet louen allen gheeste. mer
 pweft die gheeste of sie wt god sijn. Men sal niet ontfanghen
 wat teghen die leer der leere der heiligher kerken is en ghepro
 of der meister der heiligher sijnne. Noch daer en salmen niet
 in twuel dat sie ghemeeelic mit ghetughe der heiligher ua
 ders redlike uerclaren. want als die waerheit onderuonden is
 die dan autoelic oeruidis houerdie des anders subijlheit on
 derloeken en diepheit der sijnne ondergrauw wil. recht als her
 nuwes te vnden dat van anders menne gheuonden en is. die so
 eet loghen en mit ydelheit. En want god houd al loere is
 en goet en al dat wt hem vloer sijnne. **H** is en goet
 Daer om al uerstantnisse beghint te bidden inkennisse der
 waerheit. loe beghint oec die sijnne te hant. der sielen dat is
 die inwendighe toeneighelike begherte ghenoechre te crichte
 mit enen gheestlike sijnne inden dinghe die **H** sie be
 kemet. want al heeft een yghelike affeete der sielen hore
 sonderlinghe sijnne dat is hore sonderlinghe beuoringhe die
 hoer bequaem is. Nochtan die minne informiert sie alle

in haer bewringhe recht als die principaelste affectie der sie-
len. Sonderlinghe wannver die minne recht bekuert is contē hoed-
sten waerachaghen goede en anders neghen dinc en pynit ual-
ter te nemē dan dat hochste goed. En alle dinghe die sie niet
en minnet om des ouerlē goods wille die minnet sie meer om
te beweuen dan omē daer inne te rustē. En daer omē wer-
den haer alle dinghe haestlike tot enen uerdriete ghewādelē
ende sie werter schier lat. Ende soect uoert ander dinghe of li-
bi auenturen daer in rustē mochte. mer sie en vinder gheen sie
en gherake totten ouerlē goede. En als sie daer gheraect is daer
runder sie als in hoeren behoerlikē einde. Ende dan werden die
ander affectien haer behoerlike beweghinghe na der maete der
minne. Want hoe veel du enich goed minnes. also veel uerblijftu
als du dat arghes. Ende hoe veel du hopes of begheers te uerari-
ghen dattulief hebbs. also veel onfructhes du en haers die dinghe
die dij nemen moghen dattu minnes. En hoe veel du dij bedroues
om dattu niet en hebbes dat selue dattu minnes. also veel scaem-
tu dij daer neghen in dien dattet eerlic is dattu minnes. Mer also
langhe als die minne hoer contrari gheuoelt die ander affectien
der sielen als des angstes des rouwe der scaemte en des harts also
langhe is. sie minne en kranket in haer seluen. recht als
uerstuyt. en noch niet in haer seluen uerpadert. En oec
want die hope noch niet volmaect en is. om dat sie niet en he-
uet inde ghebruken dat sie minnet. mer alleen inden wachcen.
En hoe dat wachcen onzekerre is hoe die minne lanwer is. Mer
wanneer dat oec dat volmaect is soe sal te mere wer-
den dat uerleesens deels is. want die blijscap der brukinghe sal
dan uolcomē wesen. wāneer die minne heeft dat sie begheert.
en uoer aen gheen angst en heeft te uerleesen noch uatūē conan

rien neghen dinc en gheuoelt in hoer daer sie hoer uā schamē
 of bedrouen solde. want uollecymē minne driest den aert wt
 want sie uoermeer gheen materie van hant of van scacuten
 of van wulve in haer en heeft. hoe dan die minne meer gheocet
 wert. also veel werden die ander wechden en wechlike affemen
 mer ghepuert ter ghe toe dat sie alle inder minnen ouerformet
 werden soe dat uoermeer gheen aert en si noch wulve noch ho
 pe noch scacut mer alleen minne de haere bliscap ghebruct en
 sonder aflaan auhanghet den goede dat alleen die begheerte
 der sielen uervulle mach en haer minne in hem ouerformen
 op dat sie dan uoert bekenne als sie bekenet is. en minne
 alle sie gheminet is. mer niet soe veel noch soe seer als sie
 gheminet is. dat die ghelijcheit eens deels ghelyc sy ende
 niet al want neghen avatier en mach gode also seer minne
 als sie van hem gheminet is. Mer also seer of soe veel als
 sie van hem ontfanghen heeft. En alsoe als god ene zake
 is alle zaken also minnet hi alle dinc in hem seluen ende
 om hem seluen. Daer om alsoe alle onse bekennē den sin
 met en ghemaect. Des ghelikes en mach onse minne der sin ^{veel}
 te met gheliken in den ewighen leuen en noch min in desen
 leuen daer sie manthoude like uerstrohet is ende selden of
 uoermeer hoer uergaderen mach tot haer selue op dat sie te
 mael gheheel in god gheuoert werde. **M**er een men
 sage die hem tot gode gheeft ende pine go wil gode an te ha
 ghen sal aldus daer in toenemen. dat hi ghe mit arbeide
 verdrucke die welopinghe siet ghedachte en hem vergade
 re wt gode. Daer nae wt ghewoente deser uervusticheit
 leert hi lichtiker sin herte bedwingen en mit hem sel
 uen wonen als bescreuen staet in exodo. Een yeghelic bli

ue bi hem seluen niemā en gae we der dwer sijn huses op den
sabbet ende dat uole sal wsten. daer na sal hi niet alleen lich
celike. mer oec mit gheuoechte moghen gode aenhanghen al
so dat dat afvrieken vander ruste hem ghene deyne ellendich
eit en is meer hi wilde altoes of hi mochte in allullie gheno
eche bliue als ghescreuen is in de uanomo in dē xxxij.
capitel. Die alre ghemindste des heren sal mit grote toe
uerlate in hem wone hi sal daer bliuen alden als in eenre
laepamer en sal rusten in sine armen. Doch in desen
wonen sijn grade ende uoertganghe. Ten versten dat die
mensche mit gheuoechte gode aenhanghe en node daer na
ghetoghen werde ghelyc als een kindtijn van sine gueder
aeren uader. Of als een hongherich mensche hem node affcher
det vander huse. Ende dit en is gheen wonder want gheest
like blyscap en is niet alleen gheuoech in vruchtbaerheit.
mer oec schoen eerlic en uerdientlic in aenhanghen. lieghe
uet gheuoechte si gheuet versamheit. lie gheuet rijchheit. Die
snaec der hemelscher weiden is suet. Die vrentscap gods
en vrentlicheit der hemelscher borgher is eerlic. die minne
is vruchtbaerlic ende uerdientlic hoechs loens. En al datme
begheert. begheertmen om enich van desen drien. yewer
om datme waent dattet gheuoechlic si. of eerlic of orbaer
lic. Mer men en vinder niet daer dese drie te samen alle
wollencomelike in uersamenen dan inden vruchte gheest
like weiden. Ander dinghe al sijn lie gheuoechlic yewer
lie sijn lasterlic of ewelic. Ende ist dat lie eerlic of
orbaerlic sijn. soe sijn lie uol arbeides en swaerheiden. Mer
die doechde ende begheerte ende snaec der wijsheit ende dat
ghebriken godliker loechheit. Dese sijn al suet en een

lic en maken groet ende uerbliden die consciencie. Mer wanneer
 die innighe siele behellet weert na haeren brudegom en mit
 groter begheere daer anhanghet soe beghint sie in eenre ma-
 nier in sinen arme te ontslapē als een die eylen wijn ghedron-
 ken heeft ontslapē weert. Soe dat die edele siele niet alleen ghe-
 uoedlike mer oec natlike gode anhanghet en wort verhe als
 mit eenre hande ghewelt afghetoghen uan allen sientlike sin-
 ne en ghehuechnisse. In sulker mate nochtan dat se haers
 selues te maelt niet en heeft uergheten. Noch oec inder
 waerheit haers selues niet machich en is. mer als ghecre-
 uen staet inden salm. **Ist** dat ghy slaep int middel tusschen
 den erfmissen dat is tusschen den ewighen en den tijckē leuen.
En inden boec der mine. **Jo** slaep ende mijn herte wakket. **De**
 se slaep is als der gheue die beghint te slummeere ende
 dien nochtan dinct dat sie wilsnaren ende uerstaen die din-
 ghe die by hem gheschen. mer uan slapericheit en mercken
 des niet en si dat sie hem seluen ghewelt willen doen. ende
 uolcomelike daer te keern. want die mine gods ghemeghet
 mit puiren uerstaen maect die siele dwinken en trecket sie af
 uan wevendighen dinghen ouerinds haerri macht ende
 uereent sie mit gode. **Ende** hoe die mine sterker is ende
 die uerstantulle daerre hoe sie die siele anchtliker tot ha-
 er trecket hent sie ten lesten alle dinghe uerghet die bene-
 den gode sijn ende vrylic hoer alleen hechte in besouwē der
 godliker radien. **al** ut sake dat dat niet langhe en duert
 dan verhe als een blinkende licht dat uande hemele schijnt.
 want dat uergandike lichaam dat beswaert die siele ende dat
 eerste huwonen uerdruct den sin die uel ghedacht heeft
 want die sin des mensche mach seer luttel bi hem seluen en

can anne een luttel denken **meer** wanneer hi uerheuen is
mitten anblasen des gheestes luytes uan boue dan veltouwer
hi also veel meer te gader als hi hogher uerheuen wert boue
hem selue **meer** dat ghebruelike aerliche licham en mangher
hande onsmacelike onlede des leuens uerdrucken die siele en
bruyghen sie weder tot haer seluen soe dat sie uan uode luytē
ende roepen moer mitten apostel **Je onsalighe mensche wie**
sal mi uerlossen uande licham deser dert **En** mitten propheet
Ach mi waert mijn bliuen in deser werlt uerleughet is **Hoe**
die mensche meer gheuoen is te denken dese uedere dinghe en
de menschelike. hoe hi meer uerurendet mit sēer inuicheit
uanden ouersten hemellichen dinghen **Ende** hoe hi vurdaliker
uau gheleuechnisse deser uederster dinghe hem uerheffet mit
sēer begheerte en mit sinen uerstaen. hoe die inuicheit uolc
meure en sijn belanuen puerre is. want tot beiden en can hi
gheen andacht ghegheuen uoluenlike op een tijt die uā māt
anderen onderscheiden sijn als licht en duystornisse. die gode an
hanghet die wandert inden luytē. die der werlt ahanghet is
in duystornisse. **Dit** is des menschen hochste uoluenheit
in desen leuen also mit gode ueruecht te werden dat die siele al
gheheel mit al haren crachten en uermoghen in gode uerga
dert weerde ende een gheest mit hem werde also dat sie niet
en ghe denke dan god niet en gheuoelē noch en uerstaen dan god
en alle die begheerten der sielen uercent werden in blyscap der
minen. Ende soelike wisten alleen indē ghebruyken haers luytē
want dat helde gods dat inder sielen is dat is ghelegghen in dnen
achten der sielen als inder reden inder memorie ende inder wil
En also langhe als dese drie niet gheheel in gode gheueut en
sijn soe en is die siele niet godformich. want die forme der siele

is god en in hem moet te gheprint welen als in hoer zoghel daer sie
 van gheceken is Ende dat en gheschiet nimmer volcomelic
 dan wanneer die inden na den dat sie begripen een volcomelike
 verlichtet wert coeter bekemisten gods die die ouerste waer
 heit is. Ende wanneer die wille volcomelike beweghe wer
 det te minnen die ouerster goetheit. Ende wanneer die memo
 rie volcomelike verstandt weder te besouwen te holden
 en te ghebruken die ouerste salicheit. Ende want in volmaec
 ten uerdrighen deser drier ghelegghen is die glorie der salicheit
 die volmaect sal werden inden ewighen leuen soe se openba
 er dat een volmaect begin van desen is een volcomelikeit des
 wegges in desen leuen. En al schijnen alle doechde tot deser vol
 comenheit hem te pinen noch dat pijn neersticheit des ghe
 bedes. Sonderlinghe daer toe dat die siel mit al hoer verstaen
 mit al hoer begheerte en mit al hoer memorie in gode gheuo
 erit weerd want wanneer die seel bedet soe pijn sie alleen go
 de an te hanghen ende alle ander dinghe te lacen. Daer om vol
 maectheit des ghebodes is wanneer die siel dat uerdricht daer
 om dat sie hoer te bedene gheest dat is dat sie te maet uanden
 nedern dinghen afgheloiden werde en alleen godliken dinghe
 verendt werde en noch en wille noch en moghe anders gheuo
 len dan god. Daer inder die siele waerlike daer is sie in welcke
 inden blide des lichaes inder soenheit godliker soenheit inder
 zekerheit des uides. Mer dese gheestlike soenheit en machme
 mit gheene ghelycnisse besarnen noch bearken mit enighe
 gheuoeliker ghelycheit. Want pure gheestlike dinghe schels
 soe verre van gheuoeliken dinghen als die gheest uandē licha
 em. Ende die udelike gheest en is noch lichaem noch lichaem
 like ghelycheit. *aaaaaaaaaaaa*

In desen ouerganghe der besouwinge sijn maingherhan
de manieren der innicheit die ic om der werheit wille late sta
en. dien die lasten en leuers der heilighe scrift maingherhan
de namen ghegheuen hebben. Als iubilaac dronkenheit des ghe
estes. gheestlike blyscap. versmeltinghe die ic laen late te verla
ren den ghenen die daer uan onderuonden sijn en die daer he te
gheue. Doch wil ic sonighe uan desen in witer wise weien. Ende
want die iubilaac een ghewoentlic naem is inder heilighe scrift
soe schijnt dat iubilus is eenrehande gheestlike die blyscap die
wt innighe collaace of ghedachte onuerdens der herten in ghe
stort is die mit haerre stercheit al dat heere en niet eenrehande ^{bevoert}
bevinghe ghenoechlike ptinghet. want dat beuere der blyscap
gheest avelt. Mer uand inual der sterker blyscap wert dat li
cham ghecaruet en en haen hem niet outhouden in hem selue sin
ghende. mer vanden berster wt ouermuds lachen. vanden mit een
rehande wepen vanden mit beueringhe des lichaams ende wt bla
singhe des langhen adems. Ende also spracet since gregorius dat
heere wij iubilus = wannecv die mensche ontfanghet onscpe
helike blyscap die men niet weghuden en mach noch mit woer
den openbaren en die nochan wt sonighen beueringhen betet
wert al en mach me sie mit gheue propceit dinghen beduden.
En hier af spracet die propheet. Salich is dat uolo dat iubilaac
beheut. hi en seecht niet salich is dat uolo dat iubilaac spracet
mer dat sie bekenmet daer hi in bewijst datme die iubilaac behē
nen mach. mer men en mach oer niet bewoeden. **D**ronkenheit
des gheestes mach heere een yghelike grote innicheit der blyscap
ende der minne wt welker weche als wt stercheit des watus vu
richheit des gheestes wasser. soe dat hi hem binnen hem selue niet
bedwinghen en can. En hier om we die apostelen branden mit vu

richteit des heiligen gheestes **S**preken. Spreken die wden dat sie wa-
 ren uol uan wywes wijns **E**n als in iobs boec ghescreuen is. **M**ijn
 vlic is als milwe wijn sonder adinghat die milwe naec doet berste
In spreect milwe en niet oelde vate om dat outdanghe inuicheit
 in olde herten niet ghegocen en weder niet in milwen herten dat
 is die in uilicheit des leuens wandert **O**f om stercheit des in-
 uals des heiligen gheestes: en ist dat die binden seer breect milwe
 menschen. hoe uel meer breect hi dan die olde dat is die broelch-
 sijn ende aanc uan herten **O**f daer om seecht hi milwe wat als
 sulke vurchheit des gheestes miuen en onghoefenden menschen
 in ghestort wort so en konne si hem niet wel onthouden ten berste
 wt **I**n onghewoenliken ghelate of mit ghelude of mit dieper
 weblasinghe des langhen adems. alsoe als wijn inden uate wt a-
 rent mer als hi olt wert volter **O**ec wert binden dat lichaem vich-
 te oft dwinken waer ende die lede werden onabel ongheluechsam
 nauw onuersiene inulopen deser vurchheit ende loechheit **E**nde
 dat mach also gheschien dat dat subijste bloet daer die siel in le-
 uet al sine weghe niet open en vinder alst herte aldus in ghe-
 ulammet wert **E**n want den subijsten bloede sijn weghe inden
 adern ende inden zenen bestopt werden so uerliesen die lede a-
 belheit hoers weirs alle die tonghe des sprekens die hande des
 arbeids. die uoce ende been des ghaens hert die vurchheit we-
 der ghesacht weidet ende die weghe weder open weiden als te vo-
 ren **E**nde ten is gheen wonder dat die godlike beweghinghen
 dit uermoghen wilker aecht seer stark is want menschelike
 beweghinghen doen dit sonighe tijt als onuersiene uerlachte-
 nisse en onuersiene en onghemate blyscap en onuersiene
 haestighe diuechheit. en onghemetene haerichheit en onghetem-
 perde mine. van desen als men dicwijl sion mach. beswooghen

binden sönighe lude ende comen wt hem seluen en weeden ou
sprekende ende inzende ende hoer ledē werden staft ende beneude
Of oec arghen sie som den wde van groecher der moeynisse. Wat
wonder ist dan dat uan groecr blyscap des gheestes dien die hei
lighe gheest der heren insorret die mensche sönighe tijt wt
briker in openbaren tekenen der blyscap Of dat die mensche
hem niet ontholden en can van diepen laughen lichten of oec
uan saryen noch sine bezwinghe der innicheit niet behuden en
can uan binnē. **W**h sien diuwle dat sönighe mensche uan diwa
ser lichtheit en uan lotten en onnuete lachen hem niet bedrom
ghen en comen daer sie nochtan uan menscheleker saemte
zedich solden welen. **O**ec en kan die mensche biaden al ded hiet
gheerue wt menscheleker droefheit hem niet ontholden van
saryen. **E**n want ghesaruen is. **O**nse god is een uertrende vuer
ende god is die minne. **W**at wonder ist dan ist dat die binnē der
godliker minne in des menschen herte ghestorret wert dat hi al
den mensche beuert. **G**helic als of in enē broefden glase
of in euen eerdene vate sturtes lievende wacer of beruende vi
er en maket dattet vat birket of berstet. **W**ant een herte
dat ontsaken is mit nieter blyscap godliker minne of mit
begheerten godlies ghebruken dat wert gheuidet en wt
gheert in hem seluen recht of tet hem niet ontholden en mo
ghe in die nauheit der borst ende pijnē hem in eenre maner
wt te bersten op dat die wāne wēreke die hi uan binuen
lyde ende ouerunds den wewasemē eenrehande uortichent
se arghē des brandes. **E**nde ist zake dat dit die mensche niet
wen en mach of en diet uan menscheleker saemte. **S**oe wer
tet hi wonderlike in hem seluen ghearuust. en dat licham
wordt oec ghekenket uan sulken uerwringhe. **W**at die

cracht der godliker soetheit is ouerduynlic der crancheit des
 certeyen lichaems. ghelijc oft in een glas worpes. want
 wij lesen dat sommighe heiligen vanden godliken visitacie en
 openbaringhen neder ghenallen sijn in onmacht. als men le-
 set van daniel in sinen tynden capittel. **J**e sach die groete visio-
 en en in mi en bleef gheen stercheit ende ic uerdurde en en
 hadde gheene cracht en sach neder gheslaghen op mijn aensicht
En dier uinas in arnis. **V**anden hoghen leude hi vuer in mine
 beene en leide mi. **E**nde die heilighe gheest quam in ene vuer
 op die apostelen. want die cracht godliker minen in vlam-
 met ende uerluchtet als vuer. **D**at uersmelten der sielen
 sijn anders niet te wesen dan een bewickinghe van haere
 haerheit. dier sie boechsam mede wert en willich gode te minne
 die haer uilnet en sie weidet weer te ontfanghen die impren-
 tinghe der godliker cracht op dat die gheest godes also ghemer-
 ghet moghe werden mitten gheest des menschen als een voch-
 ticheit nutter ander. ende die siel weerde een gheest mit gode.
Gheestelike blyscap mach heeten een yeghelike blyscap in
 heiligen gheest die vande heiligen gheest uilnet werdt. **D**e-
 er hem die mensche mede uerblift in gode hec a van godliken
 gauen die hi ontfanghen heeft. of van godliken belofte. **E**nde
 sommighe mensche wanen dat dat gheestelike blyscap is wan-
 neer gheestelike lude mit male anderen uollic sijn. **M**er die
 sullen weten dat ghelijc als gheestelike blyscap gheene be-
 certheit en heeft der werliker droefheit. **D**roefheit noch ne-
 ghene crancheit der laelicheit also en heeft sie oec neghe-
 ne ongheloude lichaemerdicheit. **G**heestelike blyscap neemt
 men tuerhande. alle sonderlinghe en ghemerlike. **A**s
 men sie sonderlinghe neemt. soe ist eenrehande sonderlinghe

ghe beweginghe der blyscap inden heilighen gheeste wt aculien
der ghauen godes en der wecomender glorie ende der goetly
ck godes. **N**ac als men sie ghemeeentlic neemt soe ist eenre
hande uolcheit des herten wt goeden weenlate wt gode en
een gheuych der goeder consaenac en maect den mensche in
nich ende willych wt allen dingghen te doen en te liden om god
ende al dat gode te behoert te worden en te minne. Daer om
leecht die apostel eluewerk. verblijt alwes inden here. an
derwerk segghe te uerbliden. Dat is wt ghemeeentlic en
na sonderlinghe. **Vā name der mincheit ende der be**

85

Wat die manier der mincheit en der **wringhe**
beweginghe manigherhande schijnt. soe moghe
wij sie onderscheiden in seuen. na onderscheide der seuen
affecten der siele. want yewer die mincheit coemt wt
anre of wt rouwe of wt begheerten of wt minne of wt
medeliden of wt blyscap of wt groet verwonderē. **D**ie
ijste manier als wt anre. is wameer yewet bevert
der wt anre der wecomender pijn of dat hi anre heeft
dat hi van gode ghelact sal werden. om hier sonder wil ende
wept gode aen ende leecht. **O** heer en weep mi niet van di
nen aensicht. Ende o heer mijn god en laet mi niet after
en en ghanc niet van mi. **D**ie ander manier als wt
rouwe is als hi hem bedroeft om dat hi gode uerdoert he
net ende sine ginae uerlorē heeft. **O** als hi hem bedroeft
dat hi soe luttel uoertghegaen is in wechden. en dat hi na
soe cleynen uerdienste is by gode. ende dat hi in soe veel din
ghen misghet inden oghen godes. **E**n bidt. **O** heer hier dijn
aensicht van minne liden. **D**ie derde manier als wt be
gheerten is wameer hem uerlaughen na ginaen wt meer

w wechden ende na suetheit der godliker vriendelicheit en na der
 yeghenwoordicheit xpi inden hemel en na ander heiligen be-
 gheerten te uerwilt. En spreect O heer uor di is al mijn be-
 gheerte En nutter prophete ysaias O here dijn name ende dijn
 ghedenkouste der siele is inder begheerte der siele. Mijn siele
 heeft di begheert inder nacht. Die vierde manier is als wt
 compassien als hi mit cristus passie goddienstich medelide he-
 uer en als dat lincert die siele die gode ghecaruwe is dwer-
 linge ende wonder dat die siele waren te mael dwerghinc. Of
 als hi medeliden heeft mitten uordrexe lijns naechte en nutter
 ancten der siele. Ende die mine des hulcs gods en dat omrecht
 datmen gode doet hem uerteret. Soe dat hi niet gholide en
 mach hi en weerde bedroeft uan eens yghelics lande en
 ghepuyt uan eens yghelics elleudicheit. als iob scrijft
 Ic scrijvede op dien die ghepuyt was en mijn siele hadde
 medelide mitten armen. Die vyfte manier als wt god-
 liker mine is als hi ouerdenct hoe guedertierlic god bu-
 hem ghedaen heuet en hoe uel gauen hie hem ghegheue
 heuet dier hie niet veidient en hadde noch der hi niet
 weerdich en is. Of als hi ouerdenct die ghemeenue welarde
 die god dien menschelike gheslachte ghegheuen heeft o-
 uerwids dat hi mensche ghewoeden is ende ghepassyt
 en ouerwids der heiligher ghenaden die hi ghegheue he-
 uer in ontfanghe des heilighen gheestes ende des heilighen
 sacramentes. Of als hi aenliet die oneyndighe gotheit go-
 des die soe groot is als sijn onmetelicheit en sijn ewichheit
 die noch mate en hebben noch cende. En dier dine is hie te
 mine bouen mate. Ende en gheen dinc is ghenoechliker noch
 eerliker noch nutter dan die mine gods. Ouerwids des

affecten der minne gods gheest die heilighe gheest sonderlinge
onsen gheeste ghecuyt dat wy kinder gods sijn van deser
sochtinen sonderlinghe. **H**oe wie gode minnet die is van hem
bekeemet. Ende ic minne die ghene die mi minnen. **B**eken
net en gheminet te wesen van gode dat is van hem ghepri
set en hem ghenaeem te wesen. **D**ie minne gods maect sma
ectie ende soect alle ander affectie der sielen. **E**n alle ander
affectien beweginghen der wechden smaken gode also veel
te bet als sie meer hebben vander minne. **A**ochtan en mach
gheen wecht noch minicheit wesen die niet en spruct wt
der wortel der minne gods. **D**ie seste manier als wt blyf
cap is als hi hem verblidet inden heer in ghedenkenisse al
sijnre gauen. **O**f wanneer hi inden hope der gracie gheuo
wet dat hi is vanden ghenele der gheene die behouden solen
wesen. **O**f als hi hem verblift van salicheit ende uoergan
ghe sijnre waecten. **O**f wanneer hi wt uolicheit sijnre ghe
estes hem mitten heilighen verblift van hoerw glorien
ende mit sinen gheachtien der wandert die manighechyan
de wounghen des hemellichen vaderlands. **W**t al desen weert
dat heere uolich. **E**nde speelt vanden in besloerue boest mit on
sprekeliker blyscap. en na begheerliken toeneighen der blyf
cap ende des loones pinte rechte te come wt der nauheit der
boest ghelijc enen vlyden voghelken dat besloeten is als die
propheet secht. **I**n hi herte en minn uleych hebbe hem verblift
inden leuenden god. **D**ie seuende manier als wt groer
uerwonderinghe is wanneer die uerstantnisse uoluchter
is mitte lichte der wijsheit ende hem uerwondert vander g
gwechert der mogheicheit gods ende vander diepheit sijn
re wijsheit ende van sijnre suetheit ende guedertierenheit

en uan bescheidenheit sijn ordie. of uanden afgewide sijn
 clacheit ende onbegriplicheit sijn onghemeenheit. Of so
 wat uander natur sijn godheit is. en uander glorie sijn mo
 gheheit. of uan enigher wonderlicheit sijn werke Ende hi
 er al staer in iobs boke God is givet uan stercheiden en uan
 ordele ende uan gheuechicheit. ende men machet niet wispere
 daer omme sullen hem die mitme outken. ¶ **S**inden wert
 die minicheit uer gaderet uan twien of uan diene ghemeenghe
 de affecten als wt aarte mit walve wt minne en blyscap ende
 verwonderinghe te gader wt mediden en vuringher begheerte
 te gader Ende dese sijn als watrukende arde te samen gheslore
 ghemeenghet mit uochticheit der hemelscher saluughe gheko
 het mitten vande godlycs vuers en make ene salighe salue
 die trachich is ende niet te gheuezen die liechte der sielen.
 Ghelijc als die ghene die saluen der lichameliker ghesonchet
 maken vanden uan somighen arden alleen. en vande uel
 arden te gader in uanden ene nu vanden andere na man
 gherhande zaken der ghenelinge hoer salue maken. ¶ **J**
 mincheit is ene uechede goddiensigher toeneigheliker be
 gheerte die meer gheleghen is inder begheerte dan inder uer
 stantnisse als men sien mach in simpel menchen die in
 nich sijn en in gheleerden mensche die niet ymich en sijn
 ¶ **W**och gheen minicheit en is uolcomē sonder licht des uer
 staens. Mer der simpel mingher mensche. verstaen is
 anders dan der gheleerder. ¶ **D**ie gheleerde omme subytillic
 spreken uan elker gheestliker warenen en mit prophe wor
 den uoerbrenghen dat sie willen en sinnerlike deden ende
 onderscheiden die zaken en bequeem ieden daer by brenghē
 en mit gheleerder sprake hoer dinc schoen uoerbrenghen

en biaden nā deynē dinghen langhe wden maken. en dinghe die
uan hem seluen open en kundich sijn mit subalen woerde bewi-
den op dat grove menschen wanen moghen dat hoer woerde
ghetoghen sijn wt godliker wijsheit. Mer sumpelē dnoer men-
schen sijn daerlike die waerheit ende anmē in hem seluē daer
af dieper dencken ende haer swaerheit wegghen ende mit hoer-
te begheert locken loechheit des iulike sinacs Ende omds
den sijnne pners uerstaens alle dinghe daerliker onderschei-
den al en comen sie dat met properlike uoerthringhē mit
woerden. Want het is beter ende merre noet die onderscheid
der waerheit te behemē wt den ghenoeien des sinacs dan bi
ghelikenissen der argumēten als men ghewerken mach in
enen yegheliken meister uan hantwerke die wel gheleert
is in sijn houst. Ende in enen subalen pphiloceph. van dese
tween han die een argueren en sūcken uan sijn houst. en
die ander properie en subyllic werken. **vā reuelāē en vā**
Want gheliv **sonē en beelstichoghen bewisinghen**
ken is uan dinghen die sonderinghe behoren totter
beweghinghe en begheert des menschen soe wil wij nu sien
uan dinghen die meest behoren totter uerstandnisse in ghe-
estliken dinghen die som menschen onderunden plegghen als
sijn openbaringhen hemellicher dinghe ende visioes en uer-
tewinghen ouer mids beelden in wessen sijnighe mensche
biaden gheleert warden te uerstaen die waerheit. mer der
werter uoel bedinghen. En mer om sijn sie te min te adre
want sie die wils bedinghen. En al sijn sie oec waer noch
tan is luctel orbacs mer an. al wanen som menschen
die onghelieert sijn en niet en weten uan gheestlike grae
dat grote heilichheit ende wijsheit daer in gheleghen is

Verhande sijn die visione en vechte. **Van maniere der**
de sijn oec die openbaringhe al moghe visionen
 die visione heeten openbaringhen. want daer heuvelike din-
 ghe in gheopenbaert werden. **Souinghe visione moghe pro-**
 perlike heeten lichamelic om dat sie enen wakende mensche
 lichamelike ghetwent werden als moyses sach inden berien ^{gode}
 den bulthe Ende als inden vlden testament die naers die
 wil die enghels lieulike ontfenghe. Hier in machme begr-
 pen alle ander sijnne. als horen riken. smaken. en asten
 want dat sien machmen seten uor enen ygheliken ander
 sijn. als ghesarue daer in exod. Dat uolt sach die stene
 ende die lampē en dat ghelint der balsmen en mocht sie
 niet begripen mit siene mer mit horen. Som ander visio-
 ne sijn gheheeren beelachtich die den mensche wakende niet
 lichamelic. mer in ghelijcnisse ghetwent werden niet inden
 daep mer in een ouerarden des gheestes. Ghelijc als des pro-
 pheten ezechels en amiels ende souingher ander heilighe
 visione inden vlden en nuwe testamentē. **Oec sijn som ander**
visione die inden daep in ghelijcnisse ghetwent werde als
 iacob den heu sach op der ledder die totten hemel ghinc Ende
 als pharao en nabugodonosor saghen in drome rikenē nā
 wecomende dinghen. Al dese visione werden gheincenlic
 ghetwent niet alleen den goeden mer oec den dicwil den
 quaden **Oec sijn sie somels waerachtich ende souinghe uer-**
 staen ouerinds hem die waerheit. En somels sijn sie oec
 bedrieghende. Soe datter some mēsthe by bedroggen werde
 als ezechel die prophete spreect. **Din hebt een ydel visioen**
 ghelien en ghy hebt een loghen achtighe prophete ghespro-
 ken **Oec en maken sie noch en bewisen niemant heilich**

wern

wāt die
sijnne

Wat soe weer balaam heilich ende sijn ezellinne die d' enghel
sach weer heilich Ende pharao die in sinen droem sach uoer
willinghe toecomender dinghe weer heilich Ende al sijn sie
waer. nochtan en sijn sie bi hem seluen niet uerdientlic. ende
dier veel liet en is te beuwer niet. ende dier' negheuen liet en
is die quader' niet. ghelyc alst oec is na' loinghen uirraude
Oec hebben sie die wijs manighen meer ghehindert dan ghe
uwent. om dat sie dier' idel glorie af hadden en daer in uer
heuen wuerden. Oec wanen veel menschen dat sie visioen
ghesien hebben dat sie nochtan niet ghesien en hebben ende
bedrieghen hem seluen ende andere mensche of make daer
af ene neringhe der ghiricheit. Vele mensche hebbe loghe
like hem gheuentet dat sie visioen ghesien hebbe op dat sie
niet beneden ander' menschen gheuehent solden sijn. Of op
dat sie meer ghe eert wurden dan ander' menschen. als of sie
heiligher waren dien die heimelike dinghe gods gheopen
baert wuerden. **V**ier in loinghe menschen pleghen alul
ke visioene uoertrikene te welen der raterie ouermids veel
nisse die wt den bregghen neddrulojet ende mit haren wale
den binghen bellaet dat oec dat sien der oghe confus wer
det. soe dat die mensche waent dat hi een dinc openbaer
lic uorwaer liet dat nochtan nalsch is ende ene awuclach
tighe faulcie als ecclesiasticus saijt in sine xxxiiii. capic
tel. Ghelyc enen wme die een linc wint soe lydt dijn her
te faulcie. en ghyt daer to dijn herte niet. Een ander vi
sioen is des uerstaeus. ouermids wilke dat oghe des herte
uerlicht weeder mitten lichte der waerheit en besouwert
daer in puertlike die waerheit. Of ist een beelichachty vis
oen. hi uerstact daer inne die waerheit die men daer in te

hemē mach. als since pauwel sach onscenlike dinghe en ho
 erde onwescenlike dinghe. We hi ghetoghen was uit para
 dis ende inden derden hemel. want hie en sach niet beelden
 lichamliker dinghen. mer hi sach puertlic den schijn der waer
 heit. Des ghehlikes ghelone wij dat since iohan ewangelist
 puertlike al die dinghe sach ende uerstont die hi in apocalip
 si belayft onder figuren van lichamlike dinghe. mer daer
 om belayft hi sie onder lichamliken figuren. op dat ander me
 schen doch die figurē verstaen mochten den die puer waerheit
 om groetheit hoers schijns onbegriplic is. Of meer daer om
 datmen die uerborghene heilighe dinghe ouer al allen men
 schen niet kundighen en sal op dat die ghene dies weerdich
 sijn daer inne hem ofenē Ende dies onweerdich sijn vna ghe
 sloeten weerden uandē uerstaende der heiligher uerborghenheit
 Ghelijc alle sie oec in anderen steden bedet sijn mitten desel
 der heiligher scrift. en dat betekende in gelder ewe dat sel dat ghe
 hanghen was inden tempel noer sancta sanctorū daer niemā
 uanden wolke binne gnen moete dan alleen die priesters Ende
 oec dat sanctuarū datmen bewonden gaf den leuten te dra
 ghen almen noert solde wandren nider wuestmē dat niemā
 gheoerlost en was onbewonden aen te raken of te sien dan al
 leen den priesters. mer die heilighe gheest in betekent dat uol
 comē menschen eens deels sien die diepe uerborghenheit der
 heiligher scrift. mer ander lude sullen sie bewonden dinghen
 mitten desel der figuren die wile dat wij in desen leuen sijn
 Mer al sijn die figuren der beelachtigher of der lichamliker
 visione waerachich na hare gheestliker betekensse nochan
 en sijn sie niet waer na waelicheit der dinghe. want en is
 niet waer dat inden hemel na haerre substantiae offen ende

leuen sijn ende aeren ende ander dinghe die belaeuen staen in
apocalipt ende in anderen visionen der propheten. **S**ier daer sijn
hemelsthe archaer welker uerdicte ende ambochte in figure be-
teulent werden na eighenheit deser beeste. **W**y louen dat arstus
gheglorificiert inden hemel is lichamelike Ende dat hi uoertme-
er na waerheit sijne substantie van waren niet gheborē noch
gheloccht en sal werden noch oec liden. als men inden ewange-
li leest. dat hi leet doe hi lichamelike op der werlt mittē mensche
wandert. **A**ochan heeft hi ditwyl als men lecht sōnighe hei-
lighē en unighe mensche in visionen hem gheopenbaert als of
hi gheborē wūde. of in sijn moeder schoet waer. of gheuecht
inden cruce met dactet inder waerheit soe was. **S**ier dat hi den
menschen om sonderlinghe auestinghe ende uerwekinghe der
nuchtheit. **O**f om eughe sonderlinghe gheestelike betwikinghe so
openbaert. **W**ant wi wetē wel dat arstus die opgherfen is uā
der der uoertmeer niet aeren en sal. en die wet en sal hem
uoertmeer niet ueyeren **D**es ghelijcs en sal hi oec uoertmeer
lichamelike niet gheborē noch gheloccht werden Ende aldus sal
men hoelden uan anderen openbaringhen der heilighē of der en-
ghelen **O**ec is te weten dat sōnighe menschen die bedroghe wer-
den uan ualschen gheesten. of uan haer eighenē ualschen wa-
ne. **W**anen dat hem in visionen te uoren comē arstus of sijn glo-
rosc moder maria. ende dat sie hem uleschelic gheuoecte ma-
ken niet alleen in hellen en in aellen. mer oec in ander onte-
molken werken **E**n also als haer gheest uan binne gheeste-
like gheuecht werden. also wanen sie dat sie hoer ulesch mit
sintliker uleschliker gheuoecte auesten uan buten en hem
ghenoelike gheuoecte auesten uan buten en hem ghenoelike
ghenoecte maken. dat niet alleen ualsch en bedriechlic en

is mer het is openbaer en pweelic dattet groe swaer blasphe
mie is. Want also als uandinghe des heiligen gheestes die
waerachtich is ghegheuen wort teghen alle ghebroke te uer
dricken en te uerdrinen. also is lie sonderlinghe teghen uley
schelike ghenoechte. En waer die gheest der vinnicheit mit
sijn clacheit in schijn. daer ist noet dat alle beuoringhe
quader gheuochten uluchtes ueryanghen ende uerdrue wer
den techt als duyster wisten uan wecomenden lichte. Mer uan
dien die binden als lie gheuoelen gheestlike ghenoechte vlyd
tes beuleet werde uan onvinnicheiden uleychliker ghenoech
ten. Ic en weet niet wat ic sal ordelen. mer dat ic lieuer der
ue der blomen die ic wt wulwille des slyes sold lezen. En also
als ic niet uerordelen en daer die ghene die binden haers on
dants in gheestlike ghenoechten beuleet werden uan vleych
liker wtlofender onvinnicheit. Alloe en am ic oec niet on
sculdighen den ghene die in alldane wtlofinghe mit onsen
ce ghenoechte hebben hoe. **D**anich oec hoer andacht schijn
ce welen. **Van manieren der reuelacien a a a a**

Openbaringhen uerborghenue of wecouue dinghe
ghelicheit in mangher manier. daer ghelijc als mit
uoerlaruenen visioen uele menschen mede bedinghen sijn
werden en want dattet uanden heiligen gheeste is dat ha
er eighen sijn visiert. of dat hem die gheest der dwalinghe
bedriegelike in gheest. Ende daer om heb wy nu so veel
pweeten dattes ons uerducen mach. van entherles to
weent en uan andren tuikenen des ghewonen ordels u
uierwulle gheestlike staets uan uerwolgginghe der hei
ligher kerke. Van mangher hande drucke der werlt ende
uon manghen andren dinghen. daer oec swaer en in

nighe menschen meer in gheloest hebben dan behoerlic was Ende
hebben maingherhande beddinghen ghecoeghe wt scrifte ioa
chymis en wt anderen propheten. En al waren die alle waer
en te ghelouen nochtan mochten gheestlike lude veel dinghe
vinden daer sie hem oecbaerliker in behomere mochte. Wat
onse heer ihesus cristus allulke sochtuoldicheit toe comender
dinghe uerdructe in sinen apostolen doe hi seide Ten behoert
v niet te weten die aede of die momentē die die uader gheleet
heest in sinre moghenheit. Openbaringhe gheschiet som
wels mit stemē of mit openbaren woerden. Alle wt sinre pe
ter. ende sinre iacob. en sinre iohan op den berghe mit ihe
sus die stemme sprac doer die wolken. dit is mijn lieue soen
Ende daer na sprac onse lieue heer wt sinre peeter. salich
bistu symon bariona. want ulesich ende bloet en heest di
dat met openbaert. mer mijn uader die inden hemel is. Of
als wt samuel ierst ghesproken waert dat woert des herē
in alo. **S**omels gheschiet. **D**ie openbaringhe aut sla
pe als ioseph toe ghesproken waert inden slape. dat hi ma
ren uemen solde ende ulien in egypten. en wedercome solde
Oec waert den coninghen ghescecht inden slape dat sie niet
weder en gheughen wt herodes Ende des ghelijcs vintme
in veel anderen staden. Somels gheschiet openbaringhe
ouer mids enen enghel die wt enen wakende mensche uā
bāne spreect als zacharias die prophete secht in sinen
uerden capitel. Die enghel die in mi sprac die sprac wt
mi En woerstu niet wat dese dinghe sijn. Somels ghe
schiet sie ouer mids den heilighen gheest in der siel des me
schen als die prophete secht. Ic sal horen wat die heer
in mi spreect Ende dat gheschiet in elueohande manier

Een manier is. wanneer hi die seelen yet ingheestet te doen of
 te spreke of hoer leert van hoers selues. of van uremde din
 ghen als hi in den propheten ingheeste wat sie doen of spre
 ken souden. of als hi hem toecomende dinghe of uerborghene
 dinghe of dinghe die niet ieghenwordich en want openbaer
 de. **D**ie ander manier. wanneer hi den mensche uerlucht
 van binne ende toent hem niet in enen dinghe of in elcken
 mer ghemeencilic in veel dinghen wat na rechter waerheit
 betet of niet betet. also als hi alle rechtuerdighe menschen
 leert dat quade late en dat guede doen. Ende ouermids den
 gheest der kunst of des medes of der uerstandnisse of der wis
 heit te bekennen ende wt te kuelen dat guede gode behaech
 lic is ende best is. **N**och is een ander manier na openba
 ringhe ouermids den heiligen gheest. wanneer die mensche
 wt godliken ingheesten gode bidt om enighe sonderlinghe ey
 ghen of uremde zaken en ouermids begheertike tweneighe
 der innicheit en ghetruwe wt uerhoringhe sijns ghebeds.
 uerstaet dat sijn ghebet ghehoert is. **M**er al ist dat hi be
 auwert dattet goeden uoertganc hebben sal dter hi om ge
 bedt heeft. nochtan en weet hi dicke niet in wilker ma
 ner dattet ghescheyen sal. **E**n des ghelycs als hi niet en weet
 ghewelt dat he inghestort woerdet. allinc ghetruwe der uer
 horinghe soe uerstaet hi dat hi neghenen uoertganc sijns
 ghebeds ueraringhen en sal. al ist dat hys te mael niet zeker
 en is. **W**at hi en weet niet waer dat cranche ghetruwen
 een teke is des ghebwees der innicheit dan der weigherin
 ghe der bede. **E**nde dese manier na openbaringhen is sonder
 linghe ghewoenlic en vriendelic innighen herte. **N**och en
 vmdet me binden dat som deuote mensche hier in bedroghe

worden als inden inwendighen in gheestene En dat mach allus
worden. want een duocert mensche hem beaden tot gode in
nichlike gheest. en ouermids grote begheerte der innicheit
ghetrubet dat hem god gunstich is en bidt uor hem of uor ene
anderen dat dit of dat gheschie Ende te voren eer hi dat bat was
in groter innicheit en in ghetruben der godliker godterruheit
Ende daer toe begheerte in hem went des dinghes dat hi won
stet en die begheerte vurigher wert en wt der vuricheit uer
meert wert dat ouerlaet tot gode so waent hi dat die
heilighe gheest dese innicheit werdt om dat die vorse gheest
gheen innicheit en mach inforten die hi nimmer en heeft. en
ghetrubet hier sine dat hi niet bedroggen en sal werden.
noch sine hope ^{en} begheerte gheweighert. want die heili
gheest schijnt ouermids die innicheit en dat ghetruben te
uolhoeden dat ghetruben ons heit daer hi secht Bidt ende
sal v ghegheuen werden. Hier hier in mach bedrieghemille
welen dat die gheest des menschen wt begheerte des dinghes
dat hi mint hem uerblidet wancet hi neerstelike daer op den
ker. al en was hi oec te voren in gheene innicheit tot gode
ende inder ghedenckenille bidden uan groter begheerte des dinghes
lichelic beweert wert tot anne. sonderlinghe want oert enich dinc
is dat wt innicheit hoert. alst die uil gheschiet dat die mensche
om ydel glorie bidt gracie uan gode wel te prediken. of te pro
phacieren of mirakel te doen of anders wat daer hi wonderlic
ak schijne mochte Ende sin herte werdt bedroggen. ende uer
blidet hem in desen fantasien en werdt beweghen in ydliche
begheerten Ende hoe die begheerte des herten uolker wert
hoe hi in hem seluen duocert werdt wancet hi denket ende
wontstet dat hi begheert Ende niet uan lichtuendicheiden

of van idelheiden. mer van rechter ghesindicheden en na arria-
 taten Ende wanneer hi daer en binnen blijft in eenre hande
 aveltinghe des gheestes die lichelijc verheuen mach werden
 tot meere beweginghe der innicheit. Ende dan ghyent dat ge-
 cruwen sijns eighens gheestes. ende hi waent datet si die heili-
 ghe gheest. om dat hi die gracie der innicheit niet ontrect die
 hi gaf. Oec waent hi om dat sijn herte gheuidet wert ouermids
 sijnre begheerte dat hem so veel te meer gracen wardt in ghe-
 sturt als sijn herte blider ghe worden is. en grupplicher ende in
 mer stad heeft gracie te ontfanghen. want een vry herte en
 uollic in goetwillicheden is bequamer te ontfanghen gracie
 der innicheit dan dat mit diuechheit ende mit bitterheit is bedruc-
 ket. want die heilige gheest is minne. en goetwillichheit ende vrou-
 de des uaders ende des soens Ende een yghelic dinc uerblijc hē
 natuerlike meest mit sinen gheliken. want blyscap is proper
 des hemellichen uaderlandes. Rouwe ende diuechheit is pro-
 per der elendicheit deser werlt. Bitterheit der misshope is hel-
 che pine Daer om behoefme grote submissheit in allen ma-
 nieren der openbaringhen en der visionen op datmen op datme
 niet ontfanghe ualsche dinghe uor warre dinghe noch sadel-
 ke dinghe uor salighe dinghe. noch demer dinghe uor grote
 dinghe. noch middelbare dinghe uor hoechste dinghe Die hei-
 lighe gheest kan alleen den mensche leide ende zekere maken
 ouermids die gane des ineds. en ouermids gracie des onder-
 schiedes der gheeste wat in sulker dinghen te ontfanghe is
 of te laten en hoemere ghebrucken sal Ghyelic als hi die
 propheeten ende die heidighe leide dien hi niet alleen en toen-
 de waerachighe dinghe dinghe. mer hi bewilede hē oec in
 weadlike ouermids ghyentich der waerheit dat sie waerach-

ach waren **V**sonnighen gheleerde luden diint zekerst
datme dulcme openbaringhe en visionne niet en soeke
ende ist dat sie ghegheuen werden datmen hem niet luy-
telic en gheloue. mer aart hebbe nor dat sric der bedrie-
ghenisse. en datmen sie deyne reken en luctel vruchtbaer
En al sijn sie waer datme sie nochtan holde als tusschen
waer ende ualsch Ende sijn sie ualsch datmen daer niet bi-
en bliue op datme niet bedrogghen en werde En is iement
die oer ommer achten wil die neme med mit luctel luden
ende die soe wijs sijn dat sie he des dinghes verstaen **S**ier
inden dinghe die seker sijn ende uerdientlic ende vruchte-
er daer sal een yghelic hem ueerstelic in oefene als in ghe-
breken wt te wieden en trauelic pine in doechde uoert te
gaen inder heiligher scrift na gansen verstaen hem te ofe-
nen Ende ouerinds ghewoentlicheit des ghebodes dat here
vurch maken tot begheerliker tweneinghinghe der amich-
eit. **D**ie sijn salighe en seker en vruchtbaer oefninghe
gheestliker mensche En hoe he een yghelic hier meer ofent
hoe hi mer is uan uerdienste en meere glorie hebben
sal uan gode. **O**ec sijn sommighe benoelike suetheiden dien-
stinghe mensche vanden in ghestort werden alsoe dat sie se
gheuoelē moghe. alle wonderlike soete roke. onspreekelike
soetcheit des smaets. en suete ghelude uan stemē en uan
sueten satinghe Ende onderuindinghe onspreekeliker soetich-
eit die me gheuoelen mach Ende want dese dinghe waer
sijn en uan gode soe moghen wi ghyssen dat sie daer om nyen
beghinneenden menschen die gheestlike dinghe noch niet cla-
erlike en verstaen ghegheuen werde op dat sie doch mit be-
uoeliken dinghen ghetrest werden in gode die noch niet en

bekennē die wedic puerre gheestliker dinghe in wilkē meer
 te macht is ende zehere waerheit en een bruchbaerre
 uoertganc en puerre uolcomenheit. Oec werden gheuoel
 like tveestinghen ghegheuen den ghenen die seer toe ghe
 uomen hebbe in die gheeste om ouerulodicheit der soechheit
 die sie uā binne hebben. op dat ghelic als die siele in lichame
 als hoir gheselle in weghe d'ler ellendicheit mede delcha
 re passien. se hem oec mede d'le hoir tveestinghe wā
 als die siele uā binne diuendy is soe neemt oec as dat
 licham uā buce. Daer om wantet lichaem mede arbeider
 nucte gheeste en medelider inder uerdienste. soe is wylt dat
 die gheest den lichame mede d'le dat loen mer alleen der
 twecomender glorien. mer oec der iegheuwordigher gracie
 Ghelic als heren in werksapen haren knechten zenden
 uander spise die hem ouerblijft. Ende alle sunte paravel
 secht. also als ghi siet ghesellen der yme. also suldi oec
 wesen ghesellen des tveestes. En dit gheschiet uā ouerulo
 pender mate die den gheninden ghegheuen werdet. wil
 ke ouerulodicheit dat licham dat deelachtich was des ar
 beides ontfanghet op dat sie mer wt en storre en uerloet
 werde. Mer alsoe als uoer ghesproke is uandē openba
 ringhen en visionē also is oec uā desen ghewolike sie
 ticheden dat sonnighe menschen daer in bedinghen werde
 en wancu datter uā gode si dat machsien een bedrechi
 ke fantasia is. Ende sou wā datter een groet diue si dat
 nochtan in hem selue niets wert en is. Ende sonnighe me
 schen uechellen hem selue uā sulken dinghen. en beuue
 hē als uā heilichede sonderlingher gracie. Oec hebbe dese
 properlike aen hem beuoelinghe godliker soechheit sou

derlinghe alle sie uan ghewoentē die wile en mit starcker be-
wringhe comen dat sie inder uermakinghe des gheestes
dat licham annc makē en also in eenre manier ghenoech-
like ymghen. alle enē grōnē mensche die grōner spise ghe-
woent is. wanneer hi die wile lecher spise ontfanghet dat
sie hem misdoemt en seer kintet. Want dat uergaenlike on-
cuel licham is ghelijc eenre beest en beestliker eersclāyer sus-
der dinghe ghewoen. Als hē in Genesi na der sonde uā gode
toegheleecht is. Du salt eten die cruden der eerden. Som-
ghe duots menschen die ghehuret sijn uan groechheit der
innichheit. die uinghen weert bever si vanchheit des licha-
ems te liden en den gheest in dē arbeide der innichheit te go-
dewaert te starcken. en die ghegheueue grācie niet te uer-
sumē dan om grote vanchheit hem af te trecken uander in-
nichheit. en den gheest te uerdriue of wt te den en wt wt-
wendighen onleden hem te gheuen om uerlichtenisse des
lichams. Hier toe machmen antwoide beholden enē yghe-
liken sijn beuē raeds. Dat die gheen die alte seer daer af
vanchen hem biadē moghen nichlike afreken uander ne-
ertrichheit der innichheit en mit hoers selues arbeide uiea pi-
nen daer in te bliuen op dat sie niet als uerperende uoer-
drucken die affectie der innichheit. Want loe dānich ghewel-
dich pinen maect oec sterke lude vanc. **H**ier ist zake
dat sonder arbeidelike pine die grācie hoer seluē offert en
indruet onghelochē loe en sullen sie se niet af werpē noch
oec hem te mael daer in sturte ist dat sie gheuoelē dat sie
daer zeer uan vanchen. mer mit matcheiden sullen sie daer
aenhanghen. Als ghelaruē is. Du hebbs hoerich gheuondē
et loe veel daer af alles di ghenoech is. dat is also ueel al

les di ghenoech is na mate d'ijner aacht want et is metter
 een wijstijcs des iunichheit ghemacelike te ghebruken. dan
 ouerriads uerwerden aachten en uerwerfder natuerliker
 macht sie te mael ueruelen en nōmer weder te arghē. wāt
 die ghene die hem dus uerwerft hebben. beghinnē dicwyl da
 er na mit hem seluē allegroet medeliden te hebben om we
 der te arghen die aacht die sie mit onbescheidenheit uerlo
 wen hebben. Ende beghinnē niet alleen lechere niet oec licht
 uedigher uan zeden te werden dan behoerlic is. En want sie
 hoer aachte seer uerloir hebben. Conderlinghe des hoefdes en
 der herten soe werf sie hem nauwe enighe deyne tijt ghe
 uen tot iunichheit. want stedighe aachtē aect sie daer af
 en hoe sie daer mee te ghen pinē hoe sie min uermoghen.
 Ende hier om schijuet wijstiker datmen die godlike adestu
 ghe ghemaceliker soeke. wanneer die aachtē des lichaams
 daer aen hindert op dat men te langher ghebruikē moghe
 en also sie uermeerret werden datmen sie nochtan uerdit
 ghen moghe dan tot eenre korter tijt ghenoechte daer in te
 zoeken mit sulker onbescheidenheit dat mē sie daer na vlien
 moet. en ueruelen conder hope weder arghens omē ghebre
 der aachten. want alst uat ghebroken is soe moet die uoch
 acheit wdopen. Ende daer af secht die prophete. Mijn ulesstē
leed ghebre end oec mijn herte. want wanneer die aachte
 des lichaams te mael ghebreect soe wert oec dat herte aanc
 en amachtich uander iunichheit. **V** Oec gheualt dicwyl so
 men menschen die neerstich sijn ter iunichheit. wānceer sie al
 re meest pinen te hebben gracie der iunichheit dat si se dan
 minst hebben. end wanneer si sterclere daer na saen dat sie
 dan drier en harder uan herten werf oec in die meest en

innichste hoedaden als inder passien of der ghebuerre des
heren en sonderlinghe wanneer sie sondighelike en neef-
telike hem pinen te bewiden totten heilighen saamene En
hoer veel werden hier diuyl seer af bedrieff En oimds
desinnodichheit der herten dat dus ghesdoert is loe nemen
sie hier wt dat lies biauennuē niet werdich en sijn dat sie
god uande. en dattet god niet behaectlic en is dat so onwee-
dighe en ondenore menschen souden dat heilighe saament
ontfanghen. en aldus rechen sie hem seluen diuile af uā
der spise des leuens ende uander medicinē der salicheit. **Maer**
want den mensche onreker is waer hi weerdich si der mē-
nen dan des hares na der ordinaanc der wden en gode alleen
kundich is ceus heghelys uerdienst. **Daer om al en mo-**
ghen wi uader wachheit ulement inden wat hi gheuoelē
of doen mach in dulsinnē dinghē nochtan na ghyllinghe mo-
ghe wi sōme wdenen daer op uergaderē. waer om god den

89

Waer om **goeden mēsche die gracie der innicheit ontvet**
god goede en deuot mēsche ontvet gracie der innich-
op die tijt wāneer sie se alre liefst hadde en meest soeken.
daer op machmē ses wdenē bewisen. **Die ierste wde is**
want die mensche neghien innicheit en heeft so wert hie
op die tijt te meer ueroermodicht dan op een ander tijt en
wert meer in hem seluē wafuys. ghelyc alle weerlike mē-
schen meer wafuys waciden. **Wanneer sie des pacchens met**
en gaen ten heilighen saamene dan in alder ander tijt uā
den iare om dat dan alle menschen plegghen te ontfanghen
dat heilighe saament. **Die ander wde is dat hi bi a-**
uentuurn oimds ander oeffninghē niet wael ghepu-
gert en is. of hi heeft sōninghe onstaet der hi niet en

ghedient. En op dat hi dan weerdlike gae wt s sacrament en
te bet van sijnde ghepurgiert werde soe wert hi daer in ghe
pint daer hi hem meest in bedriefft en hoe die iuwel meer
te is hoe die purgieringhe starker is. en alre meest daer om
dat hi machtyen op een ander tijt min uiaady was graue
der iuuichheit te begheren of uersuemlike ontfene die hem
ghegheuen was. of gode daer af niet weerdlike en draete

Die derde reden is want die mensche ghepint sal wer
den inde dngghen daer hi in ghesindicht heeft dat hi op die
tijt der graue darre als hi sie begheert om dat hi sie te uoer
uersuende doe hi sie hebbe mochte en uoertmeer daer in
uoerhoedigher werde.

Die vierde red is op dat hi te bet
daer in gheleert werde dat sie van gode si en niet uade men
schen. want sie die mensche niet hebben en mach na begheer
te sijns willen. mer god is die sie gheeft ende instuert wanneer
hi wil en onuert alsoet hem behaecht en als hi weet dat
mure is den ghenen die sie ontfanghet. En oec dat sie god
gheeft wt sijne grauen en niet wt uerdiente des menschen
want gaue hi sie alwes wanneer men sie begheerde. ende
hi sie niet en gaue sie en worde begheert soe mochtme wane
dat hi alleen gaue na uerdiente der gheene die si sochten. ^{ver}
en niet na mildicheit der graue. hier om wert sie binde wt
gheuechticheit gheueghert den ghenen die sie uerustelike
soeken. en wt ghenaden ghegheuen de ghenen die si niet
en soeken. **D**ie vijfde reden is. want wt haestigher pi
uachticheit des herten wert vanden bestopt die vryheit
des gheestes. wanneer dat herte redt als mit gheueidighē
haest uoert te brenghen die affectie der iuuichheit ende en
can die mensche dan die graue die hi zoect niet uoerebren

ghen na begheerte des herte. Soe wort hie daer af bedroeft en
meer hart. Ende hoe hi hem mit meere haestelike pyn te
dwinghen tot innicheit. hoe hi min uoert ende meer uerdr
wt. recht als die ghene die wind drumē of oluē inder per
sen alre zeer en haestelike druet daer die vochticheit onda
ere en onsmakeliker af ulojet dan of hi sie lansem ende
ghematelic ghedruct had. want hoe die affectie der innicheit
vriet is hoe si uetter is. Daer om is op som ander tyt die mē
sche die wyl innigher om dat die gheest in siet uytheit blijft
en sonder bedwant hem mach uerheffen int hoghe want ghe
weldighe haestelikeit. bestopt den gheest oec inden licham. mer
ghelanghe uerhalinghe des adems is uerlichtinghe des herten.
Die zeste reden mach wesen uerdienst van meere gra
den en glorie. Als die onuertughen begheerte die siel pyn
en eyne maect. en als die lyd samheit en oermodich uerdra
ghen der diuesheit ghelyc eenre vā die siele daerre maken
en bequamer tot ontfanghen dat godlike licht en meere
gracie ende glorie. want dat licht des aensichtes gods en dat sijn
in der daerheit gods bleuet alle menschen ghelyc. mer die
puer is ende vriet van duylstermissē der sūde die is bequa
mer tot ontfanghen dat lichte dat van bouē inuoloyet. recht
alle daer glas en metal dat wel gheuyt ende polliert is be
oncfanghet die indien des lichts ende meer bleuet. want dan al
dinghe een vyl is der siel die den wylt der sūde af vylt. soe uer
uydt die siele weder dat licht der grāden als sie gheuēdicht
is van sūde die mit hoerre duylsterheit die siel bedectē ende
wescloen uandē indien godlics lichts. Oec muigert god biade
die herten inuigher menschen inden dat hi hem afaret de wylt
dies sie mer drien en moghen sonder gwaē pinc op dat si also

der elledinghe

ghevinnicht weide en bequamer to ontfanghe meere uolheit
 der gracen uin der tijt en glorien in toecomender tijt. Alst
 oec dat sie die castijnghe mit sonderlingheer mistaet niet uer
 dient en hebben. **Van beoringhen mingher menschen**

D Euce mensche hebben twee beoringhen die ghetwoen 90
 die sijn sonderlinghe utiuen en onuolcomē menschen.
 alle twiuelachticheit ende houaerodicheit want die uile twi
 uelen sie of allike gracie uan gode si dan die mensche mit
 sijn arbeide hem die beweghinghe maect. en dit is een
 loer onuolteit beoringhe want vanden diuict den mensche
 dattet licheruelen mach des diuicls bedrieghe. ende wert besa
 ghen in hem seluen loe dat hi dinct sine neerlacheit der uinich
 eit te mael after te laten en hem simpelike te gheue alleen toe
 bedinghen uan wtwendighen worde en toe goeden wtwendighe
 werken. icheit of hi dact in sekerre waer dan in neerlacheit
 wtwendigheer deusen. en dese beoringhe lijde hi meest wan
 neer hem die gracie der uinicheit ontoghen wert. En aldus
 heest hi twierhande tribulacie alle uan onrekinghe der gra
 cie en uan twiuelachticheit of sie uan gode was of gode ghenacem
 was. **A**llus twiuelde die discipule ons heere inden gheloue xpi
 cer sie uolcomelike ontfenghen den heilighē gheest als nu toe sie
 sagghen sine mirakele en sine hoghe leze loe gheloeften sie dat hi
 was die waerachtighe gods lone mer toe sie sagghen sine pallie
 die hi om onsen wil ontfenc toe woerde sie twiuelende alle spra
 ken onder hee toe hi ghallijc was cer sie seker ware na sijne
 verrisemille. wij hoepē dat hi israel verloten solde. icheit of sie
 segge wolden noch heb wi te uerghenes ghehoer. Des ghelijcs
 na sijne uerrisemille toe sie hem sagghen uerblide sie hee ende
 twiuelde hent sie mit ueel argumēte uerseheit ware dat hiet in

der waerheit was sonderlinghe na sijn hemelvaert. en na sendin-
ghe des heylighen gheestes Ende allus uerblide hem in deuote me-
schen cristen. Van avelte inwendigher gracie en als twiuel-
len sie en sijn diuich. Dus werdt die heylighe gheest in hē
mandylus nu in dier wile en na in ander wile. nu sent
hi hem toest in. en te hants onarct hinc hem weder ter ayt
to dat sie mit manigherhande teken onderunde die waerheit
ende die nuchter sijnre uandighen. In iegherwordicheit der
gracie sijn sie blide uander aveltinghe. ende zehet uander wa-
erheit. En als die gracie uan hem is soe uerhelen sie solacs
uan beiden gracie. sijnre die wile mā pūnt dat hie ind daghe
des quaets ghedenct om dat goede. wiles ghehuedymde he we-
der wept uander veroringhe der deymmodicheit des gheestes
en dat is mitte ieghen die ierste becoringhe der twiuelachach-
eit. Oec pūnt hi hem ind daghe des goets te ghedenken om
equade. ouermids wilke hi ueroetmodicht wert en uerdruct
uander opblasinghe der houeridicheit en also wert die an-
der becoringhe gheselen. **Van ierhande uerheffinghe te**

Want ierhande wys uerheffen hem uoter mensche
deuote menschen. yewer sie glorieit dat sie die gra-
cie der amicheit uerdruct hebben mit gheledenen arbeide
en neerstidicht. Of dat sie uan gode meer ghemint sijn dan
ander menschen die dese gracie niet en schone te hebben. Of
dat sie want dat hem meere gracie ghegheuen si daer in
der waerheit is. Of dat sie der gracie bec komme ghebruke
en danbaerliker ontfanghen en vruchtbaerliker uocer de-
len en min dier in uerlumen dan ander menschen die ghelike
gracie ontfanghe hebbe. **I**eghens die ierste becoringhe der
twiuelinghe is mitte dat die mensche ghestadlike beuue.

en gheloue dat die gracie van gode si en dat hi neerstelike merke
 de gracie of alle weghe hoer bewringhe si allene toe goede En
 hi oecmodelike dier af inet neem van yemant die ghelouert
 en gheoefent is in sulke dinghen En dat hi oecmodelike gode
 bidde dat hi niet en ghehenghe dat hi bedinghen werde van
 sijn selues sin of van enighen vreemde gheeste. Jeghen
 die ander bewringhe der uerheffinghe is nute neerstighe
 boheimighe eighene laelheit en laochheit en uersumelheit
 en ondanckbaerheit en ydelte glorie en aertuoldigher wachsi-
 ghe in welker men wden gheuen sal vander gracie die den
 mensche ghegheuen is ende die hi uersuemt heeft. Oec is
 hem nute dat hi aertuoldelike bedinghe dat hem die gracie
 niet ontoghen werde. en dat hi niet ghelaten en werde van
 gode om dese quade dinghe die uoclaruen sijn dier hi oen
 langhe in ghespacert heeft op dat hi hem beterde en die hie
 niet ghebeter en heeft. Oec is hem nute dat hi neerstelike
 merke ander mensche die in gracie in wercken in ghebeden
 en in goede oefinghen he veru sonder ghelyc boue gaen

It zake dat. **Van ontfanghen dat heilighe saament** 92
 niemant onderuind wil waert bette si die wyl dan zeld dat
 saament des lichaems ons heit ihesu xpi te ontfanghen
 Die sal weten datme dier alle menschen neghene een
 partike reghel af gheue en mach. **W**ant die uerdientē
 der menschen sijn manigherhande. en ueerthelheit hoere
 werke en hoer begheeren sijn onderscheiden Ende die wer-
 ke des heilighe gheestes sijn manichfoldich in alle mensche
 Oec sijn manigherhande gheestlike state. En hier om als
 men den sicken niet nacere forme gheue en mach media-
 ne des lichaems om ondersheit der complexien of des lands

of der tijt. of anderre zake waer om mē die medicinē valieme
of leidene nemen of in meerre of minnē deel gheue sal Ende
allus ist te uerstaen uandē lichame ons heeren ihesu cristi. dat
gheestelike medicinē is. want die mit werlikē sorgheu becom
mert sijn die moghē hē leidene daer toe ontkōmerē dat niet
ontfanghen dan die ghene die hem alleen gheuen tot gheestli
ken oeffinghē ¶ Oec sijn sōmighē mensche meer en sōmighē
min uoer siendij in bewaringhē hoers leuens en haerre zeden
en puerheit haerre conlāencie ¶ Sōmighē werde oec mit vuir
gher begheerte meer gheogheu tot ontfanghen dese salighe luse
dan ander mensche ¶ Oec sijn som ander die rechte uerzaecht
weiden als si daer toe gaen litten en en dwonghe sie die con
lāencie niet noch en gheboden niet die ghewoente hoers gheest
lyc staets. of en dwoghe sie daer niet toe auct dat sie meer uā
gode uerurenden solden si solden herde zelden gaen totte uerfa
etlike saannere ¶ Nochtā sijn dit nauwe yemant toe
gheestlic of toe heilich si is ten si hem gheuoech dat hi uā gheuo
ente ter weke eens ontfanghe dat heilighe sacrament wt ghe
uomē prestere ten si sōmels en zelden dat hi om sonderlinghe
zake meer daer toe ganghe alle of enighe siectē hem aen quaem
of om sonderlinghe gwoe hoedijst. of onghewoentlike minichert
of onghetempere begheerte om hem te ontfanghen die alleen
mach den brunt der minnēder siel ueruoelen Ende want sulc in
val der vuirheit niet in ghelort en wert dan uandē heilighe
gheeste alle te gheloue is. toe en is die mensche niet bedwonge
ouder die ewe en insectinghen menscheliker ghewoente. alse
wij wel sōmighē ghelien hebben mer luctel wilker leuē xpūs
was also dat sie ouermids apenbaren teykenē sijnen te ghe
breken inden leuē des lichaems als sie niet gheestelike ghespust

en worden mitē brude des leuens inden heiligen sacramente Ende
 die te uoren soe annc waren dat sie niet gaen en mochtē na ont-
 fanghemisse des heiligen sacramentes want sie soe gheskeret of
 sie te uoren neghiene cranchheit gheuoelt en hadden. alle onse
 heer seecht. **M**ijn uleysch is waerlike lyse. en mijn bloet is
 waerlike dranc. **W**ant neghiene lichamelike lyse of dinne
 en mochtē soe haestelike noch so anghelike niet alleen dat li-
 chām mer oec die siele uermaken en starken. **A**lcr et is
 salich ende nutte dat hem die mensche beuide teghen die ont-
 fanghemisse deser medicine en pine dat si hi sie ontfanghe al-
 se hi alre minichst mach. en nader ontfanghemisse hē holde in
 oefninghe der minichheit. **D**och sullē gheestlike menschen die
 hem godē ghecoert hebben tot ewighen dingh dienste antacya-
 gher hier in welen. want soe sullē sie bet behoet bliuē in hoer
 leuen en in hoer cranchtaēte ist dat sie om weerdicheit des
 heilighē sacramentes voer ende na alle siet ontfanghet hē pi-
 nen onbeuolctelic te leuen en gheschadelike hem tot minichheit te
 gheuen. **E**n alē die minichheit biadē laeu nothān sullē sie gheuou-
 welike daer toe gaen ghearuwende op die barmherticheit gods
 want ist dat sie hem onwoert wkenen soe sullē sie denke dat sie
 so veel meerre noet hebben te luchen den gheloumakere alle
 sie hem lieker gheuoelen. **W**ant die ghelonden en behouē niet
 des meisters uan medicine. mer die gheen die qualic hebben.
Want daer om en begheers du niet di te uereuen mit dattu hem
 heilich makes. mer op dattu heilich ghemact werdes uan hem
 Oec en sal die mensche daer om niet after laec te ontfanghe dat
 heilighē sacrament ist dat hi biaden niet en gheuoelt sonder-
 linghe minichheit op dat hi doe dat in hem is ende pine hem daer
 toe te beuiden so hi best mach. of ist oec dat hi inder ontfanghe

nisse of daer na hem min deuot gheuoelt dan hi wilde. want dat
pleecht wt engher uanden uoelprokneū zaken te gheschynen.

93

Mer die priesters. **Vander forme der priesters**

Moghē dese forme holdē dat sie niet alre seiden noch niet
alwes daghelix sonder onderlaet nisse en den noch en offeren
die heilighe offerhande. Want alre ghestadelike nisse te den
schynē wat telkens deimre reuerentiē. Want nauwe jeman
soe deuot is die alwes mit cenparliker innichheit vurchis
ende alle weghe den dienst dier mit behoerliker reuerentiē
en mit vunglicher herten hi en vint wel biaden een dinc dēn
dat hem hindert. Ende oec alre zelden te celebreren al plech
tot biaden te gheschynen wt reuerentiē en oecmodicheit noch
tan soe ist biaden een uoetel der traechheit. Want die mensche
is min uoetschēdy in alle dinghē rechte of hi niet en behoefde
hē te beware want hi gheen opsat en heuet te gaen totter ca
fel xpi. Dit en is neghiene waerachighe oecmodicheit noch
ten is niet zeker dat hi hem daer langhe uan ontrecte. wāt
ghelyc als hi niet en is weerdich dat licham xpi dierwyl tone
fanghen. alsoe en is hijs oec niet weerdich eens ontfanghen
wāt daer dinc ontfanghē wy onsen heire of wijs weerdich sijn
Mer op dat als hi ons dierwyl uandert ende ingaet in die woon
ghe ons herte ende ons lichaem dat wy meer en meer weerdich wē
want waer god ingaet daer ghebenedyt hiet. ghelyc als hie
wilneer ghebenedide den huys obediem die in sijn huys had
de die arke ons heire daer māna in besloet was. daer om wolde
dauid die arke mitre benedixie weder halen als ghescreuē is
inden achten capitel des boecs der wysheit. Ic heb wil ghesad
dese tot mi te ghebrenghē om dat ic weet dat sie mi in de dē
len sal uan hare goede. Wilke goede ic nu te bescreuē achter

laet, want men sie tot veel steden vint inder heiligher scrift.

Hoe. **D**a mangherhande begheerte die os aenker dat
als onderheit is der mensche licha ons heere te ontfanghe
91
loe is oec mangherhande die andacht en die affectie daer
sie mede ghevoegen werden misse te doen of te gaen totte hei-
lighen sacramente. **S**omighe aert die mine godes op dat si
haren gheninde dicwyl noden tot hem en in he selue ghenoe-
chlike om helsen. **S**omighe aert bekenne eighene an-
heit dat si den heer als ene meester uan medecine tot he wepe
die sie uan alre lieete ghenese. **S**omighe aert constenae
hoerre mistaet. op dat si ouermids hem als mit eeme ghe-
noechliker offerhande ghevrucht werden uan allen lunde.
Somighe aert perse ende last uan tribulacae op dat sie ouer-
mids hem die al dinc uermach. haestlike uan alle ieghenhei-
den gheuyet en zcherlike beschermet werde. **S**omighe aert
begheerte enigher gracie of grane te uerarghe ouermids hem.
dien die uader als hi uor den mensche bid met weigheit en
mach. **S**omighe aert danckbaerheit uor die gauen godes om
dat die mensche gheen dinc gode weerdiker weder gheue en
mach uor al dat hi ons gheuet dan dat hi ontfanghe dien lie-
te des heils dat is onse heren ihesum cristum. **S**omighe
aert dat lof ende die eere godes en der heilighen om dat wi
gheen merre dinc en hebbe daer wi gode of die heilighen na-
hoerre weerdicheit mede eue moghe dan cristu te offerre gode
den uader. **S**omighe aert mine en modelide des naeste. om
dat uor salicheit der leuender ende ruste der doden neghen dinc
uolcomeliker en conder anre des weigherens en bid. dan dat
bloet cristu dat uor ons ghestort is. En dat is onse ouerste
hulpe dat wi hem die ons mit sine uader uerloent heeft.

cū altoes uor ons spraket anroepen dat hi onse middelar
li tot sinē uader **V**ele dinghe uan neerlicheit ende
cranche des ghebēdes late wy after die een neerlich mensche
bet mit onderwinden leuē mach in sinē ghebēde **M**er mit
eēde segghen wy dat alle dinghe die wy in onsen ghebēde
biddende sijn dat ons uerghēue moē die quade wēde. die
wy ghedaen hebben. of dat ons afghenomē werden die
quade die wy liden. of dat wy uerrijsen moghen die goede
die wy beghēuen. of als wy gode danken uor die gāue die
wy ontfanghen hebben. of die ons gheloest sijn die moēt
ons allen onse heer gheuen Amen **A M E N**

Hier eyndet dat ander boec uan profectus..

Dit boeck hoert den susteren toe ynt
groet huus by sante meertens kerchof

De Profectu Monachorum Lib. unum
scriptum Petrum Damiani Cardinalem
testatur J. Trithemius Chron. Hirsaugiensi
ad annum MLVIII.

De Profectu Religiosorum Lib. unum scriptum
Jo. Rusbroed, Brabantinus 6 Novemb 1751.
Ordinis Canoniconum S. Augustini, teste eodem
Trithemio, ibid. Tom II. ad an. MCCCXCIII.

Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page.

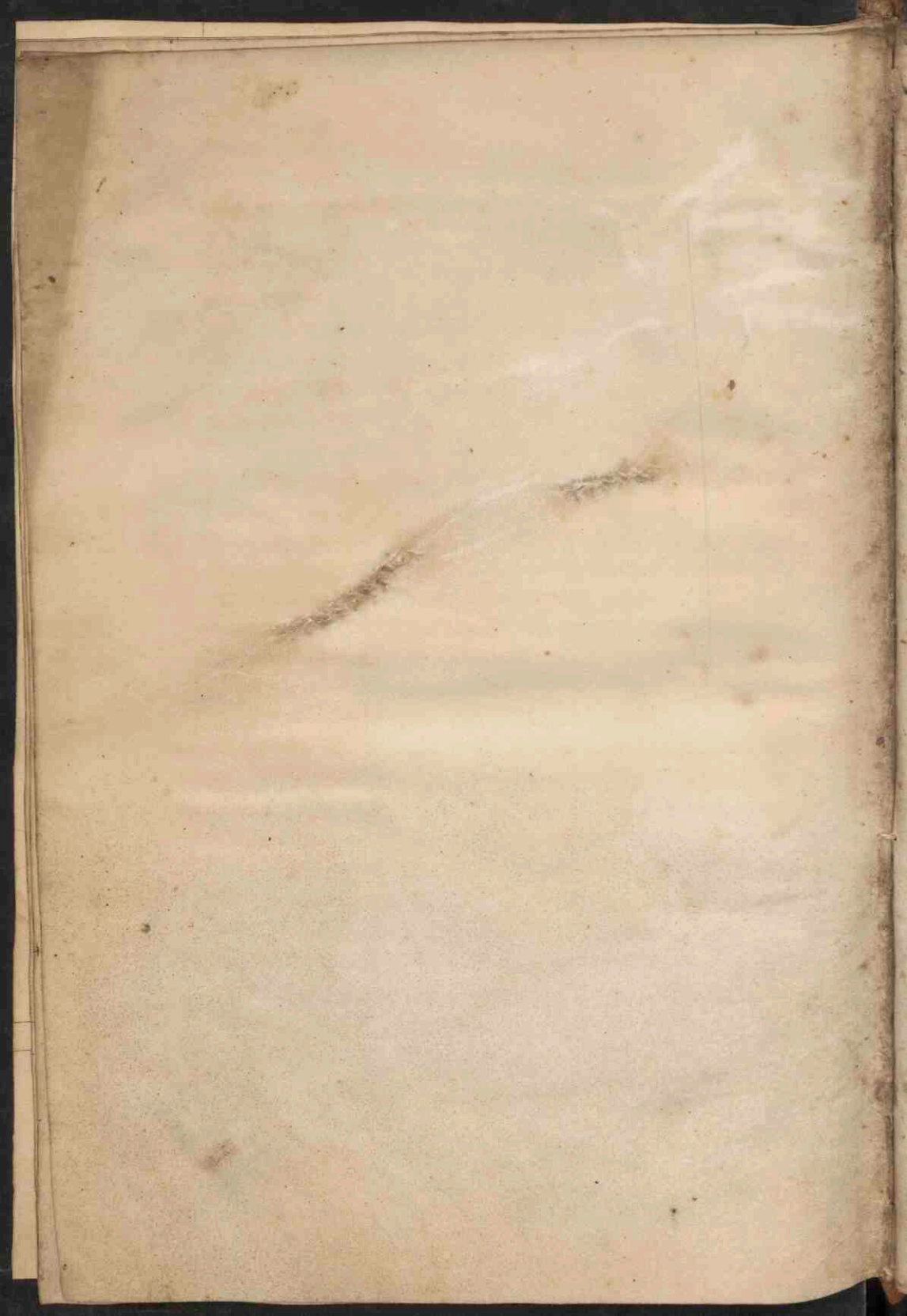
179

179
179

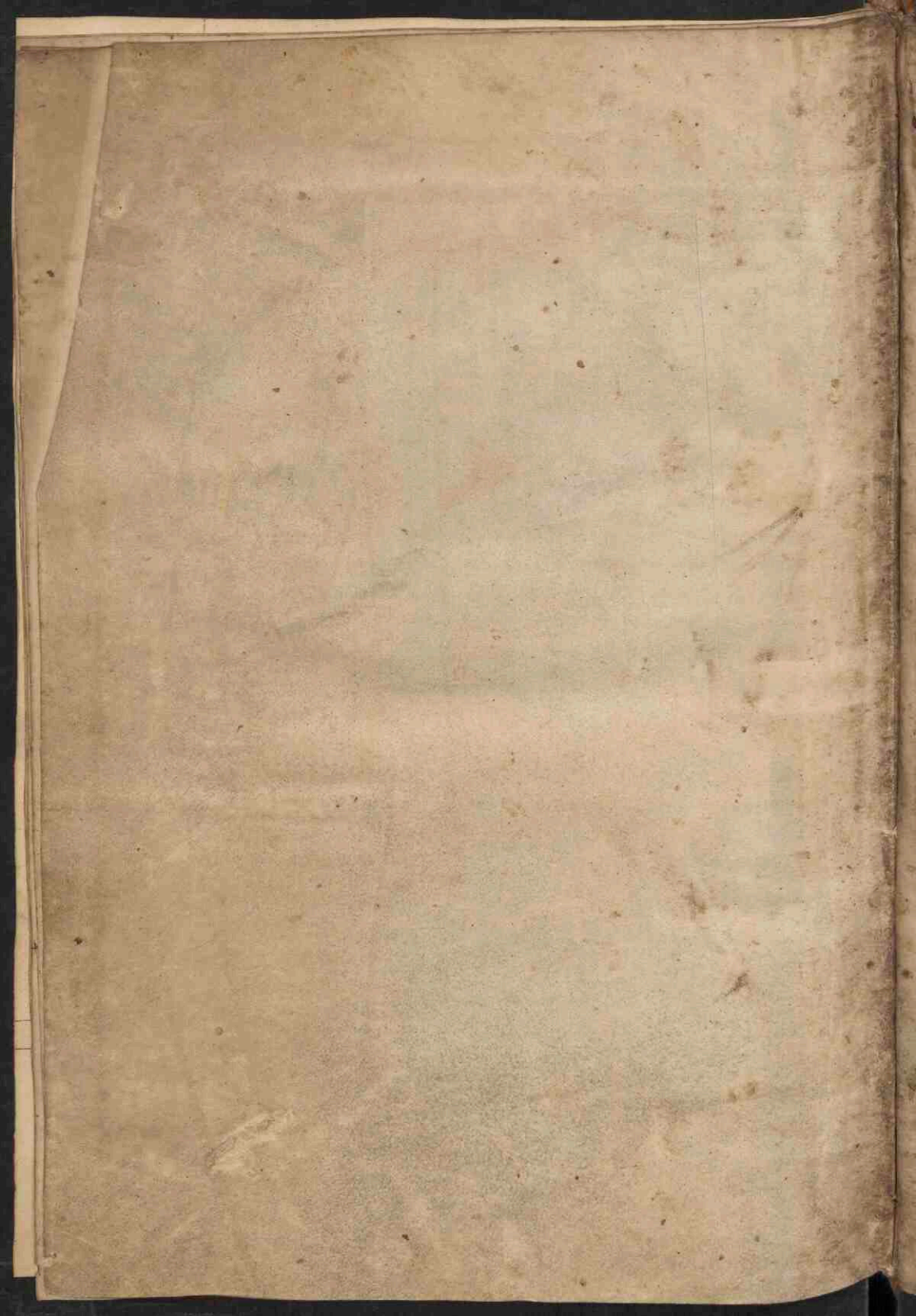
Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page.

173

174

18 17 1609

175

65

